

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ**

Н.С. ОРЛОВА

**МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ**

Донецьк – 2011

ISBN

ББК 65.298.12 - 21

О-66

УДК 334.722.8 : 005.2

Орлова Н.С.: Механізми розвитку корпорацій в інформаційному суспільстві: Монографія /Н.С. Орлова. – Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2011. – 370 с.

У монографії досліджено проблеми формування механізмів розвитку корпорацій в умовах інформаційного суспільства та вирішено низку наукових завдань, пов'язаних з удосконаленням механізму ефективної взаємодії держави і корпорацій в інформаційному суспільстві, впровадженням електронних технологій в управлінську діяльність корпорацій, розробкою концепції управління зацікавленими сторонами в корпорації, формуванням стратегії соціальної відповідальності корпорацій на прикладі компаній паливно-енергетичного комплексу, дослідженням державних механізмів розкриття інформації та забезпеченням прозорості у корпоративних відносинах України, розвитком організаційно-економічного механізму захисту прав акціонерів та інвесторів в умовах інформаційного суспільства; удосконаленням інституційно-правового механізму державного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві.

Монографія призначається менеджерам і фахівцям з корпоративного управління, робітникам органів державного управління, а також студентам магістратури, викладачам економічних вузів і спеціальностей.

Науковий консультант: О.С. Поважний, д.е.н., професор

Рецензенти: А.О. Дегтяр, д.держ. упр., професор
О.В. Пономаренко, д. держ. упр., доцент
Л.А. Лутай, д.е.н., професор

Видається за рішенням вченої ради ДонДУУ №8/10 від 28.04.2011 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕК.....	5
ПЕРЕДМОВА.....	10
РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА...	14
1.1. Інформаційне суспільство як чинник розвитку корпорацій в країні.....	14
1.2. Розвиток механізму взаємодії держави і корпорацій в інформаційному суспільстві.....	29
1.3. Корпоративні відносини у формуванні системи електронного урядування України.....	43
1.4. Організаційні засади впровадження електронних технологій в управлінську діяльність корпорацій.....	65
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	89
2.1. Розвиток та державне регулювання корпоративної соціальної відповідальності у розвинутих країнах.....	89
2.2. Розробка концепції управління зацікавленими сторонами в корпорації.....	104
2.3. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією на прикладі корпорацій паливно- енергетичного комплексу	111
2.4. Стратегія соціально відповідальної поведінки корпорацій ПЕК в ринковому середовищі	139
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОЗОРОСТІ У КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИНАХ.....	173
3.1. Державне регулювання інформаційної відкритості корпорацій	173

3.2. Державні механізми розкриття інформації та забезпечення прозорості у корпоративних відносинах України.....	191
3.3. Місце корпоративній інформаційній політиці у корпоративній соціальній відповідальності	213
3.4. Державні механізми підвищення інформаційної прозорості корпорацій в Україні.....	230
РОЗДІЛ 4. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	241
4.1. Вплив глобалізації на розвиток державного регулювання корпорацій в Україні.....	241
4.2. Специфіка розвитку української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві.....	265
4.3. Система захисту прав акціонерів та інвесторів в умовах розвитку інформаційного суспільства.....	276
4.4. Інституційно-правовий механізм державного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві.....	288
ВИСНОВКИ.....	294
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.....	301
ДОДАТКИ.....	334

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕК

«ContentNet» ТМ – інформаційно-маркетингова мережа, розгорнута в рамках реалізації Міждержавної програми створення мережі інформаційно-маркетингових центрів для просування товарів і послуг на національні ринки держав - учасниць СНД

«БМВ» (BMW – Bayerische Motoren Werke) - німецький виробник автомобілів, мотоциклів, двигунів, а також велосипедів

ЗМ («Три Ем») - американська диверсифікована інноваційно-виробнича компанія

АА (Account Ability) – стандарт верифікації звітів

ASB (Accounting Standrds Board) – Національний інститут стандартизації Великобританії

АТ&Т (American Telephone and Telegraph) – одна з найбільших американських телекомунікаційних компаній.

BASF (Badische Anilin- & Soda-Fabrik) – найбільша хімічна компанія в світі зі штаб-квартирою в Німеччині

BP (British Petroleum) – британська нафтогазова компанія, друга за величиною нафтогазова компанія в світі.

BPO (Business Process Outsourcing) – вид офшорного аутсорсингу

BSA (Business Software Alliance) – Асоціація виробників програмного забезпечення

BT Group (ранее British Telecommunications plc чи British Telecom plc) – британська телекомунікаційна компанія, оператор телефонної мережі, здійснює операції та обслуговування клієнтів у всьому світі

CCO (Chief compliance officer) – директор, який відповідає за контроль та управління з питань дотримання організації

CEO (Chief Executive Officer) – вища посадова особа компанії (генеральний директор, голова правління, керівник)

CIO (Chief information officer) – директор з інформаційних технологій

CRO (Chief risk officer) -- директор з управління ризиками

DAI (Digital Access Index) – індекс цифрових прав

DDI (Digital Divide Index) – цифровий розрив індексу

DOI (Digital Opportunity Index) – індекс Цифрової Спроможності або цифрової перспективи

DR бекап – видалення резервної копії в просторі.

E-mail (Electronic mail) – метод обміну цифрових повідомлень від автора до одного або декільком адресатам

EMC – американська компанія, світовий лідер на ринку продуктів, послуг і рішень для зберігання і управління інформацією

ERP (Enterprise Resource Planning) – система планування ресурсів підприємства – інтегрована система на базі ІТ для управління внутрішніми і зовнішніми ресурсами підприємства

FMI (Financial Markets International) – консалтінгова фірма з міжнародного права та економіки

FTSE (Financial Times Stock Exchange) – фондовий індекс, що розраховується агентством Financial Times

GRI (Global Reporting Initiative) – глобальна ініціатива зі звітності, є організацією, яка створена на основі стандартів звітності з КСВ.

HBOS (з 2009 р.— дочірнє підприємство, що знаходиться у повній власності Lloyds Banking Group) – британська група компаній, що спеціалізується на наданні банківських і страхових послуг

HSBS Holdings (The world's local bank) – одна з найбільших банківських груп у світі

IBM (International Business Machines) -- транснаціональна, один з найбільших в світі виробників і постачальників апаратного і програмного забезпечення.

ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers) -- американською міжнародна некомерційна організація, створена для регулювання питань, пов'язаних з доменними іменами, IP-адресами і іншими аспектами функціонування Інтернету.

ICT – інформаційна система технологій (Information and communications technology) – загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих комунікацій та інтеграції телекомунікаційних (телефонних ліній і бездротових сигналів), інтелектуальні системи управління

ICTDI (Information and communication technology diffusion index) – інформаційні та комунікаційні технології дифузійного індексу

IDC (International Data Corporation – організатор конференцій в області інформаційних технологій, телекомунікацій і споживчої електроніки.

IDS (Intrusion Detection Systems) – система, покликана виявити спроби проникнення в приватну мережу і повідомити системного адміністратора про факт вторгнення.

INSEAD (The Business School for the World) – Світова школа бізнесу

IOSCO (International Organization of Securities Commissions) -- Міжнародна організація комісій з цінних паперів – міжнародна фінансова організація, яка об'єднує національні органи регулювання ринку цінних паперів

IPS (Intrusion Prevention System) – система в області інформаційної безпеки, яка служить для запобігання нападів

ISI (Information Society Index, ISI) – індекс розвитку інформаційного суспільства

ISO (International Organization for Standardization) - міжнародна федерація, що об'єднує національні органи з питань стандартизації

ISSA (International Social Security Association) – міжнародна асоціація послуг з цінних паперів

ITU (International Telecommunication Union) – Міжнародний телекомунікаційний союз – міжнародна організація, що визначає стандарти в галузі телекомунікацій та радіо

KPMG (International Survey of Corporate Social Responsibility Reporting) - є найбільш повним аналізом діяльності компанії в сфері КСВ.

LLC (Limited Liability Company) – товариство з обмеженою відповідальністю

MD&A (Management Discussion and Analysis) – річна фінансова звітність товариства

MTR Corporation (Mass Transit Railway) -- основний розробник, який володіє й управляє системою метро в Гонконзі, а також інвестує і будує залізниці у різних частинах світу

NAS (Network attached storage) – мережева система зберігання даних.

Netscape – сімейство веб-браузерів

No SpoF (single point of failure) – частина системи, яка, якщо вона не працює, зупиняє всю систему

NRI (Networked Readiness Index) – мережевий індекс готовності

Orbicom – міжнародна мережа, яка пов'язує лідерів з академічних, ЗМІ, корпоративних і урядових кіл з метою забезпечення обміну інформацією та розвитку спільних проєктів

PGP (Pretty Good Privacy) – Високий захист приватності

PR (Public relations) – зв'язки з громадськістю

SAM – компанія, яка здійснює оцінку рівня стійкості корпорацій.

SAN (System Area Network) – системна мережа

STOXX Ltd – визнаний з провідних індексів спеціаліст європейської спадщини

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) — Конференція ООН з торгівлі та розвитку

UNEP (United Nations Environment Programme) -- програма ООН з навколишнього середовища

UNITER (Uniunea Teatrală din România, the Theater Union of Romania) -- п'ятирічна програма, яка фінансується Агенцією з Міжнародного Розвитку США

USAID (United States Agency for International Development) – Агентство США з міжнародного розвитку

WPIIS (Working Party on Indicators for the Information Society) – Організація економічного співробітництва та розвитку -- робоча група за показниками інформаційного суспільства

WSIS (World Summit on the Information Society) – всесвітній саміт з інформаційного суспільства

XWW (Xeros-Wide Web) – загальнокорпоративна мережа IntraNet

AIC – Агентства Інформаційного Суспільства

АР Крим – Автономна республіка Крим

АТ – акціонерне товариство

Банк «АВН АМРО» (Algemene Bank Nederland Амго: результат злиття «The Amsterdamsche Bank» и «Rotterdamsche Bank») - один з найбільших банків у Нідерландах

БРІК (Бразилія, Росія, Індія, Китай) – група найбільших за площею та населенням країн, що розвиваються

ВАТ – відкрите акціонерне товариство

ВВП – валовий внутрішній продукт

ГД – Глобальний договір

ГКП – група координації проектів

ГМК – гірничо-метелургічна компанія

ГРГ – Громадська Робоча Група

ГРД – гірничорудний дивізіон

ГУП – група управління проектами

ДКЦПФР – Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку

ДП – державне підприємство

ДСТУ – Державний стандарт України

ДТЕК (Донбаська паливно-енергетична компанія) — енергетичний підрозділ СКМ

ЕЦП – електронний цифровий підпис

ЄС – Європейський союз

ЗАТ – закрите акціонерне товариство

ЗМ Компані («Три Ем» NYSE: MMM) — американська диверсифікована інноваційно-виробнича компанія. Штаб-квартира - у місті Сент-Пол, штат Міннесота (США).

ЗМІ - засоби масової інформації

ІКТ – інформаційно-комунікаційних технологій

ІМЦ – інформаційно-маркетингових центрів

ІР-адреси (Internet Protocol Address) – мережева адреса вузла в комп'ютерній мережі

ІС – інформаційної системи

ІСУ – інформаційна система управління

ІТ – інформаційні технології

КВ – корпоративна відповідальність

КІС - корпоративна інформаційна система

КІУС – корпоративної інформаційної управлінської системи

КНР- Китайська Народна Республіка

КСВ – корпоративна соціальна відповідальність

КУ – корпоративне управління

КУпАП -- Кодексу України про адміністративні правопорушення

МБРР – Міжнародний банк реконструкції та розвитку

МВФ – Міжнародний Валютний Фонд

МНК – мультинаціональних корпорацій

МОП – Міжнародною організацією праці

МСЕ – Міжнародний союз електрозв'язку

МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності

МТС – Мобільні ТелеСистеми

НБУ – Національний банк України

НДО – недержавні організації

ОЕСР - Організація економічного співробітництва та розвитку
ООН – Організації Об'єднаних Націй
ОП – об'єднане підприємство
ПЕК – паливно-енергетичний комплекс
ПЗ – програмне забезпечення
ПК – персональні комп'ютери
ВКФ - виробничо-комерційна фірма
ПРООН – програма розвитку ООН
РФ - Російська Федерація
СВБ – соціальної відповідальності бізнесу
СКМ («Сістем Кепітал Менеджмент») — найбільша в Україні
багатогалузева фінансово-промислова група
СНД – Співдружність незалежних держав
СОТ – Світова організація торгівлі
СРО - саморегульована організація
ТЗ – технічного завдання
ТК – телекомунікаційна інфраструктура
ТНК – транснаціональна корпорація
ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю
ЦОД – центр обробки даних
ЦОФ - центральна збагачувальна фабрика
ЦП – цінні папери
ЦРТ – цілі розвитку тисячоліття
ПП – приватне підприємство

ПЕРЕДМОВА

Формування ефективних корпоративних відносин в Україні залишається актуальним на сучасному етапі соціально-економічного розвитку. Проблеми удосконалення взаємодії держави та корпорацій, як головних учасників корпоративних відносин, ще більш посилюються розвитком інформаційної інфраструктури країни. Формування в Україні інформаційного суспільства надасть змогу поліпшити корпоративні відносини, розвинути економіку, покращити інформаційно-комунікаційні технології, залучити інвестиції, конкурувати країні в міжнародному суспільстві.

Державне регулювання корпоративних відносин в умовах інформаційного суспільства повинно орієнтуватися на вдосконаленні механізмів державного управління, становленні електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними особами та корпораціями.

В Україні вже прийнято низку законодавчих актів, які регламентують основні напрямки розвитку інформаційного суспільства: Закони України «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки», «Про місцеві державні адміністрації, «Про місцеве самоврядування в Україні»; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації», «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», «Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади». Але у вітчизняній літературі практично відсутні ґрунтовні дослідження, присвячені питанням державного регулювання корпоративних відносин в умовах інформаційного суспільства, де було б висвітлено діяльність корпорацій, як головного учасника корпоративних відносин та

розглянуті державні механізми регулювання взаємодії інших учасників (держави, населення, конкурентів, інвесторів).

Метою даної роботи є формування механізмів розвитку корпорацій України в умовах інформаційного суспільства, що сприятиме підвищенню ефективності корпоративного сектору економіки.

Вітчизняні та зарубіжні науковці [1, 3, 5, 15, 26, 33] дослідили особливості та характеристики інформаційного суспільства, виявили проблеми впровадження інформаційних технологій у роботі органів державної влади та корпорацій; деякі з них [34, 35, 51, 76] визначили роль соціуму у розвитку електронного урядування країни, розробили важливі напрямки корпоративної соціальної відповідальності [52, 53, 61, 69, 75] .

Також у роботах [16, 17, 25, 26] було досліджено міжнародний досвід розвитку інформаційної інфраструктури країни та державна політика розвинутих країн, які успішно застосовують технології інформаційного суспільства. Але, для формування ефективних корпоративних відносин в Україні актуальними залишаються проблеми: розробка стратегії інформаційного суспільства, формування національних індикаторів розвитку інформаційного суспільства, забезпечення нового рівня управління державою та суспільством в цілому, вдосконалення взаємодії між органами державної влади, корпорацією та населенням, розвиток механізмів соціальної відповідальності корпорацій.

Ефективні корпоративні відносини в країні - є індикатором розвитку соціальної, економічної, правової, технічної, інформаційної складової суспільства. Держава, з одного боку, є регулятором таких відносин, а, з другого, їх важливим учасником. Корпоративний сектор є двигуном ринкового механізму економіки України.

Процес формування і розвитку корпоративних структур у вітчизняній економіці багато в чому обумовлений взаємодією двох груп чинників.

Перша група визначається умовами конкуренції між корпораціями на зовнішньому і внутрішньому ринках. Залишається пріоритетним напрямом

державної політики підвищення інвестиційної привабливості бізнесу і його стійкості в умовах коливання економічної кон'юнктури; концентрація інвестиційних ресурсів на основних напрямках виробництва; впровадження новітніх технологій за умов розвитку інформаційного суспільства.

Друга група чинників обумовлена особливостями реформування економіки України, що чинять величезний вплив на процес формування корпоративного сектору. Мотиви економічної інтеграції, домінуючі в умовах розвиненої ринкової економіки, відходять на другий план. Тому формування і активність більшості корпорацій підпорядковані рішенням проблем, пов'язаних з інституціональною недосконалістю вітчизняної економіки, неефективним державним регулюванням корпоративних відносин, низькою капіталізацією корпорацій на фінансовому ринку, непрозорістю діяльності акціонерних товариств, неврахування інтересів акціонерів під час прийняття управлінських рішень.

Розвиток ефективних корпоративних відносин в інформаційному суспільстві залежить від політико-правового забезпечення та організаційно-економічних можливостей країни.

Теоретичним висвітленням питань розвитку механізмів корпоративного управління в Україні займаються такі науковці, як Поважний О.С., Євтушевський В.А., Ковальська К.В., Козаченко А.В., Воронкова А.Е., Балабанова Л.В., Лутай Л.А., Лігоненко Л.О., Довгань Л.Є., Пастухова В.В., Савчук Л.М., Сірко А.В., Федулова Л.К.

Важливими питаннями на сучасному розвитку економіки країни залишаються: державні механізми формування та розвитку корпоративного сектору економіки в Україні; державне регулювання залучення та формування фінансових ресурсів корпорацій; система управління державними корпоративними правами в економіці України; розвиток внутрішніх механізмів корпоративного управління (структури управління акціонерними товариствами). Вирішення цих питань мають стати перспективними

напрямами вітчизняних науковців, що сприятиме покращенню механізмів регулювання та розвитку корпоративних відносин в Україні.

Автор щиро вдячна за підтримку у підготовці та виданні монографії науковому консультанту – академіку АЕН України, ректору Донецького державного університету управління д.е.н., професору О.С. Поважному, проректору з наукової роботи ДонДУУ д.т.н., професору В.Л. Пілюшенку і рецензентам – д.держ.упр., професору А.О. Дегтяру, д.держ.упр., доценту О.В.Пономаренко, д.е.н., професору Л.А.Лутай - за висловлені зауваження та побажання щодо роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1. Інформаційне суспільство як чинник розвитку корпорацій в країні

Протягом останнього двадцятиріччя в світі йде процес формування інформаційного суспільства, а тому все більше розвиваються обчислювальні та інформаційні мережі – унікальний симбіоз комп'ютерів і комунікацій. З кожним днем активніше розвиваються сучасні інформаційні технології і в Україні. Світовою системою комп'ютерних комунікацій щодня користуються сотні мільйонів людей. Інформація стає вирішальним чинником у багатьох галузях народного господарства. Саме вона є продуктом наукової та дослідницької діяльності, необхідним компонентом у ході наукових досліджень. Зростає потреба у засобах структурування, накопичення, зберігання, пошуку та передачі інформації – задоволення саме цих потреб і є метою створення та розвитку інформаційних мереж. У цих умовах стає все важче, а інколи просто неможливо, отримувати необхідну інформацію, якщо не володієш потужними можливостями, що надаються інформаційними мережами світу.

Нині інформаційні технології, ступінь їх розвитку та поширення визначають рівень розвитку тієї чи іншої держави. Всі провідні країни світу інтенсивно опрацьовують концептуальні засади формування інформаційного суспільства: розробляють багатомільярдні проекти, спрямовані на вдосконалення інформаційної інфраструктури, проекти інформаційно-правової підтримки праці, навчання та життя людини в такому суспільстві.

Інформаційне суспільство – концепція, що замінила теорії «індустріального» і «постіндустріального» суспільства. Основана на тому, що інформатика, комп'ютери та мікроелектроніка визначають і перетворюють усю

соціальну систему і виступають як засіб створення нових соціальних, надкласових, наднаціональних структур, що докорінно змінюють механізми суспільного розвитку. Згідно з цією концепцією інформаційне суспільство має перетворитися на суспільство загального добробуту, в якому всі проблеми і потреби особи, в тому числі й у творчості та самореалізації, задовольнятимуться за рахунок «глобального використання інформації», і в зв'язку з цим автоматично зникнуть соціальні конфлікти та антагонізми [1].

Інформаційне суспільство – суспільство, у якому уся сукупність суспільних відносин у різних сферах людської діяльності (політиці, економіці, освіті, культурі, дозвіллі, особистому житті тощо) відбувається на засадах широкого використання інформаційних комунікаційних технологій [2].

Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

Україна має власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства: діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики; формування на початку 90-х років минулого століття концепції та програми інформатизації; створення різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) і загальнодержавних інформаційно-аналітичних систем різного рівня та призначення.

За цей час сформовано певні правові засади побудови інформаційного суспільства: прийнято ряд нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, впровадження електронного документообігу, захисту інформації.

Україна готує і має значну кількість висококваліфікованих фахівців з ІКТ, математики, кібернетики; у країні постійно зростає та поновлюється парк комп'ютерної техніки, сучасних систем та засобів телекомунікації, зв'язку; високою є ступінь інформатизації банківської сфери.

Ці та інші передумови дають підстави вважати, що вітчизняний ринок ІКТ перебуває у стані активного становлення та за певних умов може стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Водночас склалися такі передумови, які вимагають прискореного розвитку інформаційного суспільства в Україні. Насамперед це пов'язано із соціально-економічною нерівністю, яка виникає між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, внаслідок суттєвої різниці в темпах зростання обсягів та номенклатури товарів і послуг, які виробляються та надаються за допомогою ІКТ. Така нерівність негативно впливає на конкурентоспроможність країн і життєвий рівень людей.

Основним завданням розвитку інформаційного суспільства в Україні є сприяння кожній людині на засадах широкого використання сучасних ІКТ можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, виробляти товари та надавати послуги, повною мірою реалізуючи свій потенціал, підвищуючи якість свого життя. Основні засади є концептуальною основою для розробки завдань щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Інформаційно-комунікаційні технології впливають на всі сфери людської діяльності і на людину особисто. Науковці відмічають соціально-психологічний вплив на людину ІКТ, який проявляється у зміні ставлення людини до роботи та її змістовного наповнення. В основі змін, що відбуваються, лежить принципово інше ставлення до інформації та її ролі у суспільстві. Все більшого поширення набуває ставлення до неї як до товару. Отже, стає можливим говорити про становлення інформаційного ринку.

Розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ у сфері суспільного життя і в діяльність органів державної влади та

органів місцевого самоврядування визначається ефективним функціонуванням електронного урядування в країні.

В усьому світі країни активно впроваджують системи електронного урядування в діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Електронний уряд у західному сприйнятті складається з трьох основних модулів (G-G - government to government, уряд урядові; G-B - government to business, уряд бізнесові; G-C - government to citizens, уряд громадянам) і містить численні прикладні елементи: свободу доступу громадян до державної інформації; перехід державних органів на безпаперове діловодство; встановлення для всіх державних органів показників ефективності роботи на рік і регулярний їх контроль як парламентом, так і громадянами; введення в державних органах пластикових карт для ідентифікації державних службовців; перерахування їм зарплати, розрахунків за відрядження; перенесення в мережу більшості стандартних трансакцій між державою і громадянами або бізнесовими структурами тощо. Втім повноцінна реалізація комплексної програми електронного уряду, незважаючи на безліч технологічних і теоретичних розробок, реалізується досить повільно [3].

Однією з ключових проблем формування і розвитку відкритого суспільства є прозорість діяльності влади, як ознаки демократичного суспільства, чинника його відкритості. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дає змогу реалізувати принципи відкритості і прозорості шляхом впровадження системи електронного урядування, яке можна розглядати як інструмент забезпечення підконтрольності влади та розвитку комунікацій між різними учасниками демократичного політичного процесу, як засіб підвищення активності громадян, їхньої політичної культури, як форму реалізації права громадян на повну і об'єктивну інформацію.

В кожній країні процес розвитку електронного уряду залежить від загальної економічної розвиненості країни та розвитку інформаційних технологій в ній. Необхідне завдання – розглянути індекс розвитку е-уряду в різних країнах світу – наприклад, Європі, Америці, Азії, Африці.

Впровадження інформаційних технологій в управлінську діяльність характеризується ІКТ-індексами (е-індексами), що побудовані на базі наборів ІКТ-індикаторів, при цьому вибір індикаторів і методика побудови індексу в значній мірі залежить від обраних пріоритетів. До основних індикаторів експерти включають, наприклад, індикатори стану доступу до телекомунікаційної (ТК) інфраструктури: доступ населення й суспільства до радіо, телефону, ПК, Інтернет; у шкіл – до ПК, Інтернет; у медичних установ, місцевої влади й уряду – до телефону, ПК, Інтернет [4].

Тому для завдань оцінювання стану інформаційного суспільства в Україні застосовують результати дослідження різних міжнародних організацій, учасників ринку ІКТ, які не завжди за оцінками фахівців є повними та об'єктивними.

Певні показники щодо застосування ІКТ у різних сферах суспільно-економічного життя надавались Держкомстатом у статистичних збірниках за галузями (видами економічної діяльності) та окремими напрямками статистичних обстежень. Поряд з цим в Україні ООН та іншими організаціями з залученням широкого кола вітчизняних фахівців і вчених були підготовлені тематичні доповіді щодо розвитку ІКТ, спрямовані на інформування органів державної влади та місцевого самоврядування, суспільства та бізнесу.

В той же час достовірні і точні статистичні дані є ключовим чинником для розуміння економічних і соціальних явищ, вони дозволяють більш ясно представляти тенденції в бізнесі та у суспільстві, оцінювати результати політики, спрямованої на регулювання цих тенденцій, і, отже, слугують підставою для вироблення майбутньої стратегії.

Розробка ІКТ-індикаторів являє собою неперервний процес, і основний набір підлягає періодичному перегляду. По мірі того, як країни набувають досвіду в зборі ІКТ-даних, виникають нові потреби і виклики в процесі розвитку інформаційного суспільства, індикатори можуть додаватись, модифікуватись і видалятись.

В якості інтегрованої характеристики рівня розвитку інформаційного суспільства або його структурних елементів використовуються композитні ІКТ-індекси (е-індекси), побудовані на базі наборів ІКТ-індикаторів, при цьому вибір індикаторів і методика побудови індексу в значній мірі залежить від обраних пріоритетів. Визначена множина індикаторів структурується відповідно до прийнятої моделі інформаційного суспільства, при цьому кожному елементу структури відповідає свій компонентний індекс/суб-індекс, що дає можливість аналізу і моніторингу ситуації у відповідній сфері ІКТ [4].

Існує більше двадцяти е-індексів, але найбільш вживаними вважаються наступні:

індекс цифрових можливостей або цифрової перспективи (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ІТУ в межах WPIIS;

індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index, NRI), Світовий Економічний Форум;

індекс інформаційного суспільства (Information Society Index, ISI), компанія IDC;

індекс цифрового доступу (Digital Access Index, DAI), ІТУ;

індекс цифрового поділу (Digital Divide Index, DDI), Orbicom;

індекс поширеності ІКТ (ICT Diffusion Index, ICTDI), UNCTAD [4].

Індекс інформаційного суспільства (ISI) запропонований і використовується компанією IDC (International Data Corporation), що традиційно займається аналізом стану ІКТ в різних країнах і галузях економіки. У структурі індексу в цілому враховуються 15 індикаторів, які в свою чергу віднесені до чотирьох наступних категорій: комп'ютерна інфраструктура, телекомунікаційна інфраструктура, Інтернет-інфраструктура і соціальна інфраструктура (табл. 1.1.).

Індекс ISI обчислюється як сума відповідних субіндексів, але методика нормалізації індикаторів і розрахунку субіндексів є комерційною інформацією. На сайті IDC наводяться значення індексу для 53 країн, України серед них немає.

Таблиця 1.1.

Індикатори , на основі яких обчислюється ISI[4]

Категорія	Назва індикатору
Комп'ютери	1. Частка домогосподарств з комп'ютерами 2. Відсоток ІТ-витрат щодо відношення до валового внутрішнього продукту (ВВП) 3. Частка витрат на програмне забезпечення щодо відношення до всіх ІТ-витрат 4. Відсоток витрат на ІТ-послуги щодо відношення до валового внутрішнього продукту (ВВП)
Теле-комунікації	5. Частка домогосподарств з широкосмуговим доступом до Інтернету 6. Частка абонентів бездротового зв'язку 7. Постачання мобільних телефонів
Інтернет	8. Частка користувачів Інтернету від загальної кількості населення 9. Частка домогосподарств з доступом до Інтернету 10. Частка користувачів мобільного Інтернету 11. Частка витрат на електронну комерцію на одного Інтернет-користувача
Соціальна інфра-структура	12. Оцінка рівня розвитку громадянських свобод/свобода преси 13. Оцінка рівня урядової корупції 14. Кількість людей, що мають середню освіту 15. Кількість людей, що мають вищу освіту

Індекс міжнародної безпеки (ISI) – числовий вираз рівня загроз життю та благополуччю громадян планети. У табл. 1.2. зазначимо розрахунок значення Індексу ISI у вересні 2008 - листопаді 2009 р.

Таблиця 1.2.

Розрахунок значення Індексу ISI у вересні 2008 - листопаді 2009 р.[5]

Дата	Загальне значення	Базове значення	Щомісячний показник
01.09.2008	2832	3209	-377
01.10.2008	2811	3195	-384
01.11.2008	2858	3195	-337
01.12.2008	2886	3195	-309
01.01.2009	2911	3195	-284
01.02.2009	2889	3195	-306
01.03.2009	2905	3195	-290
01.04.2009	2897	3195	-298
01.05.2009	2895	3195	-300
01.06.2009	2874	3195	-321
01.07.2009	2905	3195	-290
01.08.2009	2881	3195	-314
01.09.2009	2875	3195	-320
01.10.2009	2884	3195	-311
01.11.2009	2907	3195	-288
01.12.2009	2930	3228	-298

У 2007 р. базовий показник становив 3209 пунктів, у 2008 р. знизився до 3195. В кінці 2009 р. встановлюється нове базове значення - 3228 пунктів. Це на 33 пункти більше, ніж рік тому. Таким чином, можна фіксувати невелике зниження рівня загроз, а отже, підвищення глобальної безпеки. Динаміку показника ISI зображено на рис. 1.1.

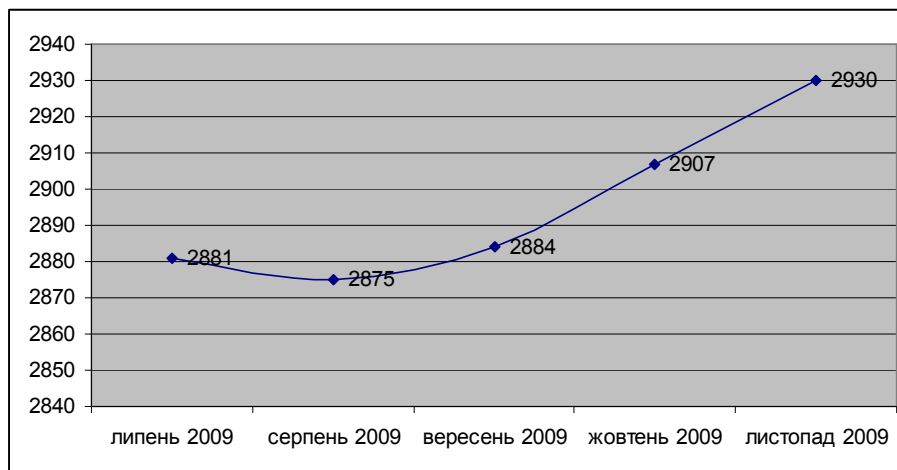

Рис. 1.1. Індекс міжнародної безпеки ISI (липень 2009 р. - листопад 2009 р.) [5]

Індекс цифрового доступу вперше був представлений на Всесвітньому саміті з питань інформаційного суспільства (WSIS) в Женеві в 2003 р. Метою його створення було дослідження і вимірювання доступу до ІКТ як фундаментального етапу формування інформаційного суспільства, при цьому головними завданнями були максимальна прозорість методології для максимальної кількості країн, що значним чином вплинуло на вибір і кількість індикаторів. Індекс агрегує значення 8 індикаторів, об'єднаних в 5 груп – інфраструктура, цінова доступність, обізнаність, якість, використання. В табл. 1.3. наведено перелік і групування індикаторів, а також відповідні цільові значення і ваги.

Індекс цифрового доступу розраховувався для 178 країн, які були поділені на 4 групи згідно з їх рівнем доступу до ІКТ: найвищий рівень (>0,7), високий рівень (0,69-0,5), середній рівень (0,49-0,3), низький рівень (<0,3).

Суб-індикатори індексу цифрового доступу [4]

Категорія	Індикатори	Цільові значення	Вага
Інфраструктура	Кількість абонентів фіксованого телефонного зв'язку в розрахунку на 100 мешканців	60	1/2
	Кількість абонентів стільникового зв'язку в розрахунку на 100 мешканців	100	1/2
Обізнаність	Рівень грамотності серед дорослих в розрахунку на 100 мешканців	100	2/3
	Загальна кількість школярів і студентів в розрахунку на 100 мешканців	100	1/3
Цінова доступність	Тарифи доступу до Інтернету		
Якість	Кількість абонентів з широкопуговим доступом до Інтернету в розрахунку на 100 мешканців	30	1/2
	Міжнародний Інтернет-трафік в розрахунку на душу населення (Мбіт/с)	10 000	1/2
Використання	Кількість користувачів Інтернету в розрахунку на 100 мешканців	85	-

Індекс розвитку ІКТ (IDI) має 159 країн у певному порядку залежно від рівня розвитку їх ІКТ і порівнює кількісні показники за 2007 і 2008 роки. IDI об'єднує 11 показників у єдиний індикатор, який може використовуватися як інструмент проведення порівняльного аналізу на глобальному, регіональному та національному рівнях, а також кошти, що дозволяє відслідковувати досягнення прогресу у часовій динаміці. Він вимірює доступ до ІКТ, використання ІКТ та навички в сфері ІКТ і включає такі показники, як домашні господарства, що мають комп'ютер, число абонентів фіксованого широкопугового доступу в Інтернет і рівень грамотності. У числі перших 10 країн світу з найбільш розвиненими ІКТ значаться вісім країн з Північної Європи, причому на чолі цього списку згідно IDI вже другий рік поспіль перебуває Швеція. Республіка Корея і Японія знаходяться, відповідно, на третьому і восьмому місцях. Перша десятка країн за індексом IDI (рис. 1.2.)

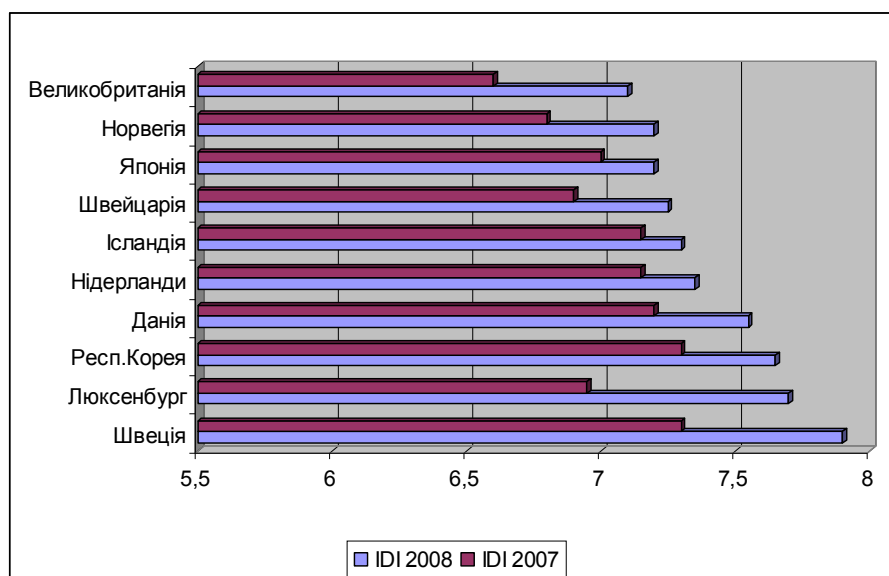

Рис. 1.2. Перша десятка країн за індексом IDI [6]

Список арабських держав очолюють Об'єднані Арабські Емірати і Бахрейн, а в Регіоні СНД лідирують Російська Федерація і Білорусь. З країн Африки в першій сотні перебувають лише Сейшельські Острови, Маврикій і Південна Африка. З огляду на тісний зв'язок між впровадженням ІКТ та національним доходом, найбільш бідні країни знаходяться в нижній частині IDI. Зокрема, найменш розвинені країни, багато з яких знаходяться в Африці, як і раніше, мають обмежений доступ до ІКТ [6].

Моделюючі системні парадигми управління на основі методів сучасного менеджменту визначили, що рух потоків зовнішньої і внутрішньої інформації забезпечується властивостями і структурою управлінської системи та її ринкового оточення, методами і моделями стратегічного менеджменту. Ця обставина і визначає конфігурацію інформаційної моделі корпоративної інформаційної управлінської системи.

Термін «технологічна готовність» стає все більш важливим показником, що відображає потенціал тієї чи іншої держави. Він вимірює рівень розвитку інформаційних технологій за 67 параметрами. За останні роки цей індекс став одним з найважливіших показників потенціалу країни і можливостей її розвитку.

Індекс готовності до участі в мережевій економіці (Networked Readiness Index - NRI) представляє собою оцінку здатності країни використовувати можливості ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології). Такий індекс, по-перше, інформує бізнес-лідерів і політиків про основні чинники, що впливають на розвиток ІКТ, з метою врахування у державній політиці цих факторів. По-друге, в довгостроковому плані така інформація сприяє залученню в мережеву економіку більшого числа людей, організацій і співтовариств з усього світу. Індекс не тільки оцінює готовність тієї чи іншої країни до участі в інформаційному світі, а й показує, що лежить в основі відмінностей між країнами.

В індексі NRI виділені два складових компонента - рівень використання мережевих технологій і сприятливі фактори. Значення індексу NRI для кожної окремої країни розраховується як середнє значення цих двох складових. Таким чином, індекс NRI відбиває, по-перше, ступінь, в якому кожна країна бере участь у мережевої економіці, і, по-друге, потенціал країни для участі в мережевій економіці в майбутньому [7].

На рис. 1.3. наведено, що показники Європи (+0,6227) і Америки (+0,4790), світової оцінки (+0,4406), Азії (+0,4424) майже такі самі, як середній світовий показник. Африка (0,2733) і Океанія (+0,4193) мають значення нижче середнього світового показника.

Відповідно до індексу NRI країни, що мають найбільш високе положення в рейтингу, це країни з високорозвиненими ІКТ та найбільшим потенціалом їх використання. Безумовно, високі значення однієї складової індексу (сприятливих факторів) впливають на значення іншої складової (рівня використання мережевих технологій), наприклад високе значення компоненти «сприяють чинники» сигналізує про потенційну здатність країни швидко розвиватися на основі існуючої ІКТ структури.

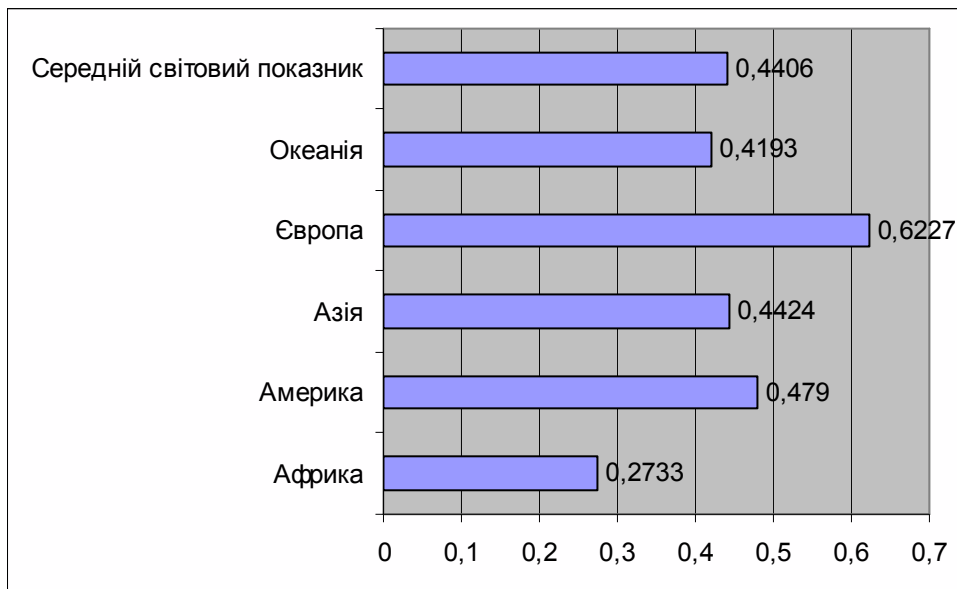

Рис. 1.3. Розвиток е-уряду за регіонами світу [8]

Крім того, індекс NRI відображає основні тенденції, можливості і недоліки інформаційної політики країни і робить внесок у розуміння того, який ступінь залученості кожної країни в інформаційний світ [7].

Розвинені країни мають явну перевагу в досягненні більш високого рейтингу в опитуванні, а майже дві третини ваги індексу електронного уряду виділяється для телекомунікаційної інфраструктури та людського капіталу – компонентів, які і вимагають довгострокових інвестицій. Для ринку, що формується, і країн, що розвиваються, значущим є інвестування у всіх трьох вимірах – інтернет-послуги, телекомунікаційні інфраструктури та освіта.

У 2010 році зросла кількість використаних мобільних технологій для взаємовідносин між корпоративними учасниками та державою. У цілому, держави направляють більше людських і фінансових ресурсів для виконання все більшої кількості цифрових потреб. У 2010 році дослідження показало, що деякі країни більш активні в пошуках клієнта через он-лайн опитування, блоги, опитування та інші засоби. Це означає, що більше число країн визнали важливість зворотного зв'язку через Інтернет і користуються соціальними мережами, щоб створити кращі веб-сайти та веб-портали. Порівняння електронних урядів Європи, Азії та Америки представлені в табл. 1.4.

**Порівняльна характеристика електронних урядів
Європи, Америки, Азії**

Електронний уряд в Європі	Електронний уряд в Америці	Електронний уряд в Азії
Країни з високим індексом розвитку е-уряду		
Нідерланди, Норвегія, Данія, Іспанія, Франція, Швеція, Німеччина, Бельгія, Швейцарія	Сполучені Штати, Канада, Колумбія, Чилі, Уругвай, Барбадос, Аргентина, Антигуа і Барбуда, Мексика, Бразилія	Республіка Корея, Сінгапур, Бахрейн, Японія, Ізраїль, Малайзія, Кіпр, Казахстан, Об'єднані Арабські Емірати, Кувейт
Країни, що знизилися за рейтингом індексу розвитку е-уряду		
Угорщина, Чеська Республіка, Польща і Україна, Швеція, Словенія і Мальта, Нідерланди, Франція	Багами, Сальвадор, Сполучені Штати Америки, Перу, Аргентина, Болівія. Значне падіння пов'язане з Коста-Рікою (вниз на 12 позицій), Гватемалі (на 13 позицій) і Белізі (на 13 позицій).	Японія, Китай, Мальдіви, Ізраїль, Кіпр і Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Туреччина, Азербайджан
Країни, що піднялися за рейтингом індексу розвитку е-уряду		
Республіка Молдова, Румунія, Сполучене Королівство, Іспанія, Македонія і Німеччина, Ліхтенштейн	Барбадос, Антигуа і Барбуда, Канада, Колумбія користується високим світовим рейтингом в регіоні в 2010 році. Це більш високий рейтинг, ніж у Чилі, Аргентині, Бразилії та Уругваї.	Монголія, Іран, Бангладеш, Сінгапур, Бахрейн, Ірак, Казахстан, Узбекистан, Киргизстан і Таджикистан. Республіка Корея та її національний портал мають найвищий рейтинг серед країн даного регіону в 2010 році.

Рівень доходу регіонів країн, в яких існує та розвивається система електронного урядування, різний. Рис. 1.4. доводить, що всі суб-регіони Африки мають значення індексу розвитку е-уряду нижче середнього світового показника.

Спостерігається деяке поліпшення в регіоні, особливо в Середній, Північній і Західній Африці, починаючи з дослідження 2008 року. Західна Африка відстає від інших суб-регіонів і має найнижчий показник з суб-регіонів у 2010 році огляду.

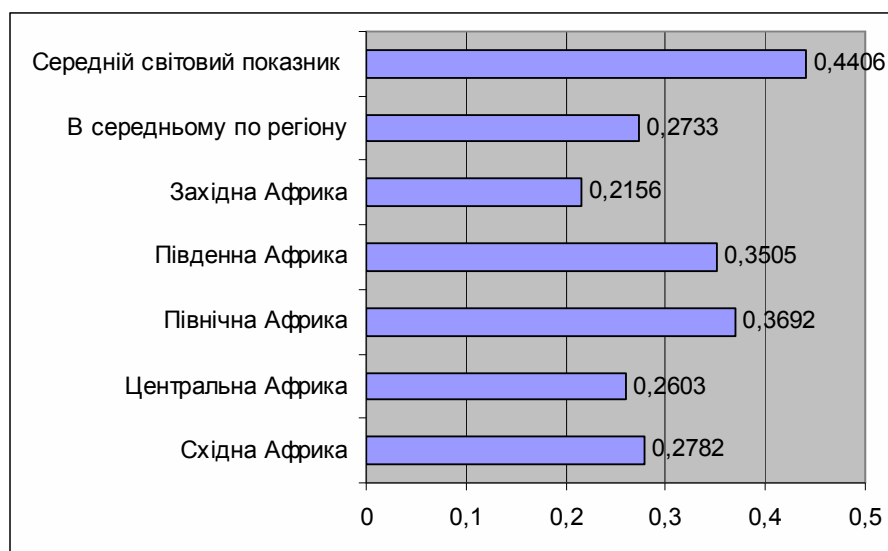

Рис. 1.4. Індекс розвитку е-уряду за регіонами Африки в 2010 р.[8]

На рис. 1.5. наведено статус розвитку електронного уряду в Північній Америці, яка значно випереджає інші регіони. Регіон двох країн (Сполучених Штатів і Канади) займає друге і третє місце у світовому рейтингу в 2010 році.

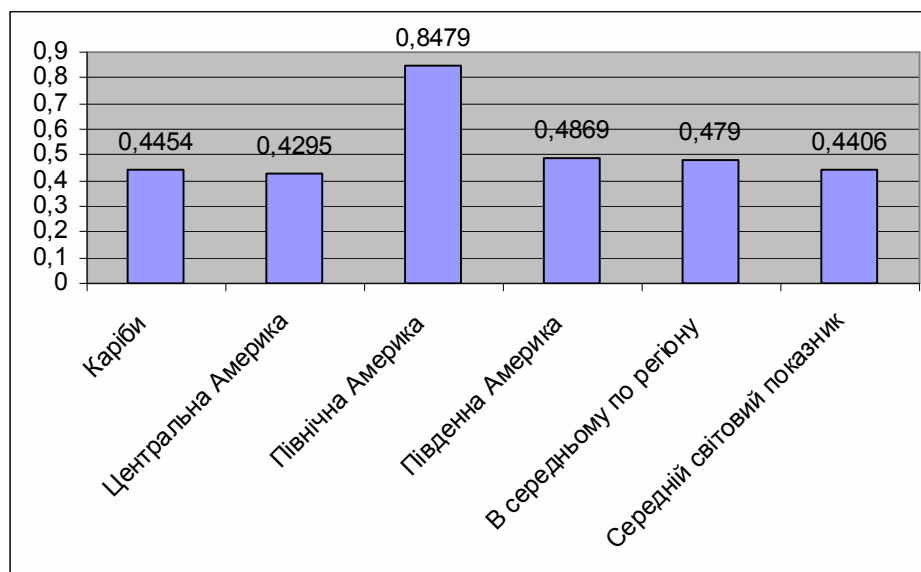

Рис. 1.5. Індекс розвитку е-уряду за регіонами Америки в 2010 р.[8]

Центральна Америка є єдиним регіоном в Америці за яким зареєстрован індекс розвитку е-уряду нижчий, ніж середній світовий показник.

Азіатський регіон представляє собою змішану картину, починаючи зі Східної Азії, індекс розвитку е-уряду якої значно перевищує середній світовий

показник, в той час як Південна Азія відстає від даних показників, як показано на рис. 1.6.

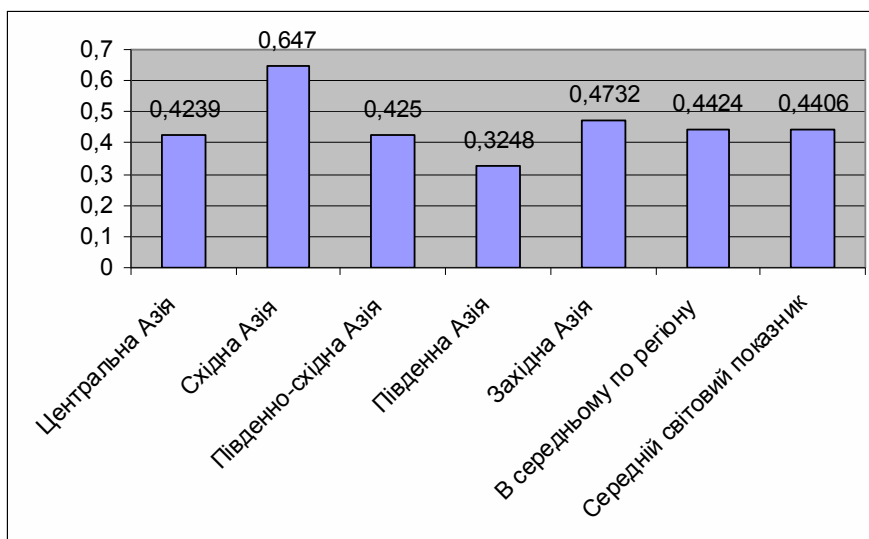

Рис. 1.6. Індекс розвитку е-уряду за регіонами в Азії в 2010 р. [8]

Показники Центральної та Південно-Східної Азії трохи нижче, ніж середні світові показники, у той час як Західна Азія має показники вище середніх світових.

Спираючись на переваги (добре розвинена телекомунікаційна інфраструктура і високий потенціал трудових ресурсів), Західна і Північна Європа представлені з доволі стійким розвитком е-уряду, потім Південна та Східна Європа. Багато розвинених країн Європи з високим рівнем доходу знаходить своє відображення в рейтингу на рис.1.7.

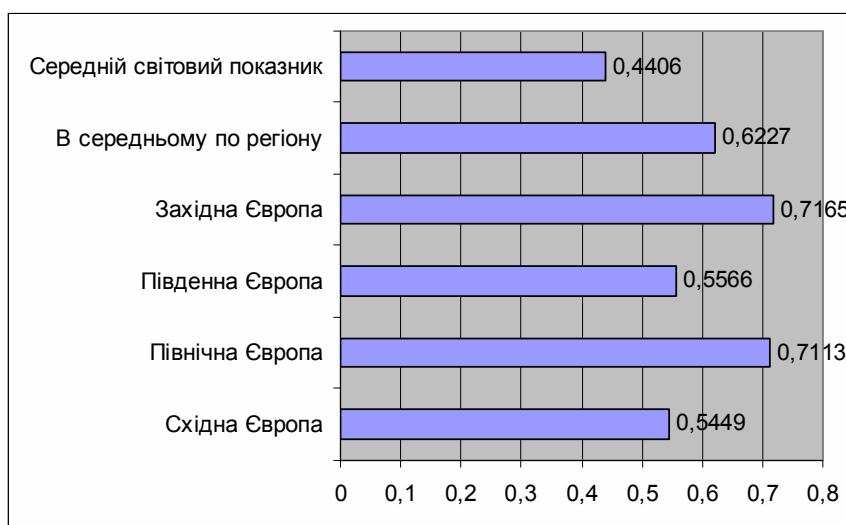

Рис.1.7. Індекс розвитку е-уряду за регіонами Європи в 2010 р.[8]

Виходячи із аналізу розвитку е-урядування у світі, можна зробити висновок, що найвищий рівень займають країни Європи та Америка. Тому, можна визнати ці країни – як країни з розвинутим інформаційним суспільством, а саме: розвинутою ІКТ інфраструктурою, прозорими та ефективними механізмами державного управління, стійкими та захищеними з боку уряду корпоративними відносинами.

1.2. Розвиток механізму взаємодії держави і корпорацій в інформаційному суспільстві

Усі високорозвинуті держави розглядають побудову інформаційного суспільства, як основу свого соціально-економічного, політичного і культурного розвитку і проводять цілеспрямовану державну інформаційну політику. Інформаційне забезпечення різних країн залежить від особливостей їх соціально-економічного і культурного розвитку. Проблемами залишаються: низька ефективність створених інформаційно-аналітичних систем окремих органів державної влади, які практично не використовують можливості сучасних методів аналітики, ситуаційного аналізу та прогнозування; повільне впровадження нових методів навчання, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій; зниження обсягів використання неліцензійного програмного забезпечення, видатків державного бюджету на легалізацію програмного забезпечення, розвиток індустрії програмного забезпечення в Україні.

До складових державного механізму формування інформаційного суспільства в Україні доцільно віднести наступні (рис. 1.8).

Проаналізуємо більш детально кожен складову процесу формування інформаційного суспільства в Україні.

Рис. 1.8. Складові державного механізму формування інформаційного суспільства в Україні [48]

Законодавча складова: Закон України «Про інформацію», «Про Концепцію національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про електронний цифровий підпис», «Про електронний документ та електронний документообіг», статті у кримінальному кодексі, закони та підзаконні акти, які регулюють функціонування національної інформаційної інфраструктури [9-11, 24, 36, 37].

Технічна складова: програмні та апаратні засоби криптографічного захисту інформації, розвиток вітчизняної індустрії інформації.

Фінансова складова: фінансування програм розвитку національної інформаційної інфраструктури, в тому числі розвитку виробництва вітчизняних конкурентоспроможних засобів і систем інформатизації.

Лише в деяких органах влади України застосовують певні елементи електронного документообігу (Державна податкова адміністрація, Пенсійний фонд, Міністерство внутрішніх справ, Держкомстат, Ліцензійна палата, Торговельно-промислова палата, Держкомпідприємництва, Держстандарт, Державна митна служба).

Першою і основною проблемою для впровадження е-урядування в Україні є відсутність мотивації, політичної волі (волі відповідних органів влади) у цій сфері, що передбачало б взяття відповідальності за її реалізацію.

По-друге, існує проблема доступу до Інтернету. Головним каналом зв'язку електронного урядування з користувачами системи є Інтернет. Але ефективно працювати технології електронного уряду почнуть лише за умови доступу до Інтернету не менш ніж у 60% користувачів країни. Хоча рівень інформаційної культури суспільства значно зріс, вільний вихід в Інтернет через домашні комп'ютери в Україні має обмежене число громадян, і масове використання Інтернету в нашій країні - справа не найближчого майбутнього. Навіть у Києві зроблено не так уже багато, хоча послуги доступу до Інтернету надають близько 300 Інтернет-провайдерів. За оцінками експертів, близько 80% цього сегмента ринку припадає на 10 найбільших провайдерів. Лідерами є компанії «Адамант», Golden Telecom, Lucky Net, «Оптіма телеком», «Укртелеком». Більш як 30% користувачів Інтернет знаходяться в Києві, ще до 30% - у містах із числом жителів понад 1 млн. осіб. (Дніпропетровськ, Одеса, Харків, Львів, Донецьк, Запоріжжя). 85% становлять користувачі комутованого (dial-up) доступу. Що стосується мережної інфраструктури, то необхідно належним чином вплинути на розвиток телекомунікацій в областях, невеликих містах і сільській місцевості, де мешкає близько половини населення України [12].

Наступною, і надзвичайно важливою, проблемою є кваліфікація державних службовців. Навіть, якщо практично всі кабінети державних службовців і обладнані комп'ютерами, то працювати з ними уміють далеко не всі, не говорячи вже про користування Інтернетом [12].

На рис. 1.8. (створено на основі [13]) зображено архітектурну модель електронного уряду. Вона складається з трьох елементів – доступ, компоненти електронного бізнесу (технологічні стандарти) та засоби забезпечення взаємодії.

Рис. 1.8. Архітектурна модель електронного уряду

Стратегія розробки електронного уряду передбачає, що державні послуги будуть доступні по багатьох каналах, зокрема через персональні комп'ютери, інформаційні кіоски, мобільні телефони, канали цифрового телебачення, центри телефонного обслуговування та контактні центри. Сьогодні в усіх країнах світу, в тому числі й в Україні, більшість державних установ, центральних, регіональних і місцевих органів влади створюють власні портали. При цьому передбачається, що частина цих порталів та їх послуги за окремими секторами державної діяльності будуть об'єднані в центральний урядовий портал. При реалізації архітектурної моделі електронного уряду важливо прийняти загальні стандарти та інфраструктуру для забезпечення взаємодії та обміну інформацією між державними установами і корпораціями.

На сучасному етапі корпорації вибирають модель, відповідно до якої використовуються центри телефонного обслуговування, але при цьому вони існують як вторинний канал. З погляду на підвищення зручності та зменшення витрат на обслуговування запитів громадян і бізнесу, державі було б вигідно, щоб її клієнти максимально користувалися каналами взаємодії першого рівня

(тобто доступ до порталу через персональні комп'ютери, інформаційні кіоски тощо) і тільки потім використовували інші канали взаємодії, такі як центри телефонного обслуговування або візити до державних установ [13].

Впровадження електронного урядування – це комплексна суспільно-соціальна, правова, економічна проблема, яка розв'язується в умовах складних фінансових, матеріально-ресурсних та інших обмежень, характерних як для світової практики впровадження електронного урядування, так і для специфічних умов, у яких ці процеси відбуваються в Україні.

Держави та їх будь-які інтеграційні утворення самі сприяють діяльності корпорацій, які за своїм походженням та місцем розташування пов'язані з певними національними інтересами. Держави впливають на діяльність корпорацій і як члени МВФ, Світового банку, СОТ та інших міжнародних економічних інститутів. Міжнародні економічні інститути, в свою чергу, надають багатосторонню підтримку західним державам у фінансово-економічному супроводі їх політики, активно формують інституціональні основи нового економічного ладу [14].

Однак слід також мати на увазі, що джерелом могутності корпорацій є їх союз і взаємодія із сильною та дієздатною національною державою.

Розглядаючи фінансові та валютно-кредитні аспекти функціонування корпорацій слід зазначити, що найбільший вплив ТНК має на світовий кредитний ринок і ринок акцій. Що ж до світового ринку акцій, то більшість головних компаній на фондових біржах, – це ТНК. Продаючи на іноземних фондових ринках свої акції, випускаючи свої єврооблігації на євrorинках і застосовуючи єврокредити, ТНК за рахунок цих фінансових джерел можуть фінансувати значну частину своїх капіталовкладень. ТНК перетворилися на найактивніших учасників світового фінансового ринку, діючи на всіх його сегментах. Так, будучи головними експортерами та імпортерами товарів і послуг у світі, ТНК стали великими клієнтами на світовому валютному ринку. Хоча комерційні банки й проводять на цих ринках операції у своїх інтересах,

основна маса валютних операцій здійснюється ними за дорученням своїх клієнтів, насамперед ТНК.

Взаємовідносини ТНК і держави позначаються тим, що однією з надзвичайно складних і суперечливих проблем, якій дається різна характеристика в працях іноземних авторів, є проблема взаємовідносин ТНК з національними урядами. Система відносин між державою і ТНК являє собою діалектичну єдність протиріч. З одного боку, ТНК є важливим інструментом зовнішньоекономічного і зовнішньополітичного впливу, і держава не може не використовувати це в інтересах свого панування на світовій арені. З іншого боку, єдність інтересів не виключає наявності протиріч. Держава постійно намагається затвердити контроль над вивезенням капіталу, товарів, технологій. ТНК, здійснюючи свою стратегію одержання довгострокових прибутків, впливають на економічну кон'юнктуру країни-базування або країни, що приймає, і в результаті вступають у протиріччя з певними засобами державного регулювання економіки.

У минулому державна політика щодо ТНК не була пов'язана з загальною державною стратегією, тому що вони контролювали дуже незначну частину економіки, і уряди вважали результати регулювання діяльності ТНК незначними. Сьогодні уряди змушені розглядати досягнення порівняльних переваг в галузі ресурсів, що знаходяться під їхньою юрисдикцією, як самостійну економічну мету, відводячи дедалі більше значення як зовнішнім, так і внутрішнім інвестиціям. Це відбувається внаслідок зближення економічних структур країн. Крім того, ТНК стають більш незалежними у виборі місця розміщення своїх філій.

Сьогодні статус ТНК мають понад 61 тис. корпорацій, які контролюють за межами своїх країн 900 тис. прямих іноземних представництв, що на інвестиційному ринку становить близько 7 трлн. доларів. За останні три десятиріччя кількість таких представництв збільшилася більш як у 7 разів (наприклад, у 1970 р. було зареєстровано лише 7 тис. таких компаній). Серед величезної кількості корпорацій панівну роль у світовій економіці відіграють

лише 500 потужних ТНК, що реалізують 80% світової виробничої продукції електроніки та хімії, 95 – фармацевтики, 76% – продукції машинобудування. Найпотужніші 85 компаній контролюють 70% усіх іноземних інвестицій. П'ять найбільших ТНК здійснюють контроль над виробництвом понад половини загальносвітового обсягу товарів тривалого користування і стільки ж у галузях літакобудування, електронного устаткування, автомобілебудування та інших галузях продукції. І лише дві-три західні компанії контролюють половину світових телекомунікаційних мереж [14].

Досить різноманітною є галузева структура ТНК: 60% компаній зайняті у сфері виробництва, 37 – послуг і 3% у добувній промисловості та сільському господарстві. ТНК контролюють до 80% патентів та ліцензій на нову техніку, технології та «ноу-хау» [14].

Просте порівняння багатонаціональних корпорацій і держав показують, що жодна з ТНК не входить до списку найбільших економік у світі, а провідними економічними гравцями у світовій економіці залишаються держави. Національні уряди є винятковим джерелом ефективною та легітимною влади в управлінні світовою економікою і водночас головними агентами економічної координації та регуляції на міжнародному рівні.

Держава стає наймогутнішим та найвідповідальнішим суб'єктом представництва й захисту національних інтересів країни. Держави зазнають подальшого скорочення влади, тому що поширення транснаціональних сил зменшує контроль, який уряди можуть застосовувати. Наприклад, зростання мобільності капіталів, на яке вплинув розвиток світових фінансових ринків, змістило рівновагу між ринками та державами і спричинило сильний вплив на державну економічну політику, зокрема обмеження державного дефіциту і скорочення видатків, особливо у соціальній сфері; зниження рівнів прямого оподаткування, приватизацію та дерегуляцію ринку праці. Рішення приватних інвесторів переміщати приватні капітали через кордони може загрожувати соціальним бюджетам, рівням оподаткування та іншим аспектам державної політики. В результаті автономне становище держави стає об'єктом

компромісу, оскільки уряди визнають, що дуже важко реалізувати національні плани без співпраці з іншими агентствами, політичними та економічними, що діють поза межами держави [14].

ТНК відображають такий стан світової економіки, в якому рух капіталу і технологій набули високої мобільності. Діяльність ТНК сприяє перетворенню світу на єдине ціле, де його окремі частини стають функціонально взаємозалежними, і, де виникають нові тенденції і закони розвитку. Завдяки своїй організаційній структурі ТНК зміцнили свої позиції в системі світового господарства. ТНК, володіючи величезними капіталами, проникли не тільки в економічне життя країн-партнерів, а й у політичне життя, підтримуючи ті чи інші партії і рухи. ТНК здійснюють економічну, фінансову, торговельну, технологічну, а на новому етапі й політико-соціальну взаємодію між країнами. Діяльність ТНК принципово змінює картину світу, і тому без урахування цього ми не можемо вивчати процеси, що відбуваються в сучасних економічних відносинах [14].

Одним з дієвих механізмів взаємодії держави та малого й середнього підприємництва є створення в регіонах «єдиних електронних офісів» з комплексним наданням державних адміністративних послуг підприємцям, через «єдине вікно» (відкриття, ліцензування, отримання дозволів для підприємницької діяльності тощо). «Єдиний електронний офіс» являє собою єдиний урядовий веб-портал, де кожен суб'єкт підприємницької діяльності може вибрати тип необхідної послуги, отримати всю необхідну інформацію про неї, заповнити необхідні форми, отримати консультацію в режимі он-лайн чи за попереднім запитом тощо [15].

Функціонування «єдиного електронного офісу» базується на таких принципах: цілодобова робота електронного офісу; максимальна простота і прозорість; єдині технічні стандарти і взаємна сумісність; забезпечення конфіденційності й дотримання правил інформаційної безпеки.

При цьому державні органи виконуватимуть три основні функції:

складання єдиних та прозорих правил роботи на ринку послуг електронного документообігу;

надання своїм підрозділам можливості для прийому даних з будь-яких прикладних систем;

контроль за виконанням учасниками ринку загальних правил, а також за відповідністю прикладних систем вимогам за форматами та регламентом [15].

Для запровадження системи «єдиних електронних офісів» необхідно виконати такі умови:

упорядкувати відповідно до норм Європейського Союзу законодавство про захист інтересів споживача, передбачивши реальний пріоритет споживача і створивши умови для надійного захисту цих прав через суд;

розвинути в законодавстві конституційні положення про захист особистих даних і інформації приватного характеру;

прийняти закон про електронний підпис та електронні документи, який би максимально відповідав нормам Євросоюзу (зокрема, дозволяв суб'єктам підприємницької діяльності надсилати електронні звіти, державним установам здійснювати процедури реєстрації, видачі дозволів тощо);

ухвалити закон «Про державні електронні послуги» [15].

Для успішної реалізації ідеї електронного уряду дуже важлива взаємодія корпорацій і урядових структур, що сприяє генерації нових проривних ідей і рішень.

Дуже важлива правова регламентація дій урядових структур в організації он-лайнного обслуговування бізнесових структур, яка має визначати уніфіковані принципи організації такого обслуговування. У Франції 1999 року випустили циркуляр прем'єр-міністра, присвячений створенню інтернет-сайтів державних органів. Відповідно до нього кожне міністерство може мати кілька сайтів за напрямками його діяльності, на яких повинні розміщуватися всі нормативно-правові акти, формалізовані бланки, призначені для обслуговування споживачів урядових послуг. Необхідно забезпечувати своєчасну актуалізацію інформації, розміщену на сайтах, уніфікацію

відображення документів, інтерактивність. Останньому приділяють особливу увагу, як реальній можливості організації зворотного зв'язку з користувачами урядових послуг. З урахуванням високої значимості результатів інформаційної взаємодії, висуваються вимоги забезпечення безпеки інформації, зокрема й захисту персональних даних [16].

Бізнес в Україні, так само, як і в інших країнах, у своїй повсякденній діяльності потребує послуг державних структур. Організація он-лайнного режиму роботи державного апарату дозволить значно прискорити бізнес-процеси в нашій країні. Крім цього такий підхід дозволить деперсоніфікувати взаємини представників бізнесу й державних чиновників. Наслідки такого кроку, мабуть, немає необхідності пояснювати. У ряді відомств вже існують комп'ютерні системи, орієнтовані на роботу з господарчими структурами. Міністерство аграрної політики розробило й підтримує в актуальному стані систему з забезпечення цінового моніторингу аграрного ринку України, а також інформаційно-аналітичну систему розрахунку оптимальної структури кормовиробництва. Для обслуговування інтересів транспортних організацій Міністерство транспорту та зв'язку запроваджує в дію інформаційно-аналітичну систему «Прогноз», призначену для надання зацікавленим особам інформації про вантажні потоки через кордони України. Держкомстандарт має низку баз даних, зміст яких цікавий для великої кількості суб'єктів ринку. Слід також відзначити останні ініціативи податкової адміністрації з організації он-лайнного режиму роботи з платниками податків [16].

У багатьох відомствах технологічно принципово готові працювати з бізнес-структурами в он-лайнному режимі. Існують відповідні комп'ютерні системи, прикладні програми, бази даних. Серед таких відомств можна назвати Міністерства праці та соціальної політики, внутрішніх справ, освіти й науки, охорони здоров'я, екології та природних ресурсів, митної служби. Але головне - це відносини бізнес-структур із місцевою владою. І тут відомства мають відіграти свою лідируючу, методологічну функцію [16].

Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки:

відсутня координація зусиль державного і приватного секторів економіки з метою ефективного використання наявних ресурсів;

ефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, спрямованих на інформатизацію, впровадження ІКТ у соціально-економічну сферу, зокрема в сільське господарство, є низькою;

наявне відставання у впровадженні технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари і послуги тощо;

рівень інформатизації окремих галузей економіки, деяких регіонів держави є низьким;

розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери недостатній;

створення інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет відбувається повільно;

рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення є недостатнім, впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних ІКТ - повільним;

рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі є низьким, а присутність україномовних інформаційних ресурсів - недостатньою;

рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів та впровадження ІКТ є недостатнім, що не забезпечує всіх потреб економіки і суспільного життя;

спостерігаються нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, поглиблення «інформаційної нерівності» між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення;

не вирішуються у повному обсязі питання захисту авторських прав на комп'ютерні програми, відсутні системні державні рішення, спрямовані на створення національних інноваційних структур (центрів, технополісів і технопарків) з розробки конкурентоспроможного програмного забезпечення [36].

Важливим напрямком розвитку інформаційного суспільства є удосконалення системи державного управління, яке повинно відповідати новим вимогам та викликам. Просте накладання новітніх інформаційних технологій на бюрократично-адміністративну систему існуючого державного управління не дасть очікуваного результату.

Не останню роль в стратегії побудови інформаційного суспільства грає визначення та прийняття стандартів інформаційної відкритості влади при забезпеченні необхідних вимог захисту інформації та національного інформаційного простору. Зняття грифів необґрунтованого обмеження доступу до інформації розпорядчого характеру центральних органів влади є важливими кроками на цьому шляху. Визначення узгоджених зі світовими національних стандартів щодо інформаційних технологій, програмного забезпечення, яке використовується в державному секторі, перехід на відкриті стандарти - запорука більш повного використання інтелектуального потенціалу вітчизняних програмістів, уникнення порушень авторських прав та підвищення рівня інформаційної безпеки.

Згідно з вищезазначеним постає необхідність удосконалити організаційно-економічний механізм взаємодії держави та корпорації в інформаційному суспільстві (рис. 1.9.) [50].

Єдність інформаційної політики та процесів інформатизації, як практичної її реалізації повинні складати, але не складають, основу національної стратегії побудови інформаційного суспільства [17]. Передбачається, що у майбутньому «е-уряд» може стати звичайним урядом.

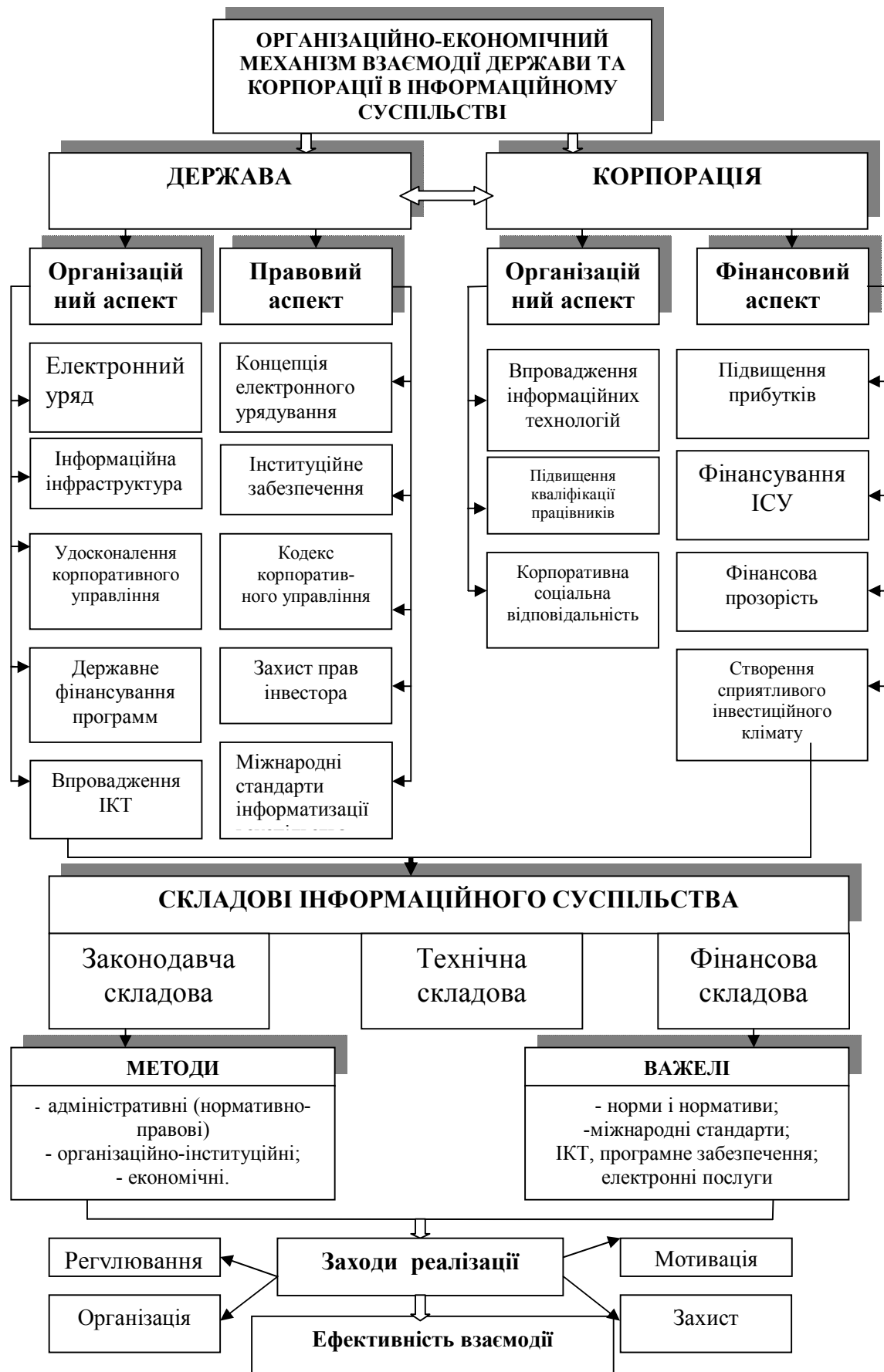

Рис. 1.9. Організаційно-економічний механізм взаємодії держави та корпорації в інформаційному суспільстві

Наприклад, у США та Західній Європі впровадження нових форм урядування обумовлюється потребою в прозорій і підконтрольній громадянському суспільству діяльності органів влади. Суттю електронної форми уряду є об'єднання за допомогою інтернет-технологій усіх міністерств і відомств у єдиний комплекс із вищим ступенем інтегрування внутрішніх процесів (документообіг) і єдиним інтерфейсом (вікном взаємодії) із громадянином (користувачем). Таким чином, громадянин одержить можливість спілкуватися не з п'ятьма – сімома відомствами за чергою, а з єдиним електронним посередником, що їх усіх репрезентує одночасно. Крім цього, звертання чи запит громадянина автоматично надсилається у відповідні інстанції й у більшості випадків відповідь (юридична консультація, квитанція про оплату послуг, бюлетень для голосування, довідка, податкова декларація) приходять негайно.

Отже, вибравши деякі позитивні приклади зі світового досвіду запровадження системи електронного урядування, можемо констатувати її практичні переваги:

для громадян – одержувати послуги, надані органами влади через мережу; мати до них доступ через мережу Інтернет; навчатися протягом усього життя і брати участь в управлінні державою;

для бізнесу – мати доступ до державних служб в Інтернеті, співпрацювати з державою з метою сприяння економічному розвитку;

для органів влади – підвищити свою оперативність, ефективність роботи; покращити відносини з клієнтами і залучити всіх громадян до процесу прийняття державних рішень, зосередивши свою увагу на стратегічних напрямках.

Якщо говорити про перспективи запровадження електронного урядування у нашій державі, то вони безперечно існують; деякі елементи електронного урядування в Україні функціонують вже сьогодні. Проте, слід розуміти, що запровадження електронного урядування – це масштабний і довгостроковий проект. Створення інформаційної мережевої інфраструктури

держави повинно супроводжуватися «реінжинірингом» (тобто, інформаційною перебудовою) усієї системи управлінських процесів, що, насправді, означає подолання стереотипів бюрократичної культури. Можливо, реалізації концепції буде сприяти адміністративна реформа, мета якої – модернізація системи державного управління [18].

Таким чином, втілення Інтернет-технологій у сферу державної влади, з одного боку, дозволить підвищити її ефективність, а з іншого – зробить більш відкритою роботу органів державної влади. Робота в режимі електронного урядування принципово змінює атмосферу взаємодії влади і населення.

1.3. Корпоративні відносини у системі електронного урядування в Україні

Дієвим способом підвищення ефективності влади, забезпечення її прозорості та підконтрольності суспільству є розвиток електронного урядування.

«Електронний уряд» і «електронне урядування» – це відносно нові терміни, що ввійшли в політичні диспути наприкінці 90-х років ХХ сторіччя. Незважаючи на безліч визначень цих понять, запропонованих насамперед найвпливовішими міжнародними організаціями, теоретичні і нормативні рамки даних концептів, як і раніше, залишаються дискусійними. Більшість визначень містить три основні компоненти: підвищення ефективності діяльності уряду; надання послуг громадянам; вдосконалення демократичного процесу на основі використання нових інформаційно-комунікаційних технологій [33].

Головне завдання електронного уряду в Україні - це підвищення ефективності функціонування уряду, а це означає вдосконалення механізмів контролю та регулювання відносин уряду з корпоративними учасниками та суспільством вцілому.

Завданням законодавства про інформаційну систему «Електронний уряд» є створення правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних засад регулювання процесу створення та функціонування цієї системи та Національного депозитарію електронних інформаційних ресурсів України.

Основні напрями діяльності електронного уряду – це електронна демократія, електронне урядування, електронні послуги, електронна комерція [34]. Ці напрями дозволять покращити механізм взаємодії між урядом, корпораціями та суспільством.

До передумов запровадження е-урядування можна віднести: політичні, правові, організаційні, економічні, технологічні та кадрові. Важливою передумовою також є перебудова світогляду населення, усвідомлення ним реальних переваг е-урядування, наслідками якого стане відкритість, прозорість та ефективність публічної адміністрації; економія часових та матеріальних ресурсів; підвищення якості надання адміністративних послуг.

Всупереч позитивній динаміці розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні не вирішеними хронічними проблемами залишаються відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Це значно погіршує умови надання інтегрованих державних послуг в дистанційному режимі за допомогою ІКТ [35].

Враховуючи загальні принципи створення і функціонування інформаційних систем, найбільш значущі перешкоди при впровадженні інформаційної системи «Електронний уряд» в Україні та інших країнах СНД можна поділити на економічні, політико-правові, технологічні, причому їх розв'язання повинно базуватися на комплексному підходах (рис. 1.10.).

Ефективна реалізація вітчизняної Концепції розвитку електронного урядування в Україні передбачає низку умов політико-правового та фінансово-економічного характеру.

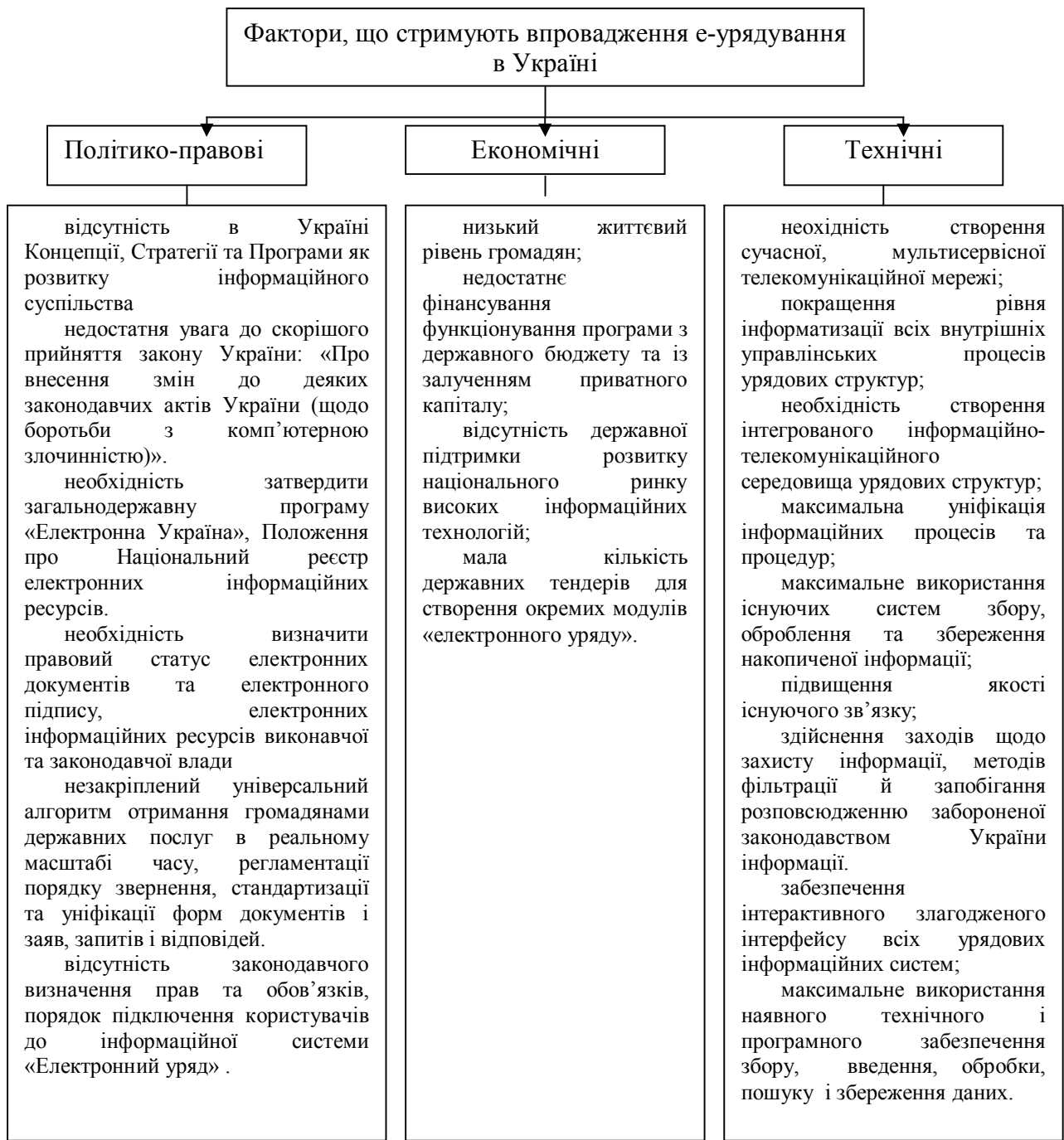

Рис. 1.10. Фактори, що стримують впровадження е-урядування в Україні

В Україні з метою підвищення ефективності формування та реалізації державної політики розбудови інформаційного суспільства та інформатизації створено Державний комітет інформатизації України.

Основні засади інформатизації визначені низкою законодавчих актів, а саме: Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», Законом України «Про Національну програму інформатизації», Законом України «Про Концепцію національної

програми інформатизації», рекомендаціями Парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.», ін. [36, 37, 24].

Напрямки реалізації вітчизняної Концепції електронного урядування наведені на рис. 1. 11.

Рис. 1.11. Напрямки реалізації вітчизняної Концепції електронного урядування в Україні [35]

Концепція електронного урядування складається з двох взаємозалежних складових. Це внутрішня урядова інформаційна інфраструктура, аналог корпоративної мережі, та зовнішня інформаційна інфраструктура, що взаємодіє з громадянами, підприємствами і організаціями.

У рамках концепції «електронної держави» інтегруються інформаційні ресурси органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, забезпечується

доступ до них, а також створюється система он-лайнних послуг (у тому числі тих, що мають вартісне вираження).

Електронна демократія ґрунтується на використанні технічних засобів, що допомагають розв'язувати багато проблем процедурного характеру. Передусім це виявляється під час планування, проведення електронних консультацій або електронного голосування. Такі взаємини й заходи, зокрема віртуальні міські збори, відкриті наради, опитування громадської думки й форуми громад, підвищують ступінь політичної участі громадян.

Електронне урядування стосується внутрішніх інформаційних систем, підтримки управлінсько-адміністративних функцій державних установ, зокрема керування даними й інформацією, ведення електронних записів і потоків інформації.

Електронні послуги – це надання в електронній формі урядової інформації: програм і напрямів діяльності уряду, формування стратегій задля розв'язання найважливіших суспільних проблем. Електронні послуги характеризуються новими формами громадянської участі та співробітництва між владою й громадянами.

Електронна комерція припускає обмін і придбання товарів через Інтернет, включаючи надання платних інформаційних послуг. Наприклад, громадяни можуть сплачувати податки або рахунки за житлово-комунальні послуги, продовжувати реєстрацію транспортних засобів тощо.

Система електронного урядування виконує такі функції:

політичну – як інструмент державної політики відповідно до встановлених принципів організації та діяльності політичної системи;

соціальну, спрямовану на регулювання і гуманізацію суспільних відносин, пов'язаних із здійсненням державного управління, стимулювання громадянської активності в суспільстві;

організаційну яка полягає у взаємозв'язку системи органів державної влади, визначенні взаємодії між ними відповідно до визначеної компетенції, між галузями влади;

іміджеву (презентаційну), яка реалізується у тенденції відмови від класичної бюрократії, створенні більш гнучких форм взаємодії між державою і суспільством, встановленні індикаторів якості та ефективності діяльності;

зв'язків з громадськістю, пов'язана з аналітико-прогностичним забезпеченням, реалізується у можливості публічного політичного дискурсу між громадянами і державою з метою забезпечення політичної підтримки рішень уряду;

виховну, яка реалізується у вихованні поваги до необхідності додержання прав і свобод людини і громадянина, суспільства в цілому.

Безпека – це відсутність загрози або можливість надійно захиститися від неї. Небезпечним слід вважати такий інформаційний вплив, який має дестабілізуючі наслідки, утискає інтереси особистості, суспільства, держави [17].

Забезпечення інформаційної безпеки спрямоване на два взаємопов'язані, але суттєво самостійні об'єкти, які умовно можна визначити як «соціальний» і «ресурсний». Соціальний об'єкт – людина, суспільство, держава – їх політичні, культурні й моральні риси мають бути об'єктом захисту у сфері інформаційних відносин [38].

Відповідно до розглянутих вище функцій системи електронного урядування (політичної, соціальної, організаційної, виховної та ін.) виникають певні чинники загрози інформаційній безпеці, які можуть мати суттєві негативні наслідки (табл.1.5.). Можна виділити 3 основних групи користувачів, які мають певні проблеми на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства у користуванні ІКТ та щодо впровадження е-урядування (табл. 1.5).

Складність реалізації державної політики крім того обумовлена відсутністю в Україні Концепції, стратегії та програми як розвитку інформаційного суспільства в цілому, так і електронного урядування зокрема.

**Система інформаційної безпеки відносин соціальних об'єктів у межах
впровадження електронного урядування [17]**

Форми взаємодії	Чинник загрози	Можливий наслідок	Шляхи попередження загроз
«Уряд-громадяни»	Різноманітні, часом діаметрально спрямовані інформаційні впливи, маніпулятивні технології, ігнорування громадської думки при прийнятті важливих політичних рішень	Політичне відчуження громадян, порушення демократичних принципів і норм діяльності держави	Забезпечення конституційного права громадян на доступ до достовірної та оперативної урядової інформації, що сприяє виробленню соціального «імунітету» до маніпулятивних технологій
«Уряд-бізнес»	Складність відносин комерційного характеру (купівля-продаж, інвестиційні контракти, страхування, банківські послуги, різні форми ділового співробітництва та ін.); відсутність доступу до нормативно-правової інформації, Ігнорування повідомлень про факти корупції, зловживань посадових осіб, порушення прав громадян.	«Прозорість» комерційної інформації Втрата підтримки державної політики з боку підприємницьких структур	Надання органами державної влади інформації громадянам та інституціональним структурам суспільства; забезпечення зворотного зв'язку, виявлення тенденцій і закономірностей розвитку ситуації; регулювання електронного документообігу. Відкритість інформації за умов забезпечення встановленої законом конфіденційності комерційної, службової, професійної таємниці, державної таємниці, режиму інформації про громадян
«Уряд-уряд»	Відсутність зв'язків, недостатня розвиненість інформаційної інфраструктури органів державної влади	Порушення інформаційних зв'язків і координації інформаційно-управлінських відносин	Підвищення ефективності інформаційного забезпечення державного управління шляхом інтеграції Інтернет-порталів і систем електронного документообігу з метою доступу до всіх необхідних внутрішніх і зовнішніх джерел інформації

Незважаючи на позитивну динаміку розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні невирішеними, хронічними проблемами залишаються відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Перешкоди впровадження е-урядування для користувачів в Україні наведено у табл. 1.6.

Внаслідок такого стану сьогодні відсутня можливість надання інтегрованих державних послуг, у тому числі, адміністративних послуг електронними засобами.

Таблиця 1.6.

Перешкоди щодо впровадження е-урядування в Україні

Види користувачів	Потенційні перешкоди
Громадяни	Низький рівень доступу Недостатній рівень технічних знань Незручний спосіб користування
Корпоративний сектор	Високий рівень вартості Підвищення рівня знань кадрів Можливості/ бажання користування
Уряд	Підвищення рівня знань кадрів управління Впровадження ІКТ Оцінка ефективності роботи

Не сформована єдина інфраструктура міжвідомчого обміну даними в електронній формі. Відомості в діючих державних інформаційно-аналітичних системах недоступні іншим органам державної влади для оперативного використання. Використання не документованих форматів даних, протоколів обміну, інших закритих інформаційних технологій і відсутність єдиних класифікаторів, довідників і схем даних обмежують можливість застосування автоматизованих засобів пошуку та аналітичної обробки інформації. Відсутня єдина система планування і моніторингу ефективності реалізації державних програм і проектів, а також доступ до цієї інформації громадян [35].

Проблеми, що перешкоджають впровадженню елементів е-урядування у діяльність органів державної влади, носять комплексний міжвідомчий характер

і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів державної влади.

Розвиток е-урядування потребує побудови складних і гнучких систем, вимагає проведення скоординованих організаційно-технологічних заходів і погоджених дій органів державної влади в рамках єдиної державної політики.

Доцільно виділити переваги впровадження е-урядування в країні (табл. 1.7.).

Таблиця 1.7.

Переваги впровадження е-урядування в Україні

Переваги впровадження е-урядування	
1	2
Для державних органів	<p>Швидкий доступ до достовірної інформації для ухвалення рішень.</p> <p>Поліпшення взаємодії між урядовими установами, підвищення ефективності обміну інформацією, інтеграція послуг і зниження витрат.</p> <p>Економічний ефективний інструмент зв'язку з місцевими урядами і некомерційними організаціями.</p> <p>Можливість швидкої і економічної реалізації планів уряду.</p> <p>Можливість поліпшити планування і управління на місцевому рівні.</p> <p>Зацікавлена громадськість зможе реально брати участь в розробці планів, проектів, політик і ініціатив.</p> <p>Швидко і практично без витрат можна буде отримати об'єктивну інформацію про громадську думку.</p> <p>Інформування громадськості дозволить звести до мінімуму розбіжності і сформувати сприятливу для уряду громадську думку.</p> <p>Можливість вирішити проблему пасивного відношення населення до уряду і його планів, що є однею з основних проблем демократичного суспільства</p>
Для суспільства	<p>Громадянам легше впливати на ухвалення управлінських рішень, їх думка буде почута, і у них з'явиться відчуття причетності до того, що відбувається. Державні проекти будуть засновані на пріоритетах, визначених громадянами, а не виключно урядом.</p> <p>Підвищиться якість послуг, що надаються урядовими організаціями громадянам.</p> <p>Громадяни зможуть отримувати комплексні послуги, оскільки різні урядові організації будуть ефективніше взаємодіяти один з одним.</p> <p>Підвищиться рівень інформованості населення, яке зможе отримати свіжу всеосяжну інформацію про державні закони, правила, політику і послуги.</p> <p>Інформованість і згода з найважливіших питань дозволить звести до мінімуму політичні тертя і прискорити здійснення проектів.</p> <p>Процес розгляду скарг стане швидшим і справедливим.</p> <p>Громадська думка з випадкового стане інформованою.</p> <p>Велика прозорість допоможе підвищити ступінь суспільного контролю за роботою уряду і понизити рівень корупції.</p>

	<p>У громадян, що живуть і працюють за кордоном, з'явиться можливість брати участь в справах своєї вітчизни і більшою мірою відчувати свою національну приналежність.</p> <p>По двосторонніх каналах зв'язку можна буде здійснювати безліч безкоштовних повчальних програм, що сприятиме підвищенню професійного рівня громадян.</p>
<p>Для корпоративного сектору</p>	<p>Нову компанію можна буде зареєструвати, не вихляючи з офісу</p> <p>Спроститься і прискориться процес отримання або продовження різних ліцензій, дозволів і так далі</p> <p>З'являться нові можливості для розвитку бізнесу. Умови участі в тендерах, що оголошуються державними установами, стануть рівними для всіх. Подати заявку на участь в такому тендері теж можна буде в режимі он-лайн.</p> <p>Прискориться процес оформлення митних декларацій, а, отже, процес проходження вантажів через митні пункти.</p> <p>Істотно полегшиться здача податкової звітності. Можна буде гарантовано і вчасно отримувати інформацію про зміну вимог до звітності. Стануть доступними все нові форми.</p> <p>Здача звітності в органи державної статистики буде можлива в електронному вигляді цілодобово 7 днів на тиждень.</p>

Таким чином, в найзагальнішому виді вигоди від використання «електронних урядів» можна сформулювати так: громадяни і корпорації дістають вільний доступ до урядової інформації і послуг; якість обслуговування підвищується за рахунок підвищення швидкості обслуговування, забезпечення повного циклу послуг в режимі он-лайн, оптимізації робочих процесів; і так далі; громадянам надаються ширші можливості для участі в демократичних процесах.

З метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства в Україні необхідно створити цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема здійснити кодифікацію інформаційного законодавства.

З урахуванням тенденцій розвитку світової економіки, які визначаються зростанням впливу ІКТ, поступовим переходом розвинутих країн від індустріальної економіки до економіки знань, основними макроекономічними завданнями у процесі розвитку інформаційного суспільства визначити: підвищення конкурентоспроможності національної економіки, забезпечення сталого економічного зростання держави та матеріального добробуту її

громадян за рахунок впровадження ІКТ; забезпечення підвищення вкладу в економічне зростання держави підприємств, що провадять діяльність у сфері інформатизації, і галузей, які широко використовують ІКТ, шляхом формування збалансованої регуляторної та, зокрема, податкової політики; сприяння підприємницькій діяльності у сфері ІКТ за рахунок формування системи адміністративних, правових і економічних механізмів, які стимулюватимуть попит на інформаційну продукцію, залучення інвестицій в ІКТ, розвитку конкуренції, просування вітчизняної продукції на міжнародний ринок [36].

Для аналізу розвитку електронного урядування у країнах світу розроблений коефіцієнт NRI (Networked Readiness Index) – мережевий індекс готовності.

The NRI був розроблений INSEAD в 2002 році, і є основним методологічним інструментом відображення в доповіді з оцінки готовності країн використовувати досягнення ІКТ для підвищення конкурентоспроможності і розвитку. Він ґрунтується на суміші твердих даних, зібраних поважними міжнародними організаціями, такими, як Міжнародний союз електров'язку (МСЕ), Організації Об'єднаних Націй і Світовий банк, і даних обстеження з опитування керівників компаній, яке щорічно проводиться на форумі в кожній з країн. NRI поєднує три компоненти: навколишнє середовище для ІСТ, запропонований даною країною або суспільством, готовність ключових посередників (індивідууми, бізнес-структури, уряди) суспільства, щоб використовувати ІСТ, і остаточне використання ІСТ між цими посередниками [39].

За результатами дослідження, проведеного Economist Intelligence Unit на замовлення Business Software Alliance (BSA), у 2008 році Україна посіла 57-е місце у світі в «Індексі конкурентоспроможності в галузі ІТ», поступившись однією позицією, порівняно з 56-м місцем у рейтингу за 2007 рік.

У дослідженні, яке проводиться для 66 країн світу, визначається і проводиться порівняння показників в галузі ІТ, від яких найбільшою мірою

залежить рівень її конкурентоспроможності.

Згідно з Economist Intelligence Unit, для створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності має бути збалансована державна підтримка ІТ, без перешкод для роботи ринкових механізмів. Розглянемо The Networked Readiness Index протягом 2009-2010 рр. (табл.1.7.)

Таблиця 1.7.

**The Networked Readiness Index (мережевий індекс готовності)
2009-2010 рр.[40]**

Держава/економіка	Ранг	Оцінка	Ранг за доходами групи	
Швеція	1	5.65	НІ	1
Сінгапур	2	5.64	НІ	2
Данія	3	5.54	НІ	3
Швейцарія	4	5.48	НІ	4
Сполучені Штати	5	5.46	НІ	5
Фінляндія	6	5.44	НІ	6
Канада	7	5.36	НІ	7
Гонконг	8	5.33	НІ	8
Нідерланди	9	5.32	НІ	9
Норвегія	10	5.22	НІ	10
Тайвань, Китай	11	5.20	НІ	11
Ісландія	12	5.20	НІ	12
Великобританія	13	5.17	НІ	13
Німеччина	14	5.16	НІ	14
Корея, Республіка	15	5.14	НІ	15
Австралія	16	5.06	НІ	16
Люксембург	17	5.02	НІ	17
Франція	18	4.99	НІ	18
Нова Зеландія	19	4.94	НІ	19
...
Україна	82	3.53	LM	11

За результатами дослідження експерти розділили всі країни на чотири великі групи: з максимально високим рівнем розвитку ІКТ, високим, середнім і низьким. Україна увійшла в другу групу поряд з Росією, Білорусією і багатьма східноєвропейськими країнами колишнього соцтабору.

Швеція – вершина рейтингу Global Information Technology Report 2009-2010. За Швецією йдуть Сінгапур і Данія, яка була на першому місці протягом останніх трьох років, Швейцарія (4), США (5) та інші країни Північної Європи разом з Канадою, Гонконгом і Нідерландами [40]. Україна займає 82-місце, а за

попередній рік – 70 місце. У 2007-2008рр. лідируючі позиції займала Данія (5,78), за нею – Швеція (5,72), далі Швейцарія, США, Сінгапур.

Адміністративна програма Об'єднаних Націй розробила свій перелік країн «великої двадцятки» з діючим е-урядом (табл.1.8., 1.9.).

Таблиця 1.8.

**Топ-20 країн з найвищим індексом розвитку електронного уряду
2010 р. [40]**

Країна	Індекс
Республіка Корея	0.8785
Сполучені Штати Америки	0.8510
Канада	0.8448
Великобританія та Північна Ірландія	0.8147
Нідерланди	0.8097
Норвегія	0.8020
Данія	0.7872
Австралія	0.7863
Іспанія	0.7516
Франція	0.7510
Сінгапур	0.7476
Швеція	0.7474
Бахрейн	0.7363
Нова Зеландія	0.7311
Німеччина	0.7309
Бельгія	0.7225
Японія	0.7152
Швейцарія	0.7136
Фінляндія	0.6967
Естонія	0.6965

За результатами таблиць можна зробити висновок, що лідируючі позиції займають Республіка Корея, Англія, Канада та США [41].

За результатами щорічного огляду «електронних урядів», проведеного компанією Accenture, у ході якого були вивчені державні онлайн-служби 23 країн, перше місце присуджено державному порталу Канади. Критеріями були інформативність, інтерактивність і можливість здійснення трансакцій.

На другому місці виявився Сінгапур, «електронний уряд» якого надає громадянам такі послуги, як реєстрація народження дитини, шлюбу, пошук житла, відправлення повідомлень у поліцію. До речі, саме в цій країні вперше у світі було реалізовано ідею урядового порталу.

Топ-20 країн, що беруть участь в розвитку е-уряду у 2010 р. [40]

Країна	Індекс
Республіка Корея	1.0000
Австралія	0.9143
Іспанія	0.8286
Нова Зеландія	0.7714
Великобританія та Північна Ірландія	0.7714
Японія	0.7571
Сполучені Штати	0.7571
Канада	0.7286
Естонія	0.6857
Сінгапур	0.6857
Бахрейн	0.6714
Малайзія	0.6571
Данія	0.6429
Німеччина	0.6143
Франція	0.6000
Нідерланди	0.6000
Бельгія	0.5857
Казахстан	0.5571
Литва	0.5286
Словенія	0.5143

Третє місце одержав «електронний уряд» США. Зі значним відривом від лідерів ідуть Австралія, Данія, Великобританія, Фінляндія, Гонконг, Німеччина, Ірландія, Нідерланди, Франція і Норвегія [41].

Представники сектору ІКТ працюють над підготовкою спільних аналітичних звітів з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні. Національна стратегія розбудови інформаційного суспільства та її базовий документ - Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні у 2007-2015» - були розглянуті та прийняті разом із планом з їхнього впровадження. Всі це стало можливим завдяки спільним зусиллям представників громадянського суспільства та Консультативної ради з питань інформатизації. Не зважаючи на певний прогрес та прийняття важливих законодавчих рішень (наприклад, Закону «Про захист особистих даних», «Про представлення Національної програми електронної документації з використанням віртуальних підписів», Державної програми з представлення цифрового телебачення, Конвенції щодо кіберзлочинності, ратифікованої

українським Парламентом), Україна досі не реалізувала наявний потенціал у цій сфері.

Сфера інформаційно-комунікаційних технологій є однією з небагатьох галузей економіки України, яка демонструє стаке зростання в умовах фінансово-економічної кризи. Так, за даними Держкомстату України, протягом 2009 року доходи від надання послуг доступу до мережі Інтернет зросли на 38,3 %.

Індустрія розробки програмного забезпечення налічує близько 2000 компаній (більш ніж 100000 грн. валового доходу), 50% з яких знаходиться в м. Києві. В 2009 році валовий дохід компаній індустрії зріс приблизно у 2 рази та склав 10 млрд. гривень (1,25 млрд. дол. США), приблизно 80% з яких від експорту товарів та послуг. В регіональному розрізі м. Київ займає 72,5%, Львів – 5,8%, Дніпропетровськ – 5,1%, Харків – 5%, Донецьк – 1,6%. Темп приросту доходів індустрії в 2009 році склав 127% в національній валюті (38% в дол. США). Середньорічні темпи приросту доходів (2006-2009) дорівнюють 50%. В 2009 р. понад 8 млн. грн. (1 млн. дол. США) отримали 190 компаній, що в 2,2 рази більше, ніж в 2008 р. [42].

В індустрії розробки програмного забезпечення працює більше 40 тис. висококваліфікованих програмістів. В 2009 році компанії розширили штат в середньому на 40%, при цьому прогноз відносно приросту працівників на 2010 рік складає близько 50%. Середній рівень заробітної плати в індустрії коливається в межах 13 тис. грн. Щорічно на ІТ-спеціальності вступає близько 27 тис. абітурієнтів. Однак, як запевнив президент Асоціації «ІТ-України», за відсутності стратегії розвитку індустрії, українські компанії, за прогнозами експертів, у найближчі 2-3 роки можуть втратити одну з головних конкурентних переваг на світовому ринку аутсорсингу, а саме, відносно низькі ціни на висококваліфіковані кадри. Це - наслідок швидкого зростання попиту на кваліфіковані трудові ресурси та неспроможністю існуючої системи державної освіти забезпечити його [42].

Чисельність інтернет-аудиторії в Україні станом на 1 січня 2010 року становила понад 15,3 мільйонів унікальних користувачів. Це - третина населення України. Крім того, станом на 1 січня налічувалось 2,1 мільйони абонентів широкопasmового доступу, або 11,5% загальної кількості сімей в Україні. 18,7% українських сімей є абонентами кабельного телебачення (понад 3,4 млн. абонентів) Середня українська сім'я витратила на послуги зв'язку в середньому на рік близько 990 гривень або 83 гривні на місяць, з них половина - витрати на рухомий (мобільний зв'язок), чверть - фіксований телефонний зв'язок, 10% - послуги з передачі даних та надання доступу до мережі Інтернет і менше 3% - послуги поштового зв'язку [43].

Більше половини опитаних компаній (56,5%) планують зберегти свої інвестиції у наступному році на рівні 2009 року. Крім того, значна частка ІКТ компаній планує збільшити інвестиції (39,1%). Тільки 4,3% експертів заявили, що вони очікують зниження обсягу свого інвестування в сферу. Ці позитивні прогнози на 2010 рік здаються обнадійливими. Крім того, значна частина респондентів вважає, що конкурентоспроможність українського сектору ІКТ зміцнилась (52,2%) або, принаймні, залишилась без змін (21,7%) у порівнянні з минулим роком та у порівнянні із ситуацією в сусідніх країнах.

Важливою проблемою щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні є недостатнє державне фінансування зазначених програм. Тому необхідним є привернення уваги потенційних інвесторів до перспективних вітчизняних розробок, в тому числі і в сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій, а також сприяння залученню коштів для інноваційної сфери в майбутньому. Обсяг інвестицій в основний капітал наведені в табл.1.10.

Таблиця 1.10

Обсяги інвестицій в основний капітал 2009- 2010 р. [44]

Країна	Темп зростання (зменшення) у % до відповідного періоду попереднього року		На одну особу, грн	
	2009	2010	2009	2010
Україна	56,7	92,6	1173,7	1213,0
АР Крим	49,3	95,4	764,8	813,8
Вінницька	58,9	94,0	625,8	657,6
Волинська	71,9	56,4	1090,6	680,1

Продовження табл. 1.10

Дніпропетровська	49,3	116,7	1273,8	1653,3
Донецька	54,6	68,6	1216,1	930,2
Житомирська	54,3	194,7	567,1	1224,1
Закарпатська	49,5	87,2	574,3	555,3
Запорізька	47,7	191,2	866,8	1849,7
Івано-Франківська	51,1	124,3	810,9	1119,1
Київська	551	100,5	2001,1	2248,1
Кіровоградська	77,8	77,9	957,2	836,1
Луганська	37,1	97,8	615,0	670,4
Львівська	54,3	93,4	989,0	1031,0
Миколаївська	82,7	74,5	1159,8	969,0
Одеська	68,0	94,7	1284,7	1366,3
Полтавська	88,0	77,2	2184,2	1884,7
Рівненська	56,3	107,0	683,5	807,0
Сумська	82,3	84,8	734,9	709,1
Тернопільська	43,6	90,5	480,8	489,6
Харківська	69,9	59,9	1387,9	925,9
Херсонська	65,2	65,2	822,2	599,5
Хмельницька	56,4	89,6	939,7	941,6
Черкаська	64,4	69,7	1012,6	795,7
Чернівецька	91,5	59,4	1093,2	726,3
Чернігівська	44,5	87,0	532,2	520,9
м. Київ	47,8	101,3	3193,5	3561,5
м. Севастополь	103,7	78,1	1514,2	1329,2

Аналізуючи таблицю 1.10, можна дійти висновку, що найбільший темп зростання обсягів інвестицій в основний капітал у 2009 році мали м.Севастополь (103,7%), Чернівецька (91,5%) та Миколаївська (82,7%) області. У 2010 році лідируючі позиції займають Житомирська (194,7%), Запорізька (191,2%), Івано-Франківська (124,3%) та Дніпропетровська (116,7%) області. До областей з найбільшим обсягом інвестицій в основний капітал на одну особу можна віднести м.Київ (3193,5 грн. у 2009 р., 3561,5 грн. – 2010 р.), Полтавська (2184,2 грн. – 2009 р., 1884,7 грн. – 2010 р.) та Київська (2001,1 грн. – 2009 р., 2248,1 грн. – 2010 р.) області.

Як бачимо на рис.1. 12, приріст інвестицій в основний капітал у 2010 р. спостерігаємо в Запорізькій (91,2%), Дніпропетровській (16,7%), Житомирській (94,7%), Київській (0,5%) та Івано-Франківській (24,3%) областях.

Зменшення інвестицій в основний капітал відбувається майже в усіх областях України. Найбільш значущі серед них – Волинська (-43,6%), Чернігівська (-40,6%), Харківська (-40,1%) та Херсонська (-34,8%) області.

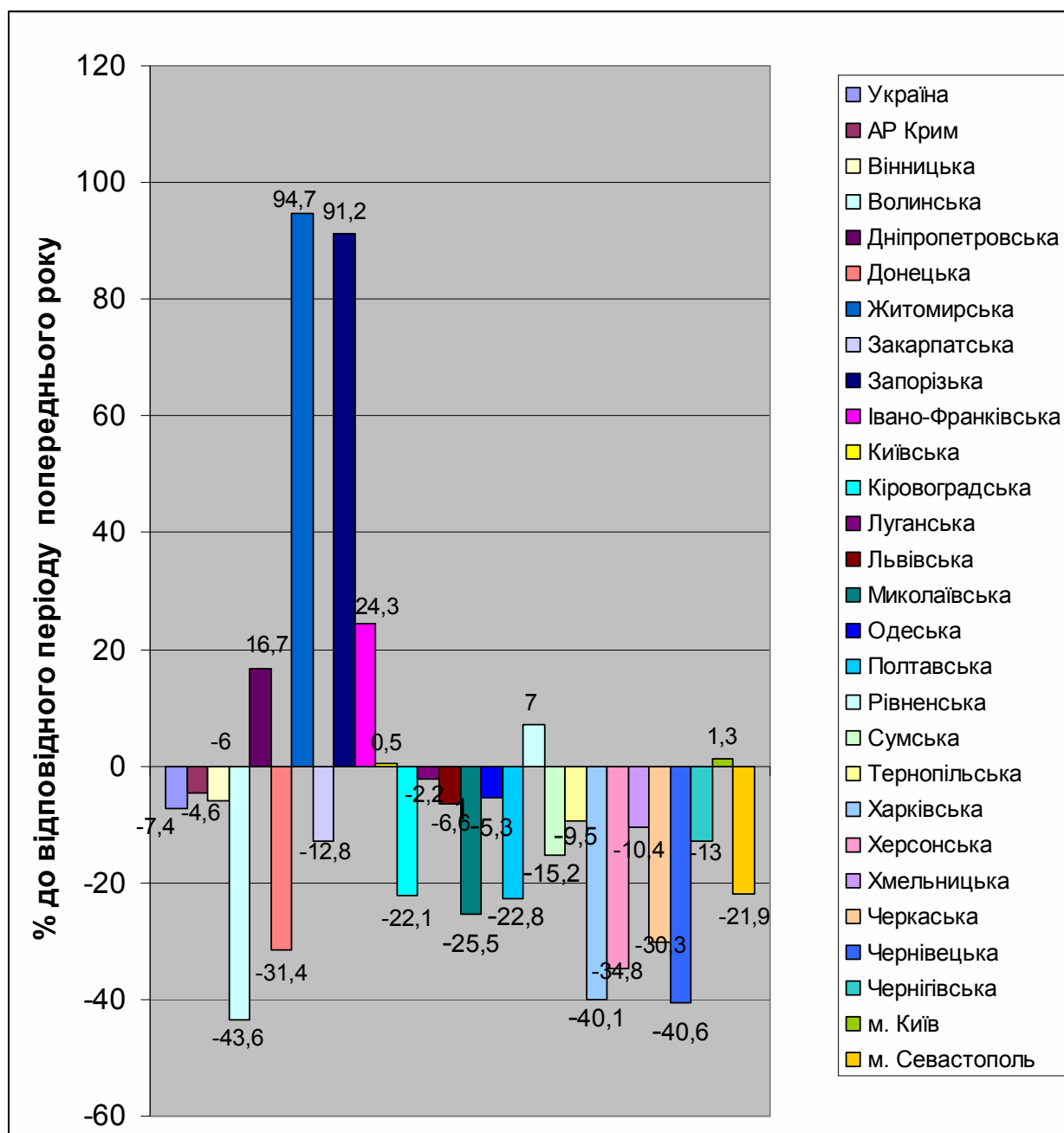

Рис.1.12. Приріст, зменшення (-) інвестицій в основний в 2010 р. [44]

Тенденції, які сьогодні впливають на використання і застосування інформаційних технологій не тільки в повсякденному житті, виробництві, а і в бізнесі.

Звернемо увагу на темпи зростання доступу до широкосмугового Інтернету. Розвиток широкосмугового Інтернет доступу в Україні представлено на рис.1.13.

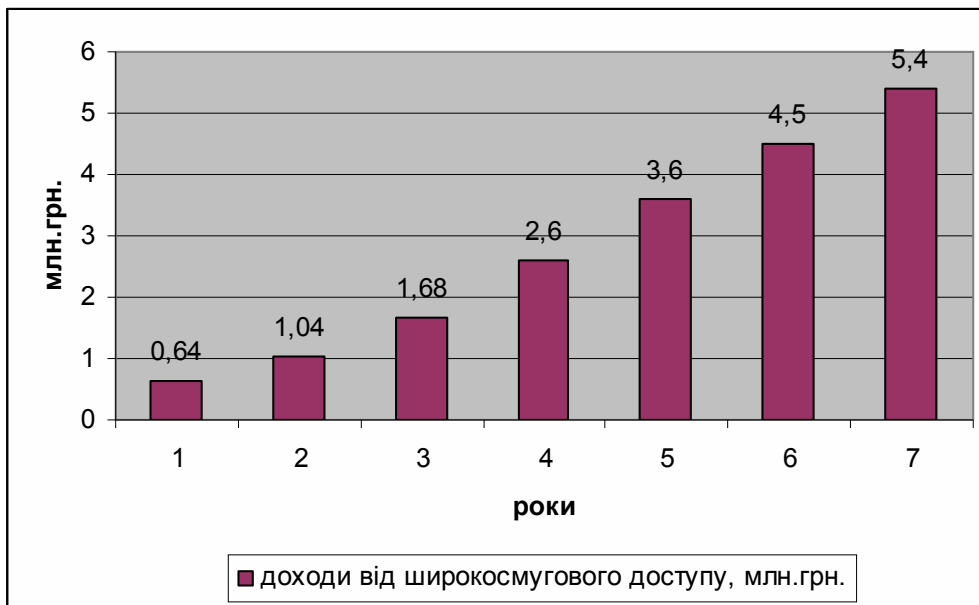

Рис.1.13. Доходи від широкосмугового доступу, млн.грн. (де 1-2006р., 2-2007р., 3-2008р., 4-2009р., 5-2010р., 6-2011р., 7-2012р.) [45]

Рис. 1.14. показує поступове збільшення доходів від широкосмугового доступу Інтернету протягом 2006-2010 рр. У 2009 р. в порівнянні з 2010 р. доходи збільшилися на 1 млн.грн. та досягли відмітки у 3,6 млн.грн. На 2011-2012 рр. планується збільшення доходів майже на 2 млн.грн.(рис. 1.14).

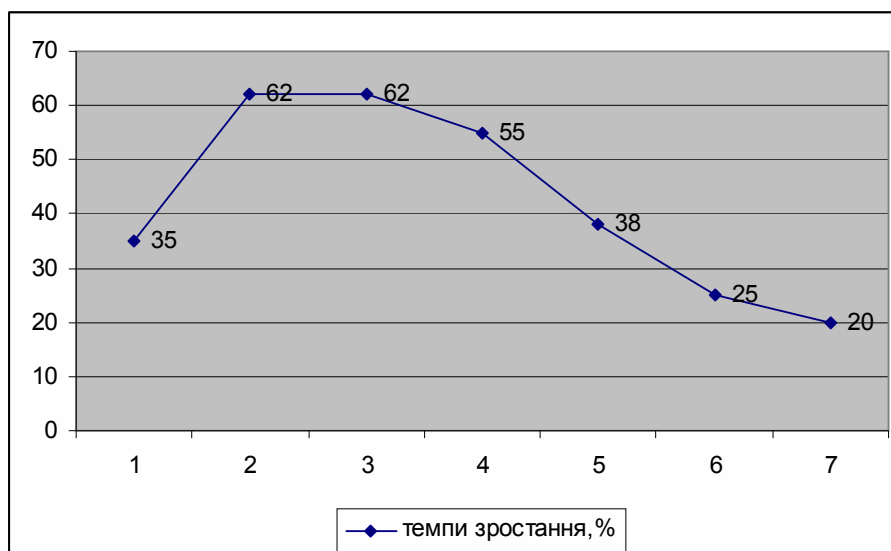

Рис.1.14. Темпи зростання доходів широкосмугового доступу (де 1-2006 р., 2-2007 р., 3-2008 р., 4-2009 р., 5-2010р., 6-2011 р., 7-2012 р.) [45]

Темпи зростання доходів широкосмугового доступу зростали протягом 2006-2008 рр. та досягли 62%. З 2008 р. до 2010 р. наблюдаємо зниження темпів зростання з 62% до 38%. На 2011-2012 рр. прогнозується подальше зменшення темпів зростання до 20%.

Структура користувачів Інтернет як корпоративного сегменту, так і користувацького сегменту, протягом 2006 р. та запланованого числа у 2012 р. збільшується (рис. 1.15).

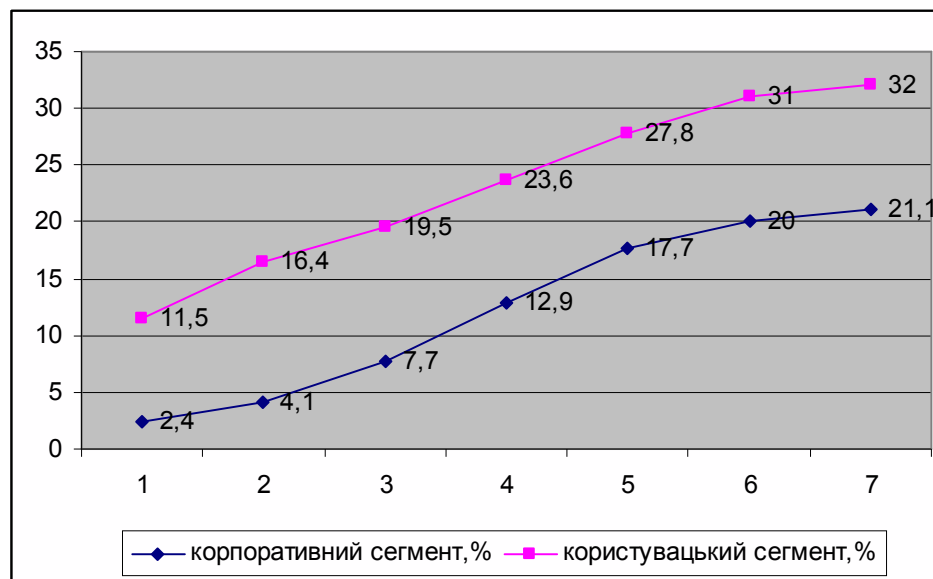

Рис.1.15 Структура користувачів Інтернет (де 1-2006р., 2-2007р., 3-2008р., 4-2009р., 5-2010р., 6-2011р., 7-2012р.) [44]

Збільшення користувачів корпоративного сегменту планується з 2,4% у 2006р. до 21,1% у 2012р, користувацького – з 11,5% у 2006р. до 32% у 2012р. [44].

З огляду на свій потенціал галузь ІКТ повинна забезпечувати ефективну основу для соціально-економічних перетворень, створення дієвої економіки, зміцнення громадянського суспільства та сприяння демократизації української держави. Це також сприятиме європейській інтеграції України. Окрім економічної та соціальної важливості, ІКТ може зміцнити державну інформаційну безпеку, збагатити інформаційне середовище України, протистояти інформаційним війнам та спеціальним операціям, що проводять інші країни.

З метою становлення і розвитку електронного урядування в Україні необхідно послідовно розв'язати завдання щодо: організації електронного документообігу в органах публічної адміністрації із застосуванням електронного цифрового підпису; вдосконалення надання інформаційних послуг та інформування громадськості про діяльність органів публічної адміністрації з використанням Інтернету; удосконалення механізму проведення електронних консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики; розгляду звернень фізичних та юридичних осіб в електронному вигляді; надання органами публічної адміністрації адміністративних послуг з використанням Інтернету [228].

Необхідність впровадження в Україні системи електронного урядування, спрямованої на підвищення результативності і ефективності задоволення суспільних потреб, нерозривно пов'язана із проблемою інформаційної безпеки у всіх формах взаємодії держави і суспільства. Інформаційна безпека є системоутворюючим чинником, від якого залежить ефективність реалізації всіх функцій системи електронного урядування – політичної, соціальної, виховної та ін. Громадянське суспільство повинно створити багатофункціональну інфраструктуру для здійснення моніторингу загроз і небезпек, виробити механізм керування ними, реагування на інформаційні загрози особистості, суспільству, державі [17].

Ступінь інформаційної безпеки при впровадженні системи електронного урядування значною мірою визначається рівнем розвитку національної інформаційної інфраструктури захисту інформації, її законодавчої, технічної, організаційної, економічної та методологічної компонент, які потребують подальшого визначення, наповнення і накреслення шляхів реалізації [17].

Формування ефективних корпоративних відносин України залежить від цілей та чітких завдань кожного з учасників щодо створення ефективного е-урядування в Україні (рис. 1.16).

Рис. 1.16. Корпорації у взаємодії з іншими учасниками в системі е-урядування

З метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства в Україні основні учасники корпоративних відносин повинні створити таку систему взаємодії, яка б гармонізувала з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства та впроваджувала прогресивні технології у суспільне життя країни.

Майбутнє України залежить від її здатності розробляти та здійснювати державну інформаційну політику, але це неможливо з огляду на те, як Україна відстає від інших країн в плані технологій та регулювання.

Електронне урядування у складі державного управління розвитком

інформаційного суспільства можна розглядати як нову модель державного управління, яка здатна надати відносинам влади, бізнесу і громадян характер взаємодії та взаємосприяння з метою розбудови сучасного демократичного суспільства. Це засіб, інструмент, сучасна управлінська технологія, ідеологія здійснення управління справами суспільства, виконання зобов'язань і надання електронних державних послуг особі, громадянину, підприємству, організації чи установі різних форм власності.

1.4. Організаційні засади впровадження електронних технологій в управлінську діяльність корпорацій

Економіка і соціальне становище в Україні в сучасних умовах зазнає суттєвих змін. В цих умовах від органів виконавчої влади потрібна точна реакція на такі зміни, аби забезпечити досягнення цілей, що поставлені перед країною. У зв'язку з цим управлінський апарат у своїй повсякденній діяльності має обов'язково враховувати потреби створення інформаційної системи управління (ІС). Цим терміном позначається такий комплекс процедур і методів, який спрямований на забезпечення керівництва системи управління інформацією, що необхідна для прийняття різноманітних рішень.

Слід виділити такі підходи при формуванні ІС у табл. 1.11.

Усі види інформації складають інформаційну систему управління (ІС) - організаційно оформлену сукупність інформаційних потоків, документів, каналів зв'язку й технічних засобів, які забезпечують взаємозв'язок між елементами систем управління з метою її ефективного функціонування та розвитку.

У зв'язку з широким впровадженням в правове регулювання й управління інформаційних технологій головною перешкодою є пристосування більшості документів, статистичних та інших матеріалів до машинної обробки.

Сучасні підходи у формуванні інформаційної системи управління

Підходи при формуванні ІС	Сутність
1. Орієнтація на реалізацію інформаційних потоків.	Методологічною засадою підходу, орієнтованого на інформаційні потоки, є традиційна теорія управління, у межах якої система державного управління розглядається як стабільна система управління з чітко вираженими функціями окремих органів управління.
2. Орієнтація на аналіз розподілу рішень і процесів їх прийняття, на побудову мережевих моделей.	Цей підхід базується на аналізі процесів прийняття рішень і на побудові мережевих моделей, вузловими центрами яких є «центри прийняття рішень», тобто окремі керівники чи державні органи, відповідальні за прийняття остаточного рішення з того чи іншого питання.
3. Орієнтація на поділ інтегрованої ІС на ряд невеликих підсистем, кожна з яких зорієнтована на прийняття одного чи групи управлінських рішень.	Цей підхід зветься системно-інформаційним. За ним управлінська система являє собою сукупність людей, об'єднаних у процесі своєї творчої діяльності певними загальними цілями.

На державному рівні важлива інформація є стратегічним ресурсом, а інформатизація прибутковою сферою діяльності, обсяги фінансових потоків якої у світі досягають обсягів нафтового бізнесу. Враховуючи, що діяльність у цій сфері екологічно безпечна, неенергоємна і сприяє загальному розвитку держави – визнання інформатизації пріоритетним напрямком діяльності доцільно, а державна підтримка обов'язкова.

На рівні корпорації ресурсами виступають дані корпоративних застосувань і баз даних, електронна пошта, інформація серверів. Уся ця інформація розташовується на серверах Internet.

Державна управлінська діяльність на сучасному етапі розвитку суспільства зазнає суттєвих змін як за своїм змістом, так і за технологією. Ці зміни пов'язані не тільки з корінною перебудовою форм і методів державного

управління, а й з підвищенням рівня сучасної комп'ютерної техніки і технології збирання та обробки управлінської інформації [20].

Поява сучасної техніки й технології збирання та обробки управлінської інформації викликала необхідність вивчення й осмислення їх суті, місця й ролі в управлінському процесі, сприяє якісним змінам механізму державного управління. Аналіз практики формування й діяльності державно-управлінських структур, основних напрямків їх розвитку, характеру та форм правового впливу на державно-управлінську сферу свідчить про важливість знаходження свого гідного місця у цьому процесі сучасних науково обгрунтованих методів і технічних засобів збирання та обробки інформації, а також вирішення проблем, пов'язаних з прискоренням процесу підвищення якості й ефективності законодавства у цій сфері [20].

У сучасних умовах динамічно розвивається ринок комплексних інтегрованих систем автоматизації корпорацій та установ різного профілю (фінансових, промислових, офісних) і різних масштабів з різноманітними схемами ієрархії.

Консультант з інформаційних технологій є комплексним спеціалістом, який комбінує знання як у своїй галузі, так і в галузі управління взагалі, здатний досліджувати систему організації, виявляти в ній слабкі місця, оптимізувати та реструктурувати її на основі нових інформаційних технологій.

Консультантом виконується два види робіт: бізнес-аналіз і реструктуризація (реінжиніринг бізнес-процесів). Він повинен розібратися у функціонуванні таких організацій, побудувати відповідні моделі і на їх основі висунути пропозиції щодо поліпшення роботи деяких ланок або бізнес-процесів клієнта, що є бізнес-консалтингом. Далі виконується системний аналіз і проектування або вибір готової системи, яка б максимально задовольняла вимоги замовника.

Корпорації також залучають консультантів для робіт у таких напрямках, як аутсорсинг, нові технології зберігання даних та інформаційний менеджмент. Зростання консультаційного бізнесу з інформаційних технологій обумовлене й

тим, що все більше фахівців у сфері інформаційних технологій переходять із працюючих компаній у консалтинговий бізнес. Унаслідок цього у компаній виникає нестача кваліфікованих фахівців у сфері інформаційних технологій, і компанії вимушені все більше покладатися на професіоналів ззовні.

Якщо раніше більшість консультантів з інформаційних технологій займалися лише консалтингом, то сьогодні основна увага приділяється впровадженню проектів. До консультантів висуваються серйозніші вимоги. Основний акцент робиться на їх здатності керувати всім процесом упровадження, тобто забезпечити повний життєвий цикл проекту [23].

Комплексна корпоративна інформаційна система охоплює всі бізнес-функції і всі управлінські процеси корпорації. За умов великих підприємств і корпорацій вона може бути ефективною, оскільки забезпечує взаємодію масових і добре організованих процесів швидкодіючими засобами сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій високого науково-технічного рівня. Корпорації мають вищий рівень організації і спеціалізації виробничої та адміністративної діяльності, значну розгалуженість підрозділів, численні дані, високий рівень регламентації не лише форм висхідної зовнішньої документації, але й внутрішніх управлінських документів і процесів, тобто в цілому розвинутішу інформаційно-технологічну інфраструктуру.

Головними особливостями корпоративних інформаційних систем є:

комплексність охоплення функцій управління;

підвищена впорядкованість ділових процесів;

масовість операцій;

ефективність використання комп'ютерно-телекомунікаційного обладнання і програмного забезпечення;

можливість локальної установки та впровадження окремих частин системи;

адаптивність функціональної та інструментальної структури системи до особливостей керованого об'єкта;

можливість розвитку системи після її впровадження на об'єкті [229].

Чинники розвитку корпоративних інформаційних систем: внутрішній чинник упорядкованості робочих та управлінських процесів як важлива передумова їх ефективної комп'ютеризації; зовнішній фактор ринкової конкуренції за умов посилення дії чинника розосередженості підрозділів як стимул, що спонукає корпорації підвищувати оперативність власних інформаційних систем і отримувати допоміжні конкурентоспроможні переваги; вища (порівняно з локальними системами) складність і вартість; культура організації (як один із важливих принципів сучасного менеджменту).

Вартість комплексних корпоративних інформаційних систем відповідає фінансовим можливостям великих корпорацій. Разом з тим модульна структура корпоративних інформаційних систем допускає впровадження модулів по черзі, з наступним нарощуванням до повних можливостей.

З розширенням закордонних операцій перед корпорацією постає завдання адаптації її організаційної структури до змінного середовища для ефективнішого пристосування діяльності закордонних філій до цілей корпорації. При цьому виникає організаційна структура, яка виступає результатом взаємодії ряду чинників, в тому числі місця розташування і типу закордонних підприємств, їхнього впливу на загальну ефективність роботи корпорації, характеру активів, використовуваних для ведення бізнесу поза країною базування, і перспектив досягнення цілей міжнародної діяльності і загальних цілей корпорації в часі.

В корпораціях є різні рівні управління, для яких потрібні свої типи інформаційних систем. У свою чергу, співвідношення ролей менеджерів і комп'ютерів у прийнятті рішень також залежить від типів інформаційних систем.

Взаємодія між інформаційними технологіями й корпораціями є дуже складною і піддається впливу великої кількості факторів, включаючи структуру організації, стандартну техніку експлуатації, політику, культуру, навколишнє середовище й рішення управління. Менеджери повинні усвідомлювати, що інформаційні системи можуть помітно змінювати життя в організації. Вони не в

зможі успішно проектувати нові системи або управляти існуючими системами без розуміння організації. Менеджери вирішують, які системи будуть побудовані, що вони будуть робити, як вони будуть виконані.

Останні два десятиріччя позначені бурхливим розвитком міжнародних економічних зв'язків. Виникли вільні економічні зони та посилилась роль мультинаціональних корпорацій (МНК). Мультинаціональні корпорації визначаються як корпорації, які є національними за капіталом, але інтернаціональними за сферою своєї діяльності, котра здійснюється за кордоном відповідно до місцевих законів і особливостей [24].

Слід зазначити, що МНК стають зараз усе більш реальною економічною силою. Так, на частку їх внутрішньокорпоративного обігу припадає близько 1/3 усього міжнародного капіталістичного експорту.

Організаційні структури корпорацій функціонують завдяки інформаційно-комунікаційному середовищу, що в умовах інформаційної економіки є одним з основних механізмів управління (рис. 1.17).

Організаційна структура, система контролю та принципи роботи функціональних служб корпорації значною мірою визначаються позицією її вищого керівництва стосовно організації бізнесу за кордоном.

Кожна МНК має кілька рівнів управління, які мають різні владні повноваження і відповідальність. Розподіл цих повноважень закріплюється в організаційній структурі управління. Цим визначаються й обсяги інформації, необхідної кожному рівню для планування та контролю своєї діяльності. Виходячи із запитів, проектуються також способи збирання, обробки і подання даних у інформаційній системі.

Система управління МНК може організовувати свою діяльність, включаючи закордонну, використовуючи один з наступних способів [25]:

створення самостійного підрозділу (відділення) із закордонних операцій. Як правило, цей підрозділ здійснює свою діяльність незалежно, а за підсумками може порівнюватися з іншими підрозділами МНК, які здійснюють операції лише на внутрішньому ринку. Прикладом корпорацій, які використовують таку

форму організації закордонної економічної діяльності, можуть бути «Геркулес-Инкорпорейтед», «Квокер Оутс», «ЗМ Компані», «Аллайд кэмикал Интернешнл»;

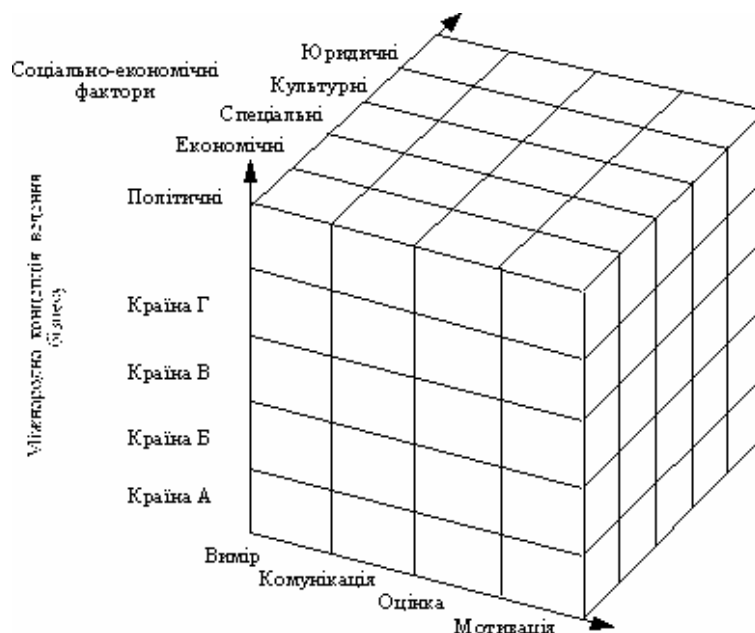

Рис. 1.17. Концептуальна модель системи фінансового контролю в МНК [25]

розподіл діяльності за функціональною ознакою. У цьому разі в корпорації виділяються окремі функціональні напрямки: виробництво, збут, облік та ін. Саме за цими функціями здійснюється централізований контроль. Така форма організації виробництва не набула поширення; вона властива галузям з вузькою номенклатурою продукції. Сюди відносять насамперед видобувні галузі: нафтовидобувну, вуглевидобувну та ін. Способи видобування й збуту нафти або вугілля не дуже відрізняються в різних країнах, тому керівництво може здійснюватися централізовано зі штаб-квартири;

розподіл діяльності за виробничо-технологічними напрямками. Ця форма організації є результатом інтеграції внутрішніх і зовнішніх операцій. У корпорації виділяють кілька основних виробничо-технологічних ліній, кожна з яких займається виробництвом і збутом того чи іншого виду продукції. Така форма організації виробництва властива корпораціям, які мають широку й

різноманітну номенклатуру продукції. Як приклад можна навести корпорацію «Дюпон»;

розподіл діяльності за регіональною ознакою. Операції, які виконуються корпорацією, відокремлюються по регіонах (Північна Америка, Європа і т.ін.). До цієї форми організації компанія звертається тоді, коли її операції на зовнішньому ринку не обмежені одним регіоном або країною, а достатньо рівномірно розосереджені в усьому світі. Як приклад можна навести швейцарську компанію «Нестле», яка займається виробництвом і збутом продукції з шоколаду і какао-бобів;

використання матричної організаційної структури управління. Ця форма організації виробництва є своєрідним поєднанням кількох зазначених форм (наприклад, генеральний управляючий французьким відділенням корпорації звітує про свою діяльність як перед віце-президентом корпорації з виробництва, так і перед віце-президентом по європейському регіону). У корпорації «Юніон-Карбайд» операції на зовнішньому ринку організовані за регіональною ознакою, водночас ведення обліку й звітності здійснюється за функціональною ознакою [25].

При матричній організаційній структурі управління дані можуть надходити кількома інформаційними потоками: наприклад, регіональному управлінському персоналу і безпосередньо в штаб-квартиру корпорації віце-президентові з виробництва.

Сьогодні підходи щодо створення організаційної структури корпорацій, що існують у закордонній практиці, можуть бути класифіковані на етноцентричний, поліцентричний, геоцентричний (рис.1.18.).

Коли корпорація здійснює свою діяльність в різних регіонах світу, територіальна віддаленість джерел інформації, як правило, впливає на її своєчасність, якість і вірогідність. Тому застосування комп'ютерів і електронних комунікацій дозволяє мати більш якісну інформаційну систему, яка забезпечує значно вищий рівень системи прийняття рішень та ефективної взаємодії між учасниками корпоративних відносин.

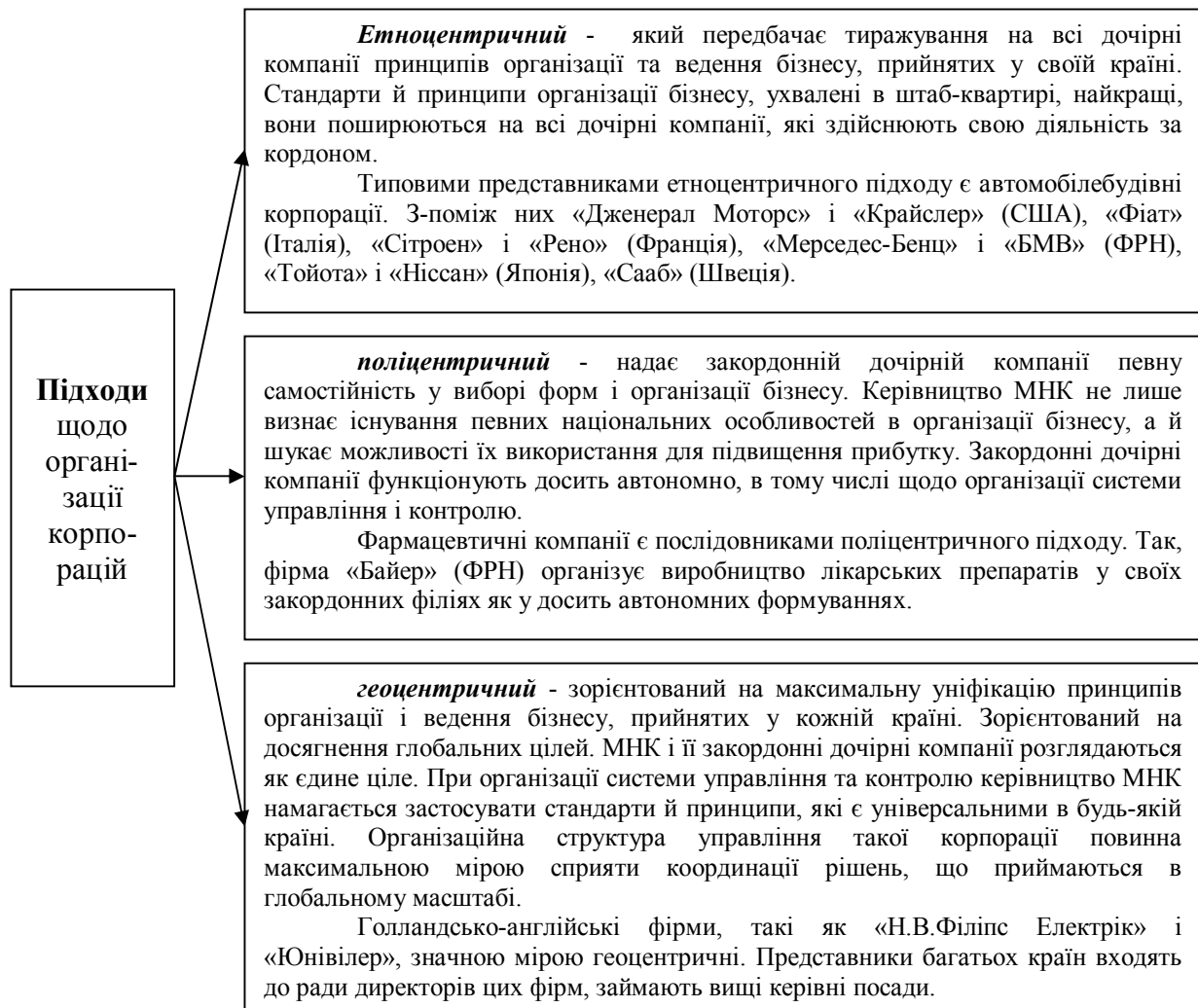

Рис. 1. 18. Підходи щодо організаційної структури корпорацій в МНК [49]

Інформаційні системи можуть стати потужними інструментами для створення більш конкурентноздатних та ефективних корпорацій.

Інформаційні технології можуть використовуватися, щоб перепроектувати корпорації, трансформуючи їхню структуру, область дії, засоби повідомлення і механізми управління роботою, трудовими процесами, виробами та послугами.

Усі види інформації складають інформаційну систему управління (ІСУ) - організаційно оформлену сукупність інформаційних потоків, документів, каналів зв'язку й технічних засобів, які забезпечують взаємозв'язок між елементами систем управління з метою її ефективного функціонування та

розвитку. Проект з розробки й впровадження ІСУ на підприємстві, як правило, ділиться на три фази [26].

На першій фазі взаємодії (обстеження) проводиться збір даних й аналіз діяльності компанії (корпоративного центру й погодженого набору типових структурних підрозділів), будується модель бізнес-процесів, визначаються основні елементи системи й технології управління, виробляється бачення майбутньої ІСУ, будується модель бізнес-процесів «як повинно бути», визначаються вимоги до майбутнього ІСУ (рис. 1.19.).

Ескізний проект створюється на основі технічного завдання (ТЗ), збільшено описує управлінські й інформаційні взаємозв'язки в системі. Після узгодження ескізного проекту можна починати детальне проектування й впровадження виділених підсистем (по бізнес-процесах й/або підрозділам) з метою скорочення строків одержання реальної віддачі від впроваджуваних технологій.

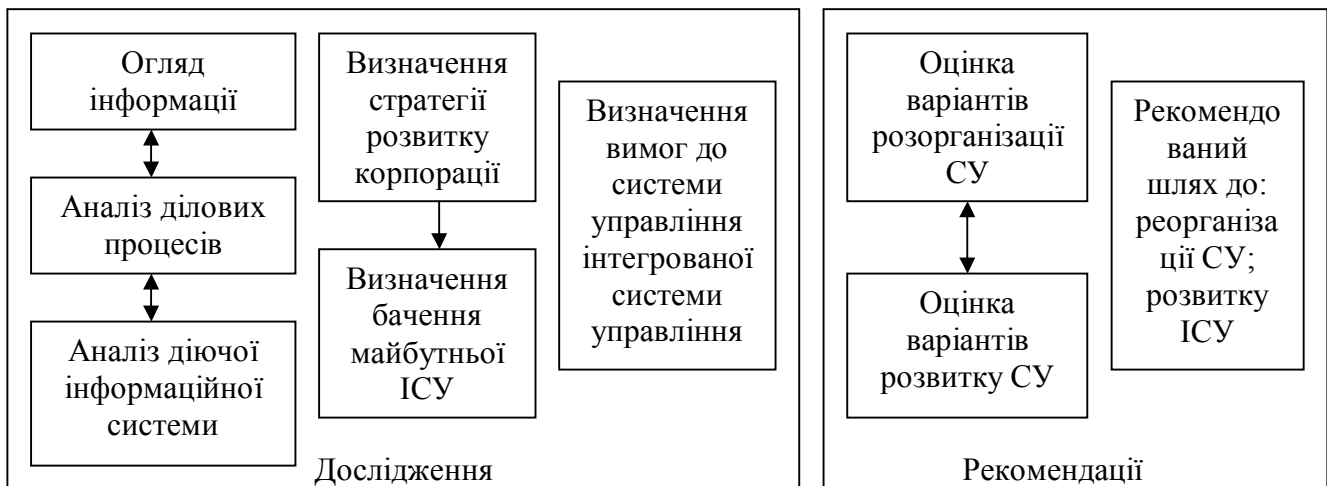

Рис. 1.19. Предпроектні роботи [26]

На етапі введення інтегрованої системи в дію проводиться реалізація/настроювання програмного продукту, здійснюється робота зі створення додаткових модулів відповідно до технічного проекту, що дозволяють перетворити нормативно-довідкову інформацію й інші збережені дані з існуючої системи в необхідний формат (рис. 1.20.).

Необхідною умовою побудови та розвитку організаційних структур управління корпораціями є створення системи діагностики, в основу якої запропоновано покласти розроблену методику комплексного організаційно-функціонального аналізу діяльності корпорації.

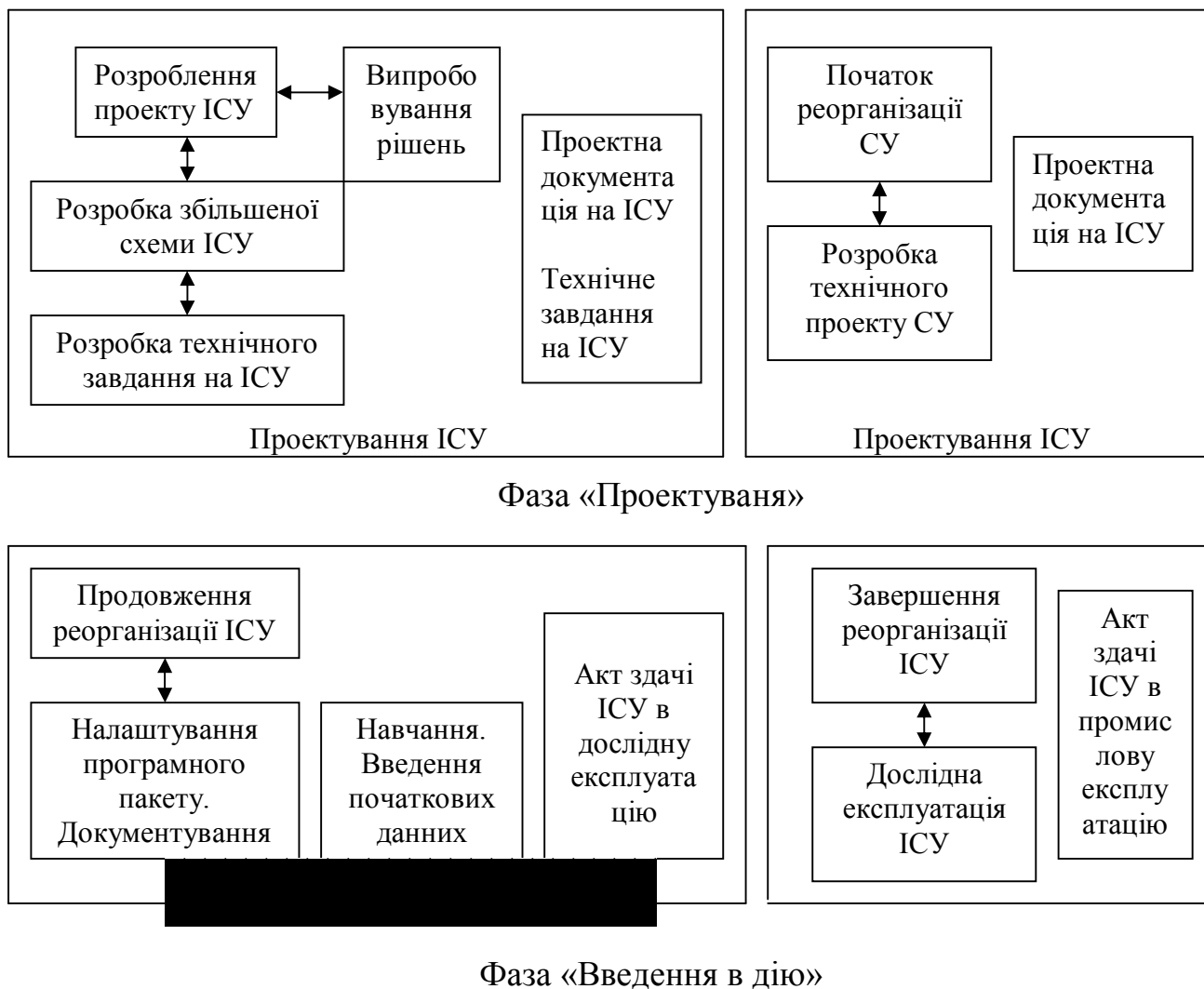

Рис. 1.20. Етапи проекту по розробленню і впровадженню ІСУ [26]

Проблема вибору організаційної структури в умовах спільної дії факторів внутрішнього і зовнішнього середовища зумовила застосування методології вибору найбільш раціонального типу організаційної структури при реалізації обраної корпоративної стратегії [26].

Інформаційна система як складова частина системи управління містить дані, які необхідні МНК для планування, контролю, оцінки та координації своєї

виробничої діяльності, включаючи операції за кордоном. Отже, склад нагромаджуваних даних, способи їх обробки й надання повинні відповідати і максимальною мірою задовольняти вимоги організаційної структури управління МНК (рис.1.21.).

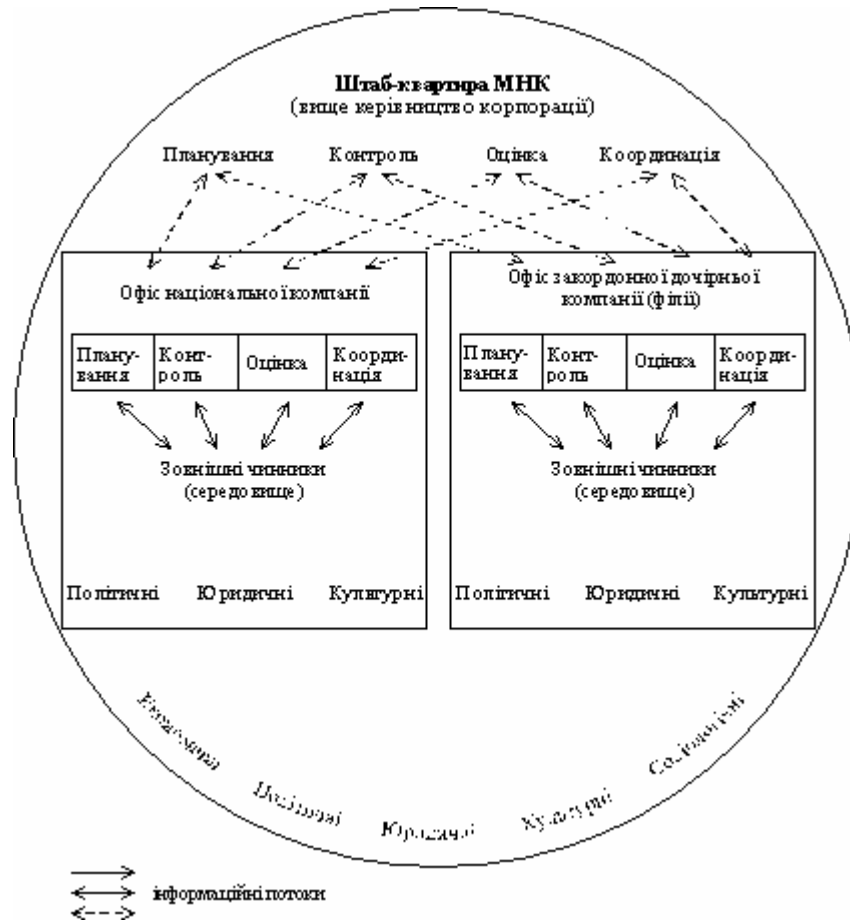

Рис. 1.21. Циркулювання даних в інформаційній системі [25]

Групи координації проектів (ГКП) створюються в департаментах і філіях з метою координації роботи цих підрозділів з управління проектами. До складу ГКП входять керівник ГКП, координатори, члени ГКП і керівники підпорядкованих проектів. Керівник ГКП - це керівник чи заступник керівника підрозділу, що дає йому можливість координування ресурсів у рамках проектів.

Групи Управління Проектами (ГУП) створюється за поданням керівника ГКП наказом для виконання одного конкретного проекту у відповідності до плану проектів, що супроводжуються ГКП у рамках виробничого підрозділу (департаменту чи філії). Взаємодія проектного офісу, ГКП і ГУП (рис. 1.22).

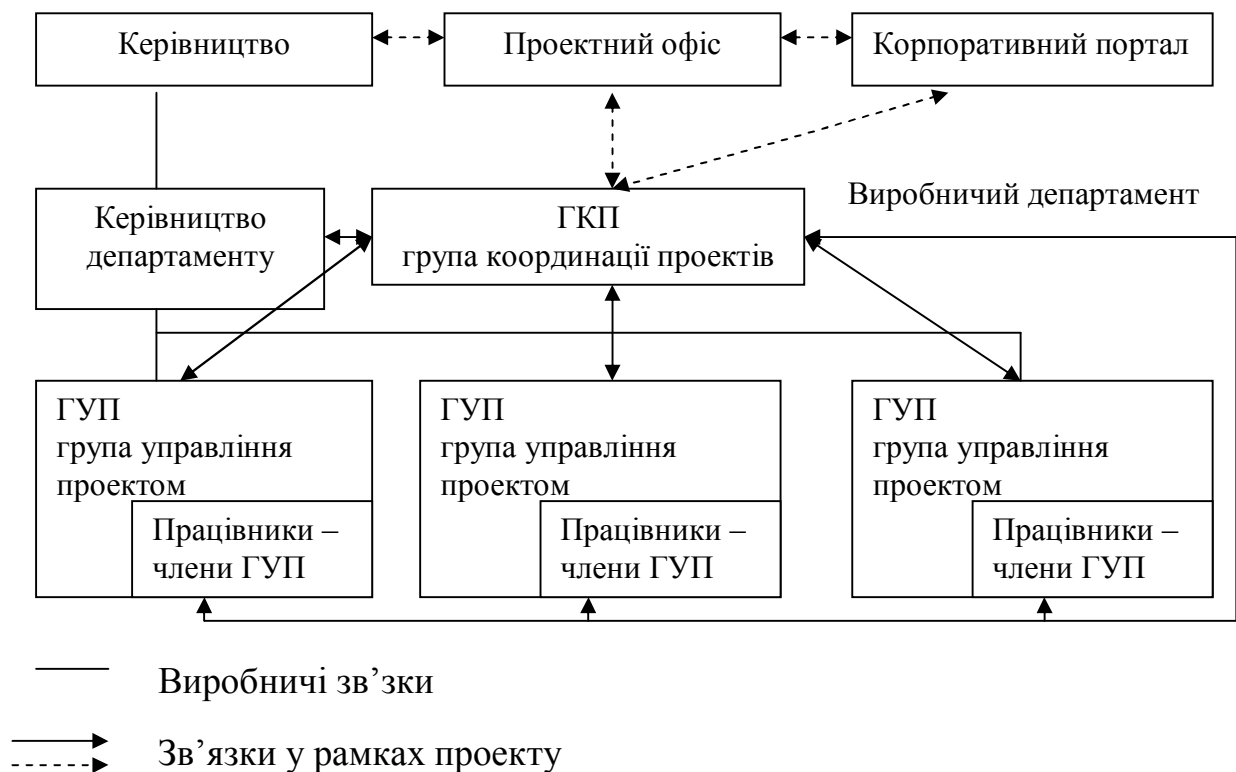

Рис. 1.22. Взаємодія проектного офісу, ГКП і ГУП [27]

Коли корпорація здійснює свою діяльність в різних регіонах світу, територіальна віддаленість джерел інформації, як правило, впливає на її своєчасність, якість і вірогідність.

Тому застосування комп'ютерів і електронних комунікацій дозволяє мати більш якісну інформаційну систему, яка забезпечить функціонування систем прийняття рішень значно вищого рівня.

Корпоративні інформаційні системи впливають на теорію і практику менеджменту. Дослідження провідними американськими аналітиками впливу мережевих технологій і комп'ютерно-інтегрованих виробництв на менеджмент корпорацій довели глобальну тенденцію підвищення загальної інформованості, ролі знання, довіри та усвідомленості менеджерів усіх рівнів корпорації до посилення горизонтальних структур менеджменту (замість традиційних горизонтальних структур). На зміну вертикальній лінійно-функціональній структурі приходить мережева структура управління, де кожен осередок має вихід на інформаційний сервер робочої групи, організації, корпорації, а також численні зовнішні бази даних.

З впливом нових інформаційних технологій через корпорації на теорію і практику менеджменту організацій пов'язана ще одна тенденція - реінжиніринг бізнесу. Реінжиніринг являє собою такий комплексний перегляд бізнес-процесів в організації, який може різко, в 5-10 і більше разів, підвищити ефективність її роботи за рахунок вивчення досвіду своїх найкращих спеціалістів (експертів) і фіксації їхніх знань у базі знань корпорації та радикального перепроєктування бізнесу на цій основі, виходячи з потреб постійного поліпшення фінансового становища компанії [229].

Корпоративні інформаційні системи й реінжиніринг бізнесу - це дві взаємно підсилювальні нові тенденції у сфері інформаційних технологій менеджменту корпорацій (за умови збереження третьої тенденції - застосування розвинутих спеціалізованих систем підтримки рішень в осередках корпоративного менеджменту). Впровадження розвинутих генераторів підтримки рішень забезпечує менеджерам творчу свободу моделювання альтернативних рішень. У цій тріаді: корпоративна інформаційна система забезпечує менеджментові детальну й точну інформацію з усього комплексу процесів і ділових функцій; система реінжинірингу гарантує накопичення і зберігання знань (як найкращих зразків інтелектуальної діяльності й оцінок кваліфікованих спеціалістів корпорації), а також перетворення знань у дієву силу на користь корпорації; спеціалізовані генератори підтримки прийняття рішень у пошуку сприятливіших шляхів розвитку корпорації дають змогу менеджерові багатоваріантно та аналітично експериментувати з її даними [229].

В Україні спостерігається значне зростання попиту на ІТ-аутсорсинг з боку українських компаній. Показник обсягу українського ринку аутсорсингу знаходиться в межах 300-500 млн дол і збільшується приблизно на 50% в рік. На закордонних замовників припадає 10-15% нашого доходу і ця цифра зростає на 2-3% щорічно. За кордоном усе частіше переходять від аутсорсингу проєктів та послуг на умовах погодинної оплати до передачі повного циклу робіт: від досліджень і прототипування до подальшої розробки коробкових продуктів [28].

У цілому в цей час стрімко зростає попит на всі види аутсорсингових сервісів - від створення програмного забезпечення до інжинірингу, який передбачає розробку чіпів, схем і т. п. Активно розвивається ВРО (Business Process Outsourcing), тобто виділення зі складу підприємства процесів, що не відносяться до його безпосередньої діяльності. До таких належать, у тому числі, консалтинг та підтримка ІТ-інфраструктур, а також послуги call-центрів.

Із цікавих тенденцій хотілося б відзначити таку: вартість послуг українських розробників впевнено наближається до світових. За розцінками Україна вже обігнала Китай і В'єтнам та зрівнялася з Індією [28].

У розробці моделей менеджменту і створенні корпоративних систем слід враховувати, що: будь-яка інформаційно-управлінська система має базуватися на комплексній програмі розвитку інформаційних технологій; цю систему треба створювати як корпоративну, з виходом на зовнішні і внутрішні ринки; моделі та системи мають ґрунтуватися на ідеології й технології сучасного менеджменту; на основі моделей і методів менеджменту в корпоративних системах необхідно створювати таку інформаційну структуру, яка була б спроможна ефективно діяти як у державному секторі, так і на внутрішніх і зовнішніх ринках на принципах самофінансування й забезпечення прибутку для всього розвитку.

Розгорнута мережа інформаційно-маркетингових центрів (ІМЦ), що надає електронні сервіси під торговою маркою «ContentNet» ТМ, є результатом робіт з реалізації міждержавної програми створення мережі інформаційно-маркетингових центрів для просування товарів і послуг країн, національним державним замовником якої в Україні виступає Міністерство аграрної політики [29].

Крім багатьох позитивних моментів, мережа ІМЦ вносить сьогодні вагомий внесок у прискорення процесу будівництва інформаційного суспільства в Україні. Причина проста: мережа ІМЦ залучає в процес приєднання до «цифрових можливостей» широке коло користувачів: підприємства, організації та населення, а також генерує нові ринки послуг, які

пов'язані з онлайн-електронними сервісами (маркетинговими, фінансовими, страховими, логістичними тощо) та глобальними системами обміну інформацією, знаннями та інноваціями [29].

В інформаційному просторі системи ContentNet мережі ІМЦ може зареєструватися будь-хто: підприємницькі структури, корпорації, міністерства, відомства, фермери, винахідники або учні старших класів. На базі сервісів ContentNet кожен користувач має можливість самостійно створювати в Інтернеті свій сайт без допомоги програмістів та будь-якою мовою, яку вибере. Згідно із статистикою, в світі сьогодні 10% населення (понад 627 мільйонів чоловік) здійснюють купівлю через Інтернет [29].

Система ContentNet мережі ІМЦ відрізняється своєю багатofункціональністю, простотою та орієнтованістю на непідготовленого користувача, який не має спеціальних технічних знань та надає багато можливостей (рис. 1.23).

Розгорнута мережа інформаційно-маркетингових центрів спрямована на зменшення негативних наслідків різноманітних глобальних ринкових трансформацій, які зв'язані з розвитком нових інформаційних технологій, приходом глобальних моделей ведення бізнесу, а також вступом України в світові торговельні системи (наприклад, СОТ) [29].

Ключем до вирішення проблеми підвищення рівня ефективності діяльності персоналу будь-якого офісу вважається впровадження електронного (автоматизованого) офісу. Для кожного співробітника офісу (або групи співробітників) розробляється і оснащується автоматизоване робоче місце, професійно орієнтоване на виконання конкретних функцій управління. Така орієнтація здійснюється шляхом підбору та встановлення відповідного програмного забезпечення [229].

Впровадження електронних офісів стало реальністю завдяки досягненням в галузях виробництва комп'ютерної техніки та високоефективних засобів організаційної техніки.

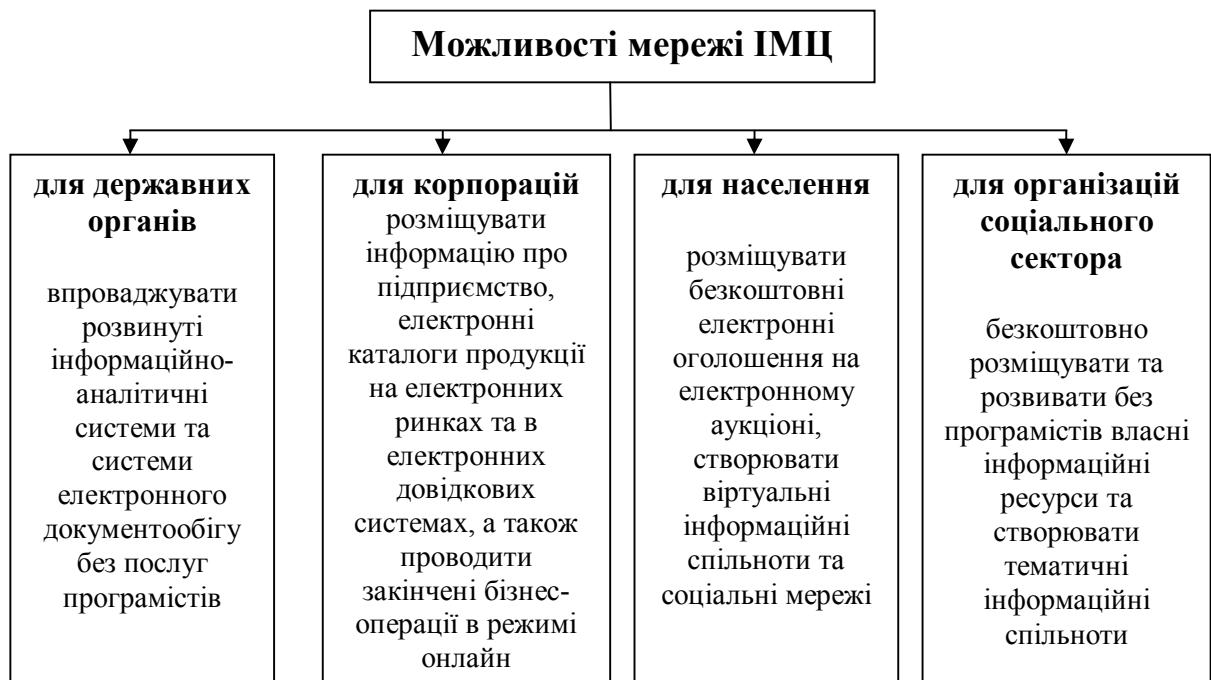

Рис.1.23. Можливості інформаційно-маркетингових центрів для різних груп користувачів [49]

На Заході рівень самостійності співробітників організацій вражає – мова йде вже про віртуальний офіс та віртуальний персонал, який працює поза головним офісом, в основному у себе вдома. Такий принцип організації праці дозволяє економити час співробітника, якому не потрібно кожного ранку добиратися до штаб-квартири організації. Організація, яка має «віртуальних» співробітників, скорочує витрати на оренду додаткових площ, обладнання, електроенергії, управлінського персоналу. Дослідження англійської компанії ReNet показали, що співробітник на 15% продуктивніше працює вдома ніж в офісі. Впровадження технології віртуального офісу сприяє впровадженню децентралізації ділових операцій. Віртуальний офіс створюється на базі комп'ютерів та комп'ютерних мереж. В іноземних джерелах можна знайти таке визначення: Віртуальний офіс - це територіально віддалені підрозділи або компанії та робочі місця (як вдома, так і в офісі), взаємодія яких забезпечується за допомогою інформаційних технологій. Якщо більшість іноземних компаній вкладають у створення віртуального офісу засоби, які досить відчутні в

кошторисі витрат, то, очевидно, через те, що подібні затрати себе окупують [229].

Отже, віртуальний офіс - це комплекс технічних та організаційних рішень, які спрямовані на оптимізацію процесу роботи. Технічна сторона віртуального офісу - це вибір обладнання, за допомогою якого формуються кінцеві рішення.

Одною з основних проблем, що стоять перед інформаційними системами сучасної організації, є проблема з під'єднанням віддалених користувачів до центрального офісу. При створенні віртуального офісу насамперед необхідно вибрати тип з'єднання та відповідні лінії зв'язку, визначити, які види мережевого сервісу та протоколи слід підтримувати. При виборі типу з'єднання потрібно враховувати той факт, що інформаційна система, особливо система, яка повинна працювати в режимі реального часу, не повинна залежати ні від якості (як правило, невисокої) комутаційних (наприклад, телефонних) каналів, ні від зайнятості телефонних ліній. Тому комутаційні канали можна рекомендувати лише тоді, коли альтернативою поганого зв'язку є його повна відсутність. Вибір мережних служб в багатьох випадках залежить від конкретного інформаційного провайдера та вартості послуг зв'язку. Протокол обміну вибирають в залежності від рівня відкритості системи; крім того, майже завжди потрібно забезпечити сумісність з мережним обладнанням інших компаній-постачальників.

Другою проблемою, яка виникає при створенні розподіленої інформаційної системи у віртуальному офісі, є невисокий рівень технічного персоналу у віддалених офісах. З іншого боку розміри мережі віддаленого офісу бувають настільки малими, що немає потреби підтримувати для її обслуговування висококваліфікованих спеціалістів. Рішення, яке пропонують спеціалісти, передбачає перенесення всіх функцій маршрутизації та адміністрування в центральний офіс. Захист інформації віддалених філіалів та користувачів, а також розмежування доступу до неї здійснюється також на рівні центру.

У сучасних компаніях через електронну пошту проходить практично весь обсяг документів. Перехоплення і навіть підробка електронної кореспонденції з погляду технології досить нескладні. Єдина міра захисту ділового листування - застосування особистого електронного цифрового підпису (ЕЦП). Лист, підписаний ЕЦП, не може прочитати ніхто, крім адресата. У такому листі не можна змінити ні букви, його не можна підробити або зняти копію. Більш того, у випадку судового розгляду, лист, завірений ЕЦП, може бути розглянутий як доказ [30].

Ідея шифрування змісту електронної пошти з'явилася ще в 1991 році. Саме тоді Фил Циммерман написав програму Pretty Good Privacy (PGP), що відразу стала популярною серед «просунутих» мережевих користувачів. Останні кілька років технології шифровки пошти привернули увагу керівництва України. Оригіналом електронного документа вважається його електронний екземпляр з електронним цифровим підписом підписувача. При цьому однакові за змістом і реквізитами документи в паперовому й електронному вигляді мають однакову юридичну чинність. Ці закони забезпечують правові умови, при дотриманні яких ЕЦП визнається рівнозначним власноручному підпису на паперовому документі. Суб'єкти електронного документообігу повинні зберігати електронні документи на електронних носіях інформації у формі, що дозволяє перевірити їхню цілісність на цих носіях. При цьому термін збереження електронних документів повинний бути не менше терміну, встановленого для звичайних документів аналогічного призначення [30].

При впровадженні ЕЦП у систему електронного документообігу корпорації остання одержує можливості принципово нового рівня: обмін електронними документами здобуває юридичну значимість. У сучасній корпорації головним робітничим середовищем є не офіс, а складна внутрішня система електронних робочих місць. І дії співробітників у цих електронних середовищах повинні бути відповідальними. Єдиноможливий спосіб забезпечити дійсну, визнану з юридичної точки зору відповідальність за дії в Інтранете компанії, - особисті ЕЦП співробітників організації.

Власники платних онлайн-сервісів повинні забезпечувати своїм користувачам безпеку й однозначно підтверджувати усі власні дії в онлайні [30].

Як приклад, створення інформаційної мережі в межах офісу, організації, підприємства, можна розглянути продукт фірми Netscape, яка розробила повноцінне рішення для організації сумісної роботи та дискусійних груп в середовищі з 2000 користувачів та 2-х серверів. Продуктивність при цьому виявилася досить високою. За допомогою продукту цієї компанії (Collabra) можна швидко проглянути потік дискусій. Це дозволяє здійснювати контроль над дискусіями, дозволяючи адміністраторові визначити, хто може створювати, підтримувати, відправляти повідомлення, а також генерувати корисні звіти та іншу статистику, управляти ходом дискусій [31].

На сьогодні передові компанії у своєму «електронному офісі» використовують такі рішення, як: централізовані бази даних, комунікаційні пакети, засоби мобільного зв'язку. Якщо говорити про комп'ютерне забезпечення - то це найпотужніші персональні комп'ютери-сервери. Крім того, застосовують Internet-технології (контроль в режимі on-line діяльності дочірніх підприємств). Компанії планують підключити до корпоративної мережі усіх дилерів, склади та філіали, в тому числі і за кордоном. Безумовно, ці рішення потребують значних інвестицій, однак усі затрати дуже швидко окупуються. Віртуальний офіс відтворює загальну структуру підприємства та забезпечує доступ до загальних баз, організації складського обліку, бухгалтерії, тощо. Таким чином, віртуальний офіс - це насамперед система електронного документообігу для віддалених користувачів.

Віртуальний офіс може підвищити ефективність роботи організацій, хоча останні дуже ризикують залишитися у програші. Одною з причин цього є те, що електронна документація у нас не має під собою законодавчої бази: тому бухгалтерія повинна відображатися на папері; адже ні електронний підпис, ні електронна печатка не володіють тими ж юридичними можливостями, що їх реальні попередники. З іншої сторони віртуальний офіс - досить дороге

задоволення, і затрати на програмне забезпечення та експлуатацію можуть значно перевищити затрати на апаратну частину. Керівництво організації повинно зрозуміти, що засоби, які воно вкладе в організацію офісу, мають опосередковано приносити прибуток і порівняно швидко окупитися. Вважається, що в Україні зараз вкладати великі кошти на створення таких офісів неефективно через дуже поганий стан комунікацій [229].

На даний час найбільші концерни України мають свої філіали в інших містах, з якими зв'язуються за допомогою комутаційних ліній в режимі off-line. В місті, де зосереджене управління концерном, магазини та склади з'єднуються з адміністрацією через задалегідь виділені канали. При цьому підрозділи теж локалізовані, що дозволяє суттєво зменшити витрати (наприклад, комп'ютерний відділ - в тій же будівлі, де перебуває і керівництво, і склад, і магазин).

Технологічну основу віртуальної корпорації складають інформаційні системи, які допомагають об'єднатися і здійснювати гнучке партнерство на «електронних» контрактах. Важливу роль тут відіграє мистецтво інтегратора, спрямоване на забезпечення «прозорого» для користувача «віртуального офісу», щоб територіальна віддаленість підрозділів перестала бути перепорою.

Наприклад, для співробітників фірми Xeros, що займалися продажами продукції в Англії, була організована робота в середовищі віртуального офісу. Це дозволило збільшити обсяги продаж, зменшити орендну плату і штат співробітників, а річний прибуток від продаж склав 250 млн.дол. Загальнокорпоративна мережа IntraNet під назвою Xeros-Wide Web (XWW) об'єднує понад 50 тисяч співробітників, що розкидані по всьому світу. Основними її функціями стало: по-перше, створення бази знань для співробітників, де б вони могли отримати необхідну для роботи інформацію; по-друге, створення інтерактивного товариства для того, щоб навіть для тих у кого немає офісу, мали б офіційне місце в структурі організації, яке забезпечує їм фірма [31].

Гірничорудний дивізіон групи Метінвест (ГРД) об'єднує сім ведучих підприємств гірничорудної галузі України. Група «Метінвест Холдинг» є регіональним лідером в ГМК і одним з провідних гравців у світовій металургійній галузі. До Групи входять 22 підприємства - лідери вугільної, гірничодобувної і металургійної галузей промисловості України. У Європі Група Метінвест представлена прокатним підприємством в Італії - Ferriera Valsider.

На цьому етапі розвитку бізнесу, перед ГРД постало завдання побудови розвиненої ІТ-інфраструктури, що відповідає новим вимогам підприємства і здатною забезпечувати зберігання і захист даних 3500 користувачів інформаційної мережі компанії, а також 4-х філій.

Проектування рішення проводилося спільно експертами компанії Інком і корпорації EMC. Перед фахівцями було поставлено завдання розробки сучасної ІТ-інфраструктури з уніфікованими і стандартизованими компонентами, для систем електронної пошти і файлових сервісів, що реалізовує усі необхідні ІТ-сервіси ГРД.

Проект реалізовувався в два етапи, основними завданнями, поставленими перед компанією Інком на першому етапі були:

розробка і впровадження системи корпоративної електронної пошти, з урахуванням зростання кількості користувачів з 3500 до 5000 чоловік за 2 року.

організація корпоративного файлового сервісу підприємства (2Тб), з урахуванням збільшення кількості даних, що зберігаються, в 2 рази. Співвідношення активні/неактивні дані 20%/80%.

Другий етап проекту включав побудову системи резервного копіювання даних, впровадження стратегії активного архіву, в ГРД [32].

В процесі проектування і впровадження рішення були застосовані такі продукти EMC як засоби видаленої синхронної реплікації EMC MirrorView/S, і засоби метро-кластеризації спеціалізованих NAS пристроїв Celerra NS42G, що забезпечують файлові сервіси ГРД, а також комплекс програмно-апаратних засобів від корпорації EMC. ІТ-сервіси, розподілені в просторі на два центри

обробки даних: корпоративна електронна пошта і файловий сервіс. Захист від логічних і фізичних збоїв: оперативний бекап - видалення резервної копії в часі, і DR бекап - видалення резервної копії в просторі [32].

Для мінімізації ризиків втрати корпоративної інформації організація розподіленого центру обробки даних (ЦОД) вироблялася за допомогою впровадження двох центрів обробки даних з організованою синхронною, перехресною реплікацією даних між ними. Обидва ЦОД працюють паралельно, обслуговуючи кожна свою категорію користувачів. У разі відмови одного з ЦОД, реалізується перехід на іншій ЦОД з підтримкою усіх необхідних для повноцінної роботи сервісів [32].

Постулатами вихідного стану керованої системи корпоративної інформаційної управлінської системи (КІУС) є те, що вона розглядається як:

складна ієрархічна система управління з позицій організаційного управління;

комбінована виробнича й соціально-економічна система з розміщеними в різних регіонах об'єктами;

комплексна система управління з розподільчими параметрами управління, що регулює потоки інформаційної технології, нормативно-технологічної, нормативно-планової та статистичної інформації;

глобальна комп'ютерна мережа з кінцевою кількістю комп'ютерних мереж, які функціонують у місцях розміщення об'єктів аналізу та управління корпоративною системою;

система, здатна працювати в режимі автоматизованого управління з остаточним прийняттям стратегічних та оперативних рішень керівними особами [229].

Важливою передумовою успішного функціонування організації у сфері бізнесу є ефективний менеджмент. Для ефективного управління підрозділами організацій потрібно дотримуватись таких умов:

як підприємство в цілому, так і кожний його підрозділ зокрема, повинні мати чітку місію, тобто, власну стратегічну мету, яка може відображатися в прагненні до підвищення конкурентоспроможності і прибутковості;

потрібні професіонали-менеджери для того, щоб управляти підрозділами;
необхідна розвинута корпоративна культура та абсолютна відданість персоналу підприємства;

має бути чітке розуміння того, яка робота здійснюється централізовано, а яка виконується децентралізовано;

у керівника повинна бути інформаційна система управління для того, щоб, не втручаючись безпосередньо, спостерігати за роботою підрозділів та їхніми результатами [229].

На сьогодні пошук ідеальної організаційної структури пов'язується з принципом різноманітності, а не оптимальності. В західних країнах 1980-ті роки пройшли під девізом боротьби за якість продукції, у 90-ті гаслом стали принципи реінжинірингу виробничих процесів, а наприкінці ХХ століття відбувався перехід до мережових принципів організації підприємств. Це зумовлено ускладненням виробничої та комерційної діяльності підприємств і необхідністю пошуку методів адаптації до зміни середовища. Підвищення оперативності дій вимагає нового підходу до методів виробництва і управління. Передусім підприємство має оволодіти управлінням новим стратегічним ресурсом - інформацією.

Вітчизняні підприємства повинні зосередити свою увагу на нових методах, що дадуть змогу прискорити процес становлення сучасного менеджменту. Мережеву стратегію можна порівняти з методами звуження власної виробничої діяльності, коли підприємство перестає саме опікуватися якимись видами виробництва та передоручає їх зовнішнім виконавцям. Така стратегія може стати вигідною для нових фірм, які здатні сконцентруватися на пріоритетних для себе галузях спеціалізації, а інші види діяльності передати контрагентам.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК СТРАТЕГІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

2.1. Розвиток та державне регулювання корпоративної соціальної відповідальності у розвинутих країнах

Розвиток світової спільноти в контексті глобалізації економіки супроводжується актуалізацією соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) за рахунок того, що соціальна відповідальність є стандартним елементом якості корпоративного управління, що особливо важливо для компаній, які працюють або планують вихід на міжнародні ринки капіталу.

Роль соціальної відповідальності в управлінні можна розглядати комплексно. Загальновизнано, що ділова етика і корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) є категоріями суміжними і тісно пов'язаними з ефективним корпоративним управлінням. Тому, точне дотримання стандартів ділової етики і КСВ – одна із закономірних вимог до компанії, яка хоче створити ефективну систему корпоративного управління [51].

Поняття корпоративної соціальної відповідальності було введено в 1950-і роки і розвивалося паралельно із зростанням корпорацій і їх виходом на світовий ринок. Досі не існує єдиного загальноприйнятого визначення корпоративної соціальної відповідальності, оскільки учені характеризують це явище з різних сторін: етична поведінка, стійкий розвиток, довкілля, філантропія.

Розглянемо визначення корпоративної соціальної відповідальності різними провідними вченими та організаціями, які впроваджують та використовують принципи КСВ в табл. 2.1.

Тлумачення терміну «корпоративна соціальна відповідальність»

Автор	Визначення корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)
Ф. Котлер	Система цінностей, властива корпораціям і соціальній складовій інституційного середовища України, вона є одним з базових механізмів реалізації демократичних цінностей в управлінні компаніями на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях.
Коновалова Л.Н., Корсаков М.И., Якимец В.Н.	Те, що відповідає специфіці і рівню розвитку корпорації, сукупність зобов'язань, що регулярно переглядається і динамічно змінюється, добровільно і що погоджено виробляються за участю ключових зацікавлених сторін, що приймаються керівництвом компанії з урахуванням думок персоналу і акціонерів, що виконуються, в основному, за рахунок засобів корпорації і націлених на реалізацію значущих внутрішніх і зовнішніх соціальних програм, результати яких сприяють розвитку компанії, поліпшенню її репутації і іміджу, становленню корпоративної ідентичності, а також розширенню конструктивних партнерських зв'язків з державою, діловими партнерами, місцевими співтовариствами і цивільними організаціями[51].
Р. Краплич	Відповідальне відношення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, яка полягає в гармонійному існуванні і постійному діалозі з суспільством, участі в рішенні найгостріших соціальних проблем [52]
С.Е. Литовченко, М.И. Корсакова	Якість продукції і послуг, соціальний захист співробітників, сплата податків згідно з схемами, передбаченим законодавством, прозора і відкрита фінансова звітність, вклад в національну економіку, створення кваліфікованих робочих місць, гідна заробітна плата, добродійність, продумана екологічна політика [53].
Н.Сміт	Усе, що робить компанія і те, як це позначається на світі за її межами [54].
Всесвітній банк	...це намір підприємців внести вклад до стійкого економічного розвитку на основі співпраці з працівниками, їх сім'ями, місцевою громадою і суспільством в цілому з метою підвищення якості життя такими способами, які вигідні для бізнесу і сприятливі для розвитку [55]
Всесвітній бізнес конгрес «За сталий розвиток, доповідь «CSR: Making Good Business Sense » (Январь, 2000)	Це постійна прихильність бізнесу вести справи на основах етики і вносити свій вклад до економічного розвитку, в той же час покращуючи якість життя своїх працівників, їх сімей, суспільства в цілому [56]
Всесвітня рада ділових кіл з питань стійкого розвитку (ВСДКУР)	...незмінною рішучістю підприємців демонструвати етичну поведінку і вносити вклад до економічного розвитку, підвищуючи при цьому рівень життя працівників і їх сімей, а також і місцевої громади в цілому [55]

Доповідь Секретаріату ЮНКТАД (2003 р.)	...здійснення підприємницької діяльності так, щоб це відповідало очікуванням суспільства або навіть перевершувало такі очікування в етичному, правовому, комерційному і загальногромадянському аспектах [55]
Експерти Європейського союзу в Зеленій книзі	Інтеграція соціальних і екологічних аспектів в щоденну комерційну діяльність підприємств і їх взаємодія із зацікавленими сторонами на добровільній основі [57]
Європейський Союз	Концепція, за допомогою якої компанії на добровільній основі взаємодіють з зацікавленими сторонами та інтегрують завдання вирішення соціальних та екологічних проблем в їх комерційну діяльність [58]
Міжнародний форум бізнес-лідерівпросування практик відповідального бізнесу, які приносять користь бізнесу і суспільству і сприяють соціальному, економічному і екологічно стійкому розвитку шляхом максимізації позитивного впливу бізнесу на суспільство і мінімізації негативного навантаження на довкілля [59]
МОП	Добровільна, ініційована підприємством, активна діяльність, що здійснюється понад норми юридичних зобов'язань; спосіб, у якому підприємство підтверджує свій вплив на суспільство і впроваджує принципи і цінності відповідальної діяльності як у внутрішньоорганізаційних методах і процесах так і у відносинах з іншими учасниками; невід'ємна, системна складова управління компанією, що сприяє розширенню умов для гідної праці та сталого розвитку [58]
Світова рада бізнесу для стійкого розвитку	...зобов'язання бізнесу вносити вклад до стійкого економічного розвитку, в трудові стосунки з працівниками, їх сім'ями, місцевим співтовариством і суспільством в цілому для поліпшення їх якості життя [59]
Центр системних бізнес-технологій "SATIO"	...добровільний внесок бізнесу у розвиток суспільства в соціальній, економічній і екологічній сферах, пов'язаний безпосередньо з основною діяльністю компанії і такий, що виходить за рамки визначеного законом мінімуму [59]
Business for social responsibility. "Overview of Corporate social responsibility" 2003	Досягнення комерційного успіху шляхами, які засновані на етичних нормах і пошані до людей, співтовариств, довкілля
Об'єднання корпорацій СШАдосягнення комерційного успіху шляхами, які засновані на етичних нормах і пошані до людей, співтовариства, довкілля [59]
ДТЕК, «Енергія лідера: соціальний вимір»	Це філософія довгострокового розвитку, котра дозволяє гармонійно поєднувати успішний бізнес з базовими загальнолюдськими цінностями і в достатній мірі враховувати пріоритети національного розвитку [60]
СКМ, «Звіт про сталий розвиток «Систем Кепітал Менеджмент»	Форма структуризації відносин між бізнесом, суспільством і владою на основі взаємної вигоди і з врахуванням міжнародних стандартів [60]

Якщо надати корпоративним відносинам головну роль у формуванні та розвитку корпоративної соціальної відповідальності, можна визначити КСВ як відповідальність корпорації перед зацікавленими сторонами за її економічний, соціальний та економічний вплив на внутрішнє та зовнішнє середовище з урахуванням міжнародних стандартів та внутрішніх механізмів корпоративного управління [103].

Ініціатива в області КСВ – це принципи соціально відповідального ведення бізнесу, що розробляються авторитетними міжнародними і національними організаціями і компаніями. Серед провідних ініціатив в області КСВ слід виділити наступні (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Ініціативи в області КСВ

Ініціатива	Сутність
Глобальний договір	об'єднує компанії з установами ООН, трудовими, неурядовими організаціями і іншими діячами громадянського суспільства в цілях стимулювання дій і партнерства на підтримку дев'яти принципів в області прав людини, трудових стосунків і довкілля.
Корпоративна соціальна відповідальність – Європа » (1995 р.)	об'єднує провідні компанії Європейського союзу і представляє соціальну роль європейського бізнесу за допомогою різних заходів і конференцій, освітніх програм, поширення кращих прикладів і просування соціальної звітності
Принципи ведення бізнесу, розроблені «Круглим столом в Ко»	Принципи охоплюють такі сфери, як відповідальність бізнесу перед зацікавленими сторонами, соціально-економічне значення бізнесу, ділова поведінка, пошана до закону, підтримка багатосторонньої торгівлі, турбота про довкілля і недопущення нелегальних дій.
Хартія Кейданрен про гідну корпоративну поведінку	декларує, що корпорації, окрім виконання ролі господарюючого суб'єкта, переслідуючого отримання прибутку через участь в чесній конкурентній боротьбі, повинні також приносити користь суспільству.
Глобальні принципи Саллівана	Цілі: підтримка економічної, соціальної і політичної справедливості в регіонах діяльності компаній, дотримання прав людини і заохочення рівних можливостей при наймі персоналу на усіх рівнях управління, навчання і просування соціально уразливих категорій працівників, підтримка толерантності і міжкультурного розуміння [53]

Причини висунення ініціативи Глобального пакту: наростаючі темпи глобалізації супроводжуються зростанням соціальної напруженості; 500 найбільших міжнародних промислових корпорацій контролюють 25% світового

обсягу виробництва і чинять значний вплив на процеси світового розвитку; світовий бізнес має величезні ресурси і ряд попередніх ініціатив вже сформулював намір про підвищення рівня соціальної відповідальності. Сьогодні до Глобального пакту приєдналися сотні найбільших компаній з різних країн, в числі перших - США, Швейцарія, Норвегія [51].

Глобальний договір є суто добровільною ініціативою, переслідуючою дві мети: інтеграція десяти принципів в підприємницьку діяльність у світовому масштабі, стимулювання дій на підтримку ширших цілей розвитку ООН. Основні характеристики Глобального договору зазначені в табл.2.3.

Таблиця 2.3

Основні характеристики Глобального Договору [9]

Глобальний договір є..	Глобальний договір не є ..
добровільною ініціативою з сприяння стійкому розвитку і відповідальній цивільній позиції корпорацій;	Обов'язковою організацією
набором цінностей, заснованим на принципах, що отримали загальне визнання	засобом моніторингу корпоративної поведінки і примусу до виконання норм
мережею компаній і інших зацікавлених сторін	стандартом, управлінською системою або кодексом поведінки
форумом для навчання і обміну досвідом	регулюючим органом або піар-каналом

Здійснення принципів Глобального договору – довгостроковий процес, що вимагає від компаній готовності до постійної організаційної адаптації і вдосконалення. Принципи Глобального договору класифіковані за направленістю (табл.2.4).Звіт про прогрес реалізації принципів Глобального договору (ГД) ООН (далі – Звіт про прогрес) – це одна з найпоширеніших та найлегших до впровадження форм нефінансової звітності. Звіт про прогрес – це перш за все: канал інформування груп впливу про прогрес у впровадженні десяти принципів ГД в щоденну бізнес-діяльність; інструмент постійного вдосконалення; депозитарій корпоративних практик у сфері КСВ; механізм забезпечення цілісності Ініціативи Глобального договору

Принципи Глобального договору [60]

Направленість	Принцип
Права людини	Ділові кола повинні підтримувати і шанувати захист проголошених на міжнародному рівні права людини Ділові кола не мають бути причетні до порушень прав людини
Трудові стосунки	Ділові кола повинні підтримувати свободу об'єднання і реальне визнання права на укладення колективних договорів Ділові кола повинні виступати за ліквідацію усіх форм примусової і обов'язкової праці Ділові кола повинні виступати за повне викорінювання дитячої праці Ділові кола повинні виступати за ліквідацію дискримінації у сфері праці і зайнятості.
Довкілля	Ділові кола повинні підтримувати підхід до екологічних питань, заснований на принципі обережності Ділові кола повинні робити ініціативи, спрямовані на підвищення відповідальності за стан довкілля Ділові кола повинні сприяти розвитку і поширенню екологічно безпечних технологій.
Протидія корупції	Ділові кола повинні протистояти усім формам корупції, включаючи зди́рство і хабарництво.

Підписанти ГД зобов'язані оприлюднити свій перший Звіт про прогрес протягом одного року із дня приєднання до Глобального договору і надалі щороку готувати таку звітність. Протягом перших 5 років у Звіті слід розкривати поступ у реалізації принаймні 2 з 4 блоків принципів ГД за вибором компанії (права людини, трудові відносини, екологія, протидія корупції). Після 5 років членства у ГД у Звіті про прогрес мають знайти своє відображення всі блоки принципів Глобального договору.

Нефінансова звітність – важливий доказ відданості принципам ГД та системного діалогу з групами впливу компанії. Неспроможність вчасно подати Звіт про прогрес призводить до виключення компанії з Ініціативи Глобального договору ООН [60].

До ключових чинників успіху при здійсненні принципів Глобального договору, зокрема, відносяться:

прагнення сприймати принципи як невід'ємну складову частину підприємницької стратегії і операцій;

чіткі зобов'язання з боку керівництва компанії;

інформування усієї організації про взяті компанією зобов'язання в цілях забезпечення широкої підтримки принципів;

створення в компанії або на підприємстві обстановки, сприятливої для появи нових ідей і новаторських пропозицій;

формулювання конкретних цільових показників і створення прозорої системи повідомлень про досягнутий прогрес;

готовність і здатність до навчання і адаптації;

особливий упор на практичну діяльність;

постійна готовність компанії до діалогу із зацікавленими сторонами [62].

Підвищення значущості КСВ визначається п'ятьма основними світовими тенденціями: факт, що природні ресурси нашої планети обмежені, а населення росте, забруднення довкілля і глобальне потепління ставить під загрозу життя людей і існування бізнесу, ефективність бізнесу безпосередньо залежить від здоров'я співробітників, репутація компанії і її успішність в довгостроковій перспективі – від здоров'я місцевого населення і стану довкілля.

Наступна тенденція, що підвищує значущість КСВ – глобалізація інформації, глобалізація ринків капіталу. Покращується інформованість інвесторів і фінансових інститутів, і вони віддають перевагу стійкішому бізнесу з точки зору фінансових, соціальних і екологічних показників [63].

Якщо соціальна відповідальність бізнесу – це внесок бізнесу у вирішення питань сталого розвитку країни (збалансований, самодостатній розвиток, що покращує якість життя та підтримує ефективне відтворення навколишнього середовища [64]), то стратегія КСВ компаній та їхня нефінансова звітність мають відповідно відображати діяльність компаній у зв'язку з національними особливостями сталого розвитку країни.

Проблеми становлення КСВ займають важливе місце в діяльності високоавторитетних міжнародних організацій, об'єднують зусилля ділових кіл, громадських і державних структур різних країн. Безліч авторитетних міжнародних організацій сьогодні виступають з ініціативами в області КСВ і займаються розробкою стандартів з складання корпоративних соціальних звітів.

Існують три моделі корпоративної соціальної відповідальності: американська, європейська та японська. Особливості КСВ та роль держави у побудові принципів КСВ наведено у табл.2.5.

Таблиця 2.5.

Моделі корпоративної соціальної відповідальності

Американська модель	Європейська модель	Японська модель
Роль держави		
Слабке державне регулювання цієї сфери. Уряд, зацікавлений в посиленні системи соціального забезпечення, перекладає рішення частини соціальних проблем на місцевий рівень, на некомерційний сектор і бізнес.	Компанії самі не займаються рішенням соціальних проблем населення, а реалізують цю функцію через взаємодію з некомерційними організаціями, державними установами і іншими інститутами громадянського суспільства.	Для моделі характерна активна роль держави.
Особливості КСВ		
<ol style="list-style-type: none"> 1. КСВ орієнтується на відповідну середу або учасників. 2. Використовують для укріплення відносин між внутрішніми корпоративними учасниками. 3. Орієнтація КСВ на співтовариство. 4. Взаємодія з зовнішніми зацікавленими сторонами на основі партнерства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Моделі притаманне економічне обґрунтування соціальних ініціатив і їх інтеграцію в стратегію розвитку компанії. 2. В основі КСВ концепція корпоративного громадянства. 3. Ініціатива корпорацій у сфері довкілля. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Модель корпоративної відповідальності передбачає соціальну згуртованість на рівні компанії і ділову згуртованість на рівні корпорації. 2. Економічний аспект КСВ базується на отриманні прибутку та прагненні до прогресу. 3. Соціальний аспект КСВ відображає міцні взаємовідносини між внутрішніми учасниками корпорації.

Аналіз табл. 2.5. дав змогу стверджувати, що держава у сфері КСВ впливає на інтеграційні та глобалізаційні процеси у міжнародному просторі; покращує прозорість корпорації на фінансовому ринку; підвищує конкурентоспроможність корпорацій. Державна політика кожної із країн розвиває конкретні напрямки КСВ, виходячи із мети та завдань та знаходиться на різних рівнях формування та впровадження КСВ.

Щодо європейської моделі, то вона поділяється на два різновиди. Перший застосовується в країнах північної Європи (Бельгії, Норвегії, Швеції), і для нього характерна активна участь держави у регулюванні соціально-трудоких відносин на всіх рівнях. Другий різновид європейської моделі поширений у країнах Центральної Європи (Австрія, Німеччина, Франція, частково - Великобританія), і його особливістю є втручання держави у соціально-трудокі відносини, при автономії підприємців та профспілок.

Виключну роль у встановленні європейської моделі КСВ зіграв самміт Європейського Союзу (Лісабон, 2000), присвячений проблемам зайнятості та економічним реформам. Голови держав та урядів 15 країн ЄС прийняли Спеціальне звернення стосовно питань КСВ, у якому наголошувалось, що розширення КСВ є перспективним елементом економічних і соціальних реформ, додатковим ефектом від використання якого стане створення робочих місць і підвищення конкурентоспроможності компаній.

Американська модель соціального партнерства характерна для США, Канади, Японії, країн Латинської Америки, а також англомовних країн Африки. У її основі лежить регулювання державою соціально-трудоких відносин на рівні підприємства і у значно меншій мірі – на рівні галузі та регіону шляхом прийняття законодавчих та нормативних актів. У Канаді, зокрема, існує спеціальний стандарт КСВ – модель довершення якості та здорового робочого місця, що розвивалась на базі найкращих організацій і увібрала в себе найкращі досягнення американської, європейської та австралійської моделей. За виконання принципів КСВ вручаються премії. Організації, що отримали такі

премії, перевершують інші компанії у вартості акцій та інших показниках бізнесу.

Ці моделі мають як спільні риси, так і ряд відмінностей, зокрема, якщо соціальні програми американського бізнесу реалізуються через благодійні фонди, філантропію, то у Європі – через соціальні програми та бізнес-проекти; крім того, методи інформаційного супроводження заходів КСВ в США більш різносторонні; якщо у Європі популярний принцип колективної солідарності, то у США – індивідуалізм. Спільне: обидві моделі розвиваються в напрямку розширення соціальних програм; розміщення виробництва у країнах, що розвиваються; необхідність зниження податків, що буде додатковим фактором для культивування КСВ серед представників бізнес-спільнот [65].

Розглядаючи інструменти щодо розвитку КСВ в країнах важливо зазначити, що кожна із країн обирає їх комплекс відповідно до мети та завдань державної політики.

Розглянемо державну політику в сфері КСВ різних країн світу в табл.2.6, розробленій на основі [66].

Таблиця 2.6

Державна політика в сфері КСВ різних країн світу

Країна	Державна політика в сфері КСВ та рекомендації
Німеччина	<p>Мета – не встановити правила або регулювати, а навпаки розробити спільні цілі через суспільний діалог. Створений КСВ-Форум (43 представника різних груп стейкхолдерів) з метою допомоги уряду. Розроблені: рекомендації уряду щодо «спільного розуміння соціальної відповідальності, каталог КСВ-практик німецьких компаній в середині країни та на міжнародному рівні.</p> <p><u>Основні сфери реалізації Стратегії:</u> підвищення довіри та видимості КСВ; розвиток КСВ, особливо серед малого та середнього бізнесу; інтеграція КСВ в освіту, тренінги, науку та дослідження; зміцнення КСВ на міжнародному рівні та в контексті розвитку політик; внесок КСВ у задоволення суспільних очікувань; встановлення дружнього до КСВ середовища.</p> <p><u>Завдання:</u> досягнення стійкого економічного зростання; сприяння вирішенню соціальних та економічних проблем розвитку; підтримка створення міжсекторних партнерств задля сталого розвитку; підвищення конкурентоспроможності національних компаній; підтримка прозорості та стандартизації в бізнес-середовищі; покращення якості життя.</p>

Бельгія	<p><u>Мета:</u> просування КСВ в Бельгії та стимулювання компаній до інтеграції КСВ в їх менеджмент.</p> <p><u>Завдання:</u> стимулювання введення КСВ в компаніях, в тому числі в МСБ; просування етичних інвестицій, підвищення прозорості; стимулювання обміну інформації і гарних практик з КСВ; фінансова допомога компаніям, які активні в соціальній економіці.</p>
Туреччина	<p><u>Завдання:</u> освіта сучасних і майбутніх менеджерів з КСВ; просування концепції соціального підприємства; введення стандартів звітності з КСВ, в т.ч. обов'язкових; створення ринку з КСВ в Туреччині; заснування ринку соціально відповідальних інвестицій в країні; створення законодавчої бази дружньої до КСВ в країні.</p>
Данія	<p>Фокус на КСВ компаній; включає 30 ініціатив у 4 сферах, три з яких відносяться до КСВ: просування КСВ компаній з посиленням звітності компаній, забезпечення бізнесу знаннями та інструментами роботи з КСВ, що базуються на міжнародних принципах КСВ; просування КСВ через активності держави - фокус на державні закупівлі, інвестиції та державні підприємства; заохочення відповідальності бізнес-спільноти щодо зміни клімату - заохочення всіх підприємств здійснювати свій активний внесок у вирішення проблем глобальної зміни клімату через зниження споживання ними енергії та викидів парникових газів, а також заохочення інших рішень з КСВ</p>
Індія	<p>Добровільні керівні принципи КСВ: взаємодія з усіма зацікавленими сторонами; чесна ділова практика; повага до прав працівників, невикористання дитячої або примусової праці, повага до прав людини; стійка екологічна політика, запобігання забрудненню навколишнього середовища, скорочення відходів; заходи з економічного і соціального розвитку громад і географічних районів; розробка системи кредитування програм КСВ для стимулювання більшого впровадження КСВ.</p>
Словаччина	<p><u>Завдання:</u> досягнення стійкого економічного зростання; сприяння вирішенню соціальних та економічних проблем розвитку; підтримка створення міжсекторних партнерств задля сталого розвитку; підвищення конкурентоспроможності національних компаній; підтримка прозорості та стандартизації в бізнес-середовищі; покращення якості життя.</p>
Польща	<p><u>Урядова політика у сфері КСВ:</u> просування концепції КСВ та поширення інформації про ініціативи, впроваджені з міжнародними організаціями у цій галузі; поширення інформації, що свідчить про зв'язок між прийняттям добровільних зобов'язань з КСВ та підвищенням конкурентоспроможності компаній та її авторитету на ринку; популяризація концепції КСВ серед іноземних інвесторів; популяризація концепції КСВ між місцевими урядовими відомствами.</p>

З вище зазначеного можна дійти висновків: економічна криза вплинула на активність уряду щодо впровадження КСВ; державні органи стають основними стейкхолдерами і партнерами щодо просування ідей КСВ; не всі країни мають

стратегії або програми розвитку КСВ, що впливає на цілісність зусиль, але країни, які мають стратегію, обов'язково проводять дослідження, результати якого стають базою для розробки даної стратегії. Незважаючи на різні економічні ситуації, державні органи у своїх національних політиках з КСВ приділяють особливу увагу конкурентоспроможності країни за умови реалізації КСВ.

Важливим інструментом держави щодо регулювання КСВ є не фінансове звітування, яке практично в усіх країнах Європи чітко регламентовано та контролюється з боку держави (табл.2.7).

Таблиця 2.7

Державне регулювання нефінансового звітування країн Європи [60]

Країна	Регулювання нефінансової звітності
Франція	«Bilan Social» («Соціальний звіт») – це набір обов'язкових для звітності соціальних показників, введений в дію у Франції у 1977 році. Зобов'язання підготовки звітності за цими показниками поширюються на компанії, зареєстровані у Франції, із кількістю працівників понад 300 осіб. «Соціальний звіт» містить інформацію про практики найму на роботу, оплату праці, охорону здоров'я і безпеки праці, умов праці на робочому місці, навчання і професійної підготовки та відносин між керівництвом і персоналом. З 1 січня 2003 року компанії, які котируються на біржі, зобов'язані надати соціальний звіт із охорони праці, навколишнього середовища і впливу на суспільство
Бельгія	З 1995 року компанії зобов'язані додавати у свій річний звіт так званий «Соціальний звіт» («Bilan Social»). Він містить інформацію про практики найму і розвитку працівників в компанії, загальний опис робочої сили, плинність кадрів, заходи просування і професійної підготовки працівників. Цей документ є обов'язковим для всіх компаній з кількістю працівників понад 20 осіб. Він подається в Національний банк Бельгії, який контролює достовірність інформації у звіті. Цей документ може мати дві форми: повний соціальний звіт, який готують великі підприємства, і скорочений соціальний звіт, обов'язковий для малих і середніх підприємств
Данія	Закон про захист навколишнього середовища 1993 року містить вимогу екологічного звітування для «найбільших забруднювачів» країни
Нідерланди	Закон про бухгалтерський облік 1998 року вимагає включення у вступному слові інформації про робоче середовище, статеву рівність та екологію. Також закон вимагає впровадження заходів, які можуть запобігти або зменшити негативний вплив компанії. Ця вимога стосується усіх компаній, що зареєстровані у Норвегії, а також іноземних компаній, які проводять свою діяльність у Норвегії і є суб'єктом оподаткування згідно із норвезьким законодавством
Норвегія	Закон про бухгалтерський облік 1998 року вимагає включення у вступному слові директора інформації про робоче середовище, статева рівність та екологію. Також закон вимагає впровадження заходів, які можуть запобігти або зменшити негативний вплив компанії.

Великобританія	У 2005 році ухвалено Закон про обов'язкову корпоративну соціальну звітність усіх зареєстрованих у Великобританії підприємств, які котируються на біржі. Того ж року Accounting Standards Board (ASB – Національний інститут стандартизації Великобританії) випустив стандарт для підготовки такого звіту. В ньому міститься перелік основних елементів, обов'язкових для відображення у звітності. В соціальній сфері обов'язковому розкриттю підлягає інформація про працівників компанії (здоров'я і безпека праці, політика найму, навчання і розвиток, мотивацій і бізнес-етика, продуктивність працівників і їхній профіль) і суспільно важливі проблеми (охорона здоров'я, соціальні ризики, які існують у виробничому ланцюгу, а також питання багатоманітності клієнтської бази, впливу на місцеву спільноту (наприклад, шум, забруднення повітря і води), дотримання прав людини і корінних народів
Швеція	Нові закони щодо звітування, ухвалені наприкінці 2009 року, зобов'язали усі 55 компаній державної власності оприлюднити звіти щодо їх екологічної, економічної та соціальної діяльності
Німеччина	Наприкінці 2004р. у законодавство про звітування компаній були внесені зміни (Bilanzrechtsreformgesetz), які вперше включили до звітності також нефінансові ключові показники діяльності компаній, такі як екологічний вплив та стан людського капіталу компанії. Звітування за нефінансовими показниками є обов'язковим для великих компаній та ходінгів.
Італія	Згідно із законодавчим актом №32/2007 вступне слово директора у фінансовому звіті повинне містити опис відносин із працівниками та екологічної діяльності компанії

Зобов'язуючі стандарти мають договірний характер, і певні механізми у разі невиконання. Наприклад, звітність або надання інформації з соціальних і екологічних практик (у Швеції це актуально для державних компаній - модель впливу на приватні компанії) [66].

Дослідження, проведене спільно KPMG (International Survey of Corporate Social Responsibility Reporting, 2008) і Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP), виявило, що у 30 розглянутих ними країнах існує: 142 національні стандарти і/або закони з деякими вимогами чи інструкціями щодо соціального звітування. Близько 2/3 (65 %) цих стандартів можна вважати обов'язковими, а 1/3 (35 %) – добровільними. 16 стандартів, що описують вимоги до звітування на глобальному або регіональному рівні. 14 стандартів оцінки звітності [60].

Розглядаючи складові відповідального бізнесу, обов'язковим є визначення інструментів щодо просування КСВ. Під регуляторними інструментами розуміються усі можливі важелі (інструменти), використовувані органами влади для регулювання галузей промисловості, бізнесу і сфер життя суспільства.

Регуляторні інструменти по просуванню КСВ можна розділити на наступні категорії: правові (законодавчі), економічні і маркетингові (рис.2.1.) на основі [67].

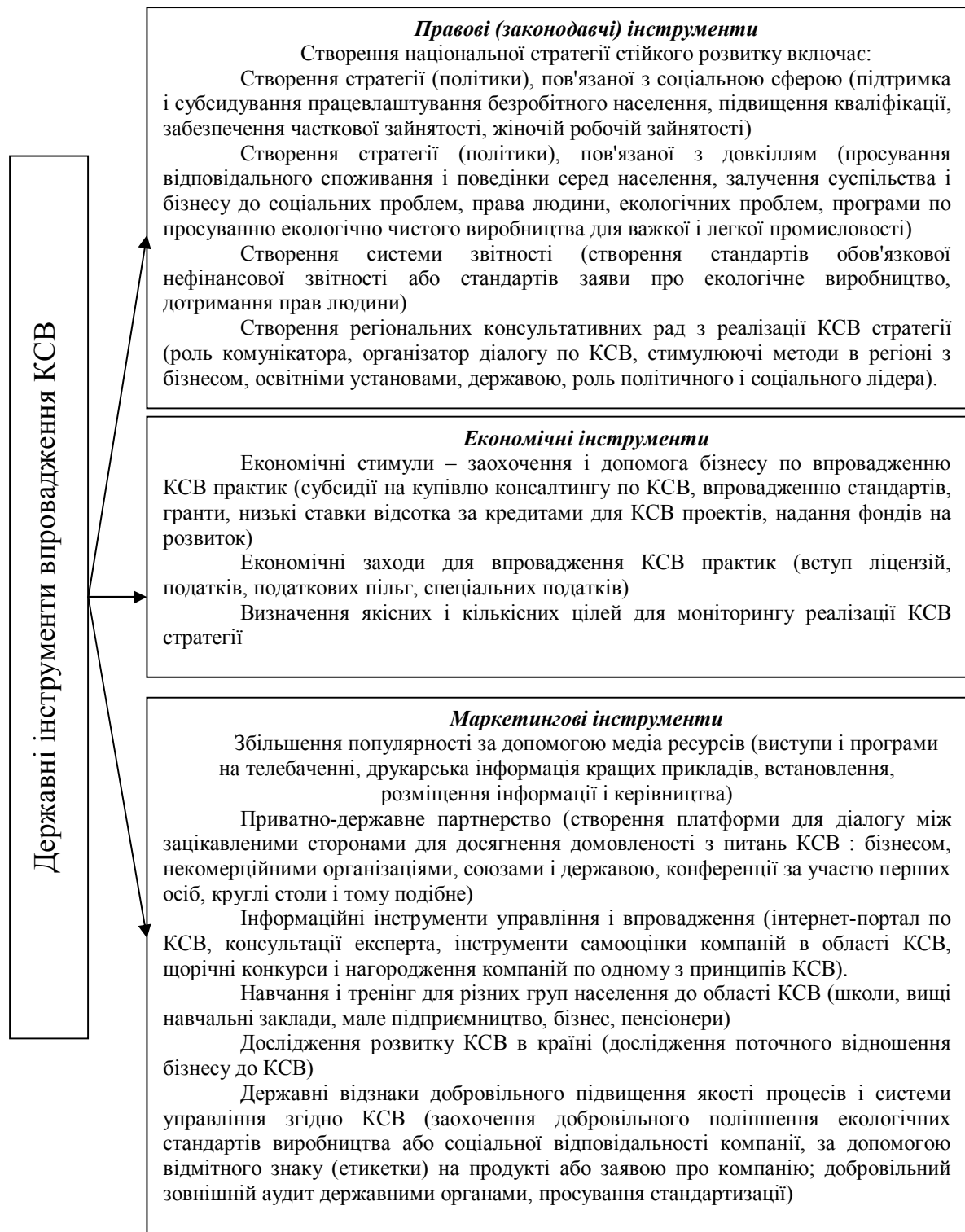

Рис.2.1. Державні інструменти впровадження КСВ

Вимоги з КСВ до міжнародних корпорацій вищі, ніж до вітчизняного бізнесу. Міжнародні корпорації свідомо повинні мати достатній прибуток, щоб проводити соціально відповідальну політику. Міжнародному бізнесу необхідно відповідати міжнародному стандарту вимог з КСВ. Наступні пункти повинні виконуватися в обов'язковому порядку: якість продукції і послуг, відповідність ведення бізнесу міжнародним нормам і українському законодавству, відкрита і прозора фінансова звітність, забезпечення зайнятості населення, соціальний захист співробітників і їх сімей [53].

Моделі соціальної політики в економічно розвинутих країнах зберігають значну частину властивих їм історичних рис, інструментів розв'язання соціальних проблем та традиційних джерел фінансування соціальних програм.

Позиція крупних корпорацій Росії, Чехії, Угорщини, України та Польщі до КСВ в середньому значенні представлено на рис.2.2.

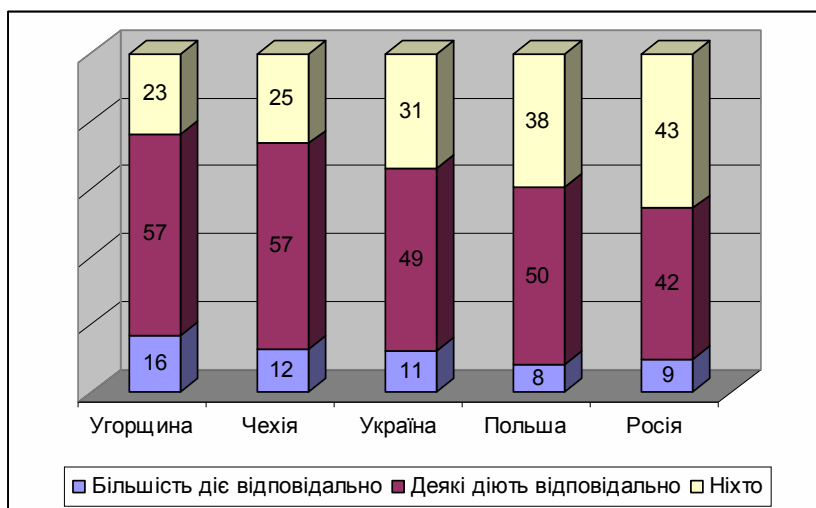

Рис.2.2. Відношення корпорацій до корпоративної соціальної відповідальності [53]

Таким чином, у Чехії і Угорщині думка про КСВ великих компаній найпозитивніша.

Досвід економічно розвинутих країн потрібно врахувати в Україні при розробленні концепцій та основних напрямів політики КСВ, зокрема, щодо реформування існуючих механізмів регулювання соціальних програм, доцільно врахувати сучасні тенденції соціальної політики інших країн.

На нинішньому етапі в економічно розвинутих країнах існують схожі тенденції розвитку політики КСВ, а саме: посилення орієнтації на роботу в громаді, розвиток волонтерських та комерційних організацій, що надають соціальні послуги, впровадження ринкових відносин у соціальне страхування [53].

Перетворення соціальної політики у економічно розвинутих країнах світу дають підстави констатувати посилення ролі наднаціональних утворень (ООН та його агенції, Світовий банк, Європейський Союз тощо), яке виявляється в спробах гармонізації соціальних програм, насамперед базових програм соціального забезпечення, що стимулює до переосмислення вихідних засад формування моделей соціальної політики [68].

Зарубіжний досвід соціальної політики має важливе значення для України, яка знаходиться у пошуку дієвої моделі КСВ. Визначення стратегічних напрямів розвитку такого бізнесу в Україні потребує врахування сучасних тенденцій змін у моделях соціальної політики: одночасне використання інструментів та засобів політики, властивих різним моделям корпоративної соціальної відповідальності [68].

2.2. Розробка концепції управління зацікавленими сторонами в корпорації

Корпоративну соціальну відповідальність розглядають згідно з внутрішнім і зовнішнім середовищем. Зовнішнє і внутрішнє середовище корпоративної відповідальності – це область взаємодії і взаємин усередині компанії, з партнерами, суспільством – усіма зацікавленими в діяльності компанії сторонами, при реалізації її соціальних програм, спрямованих на досягнення переваг і вигоди для компанії і суспільства [51].

Основними чинниками впливу на практику КСВ в країні являються структура економіки, іноземні інвестиції, неефективна система соціального захисту, важкий регуляторний вантаж, слабкі місцеві суспільства, відсутність інституційної підтримки, трудове законодавство (рис. 2.3.).

Діяльність компаній оцінюється в першу чергу за якістю їх продукції і послуг, а також по їх відношенню до співробітників і постачальників. Вклад компаній в національну економіку, природоохоронна діяльність, чесність і участь в добродійності – важливі, але другорядні чинники.

У внутрішньому середовищі основна увага приділяється таким аспектам, як управління людськими ресурсами, управління безпекою робочого процесу, адаптація до змін, управління впливом довкілля і природних ресурсів.

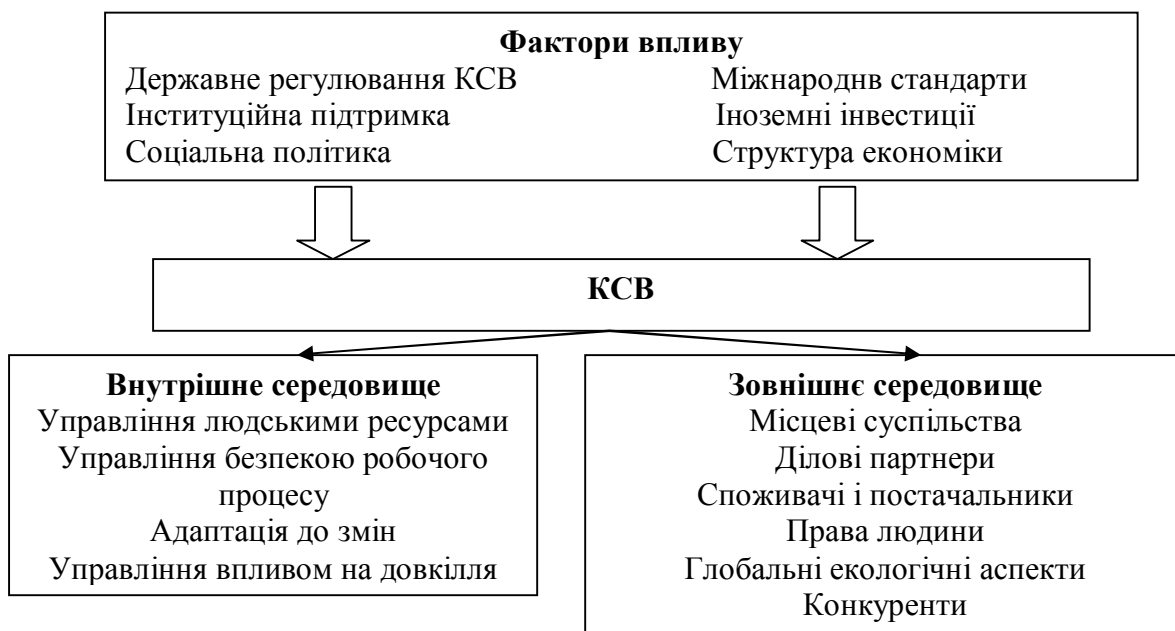

Рис. 2.3. Фактори впливу на КСВ

У зовнішньому середовищі основний акцент доводиться на місцеві співтовариства, ділових партнерів, постачальників, споживачів, прав людини, глобальні екологічні аспекти. Існує широке різноманіття концепцій і підходів до КСВ (рис. 2.4.).

Концепції КСВ розрізняють залежно від національних соціально-економічних пріоритетів і різних типів дійових осіб, які вимагають дії за цими пріоритетами. Основними концепціями КСВ є такі [70-71].

Концепція економічної відповідальності полягає в тому, що КСВ

розуміють як економічну відповідальність фірми за здійснення ділових операцій і підтримку рентабельності.

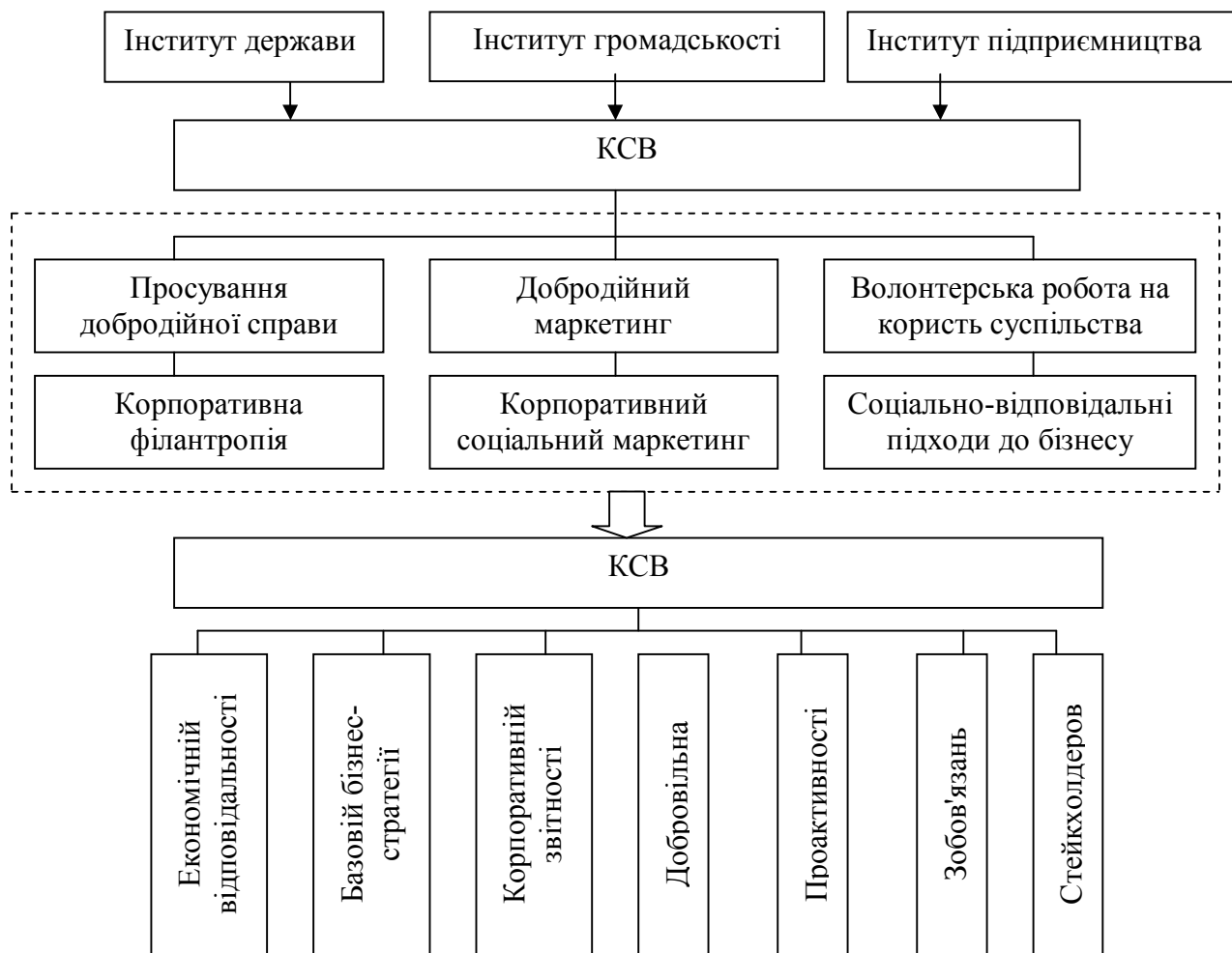

Рис. 2.4. Складові КСВ [70]

Концепція базової бізнес-стратегії передбачає, що бізнес може бути ефективним лише за умови успішного функціонування суспільства, в якому він здійснюється.

Концепція обов'язків стверджує, що корпорації необхідно оцінювати не лише за їх економічний успіх, але й за неекономічні критерії. Для виконання належної корпоративної ролі, корпорація повинна виконувати економічні, правові, етичні, філантропічні обов'язки.

Концепція «стейкхолдеров» передбачає, що в організації є певні групи зацікавлених сторін (акціонери, працівники, покупці, постачальники, держава і так далі), які впливають на організацію або на яких впливає сама організація, і

яких можна розглядати як таких, які покладають на організацію певну відповідальність.

Концепція корпоративної підзвітності підкреслює, що компанії несуть відповідальність за наслідки своїх дій, і тому повинні стати більш підзвітними перед суспільством, окрім відповідальності перед своїми зацікавленими сторонами.

Добровільна концепція передбачає зобов'язання компанії досягати довгострокових цілей, корисних для суспільства.

Концепція проактивності є засобом реагування на зміни в стійкому розвитку суспільства. Компанії реагують реактивним (підхід на основі реакції) або проактивним шляхом (стратегічний підхід) [69].

Згідно класифікації Ф. Котлера КСВ корпорації може бути зведена до шести основних ініціатив [61] .

1. Просування добродійної справи – компанія надає засоби, негрошові і інші корпоративні ресурси, щоб притягнути увагу суспільства до певної соціальної проблеми або допомогти зібрати кошти, притягнути учасників і волонтерів. Компанія може діяти як одноосібно, так і за участю партнерських організацій.

2. Добродійний маркетинг – компанія зобов'язалася робити внески або відраховувати відсотки від об'ємів продажу на добродійну справу. Ця ініціатива, зазвичай, розраховується на певний час, продукт або добродійну справу. У цьому сценарії компанія найчастіше об'єднується з неприбутковою організацією на взаємовигідних умовах так, щоб збільшити об'єми продажу певного продукту і притягнути фінансові ресурси для добродійності.

3. Корпоративний соціальний маркетинг – компанія підтримує розробку і / або проведення кампаній за зміну певних типів поведінки (звичок) для того, щоб поліпшити громадське здоров'я або безпеку, сприяти захисту довкілля або розвитку суспільства. Особливістю цієї ініціативи є зосередженість на поведінкових змінах, що відрізняє її від просування суспільно корисної справи, яка сконцентрована на підтримці заходів для популяризації, збору засобів і

залучення волонтерів. Ця ініціатива може бути проведена компанією самостійно або із запрошенням до партнерства урядової установи або неприбуткової організації.

4. Корпоративна філантропія – компанія робить пожертвування безпосередньо добродійній організації або акції, найчастіше у формі грошових грантів, подарунків і / або товарів або послуг. Ця ініціатива найбільш проста в застосуванні.

5. Волонтерська робота на користь суспільства – компанія підтримує і заохочує працівників, роздрібних торговців допомагати місцевим громадським організаціям і ініціативам. Це може бути програма однієї компанії або в партнерстві з некомерційною організацією.

6. Соціально відповідальні підходи до ведення бізнесу – компанія на власний розсуд впроваджує практику ведення бізнесу і робить інвестиції, які сприяють зростанню добробуту в суспільстві і збереженню довкілля. Ініціативи можуть здійснюватися однією організацією або в партнерстві з іншими [69].

Суб'єктами діяльності корпорацій щодо КСВ є зацікавлені сторони. «Зацікавлені сторони» можна визначити як осіб або групи осіб, зацікавлених в поведінці компанії як у рамках нормального режиму діяльності, так і поза ним, або що виявляють цікавість до такої поведінки компанії. Тому ці групи визначають, що являє собою соціальна відповідальність компанії або, щонайменше, як вони розуміють її. Зацікавлена сторона – особа або група, зацікавлені в тому, як виконується компанією соціальна політика [72].

До процесу регулювання і підтримки КСВ можуть бути притягнені три основні інститути – держави, громадськість (громадські організації, дослідницькі інститути і інші мозкові центри) і підприємництво (рис. 2.5.) на основі [56]. Всі ці групи зацікавлених сторін є прямими або непрямими учасниками корпоративних відносин. До зацікавлених сторін відносяться керівництво, утримувачі акцій, працівники, клієнти і постачальники, а також приватні особи, які здійснюють операції за рамками безпосереднього циклу щоденної ділової діяльності.

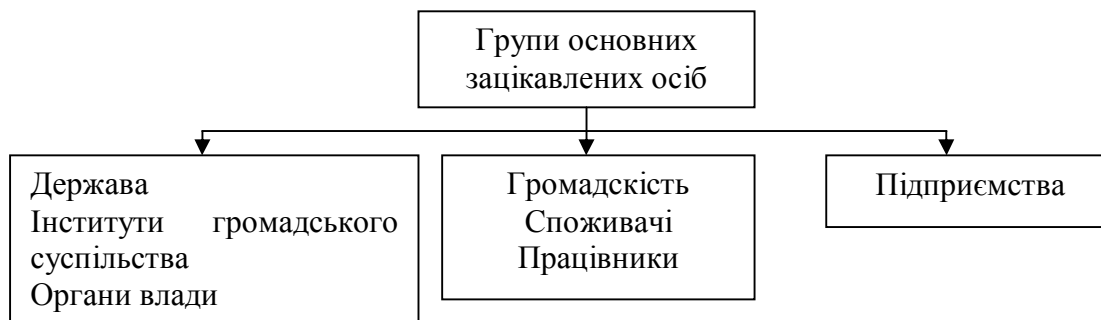

Рис. 2.5. Категорії груп зацікавлених сторін [104]

Таким чином, до зацікавлених сторін відноситимуться працівники компанії і їх родичі, залежні від їх доходу, а також групи населення, що живуть в безпосередній близькості від компанії і стурбовані якістю повітря і води у зв'язку з діяльністю компанії.

Кожна компанія функціонує в певному соціально-економічному середовищі на користь тих або інших зацікавлених сторін. Всі зацікавлені сторони можна умовно розділити на прямі і непрямі (рис. 2.6.).

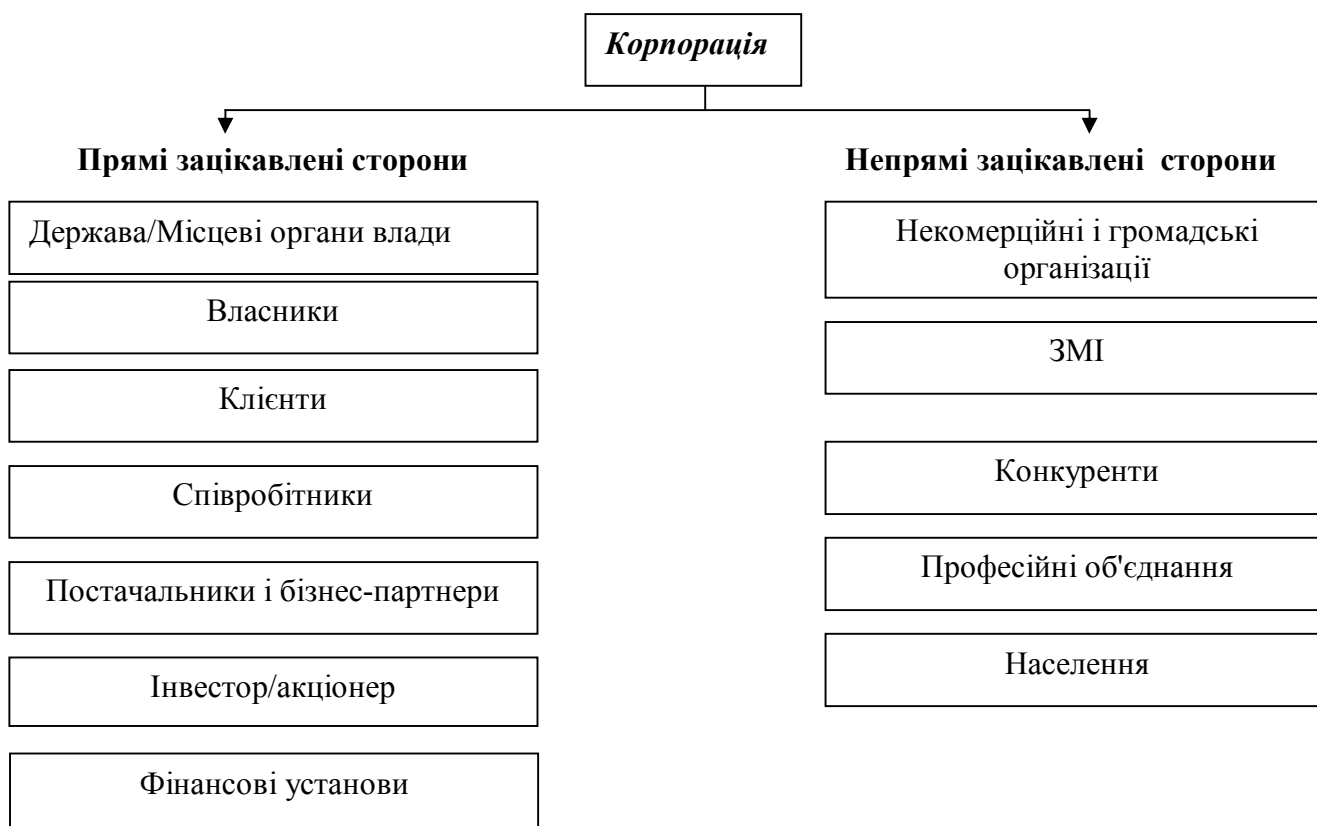

Рис. 2.6. Зацікавлені сторони в діяльності корпорації

Прямі зацікавлені сторони – це особи, організації і співтовариства, які мають пряме відношення до діяльності компанії. Серед них виділяють державу, власників, співробітників, клієнтів, постачальників і бізнес-партнерів, місцеві співтовариства, фінансові організації.

Непрямі зацікавлені сторони – це особи і організації, що мають опосередковане відношення до діяльності компанії. До їх числа входять органи державного управління, некомерційні і громадські організації, професійні об'єднання, активісти, конкуренти і ЗМІ.

Зацікавлені сторони впливають на конкурентні позиції фірми, є джерелом ресурсної бази фірми, виступають соціально-економічним суб'єктом. Розглянемо схему можливої взаємодії корпорації з зацікавленими особами (рис. 2.7) з використанням даних [51].

Рис. 2.7. Можливості взаємодії корпорації з зацікавленими особами

Область координації стосунків із зацікавленими сторонами зазнала найбільш значні зміни. Замість стратегії, орієнтованої на неухильне дотримання законодавчих вимог, компанії починають застосовувати більш ініціативний підхід до координації стосунків із зацікавленими сторонами і впроваджують комплекс відповідних заходів. Протягом останніх двох років більшість корпорацій підвищили прозорість бізнесу і регулярність обміну інформацією із зацікавленими сторонами [73].

2.3. Корпоративна соціальна відповідальність в системі управління організацією на прикладі корпорацій ПЕК

Впровадження принципів КСВ має на увазі розробку і впровадження розумної стратегії управління підприємством, моніторинг його діяльності, складання корпоративної соціальної звітності.

Рейтинг соціально відповідальних компаній Всеукраїнського журналу «ГВардія» ВД «Галицькі Контракти» у 2010 році зібрав 43 учасники, які оцінювалися з точки зору відкритості та системності компаній у сфері КСВ [230]. Оцінка передбачає використання інтегрованого методу та системного аналізу рівня розкриття інформації, а також діяльності компаній у сфері КСВ (взаємодії з усіма зацікавленими особами) і виражається підсумковим бальним показником (табл.2.8)(ДОДАТОК Ж).

Переможці визначалися методом аналізу анкет, а також публічних соціальних звітів компаній. Nemiroff Холдинг – єдина компанія-виробник міцних алкогольних напоїв, що увійшла до цього рейтингу. Якщо говорити про галузі у рейтингу соціальної відповідальності, тут лідирує паливно-енергетичний комплекс (ПЕК). Топ-5 рейтингу склали: перше місце - ЗАТ «Систем кепітал менеджмент», друге місце розділили ТОВ «ДТЕК» і ЗАТ

«Київстар Дж.Ес.Ем», четверта позиція належить Nemiroff Холдинг і п'ята - Концерну «Ніко» [99].

Гігантські прибутки дозволили компаніям ПЕК виділяти більше засобів для вирішення соціальних проблем. В цілому сукупний рейтинг нафтогазового сектора знизився в порівнянні з минулим роком.

Організація управління КСВ включає наступні елементи: документально зафіксовані пріоритети у сфері КСВ; створення структури управління; підготовка та перепідготовка персоналу у сфері КСВ; реалізація політики у сфері КСВ; діалог із стейкхолдерами; оцінювання результатів [74].

Соціальний діалог – це визнана Міжнародною організацією праці, європейською спільнотою практика розбудови суспільних відносин на основі узгодження інтересів держави, роботодавців і трудящих. Здобутками соціального діалогу є такі ключові практики у світі праці як восьмигодинний робочий день, охорона материнства, заборона примусової праці, ліквідація дитячої праці, заборона дискримінації та інші прогресивні стратегії соціально-економічного розвитку [75].

Форми соціального діалогу у корпораціях: обмін інформацією, спільні консультації; колективні переговори і укладання колективних договорів; контроль за виконанням спільних домовленостей. Сторони та суб'єкти соціального діалогу зазначені на рис. 2.8.

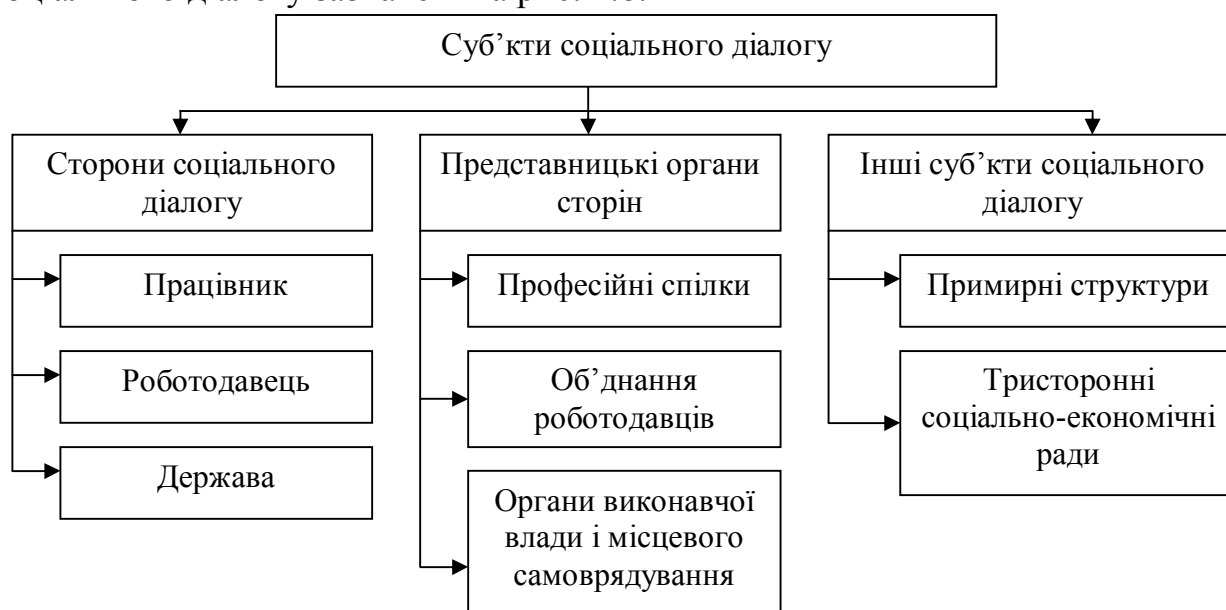

Рис. 2.8. Сторони та суб'єкти соціального діалогу в Україні [76]

Важливе значення для реалізації зазначених цілей європейської спільноти має політика щодо заохочення КСВ (рис. 2.9.).

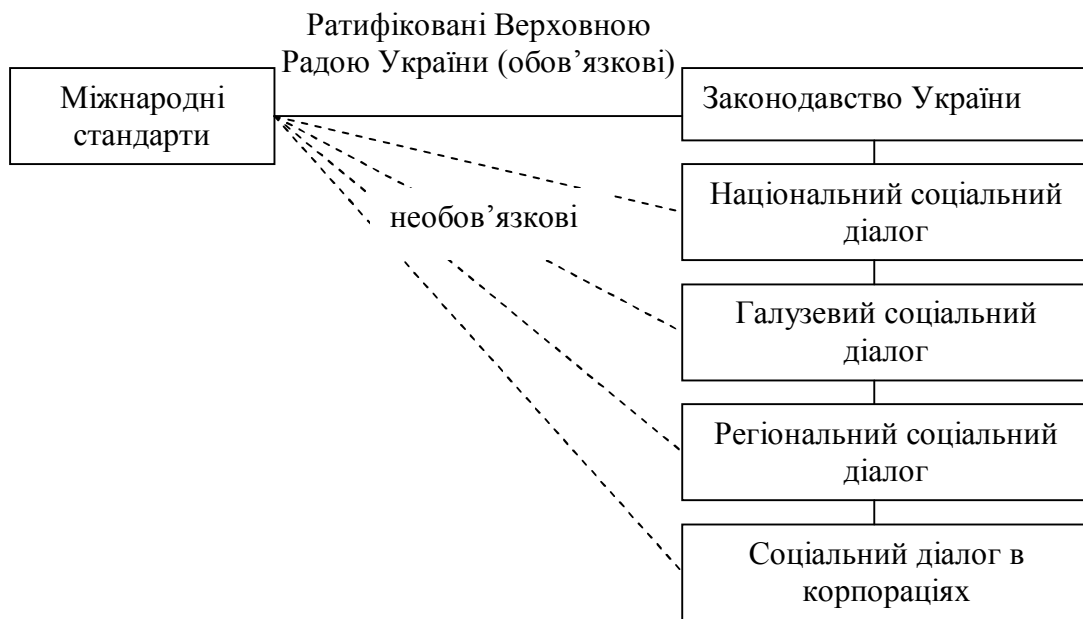

Рис. 2.9. Соціальний діалог як інструмент КСВ [58]

Політика соціального діалогу ґрунтується на розумінні, що ринкова економіка створює великі можливості для бізнесу, але вона вимагає необхідності самообмеження і мобілізації бізнесу в інтересах соціальної стабільності і благополуччя в сучасному демократичному суспільстві.

Організація діяльності КСВ на підприємствах має ієрархічну структуру та функціонує за певними принципами. Корпоративна відповідальність має три складові: економічну, екологічну та соціальну відповідальність (рис.2.10.).

Рис. 2.10. КСВ: розвиток та принципи [77]

Розглянемо організацію діяльності корпорацій в КСВ на прикладі компаній паливно-енергетичного комплексу(ПЕК) України (рис.2.11.).

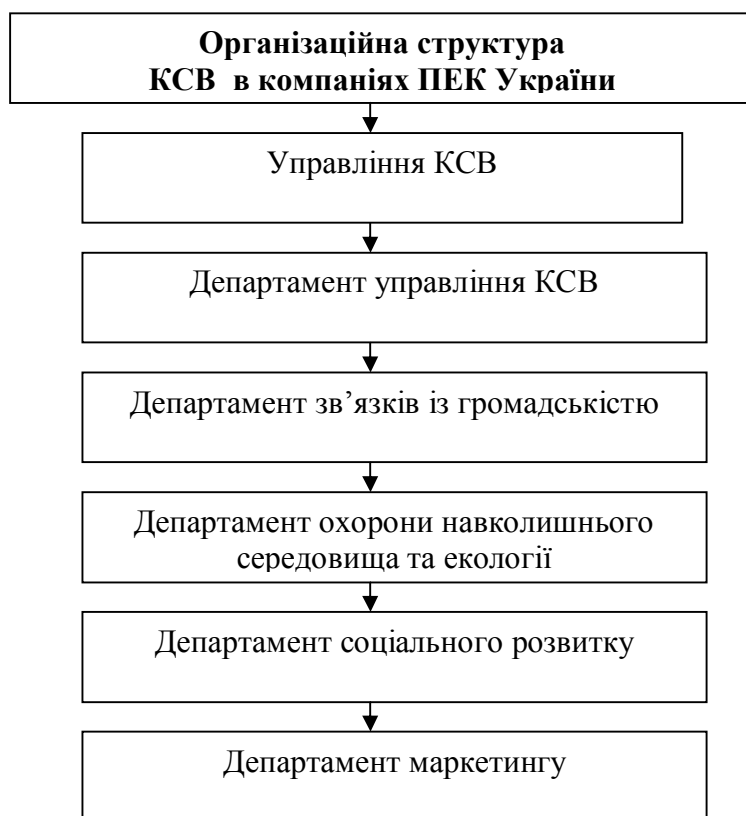

Рис. 2.11. Організаційна структура КСВ в компаніях ПЕК України

Міжнародний досвід показує, що найбільш функціональним та поширеним серед корпорацій є Департамент з управління персоналом, далі – Департамент зі зв'язку з громадськістю (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Поширені структурні підрозділи міжнародних корпорацій [77]

Перейдемо від міжнародного досвіду до вітчизняного та розглянемо структурні підрозділи українських компаній, що впровадили в свою діяльність систему КСВ, - лідерів паливно-енергетичного комплексу України за виробничими потужностями та впровадження КСВ (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Лідери паливно-енергетичного комплексу України

Корпорація	Виробнича потужність, у % до загального об'єму виробництва вугілля по Україні
Метінвест	23
ДТЕК	22,6
Sadovaya Group	10
ВАТ Шахта «Комсомолец Донбасу»	7
ОП Шахта «Червоний партизан» ДП «Свердловантрацит»	6
ОП Шахта «Довжансько-Капітальна» ДП «Свердловантрацит»	6
ВАТ «Павлоградвугілля» шахта ім.Героїв космосу	4
Інші	21,4

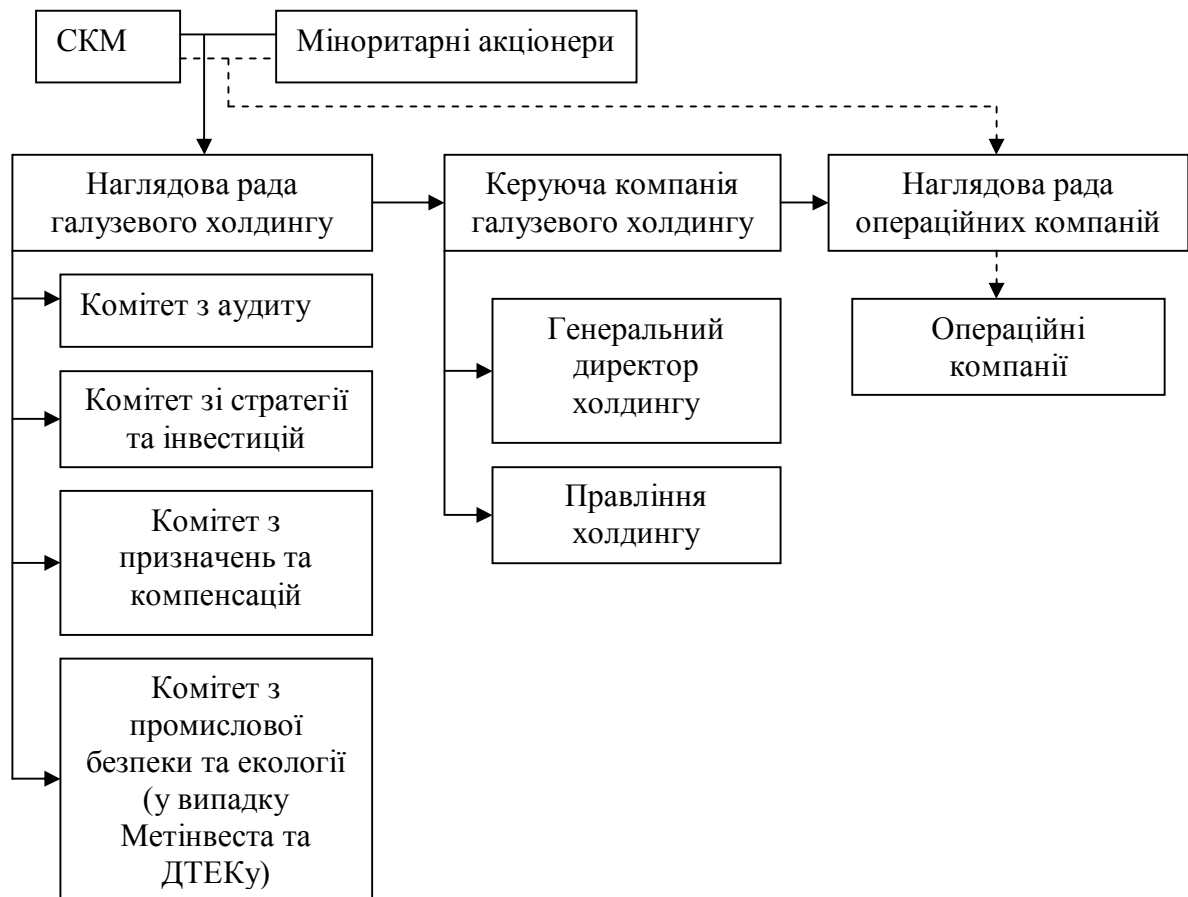
Компанія «Сістем Кепітал Менеджмент»- (СКМ) заснована в 2000 році. Головний офіс знаходиться в Донецьку. Група СКМ здійснює стратегічні інвестиції в ключові галузі економіки України: гірничо-металургійну промисловість, енергетику, телекомунікації, банківський і страховий бізнес, нерухомість, засоби масової інформації, роздрібну торгівлю і реалізацію нафтопродуктів. Окрім активів в Україні Група СКМ володіє компаніями в США, країнах Європейського Союзу (Італії і Великобританії) і Швейцарії. Основний об'єм інвестицій СКМ сьогодні зосереджений в промисловому секторі економіки. Гірничо-металургійні і енергетичні підприємства, що входять в галузеві холдинги Метінвест і ДТЕК, є основним джерелом доходу Групи.

Структура корпоративного управління в СКМ відповідає провідним міжнародним стандартам і заснована на кращих світових практиках. Високий рівень управління дозволяє приймати швидкі і ефективні рішення для досягнення зростання в усіх сферах бізнесу Групи СКМ, управляти ризиками, гарантувати дотримання принципів ділової етики. Чітка і прозора система корпоративного управління – важливий аспект прагнення Групи СКМ до виконання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Зусилля топ-менеджерів Групи, спрямовані на побудову сучасної системи корпоративного управління, високо оцінили учасники українського ринку.

СКМ як мажоритарний акціонер і основний інвестор здійснює управління галузевими холдингами шляхом делегування своїх представників в їх наглядові ради. Міноритарні акціонери беруть участь в управлінні холдингами через своїх представників в наглядових радах.

Наглядові ради визначають напрями розвитку бізнесу і стандарти роботи в тій або іншій сфері; стверджують стратегії, бюджети, великі угоди і контролюють їх виконання; перевіряють показники ефективності, призначають топ-менеджерів, формують систему мотивації. Члени наглядових рад разом з незалежними експертами можуть входити в спеціалізовані комітети, створення яких передбачене корпоративною структурою (рис. 2.13.).

У наглядові ради входять представники СКМ, міноритарні акціонери і незалежні (зовнішні) експерти. Незалежні директори – це визнані професіонали у своїх галузях, які відкривають доступ до світового досвіду. Представник наглядової ради обирається з числа його членів шляхом голосування. Оскільки представником не може бути генеральний директор компанії, то частіше ним є один з директорів СКМ. Комітет з аудиту готує для наглядових рад холдингів рекомендації з питань затвердження облікової політики і процедури складання фінансової звітності; перевіряє повноту і достовірність фінансової звітності; забезпечує ефективність системи внутрішнього аудиту, внутрішнього контролю і управління ризиками, незалежність внутрішнього і зовнішнього аудитів, а також дотримання законодавства і норм ділової етики.

— Якщо прийнято рішення створити галузевий холдинг

- - - - - Якщо прийнято рішення не створювати галузевий холдинг

Рис. 2.13 Корпоративна структура Групи СКМ [78]

Комітет із стратегії і інвестицій готує рекомендації з інвестиційних проектів і подає їх на затвердження наглядовій раді. Комітет також розробляє рекомендації відповідно стратегічних цілей, завдань холдингів і реалізації угод у сфері злиття і поглинань.

Комітет з призначень і компенсацій рекомендує наглядовим радам кандидатури на керуючі посади, проводить зустрічі з претендентами, виносить рекомендації відносно цих призначень, пропонує підходи до мотивації керівників і бере участь у формуванні корпоративної культури і кадрової політики.

Комітет з промислової безпеки і екології контролює дотримання стандартів охорони праці і здійснює моніторинг екологічного впливу

виробничих підприємств. Комітет розробляє бюджети для модернізації та придбання устаткування для промислових підприємств Групи; перевіряє відповідність промислових підприємств стандартам охорони праці; проводить перевірку екологічних показників [78].

Генеральний директор галузевого холдингу призначається наглядовою радою. У складі наглядової ради генеральний директор приймає активну участь в розробці бізнес-стратегії холдингу.

Правління – найвищий орган операційного управління холдингом. Склад правління в кожному холдингу формується колегіально. Головою правління є генеральний директор холдингу.

У окремих сферах бізнесу, де галузеві холдинги не створені, система корпоративного управління діє через наглядові ради безпосередньо операційних компаній.

Метінвест – найбільша вертикально інтегрована гірничо-металургійна компанія України і один з провідних гравців у світовій металургійній галузі, продукція якого представлена більш ніж в 75 країнах світу. Основними акціонерами Метінвеста є Група СКМ (75%) і Смарт-холдинг (25%). До складу Метінвеста входять 16 підприємств коксохімічної, вугільної, гірничо-рудної і металургійної галузей, сім торговельних і три транспортні компанії, які розташовані в Україні, Європі і США. У Європі Метінвест представлений двома металургійними заводами в Італії – Ferriera Valsider і Trameal. Також до складу Метінвеста входить металургійний завод у Великобританії Spartan UK і один з ведучих виробників вугілля, що коксується, в США United Coal Company [78].

ДТЕК – лідер паливно-енергетичного комплексу України. У склад ДТЕК входять видатні виробники енергетичного вугілля і провідні українські енергетичні підприємства. ДТЕК також є однією з найбільших компаній на ринку електроенергії. Основними споживачами електроенергії є великі промислові підприємства України (майже 98% споживання).

У Метінвесті і ДТЕК охорону праці і промислово безпеку забезпечують спеціальні структурні підрозділи. У Метінвесті дирекція з промислової безпеки і екології була створена в 2008 році. На початок 2009 року в дирекції працювало 16 чоловік, з них 13 займалися безпосередньо питаннями охорони праці і промислової безпеки. Дирекція також працює з керівниками Метінвеста усіх рівнів над підвищенням їх обізнаності в питаннях охорони праці [78].

У ДТЕК з 2007 року працює департамент з техніки безпеки і охорони довкілля. На усіх підприємствах для реалізації Політики в області безпеки праці створені і функціонують комітети з безпеки праці. Головою комітету є перший керівник корпорації, до складу комітету входять посадові особи підприємства, представники профспілкових комітетів, уповноважені трудових колективів.

У 2008 році уперше у вугільній галузі України для підвищення відповідальності, об'єктивності і ефективності в області промислової безпеки в об'єднанні «Павлоградвугілля», яке належать ДТЕК, створена вертикально інтегрована дирекція з охорони праці. Згідно з новою організаційною структурою в усіх промислових підрозділах об'єднання, служби охорони праці були виведені з підпорядкування першого керівника і переведені до складу дирекції з охорони праці ВАТ «Павлоградвугілля» з прямим підпорядкуванням директорів з охорони праці. Це дозволило керівникам служб охорони праці в промислових підрозділах стати незалежними в оцінках та аналізі стану виробничої безпеки об'єктів [78].

У Метінвесті і ДТЕК питаннями охорони навколишнього середовища займаються спеціальні структурні підрозділи. У Метінвесті управління охорони довкілля було створене в 2008 році у рамках дирекції з промислової безпеки і екології. У ДТЕК департамент з техніки безпеки і охорони довкілля діє з 2007 року і перетворений в дирекцію в 2010 році. Завдання таких дирекцій – розробити і впровадити сучасну комплексну систему управління охороною довкілля. На усіх підприємствах Метінвеста і ДТЕК діють служби з охорони довкілля. Вони постійно контролюють стан джерел дії на атмосферне повітря,

грунти, підземні води. На основі даних моніторингу розробляються програми заходів щодо зниження рівня впливу підприємств на довкілля [78].

Соціальна відповідальність бізнесу – це філософія поведінки і концепція вибудовування діловим співтовариством, компаніями і окремими менеджерами основної і додаткової діяльності, відповідно до яких менеджери:

максимально сумлінно і ефективно ведуть основний бізнес, виробляючи якісну продукцію і надаючи якісні послуги для споживачів, розвиваючи гармонійні стосунки з постачальниками і бізнес-партнерами;

свідомо і добровільно роблять вкладення (фінансові і нефінансові інвестиції) в розвиток суспільства в цілому в соціальній, економічній і екологічній сферах, що пов'язаних безпосередньо з основною діяльністю компанії і виходять за рамки визначеного законом мінімуму;

добровільно здійснюють партнерські програми і проекти розвитку співтовариства, на території якого розміщені їх підприємства; Послідовно і систематично реалізують інвестиційні програми в розвиток людських ресурсів компанії і людського потенціалу; піклуються про зростання добробуту своїх акціонерів [51].

Найвище керівництво повинне призначити одного з представників керівництва, на якого, незалежно від інших обов'язків, повинна бути покладена відповідальність із наданням повноважень за: забезпечення встановлення, впровадження та підтримання процесів, необхідних для системи управління якістю; звітування перед найвищим керівництвом про функціонування системи управління якістю і про потребу її поліпшення; забезпечення обізнаності з вимогами замовника в межах організації [79].

Для адаптації корпоративного управління Компанії ДТЕК до світових стандартів введена посада менеджера по КСВ.

Компанія СКМ виділила охорону праці і промислову безпеку як пріоритетну сферу корпоративної відповідальності. У 2009 році на основі стратегії Метінвест розробив і затвердив єдину Політику і принципи в області охорони праці, здоров'я і охорони довкілля. Документ заснований на

комплексному підході до управління ризиками в сферах охорони праці і довкілля, і усі положення однаково важливі. Розглянемо деякі з цих положень. Усі травми, аварії можуть бути відвернені, тому особлива увага повинна приділятися прогнозуванню, визначенню джерел небезпеки. Керівники грають провідну роль в питаннях охорони праці, здоров'я і довкілля і несуть повну відповідальність за ефективність роботи в цій сфері. Працівник має право на безпечні умови праці. Відповідальність за забезпечення безпечних умов праці належить керівнику. Необхідно підтримувати високий рівень готовності до реагування на надзвичайні ситуації. Кожне підприємство має бути забезпечено устаткуванням і планами дій при надзвичайних ситуаціях. Усі співробітники мають бути ознайомлені з цими планами і проходити регулярну перевірку знань. Для зниження дії на здоров'я робітників необхідно постійно покращувати умови праці на робочих місцях, проводити регулярні профілактичні медичні огляди [78].

Ефективна взаємодія з громадськістю є невід'ємною частиною ведення бізнесу. У ДТЕК політика в області безпеки праці впроваджується з 2007 року. Вона містить такі основні положення: збереження життя і здоров'я людей є стратегічною метою; безпека виробництва досягається в соціальному партнерстві; безпечна робота – це персональна зобов'язаність і умова трудової зайнятості кожного працівника; організація безпечного виконання робіт є персональним обов'язком кожного керівника незалежно від займаної посади [78].

Відповідно до політики на усіх підприємствах ДТЕК впроваджують наступні внутрішньокорпоративні стандарти безпеки праці: постановка щорічних цілей і завдань з охорони праці; робота комітетів і підкомітетів з безпеки праці; внутрішні розслідування подій на виробництві; ідентифікація небезпек і оцінка виробничих ризиків; внутрішній аудит системи управління охорони праці; інформування працівників з питань безпеки виробництва; стимулювання роботи в області безпеки праці та ін.

По масштабності проект ДТЕК, що реалізовується в області охорони праці, не має аналогів в країнах СНД. Він дуже важливий не лише для ДТЕК, але і для усього українського паливно-енергетичного комплексу, де умови праці вважаються найбільш небезпечними.

В ДТЕК навчання і підвищення кваліфікації робітників в області охорони праці і промислової безпеки є одним з основних напрямків вдосконалення системи управління охорони праці. Проводяться як внутрішні, так і зовнішні тренінги. Інвестиції в зовнішнє навчання з питань охорони праці в 2008 році склали 1,167 млн. грн., що на 50% більше, ніж в 2007 році (582,8 тис. грн.). У 2008 році проведені наступні зовнішні навчання: навчання і перевірка знань з питань охорони праці (1 раз на 3 роки) – 616 посадовців підприємств ДТЕК; навчання на право керівництва аварійно-рятувальними роботами – 129 інженерно-технічних працівників [78].

У 2008 році на «Шахті «Комсомолець Донбасу» і усіх шахтах «Павлоградвугілля» були створені спеціально обладнані кабінети з охорони праці. Тепер на усіх підприємствах проводяться навчання і перевірка знань працівників в області як нормативних, так і внутрішньокорпоративних стандартів безпеки.

У компанії «Востокенерго» функціонує учбово-виробничий центр, що не має аналогів в Україні. Він має в розпорядженні ексклюзивні навчально-контролюючі комп'ютерні програми і тренажери. У цьому центрі співробітники підприємств проходять навчання з питань охорони праці, пожежної безпеки і технічної експлуатації, а також підготовку на тренажерах, яка забезпечує необхідну кваліфікацію для безпечної і ефективної експлуатації і ремонту устаткування електростанцій.

СКМ приділяє особливу увагу охороні навколишнього середовища також тому, що багато добувних підприємств знаходяться в складних геологічних умовах. Діяльність шахт ускладнена великою глибиною залягання пластів вугілля і іншими горно-геологічними особливостями. Наприклад, в шахтах

об'єднання «Павлоградвугілля» роботи ведуться під заплавою річки Самара, і щорічно з шахт відкачується близько 40 млн. кубометрів шахтної води [78].

Промислові холдинги Метінвест і ДТЭК ставлять перед собою мету максимально понизити дію виробничих процесів на довкілля (табл.2.10).

ДТЕК в 2008 році розробив і почав впроваджувати двохрічну програму побудови корпоративної системи екологічного менеджменту відповідно до вимог ISO 14001:2004. Очікуваний ефект від впровадження системи: зниження негативної дії на навколишнє середовище; підвищення рівня екологічної безпеки підприємств; економія енергії і ресурсів; вигідніші умови залучення інвестицій за рахунок зниження екологічних ризиків.

Таблиця 2.10

Основні напрямки діяльності у сфері охорони довкілля [78]

Метінвест	ДТЕК
<p>Відстежування і управління можливими екологічними ризиками.</p> <p>Акцентування уваги на заходах, застерегаючих негативну дію промислових циклів на довкілля.</p> <p>Раціональне використання природних, сировинних і енергетичних ресурсів.</p> <p>Здійснення якісного екологічного моніторингу поточної операційної діяльності й оцінка дій на довкілля планованої інвестиційної діяльності.</p>	<p>Впровадження єдиної системи екологічного менеджменту.</p> <p>Реалізація програми з виконання вимог Директиви ЄС «Про обмеження викидів деяких речовин, що забруднюють повітря, від великих установок спалювання».</p> <p>Здійснення природоохоронних заходів на вугільних і генеруючих підприємствах.</p> <p>Впровадження проектів зі зниження викидів парникових газів в атмосферу у рамках Кіотського протоколу.</p> <p>Раціональне використання енергетичних ресурсів..</p>

В результаті діяльності промислових підприємств Групи СКМ відбуваються викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферу, утворюються стічні води і відходи, а також відбувається порушення земель. Відповідно до цих аспектів впливу сформовані основні напрями природоохоронної діяльності підприємств: охорона атмосферного повітря, включаючи зниження рівня викидів парникових газів; охорона водних об'єктів;

раціональне використання земельних ресурсів і управління відходами; енергозбереження.

Програми підприємств з охорони атмосферного повітря включають роботу за трьома напрямками: зниження викидів речовин шляхом реконструкції і модернізації технологічного устаткування; скорочення викидів парникових газів за рахунок реалізації програм з енергозбереження і енергоефективності; вдосконалення системи моніторингу вибросів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Протягом 2008 року в результаті впровадження цих програм вдалося досягти зниження викидів за трьома з чотирьох видів забруднюючих речовин [78].

На підприємствах Метінвесту основна увага протягом 2008-2009 років приділялася модернізації устаткування із застосуванням кращих світових технологій.

В результаті комплексу заходів щодо охорони атмосферного повітря в 2008 році в ДТЭК викиди оксиду азоту знизилися на 1,6 тис. тонн (5%), оксиду вуглецю - на 314 тонни (11 %) [78].

Проте в 2008 році спостерігалось незначне збільшення викидів твердих речовин і оксиду сірки. Це пов'язано з тим, що зважаючи на зміну економічної ситуації, об'єднання «Востокенерго» перейшло на використання українського вугілля для вироблення електроенергії. У зв'язку з підвищенням сірчистості і зольності вугілля викиди твердих речовин збільшилися на 13 тис. тонн (13%). Також трохи - на 182 тонни (менше 0,1 %), збільшились викиди оксиду сірки [78].

Раціональне водоспоживання і охорона водних ресурсів є одними з найбільш пріоритетних напрямів природоохоронної діяльності ДТЕК. ДТЕК планомірно впроваджує програми, спрямовані на зниження споживання води для господарсько-питних потреб.

З метою скорочення скидання забруднюючих речовин на шахтах «Павлоградвугілля» для технологічних потреб використовується вода, яка попутно добувається, що дозволило в 2008 році заощадити майже 3 млн.

кубометрів на рік води питної якості і зменшити техногенне навантаження на річку Самара. «Шахта «Комсомолец Донбасу» використовувала для пилоподавлення і зрошування в 2008 році шахтну воду в об'ємі 1,2 млн. кубометрів, заощадивши таким чином відповідний об'єм води питної якості. Використання в технологічних процесах вугледобувними підприємствами ДТЕК шахтної води інших організацій дозволяє понизити негативний вплив на водні об'єкти шляхом виключення її скидання [78].

На вуглепереробних підприємствах ДТЕК діє замкнутий водно-шламовий цикл. Відходи вуглезбагачення осідають в накопичувачах, а висвітлена вода повертається в технологічний процес як оборотна вода, що дозволяє виключити скидання забруднюючих речовин в навколишнє середовище.

Для поліпшення системи контролю витрат води на підприємствах ДТЕК встановлюють додаткові прилади обліку. Наприклад, на «Шахті «Комсомолец Донбасу» в 2008 році встановлено 9 приборів обліку водоспоживання і 1 водовідведення.

Дія на земельні ресурси – це порушення земель при розробці надр і розміщення відходів виробництва. У сфері управління відходами підприємства Групи СКМ прагнуть до впровадження максимально безвідходних технологій виробництва.

У 2008 році в результаті діяльності підприємств Метінвесту було утворено 182,5 млн. тонн твердих відходів, що на 28,1 млн. тонн (18%) більше, ніж в 2007 році. При цьому фактично підприємства Метінвесту в 2008 році не збільшили об'єму створених відходів. З загальної маси створених відходів 99,97% належать до четвертого класу небезпеки [78]. Основними завданнями Метінвесту у сфері управління відходами залишаються: продовження роботи з технічної і біологічної рекультивації земель; вдосконалення технологічних процесів з метою максимального зниження утворення відходів; вдосконалення технології повторного використання відходів виробництва і споживання; вторинна переробка відходів, облаштування об'єктів їх розміщення.

У 2008 році в результаті діяльності підприємств ДТЕК було утворено 10,9 млн. тонн твердих відходів, що на 1,9 млн. тонн (20,8%) більше, ніж у 2007 році. Більшість відходів, що утворюються на підприємствах ДТЭК, належать до четвертого класу небезпеки і не представляють загрози для людини і довкілля. Проте через дефіцит земель залишається актуальною проблема розміщення відходів вугільної породи і рідких відходів вуглезабагачення [78].

Модернізація виробництва спрямована на впровадження сучасних, чистіших і енергоефективніших технологій і устаткування як в гірничо-металургійному, так і в енергетичному секторах. Metinvest бере участь в проекті розрахунку вуглецевої інтенсивності Всесвітньою асоціацією виробників сталі, будучи єдиною українською компанією – повноправним членом цієї організації. Компанія СКМ підтримує національні ініціативи в цій сфері. У березні 2009 року СКМ виступила партнером Першого українського бізнес-саміту, присвяченого проблемам зміни клімату.

Об'єднання «Краснодонвугілля» почало роботу зі зниження викидів парникових газів практично першим в Україні – в 2006 році. У разі успішної реалізації усіх проектів на шахтах «Краснодонвугілля» потенціал скорочення викидів парникових газів до 2012 року може становити 3 млн. тонн в еквіваленті CO₂.

Проекти спільного здійснення вже впроваджуються на трьох шахтах об'єднання: «Суходольська-східна», «Самсоновська-західна» і «Молодогвардейська».

Пілотний проект з будівництва комплексу дегазації і утилізації шахтного метану був запущений у 2007 році на «Шахті «Комсомолець Донбасу». Цілі проекту – істотне скорочення викидів газу в атмосферу, забезпечення додаткових прибутків за рахунок економії вугілля при забезпеченні шахти енергією, а також підвищення рівня промислової безпеки в шахті шляхом зниження загазованості.

За показниками викиду метану на тонну вугілля «Шахта «Комсомолець Донбасу» відноситься до найвищої категорії небезпеки. Її подальший розвиток і

газова безпека при економічно виправданих темпах видобутку вугілля можуть бути забезпечені тільки за рахунок ефективної дегазації. Ефективність дегазації до початку проекту складала 24-26%. Подальше збільшення видобутку вугілля було можливо тільки після модернізації дегазаційної системи.

Комплекс робіт з утилізації метану включає чотири етапи: розробка і затвердження емісійного проекту, монтаж газоутилізаційних установок, переведення котлів на метан, установка трьох когенераційних установок для виробництва електроенергії.

Найбільше співробітники - 87127 чоловік, або дві третини від усіх працюючих на підприємствах, зайняті в гірничо-металургійному бізнесі, який складає основу Групи СКМ. Для зниження негативної дії процесів реструктуризації на персонал ДТЕК активно співпрацює з міськими і районними центрами зайнятості. ДТЕК також розробляє плани, пов'язані з аутсорсингом. «Павлоградвугілля» вже передав в аутсорсинг послуги з прибирання і обслуговування адміністративних територій. У перспективі – передача в аутсорсинг послуг з транспортування робітників.

СКМ забезпечує співробітників соціальними гарантіями і пільгами в сферах оздоровлення, поліпшення умов праці, відпочинку. Діє система додаткового пенсійного забезпечення.

Склад соціального пакету для промислових і непромислових компаній різний. Для промислових компаній пріоритетним напрямом є охорона здоров'я, яка забезпечується коштами підприємства, тоді як непромислові компанії надають своїм співробітникам медичну страховку. Як у промислових, так і в непромислових компаніях значну частину соціального пакету (близько 30%) складає матеріальна допомога (виплати при одруженні і народженні дитини, разова допомога при виході на пенсію, підтримка сімей співробітників в складних обставинах). Прикладом матеріальної допомоги може служити соціальний проект «Турбота», який почався на «Павлоградвугіллі» в 2007 році напередодні святкування Нового року і продовжив свою дію в 2008 році. У рамках проекту матеріальну допомогу отримують багатодітні співробітники;

сучасні і колишні робітники підприємства, що травмовані на виробництві і мають інвалідність; сім'ї робітників, загиблих на виробництві [78].

Основні напрямки КСВ в СКМ представлені на рис. 2.14.

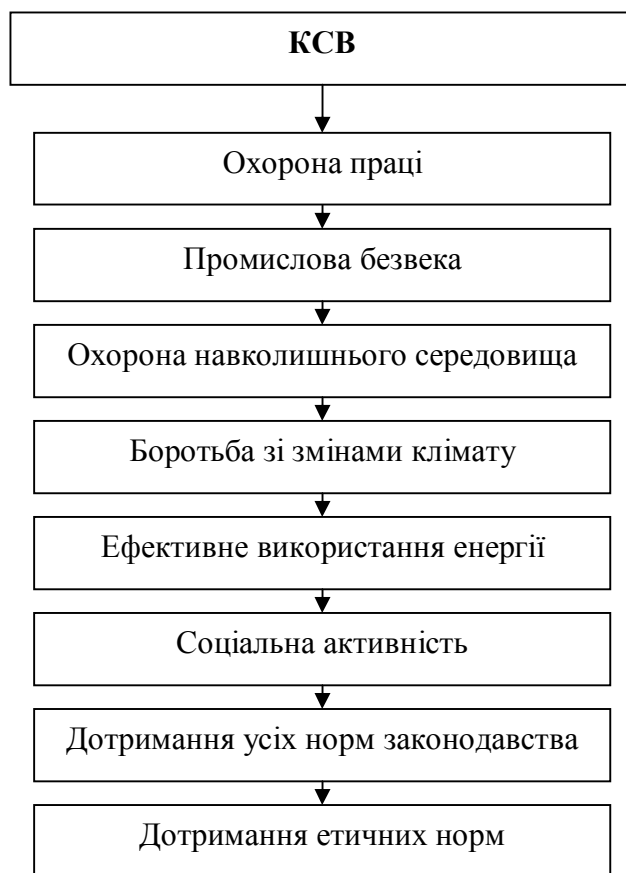

Рис. 2.14. Основні напрямки КСВ в СКМ

Sadovaya Group – четверта за величиною приватна компанія в Україні з видобутку енергетичного вугілля, а також найбільша приватна вугільна компанія, яка є власником вугільних шахт і не входить в структуру місцевих бізнес-груп. Компанія спеціалізується на видобутку, переробці і збагаченні вугілля, відходів вуглевидобування і переробки, а також операціях з торгівлі вугіллям. До складу Sadovaya Group окрім гірничодобувних підприємств також входять компанії, що надають допоміжні виробничі потужності і логістичне забезпечення.

Sadovaya Group – провідна українська приватна компанія у сфері видобутку, переробки, збагачення і торгівлі енергетичним вугіллям. Організаційна структура управління представлена на рис.2.15.

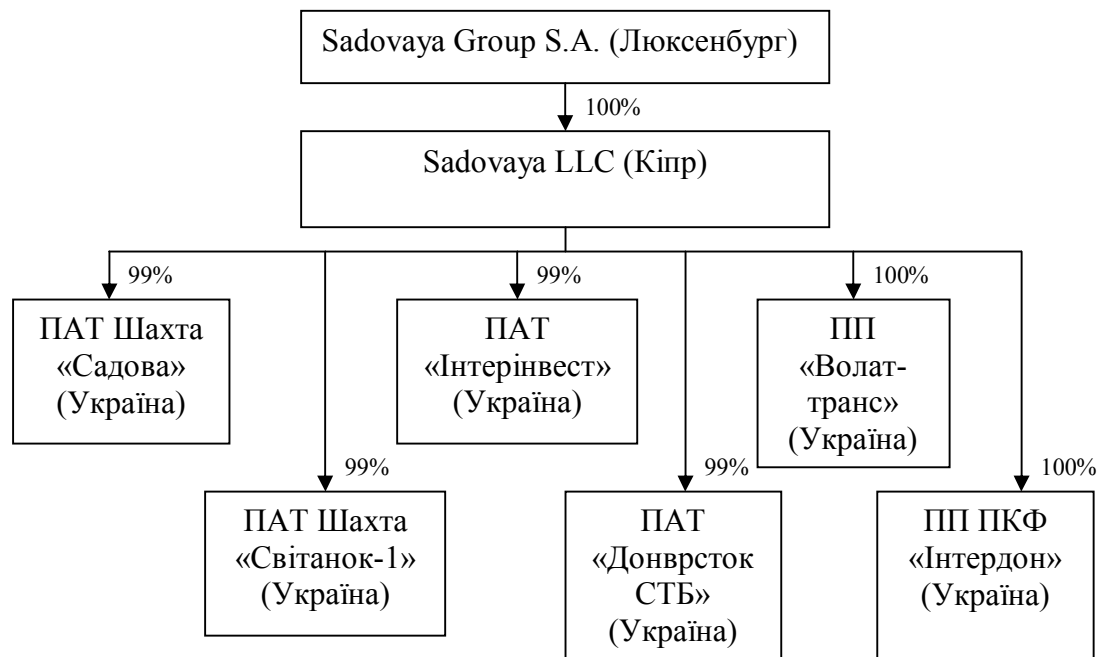

Рис. 2.15. Організаційна структура управління Sadovaya Group [80]

Виробничі підрозділи компанії також надають спонсорську допомогу лікувальним установам, музеям, літнім і нужденним людям.

Sadovaya Group здійснює операційну діяльність на базі двох шахтних комплексів, розташованих в Донецькій і Луганській областях України. Усі виробничі потужності розташовані поблизу від споживачів вугілля і в безпосередній близькості від основних залізничних і морських маршрутів, що сполучають Україну зі світовими ринками.

Sadovaya Group володіє двома вугільними шахтами, які використовують власну інфраструктуру і розробляють 23,1 млн. тонн промислових запасів вугілля. На даний момент компанія планує збільшити запаси вугілля на 99,1 млн. тонн шляхом придбання двох нових ділянок надр. Sadovaya Group добуває два види вугілля: антрацит (марка А) і худе вугілля (марка Т), виробничі потужності компанії складають близько 600 тис. тонн в рік. У власності компанії знаходиться 16 порідних і хвостових відвалів, а також потужності з переробки відвалів потужністю 60 тис. тонн в рік [80].

У своїй діяльності Sadovaya Group дотримується активної і далекоглядної політики з охорони довкілля. Також, компанія виділяє напрям бізнесу зі збагачення вугілля з вугільних відвалів як пріоритетне в довгостроковій перспективі. Однією з головних переваг цього напрямку є той факт, що воно сприяє очищенню природи і довкілля Луганської і Донецької областей України для майбутнього покоління.

Шахтарська справа визнана складною професією, яка вимагає, передусім, здоров'я, фізичної і моральної сили. У зв'язку з цим, Sadovaya Group приділяє велику увагу турботі про здоров'я персоналу. Фонди, засновані для працівників компанії, дозволяють їм проходити оздоровчі програми лікування і відпочинку в санаторіях і пансіонатах [80].

Діяльність Sadovaya Group зосереджена на українському ринку вугілля, запаси якого оцінюються на рівні 33,8 млрд. тонн вугілля, що складає 4,1% від загальної кількості світових запасів. За останнє десятиліття середньорічний обсяг виробництва вугілля в Україні коливався в межах 70-80 млн. тонн вугілля в рік, що дає підстави називати країну 11-м або 12-м за величиною виробником вугілля у світі. На долю вугілля доводиться 31% споживання первинної енергії і 34% виробництва електроенергії в Україні [80]. КСВ в Sadovaya Group можна розглянути на рис. 2.16.

Рис. 2.16. Основні напрямки КСВ в Sadovaya Group

Впровадження корпоративної соціальної відповідальності зв'язане з певними складнощами. Основні перешкоди розвитку КСВ корпорацій: розшарування суспільства на багатих і бідних, негативне сприйняття бізнесу, на законодавчому рівні соціальна відповідальність ніяк не закріплена, немає відповідних пільг, наявність протиріччя між бізнесом і ЗМІ в сприйнятті актуальності обговорення теми корпоративної соціальної відповідальності в пресі і на телебаченні, вимоги до великих вітчизняних компаній наближаються до міжнародних стандартів.

Вивчення досвіду, накопиченого іноземними корпораціями і міжнародними інститутами в цій галузі, корисно для розуміння сутності соціальної відповідальності, однак просте копіювання західних принципів та стандартів без урахування національних особливостей не може бути вирішенням проблеми. Все це вимагає уточнення формулювань, визначення принципів та критеріїв оцінок для формування методичних підходів до дослідження і аналізу розвитку корпоративної соціальної відповідальності в корпораціях.

Низький рівень практики корпоративного управління і недостатня обґрунтованість соціальних відрахувань в корпораціях робить негативний вплив на формування соціально відповідальної поведінки, а також сприяє виникненню більш великих проблем системного характеру на національному та регіональному рівні. Це показує, що крім вдосконалення корпоративного управління та законодавства в даній сфері необхідно визначення якості корпоративної соціальної відповідальності. Для визначення ефективності корпоративної соціальної відповідальності розрахуємо ефективність корпоративної соціальної відповідальності компанії і стейкхолдера та коефіцієнт якості взаємодії групи компаній з одним стейкхолдером для провідних корпорацій ПЕК України.

Об'єднавши якісні індекси соціальних інвестицій компанії і зацікавленої особи, можна розрахувати ефективність корпоративної соціальної відповідальності. Ефективність корпоративної соціальної відповідальності

компанії і стейкхолдера (приватний показник) розраховується за наступною формулою:

$$IQ(ij) = \frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1, j=1}^n (X_i - Y_j), \quad (2.1)$$

де $IQ(ij)$ -- ефективність корпоративної соціальної відповідальності для компанії і стейкхолдера;

X_i – булева змінна, набуваюча значення 1, якщо i -а ознака присутня у компанії, і рівна 0, якщо ця ознака відсутня;

Y_j – булева змінна, набуваюча значення 1, якщо j -а ознака присутня у стейкхолдера, і рівна 0, якщо ця ознака відсутня;

n – число ознак, по яких оцінюється соціальна діяльність компаній.

Показник IQ варіюється від - 1 до 1, нульове значення означає ефективну взаємодію.

Оцінка діяльності корпорацій здійснюється по 11 ключовим напрямам КСВ:

1. виробництво якісних товарів за розумною ціною,
2. захист здоров'я,
3. забезпечення безпеки працівників компанії,
4. захист довкілля,
5. забезпечення гарантованої зайнятості,
6. справедливе відношення до працівників,
7. надання достовірної інформації про можливі негативні сторони вироблюваної продукції,
8. гарантування невикористання дитячої праці,
9. дотримання усіх норм законодавства,
10. вклад в національну економіку,
11. дотримання етичних норм.

Таким чином, $n = 11$ – число ознак, по яких оцінюється соціальна діяльність компаній.

Представимо в виді матриці забезпечення перелічених ознак корпораціями ПЕК та стейкхолдерами (державою, акціонерами, внутрішніми менеджерами та населенням), де об'єкт отримує оцінку «1», якщо ознака присутня та «0» -- за її відсутність (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Матриця присутності ознак КСВ в корпораціях та у стейкхолдерів

Ознака	СКМ	Sadovaya Group	Стейкхолдери			
			Держава	Акціонери	Внутрішні менеджери	Населення
1	1	1	1	1	0	0
2	1	1	1	1	1	1
3	1	1	1	1	1	1
4	1	1	1	0	0	1
5	0	0	1	0	0	0
6	1	1	1	1	1	1
7	1	1	1	1	1	1
8	0	0	1	0	1	1
9	1	1	1	1	1	1
10	1	0	1	0	0	1
11	1	1	1	1	1	1

Результати розрахунку ефективності корпоративної соціальної відповідальності для компанії і стейкхолдера за формулою (2.1) наведені в табл.2.12.

Таблиця 2.12

Ефективність корпоративної соціальної відповідальності $IQ(ij)$ для компанії і стейкхолдера

Компанія	Стейкхолдери			
	Держава	Акціонери	Внутрішні менеджери	Населення
СКМ	0,18	-0,18	-0,18	0
Sadovaya Group	0,27	-0,09	-0,09	0,09

З наведеної табл.2.12 можна зробити висновок, що для корпорації СКМ: з наведених стейкхолдерів корпорації населення вважає, що використання у діяльності корпорації принципів та елементів КСВ є

позитивним моментом ведення бізнесу ($IQ(ij)=0$). Значення $IQ(ij)$ держави, акціонерів та внутрішніх менеджерів близьке до нуля, але населення більш зацікавлене в використанні КСВ у стратегії розвитку корпорації СКМ.

для корпорації Sadovaya Group: з наведених стейкхолдерів корпорації тільки держава вважає менш ефективним використання принципів КСВ у веденні бізнесу корпорації ($IQ(ij)=0,27$). Значення $IQ(ij)$ акціонерів, внутрішніх менеджерів та населення близьке до нуля, тому можна зробити висновок, що зазначені стейкхолдери вважають ефективним використання КСВ у діяльності компанії по заданому параметру.

Якість взаємодії групи компаній з одним стейкхолдером розраховується по формулі:

$$IQT = \frac{1}{T} \cdot \sum_{n=1}^T IQ(ij), \quad (2.2)$$

де IQT -- якість взаємодії групи компаній з одним стейкхолдером;

T – кількість даних компаній.

Кількість корпорацій, які досліджуються $T=2$. Показник IQT набуває значень від - 1 до 1, - 1 – означає прояв егоїзму по відношенню до стейкхолдеру, 1 – означає прояв добродійності, 0 – ефективна взаємодія.

Результати розрахунку якості взаємодії групи компаній з одним стейкхолдером за формулою (2.2) наведені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Якість взаємодії групи компаній з одним стейкхолдером

Компанія	Стейкхолдери			
	Держава	Акціонери	Внутрішні менеджери	Населення
СКМ	0,09	-0,09	-0,09	0
Sadovaya Group	0,135	-0,045	-0,045	0,045

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що взаємодія корпорації СКМ з державою, акціонерами, внутрішніми менеджерами «наближені» до ефективних, з населенням – найбільш ефективна ($IQT=0$). Взаємодія корпорації

Sadovaya Group акціонерами, внутрішніми менеджерами та населенням є найбільш ефективними (якісними) – значення IQT наближене до нуля.

З наведеного можна зробити висновок, що найбільш впливовим стейкхолдером для корпорації СКМ є населення, для корпорації Sadovaya Group – акціонери, внутрішні менеджери та населення (мають однакові кількісні значення).

Аналіз зацікавлених сторін в різних компаніях дозволяє визначити основні напрями розвитку корпоративної соціальної відповідальності і проблеми, що виникають в процесі розвитку. При визначенні стейкхолдерів необхідно враховувати комплексність структур (тип організації, галузь, розмір організації), а також той факт, що на стейкхолдерів впливають по-різному представники різних рівнів організаційної структури компанії. Зацікавленість в стейкхолдері підвищується у міру збільшення впливу стейкхолдера на рівнях ієрархії в компанії.

Визначення потреб стейкхолдерів неможливе без вироблення ефективної комунікації з ними. Дуже важливо розуміти, що різні зацікавлені особи можуть мати різні цінності і цілі, і що вони можуть не співпадати з цілями і цінностями організації; тому компанія повинна чітко визначити свої цілі і цінності і порівняти їх з інтересами зацікавлених осіб. В цьому випадку компанія повинна спробувати взяти до уваги інтереси усіх зацікавлених сторін в процесах бізнес-планування і стратегічної діяльності. Такий підхід приведе до зростання доданої вартості для споживачів, працівників і власників.

Компанія повинна визначати і підтримувати процедури для регулярного інформування усіх зацікавлених сторін про виконання вимог стандартів, включаючи результати аналізу управління і контролюючих заходів.

У випадках коли це передбачено договором, компанія повинна надавати достатню інформацію і доступ до неї усім зацікавленим сторонам, що бажають перевірити, як виконуються вимоги стандартів; якщо це також передбачено договором, аналогічна інформація повинна також надаватися постачальниками і субпідрядниками за допомогою включення такої вимоги в контракти компанії [72].

Аналізуючи діяльність багатьох корпорацій, можна зробити висновок, що соціальна відповідальність сприяє розвитку компаній, і, навпаки, уникнення соціальної відповідальності звужує можливості успіху компаній.

В Україні існує незбіг моральних, етичних підходів щодо бізнесу, які зараз тільки-но формуються. Нормальний бізнес в Україні зараз залежить від сваволі чиновництва та непередбачуваних змін у законодавстві, на які не завжди керівники корпорації встигають реагувати, тому сфера відповідальності є розмитою.

Основні труднощі вироблення адекватної моделі КСВ для корпорацій визначаються цілим рядом обставин, включаючи: кризу корпоративної ідентичності бізнес-співтовариства; переважання адміністративних важелів управління з боку органів державної влади на тлі відсутності стратегічних орієнтирів розвитку країни; слабку розвиненість і декларативність нормативно-правової бази; невеликий досвід практичної роботи російських корпорацій з тематики КСВ; нерозвиненість концептуального і термінологічного апарату [51].

Низький рівень практики корпоративного управління і недостатня обґрунтованість соціальних відрахувань в компаніях впливає негативно на формування корпоративної соціально відповідальної поведінки, а також сприяє виникненню більших проблем системного характеру на національному і регіональному рівнях.

Управління ризиками – центральний момент багатьох корпоративних стратегій. Репутацію, на створення якої пішли десятиліття, можна зруйнувати за декілька годин в результаті таких подій, як пов'язані з корупцією скандали або екологічні аварії. Ці події також можуть притягнути небажану увагу регулятивних органів, судів, урядів і засобів масової інформації. Створення власної культури «належної поведінки» в корпорації може мінімізувати ці ризики [83].

Зниження ризиків автоматично знижує витрати на залучення капіталу. Зменшити ризики допомагає також активний діалог з усіма зацікавленими

сторонами (наприклад, із співробітниками і постачальниками), що дозволяє своєчасно виявити різні проблеми [63].

Промислові холдинги Метінвест і ДТЕК в Україні продовжують працювати над підвищенням рівня безпеки праці на всіх стадіях промислової діяльності у рамках існуючої довгострокової стратегії. Одним з пріоритетних напрямів є підвищення рівня безпеки видобутку вугілля – ключовій складовій як процесу виробництва сталі, так і генерації електроенергії.

Вугільні підприємства, що входять до Групи СКМ (одна з найбільших фінансово-промислових груп України), за умовами залягання пластів є одними із найскладніших у світі. Глибина розробки досягає 900-1000 метрів, як, наприклад, в «Шахті «Комсомолец Донбасу», що належить ДТЕК, або в шахтах об'єднання «Краснодонвугілля», які належать Метінвесту. Шахти відрізняються високою трудомісткістю виробництва, необхідністю використовувати велику кількість машин і механізмів, високою інтенсивністю праці.

В результаті робота людей в шахтах пов'язана з ризиками як природного, так і технічного характеру: вибухами вугільного пилу, пожежами, викидами метану, обваленнями, високою температурою повітря. У зв'язку з цим першочерговими завданнями для корпорацій є управління цими ризиками і створення на робочих місцях безпечних умов праці. Підприємства промислових холдингів щорічно розробляють і впроваджують організаційні і технічні заходи у сфері охорони праці і промислової безпеки, спрямовані на зниження рівня виробничого травматизму і професійної захворюваності.

Для моніторингу нещасних випадків підприємства використовують сучасну міжнародну методику і розраховують коефіцієнт частоти промислового травматизму як число нещасних випадків, які припадають на 100 співробітників протягом року.

Метінвесту протягом 2008 року вдалося понизити на своїх підприємствах загальний рівень травматизму на 29,5%, частоту нещасних випадків – на 35,2%, кількість втрачених по непрацездатності робочих днів - на 17% [78].

На підприємствах ДТЕК загальний рівень травматизму за рік знизився на 37,6%, кількість важких нещасних випадків – на 70%, коефіцієнт частоти нещасних випадків – на 35,5% [78].

У Метінвесті за результатами нещасних випадків були проведені розслідування, встановлені причини інцидентів і прийняті заходи для попередження таких випадків в майбутньому. Одними з основних причин трагедій є порушення нормативних вимог і корпоративних стандартів безпеки праці, а також незадовільна якість діючої технологічної документації. Наприклад, в одній із шахт встановили систему автоматичного газового контролю, яка в режимі реального часу збирає і обробляє інформацію про обстановку гірських вироблень і у ситуаціях автоматично відключає електроенергію. У шахті встановили систему прогнозу вибросу вугілля по параметрах акустичного сигналу на пластах, схильних до газодинамічних явищ [78].

В усіх працівників є можливість повідомити про проблеми в системі безпеки праці. Для цього створена анонімна лінія довіри: працівник може зателефонувати та повідомити про порушення, які можуть привести до небезпечної ситуації, а також запропонувати свої ідеї з поліпшення роботи системи охорони праці.

Профілактика професійних захворювань на підприємствах Метінвесту включає наступні заходи: проведення попередніх (при прийомі на роботу) і періодичних (щорічних) медоглядів, проведення атестації робочих місць, за результатами яких розробляються заходи, спрямовані на зниження дії на здоров'я працівників, забезпечення усіх працівників необхідними засобами індивідуального захисту, організація профілактичного лікування, комплексне оздоровлення і реабілітація робітників [78].

«Шахта «Комсомолец Донбасу» бере участь у виконанні прийнятих міською радою Кировських програм з профілактики важких захворювань. Наприклад, у рамках програми з профілактики серцево-судинних захворювань для центральної міської лікарні Кировської був придбаний діагностичний

автоматизований комплекс «Кардіоплюс» вартістю 54 тис. грн. Також шахтне об'єднання провело передсезонну імунопрофілактику грипу: для робочих основних професій було куплено 700 доз протигрипозної сироватки на суму 55 тис. грн. [78].

Всі зазначені заходи належать до заходів мінімізації або попередження ризиків на підприємстві. Внаслідок того, що КСВ фактично стає системою управління і мінімізації нефінансових ризиків, її можна розглядати як частину корпоративної стратегії стійкого розвитку бізнесу [59].

2.4. Стратегія соціально відповідальної поведінки корпорацій ПЕК в ринковому середовищі

Питання розробки стратегії корпоративної соціальної відповідальності турбує багато компаній у світі, і ще більше – консультантів, які заробляють на цьому гроші. Стратегія КСВ – це корпоративна заява, що визначає цінності, стандарти і норми, якими керується компанія в своїй діяльності щодо співробітників, партнерів, громад і екології, і яка пов'язана з її бізнес-стратегією.

Інтеграція стратегії КСВ в щоденну діяльність компанії є надзвичайно складним, але важливим питанням. Вона включає ефективну комунікацію всередині компанії, розробку управління показниками і введення системи заохочень, тренінгів та розробку системи звітування за ними.

КСВ описує використанням в компаніях спосіб управління бізнесом для надання сприятливого впливу на суспільство за допомогою економічних, екологічних і соціальних дій. КСВ дедалі частіше привертає увагу керівників підприємств як нова можливість для диференціації і росту. Насправді, як показує останнє глобальне дослідження IBM «Global CEO Study», темпи

зростання інвестицій в КСВ становлять 25% - більше, ніж будь-яка інша тенденція, що розглядається у дослідженні [144]

Раніше для організацій КСВ означала зосередження на дотриманні вимог законодавства та благодійності; зараз багато компаній розглядають КСВ як можливість для зростання. Щоб скористатися такими можливостями, компанії впроваджують ряд нових потужностей і технологій, починаючи від ініціатив в галузі корпоративної прозорості, спрямованих на поліпшення репутації їх торгової марки та більш ефективного відстеження ланцюжка постачань, і, закінчуючи «зеленими» центрами обробки даних, націлених на більш раціональне використання енергоносіїв і керування викидами вуглекислого газу.

Дослідження показало, що незважаючи на той факт, що 63% компаній вважають, що у них достатньо інформації, щоб задовольнити запити замовників, 76% заявило про недостатнє розуміння заклопотаності замовників питаннями, пов'язаними з КСВ.

Дослідження IBM КСВ 2008 року показує, що КСВ тепер розглядається як інвестиція і засіб реалізації сталого зростання, а не просто як витрати. У дійсності 68% опитаних у рамках дослідження бізнес-керівників стверджують, що вони використовують КСВ для створення нових джерел доходу. 54% вважають, що їх стратегії КСВ створюють конкурентну перевагу.

Аналогічно, дослідження IBM «CEO study» 2008 року показало, що 69% керівників приватних та акціонерних компаній по всьому світу вважає, що КСВ матиме позитивний вплив. Розподіл голосів наведений на рис. 2.17. (на основі [145]).

Іншим ключовим аспектом участі ІТ-директорів в КСВ є надання платформи для спільної роботи різних зацікавлених сторін з метою підвищення довіри та інформованості. Використання такої платформи також полегшить впровадження інновацій, необхідних для розробки та впровадження нових продуктів, процесів і політик, які сприяють підвищенню екологічної та соціальної відповідальності компанії.

Рис. 2.17. Значення введення КСВ у стратегії корпорацій

Для розробки стратегії і програми КСВ потрібно створити структуру управління КСВ на топ-рівні компанії. Це є надзвичайно важливим у стратегічному плані, оскільки це забезпечить підтримку і обов'язок вести бізнес відповідально, створить культуру ведення бізнесу в компанії. За результатами дослідження компанії Ernst&Young серед 31 міжнародної компанії, які працюють в 20 галузях і входять до рейтингу FTSE 1000 (цей рейтинг не включає українські компанії), в 71% компаній один із членів ради директорів відповідає за питання КСВ. В Marks&Spenser – виконавчий директор. Це – одна з головних мрій менеджерів, відповідальних за КСВ-питання, в українських компаніях. Але сьогодні і в наших компаніях ситуація змінюється – створюються робочі групи або комітети і т.п. з КСВ, до яких входять керівники різних департаментів, про рішення інформують топ-менеджера. Один з ефективних моментів – це комунікація в рамках подібної групи з копією на топ-менеджера (справді, ефективно!, особливо щодо присутності на засіданнях) [146].

В міжнародних компаніях існують декілька відділів і осіб, які відповідають за питання КСВ, з вузькою спеціалізацією, наприклад, в одній англійській компанії є окрема посада, у посадові обов'язки якої входять лише комунікації і діяльність за Глобальним Договором. В Україні сьогодні є посади менеджерів з КСВ, які займаються, зазвичай, соціальними і благодійними

проектами. В іноземних компаніях, які приймали участь у дослідженні Ernst&Young, менеджер з КСВ займається: співпрацею з громадськими організаціями, громадою; питаннями навколишнього середовища, зміни клімату; питання бізнес-етики; залученням співробітників компанії; охороною праці.

«Київстар» - одна з найшанованіших компаній України, оператор №1 на ринку мобільного зв'язку та мобільного Інтернету, найкращий та найдорожчий бренд в Україні. «Київстар» не тільки інвестує в розвиток України — він стає катализатором прискорення розвитку телекомунікацій країни, запорукою стабільності високої якості, активного впровадження нових послуг, що принесе користь клієнтам, галузі зв'язку і країні. Соціальна відповідальність бізнесу- це принцип роботи «Київстар», при якому компанія вважає важливим і необхідним брати участь у розвитку українського суспільства і держави в цілому. Даний підхід відповідає принципам Глобального Договору ООН, до якого «Київстар» приєднався в травні 2006 р., а також висновкам Форуму соціально-відповідального бізнесу, одним із засновників якого є компанія. Стратегія соціальної відповідальності корпорацій Metinvest, ДТЕК, «Київстар» представлено у ДОДАТКУ А.

Проведемо порівняльну характеристику основних принципів КСВ у стратегії розвитку корпорацій України на прикладі Групи СКМ, Sadovaya Group, Київстар на основі даних [152,153,154] (табл.2.14).

Активне поширення КСВ в Україні свідчить про те, що вітчизняний бізнес приходить до усвідомлення необхідності власної соціальної відповідальності. Всі стратегії відповідальності відповідають міжнародним стандартам.

До внутрішньої сфери корпоративної відповідальності відносяться питання як соціально-економічного положення персоналу, що працює на підприємстві, так і проблеми членів їх сімей і соціальне забезпечення колишніх працівників [82]. Склад внутрішньої соціально відповідальної політики корпорації представлен на рис. 2.18.

Порівняльна характеристика принципів КСВ провідних компаній України

Група СКМ	Sadovaya Group	Київстар
Основні принципи		
<p>Сталий розвиток та корпоративна відповідальність;</p> <p>Професіоналізм співробітників і самовіддача;</p> <p>Відповідність міжнародним екологічним стандартам, зокрема, у сфері енергоспоживання і викидів парникових газів, впроваджуючи програми з підвищення ефективності підприємств</p>	<p>Основний принцип - персональні потреби працівників, інтереси кожного і турбота про навколишнє середовище</p>	<p>Управління репутацією компанії, напрямом взаємодії й партнерства.</p> <p>Основний принцип - добровільна активна участь в розвитку українського суспільства.</p> <p>КСВ - це форма, спосіб і філософія ведення бізнесу</p>

З точки зору внутрішніх процесів компанії, корпоративна соціальна відповідальність розглядається як інвестування у людські ресурси, здоров'я та безпеку, та зміни в управлінні. Вона також включає екологічно відповідальні практики, що стосуються управління природними ресурсами, які використовуються на виробництві. На додачу до цих внутрішніх аспектів, компанії можуть проявляти активність назовні, приймаючи участь в житті своїх громад, забезпечуючи їх робочими місцями, зарплатою, послугами та надходженнями податків у бюджет.

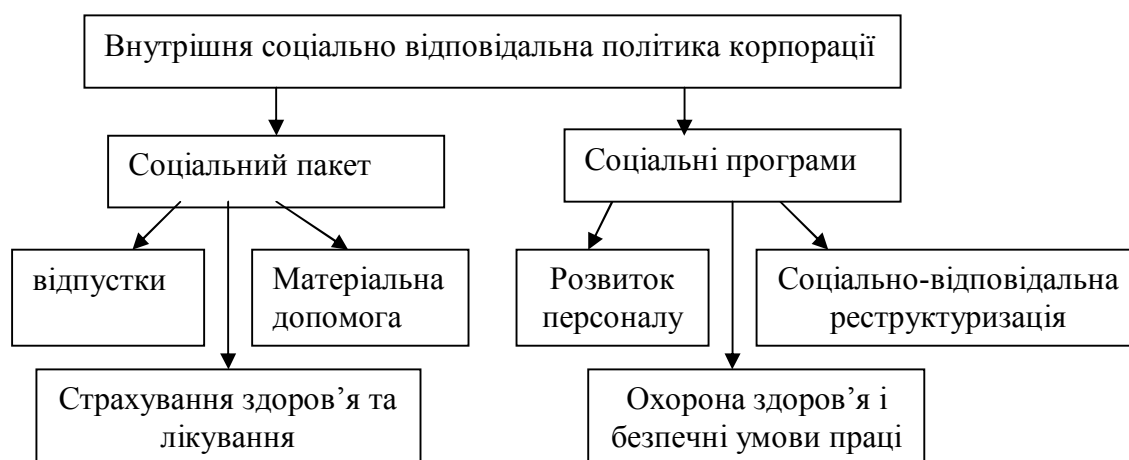

Рис. 2.18. Інструменти внутрішньої соціальної відповідальності політики корпорації

З іншої сторони, компанії залежать від здоров'я, стабільності та процвітання громади, в якій вони працюють. В цьому сенсі, корпоративна соціальна відповідальність включає велике число зацікавлених сторін: бізнес партнери та постачальники, клієнти, органи державної влади та неурядові організації, що представляють місцеву громаду, а також навколишнє середовище [82].

На думку державних діячів соціально відповідальні ті компанії, які розуміють, що працівник повинен отримувати гідну заробітну плату, гідні умови праці і гідні умови поза трудовими рамками [53]. Має бути дуже уважна кадрова політика. Можна умовно виділити рівні розвитку соціальної відповідальності (рис. 2.19).

Рис. 2.19. Рівні розвитку соціальної відповідальності [53]

Природоохоронну діяльність більшість керівників держави вважають значною, але в той же час не існує єдиної думки про те, наскільки це першочергове завдання у сфері КСВ (рис. 2.20.).

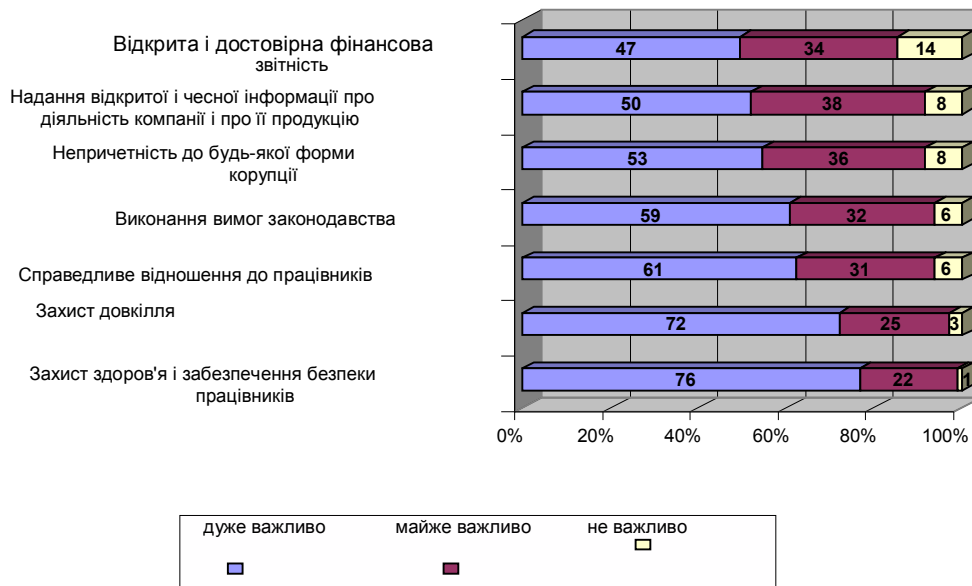

Рис. 2.20. Ознаки соціально відповідальної поведінки для керівників корпорацій світу [53]

Розглянемо ознаки соціальної відповідальності для корпорацій світу та за галузевою ознакою (рис. 2.21.)

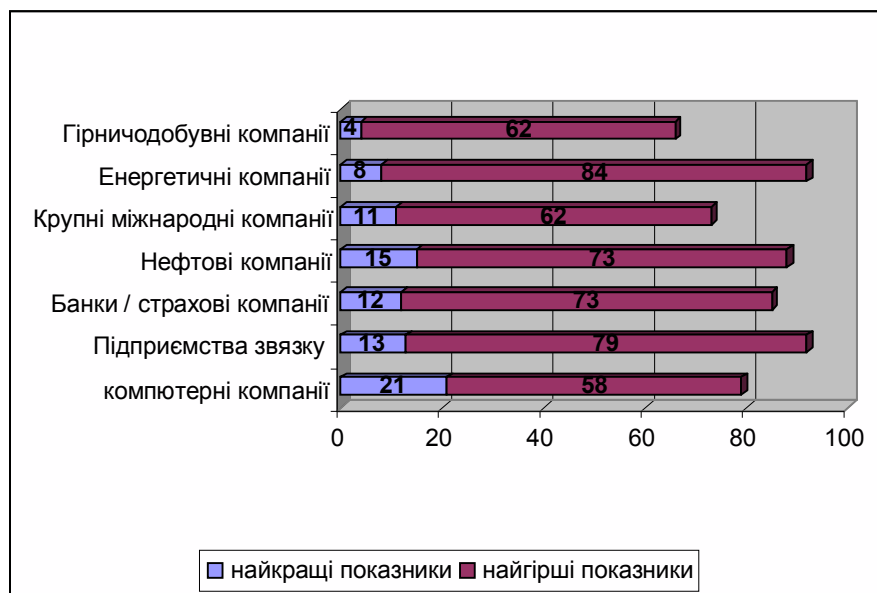

Рис. 2.21. Ознаки соціально відповідальної поведінки за галузями промисловості в світі [53]

Аналізуючи наведені дані, можна зробити висновок, що майже усі ознаки соціально відповідального бізнесу дуже важливі для керівників корпорацій. У гірничодобувних корпораціях показник соціально відповідального бізнесу дорівнює 62%. Найгірші показники соціально відповідального бізнесу у енергетичних компаній – 84%.

Наявність у великих компаній певного маніфесту про корпоративну соціальну відповідальність стає неодмінною умовою будь-якої успішної корпоративної комунікації і стратегії зв'язків з громадськістю [51].

Рух у бік КСВ відносно новий в Латинській Америці і Карибських країнах і просувається вперед у міру того, як на компанії виявляється тиск для відповідності вимогам глобальної економіки. Для малих і середніх підприємств в цьому регіоні використання практики КСВ може дати ключ до нових ринкових можливостей і принести ряд інших переваг, включаючи скорочення витрат, поліпшення результатів і громадського іміджу, а також ширші можливості співпраці з іншими малими і середніми підприємствами або великими фірмами [83].

Серед великих корпорацій росте число активних учасників соціальної діяльності, яка не є тільки добродійністю, хоча і включає її. За приблизними підрахунками, витрати на добродійність складають сьогодні близько 3% доходу підприємств. Розглянемо на наявному прикладі групи Toshiba структуру корпоративної філософії компанії (рис. 2.22).

Корпорація Toshiba є однією з найуспішніших корпорацій, яка у своїй діяльності дотримується принципів КСВ. Таке становище досягнуто корпорацією завдяки соціальній активності компанії, дії в системі принципів Глобального договору та етичних кодексів поведінки.

За допомогою британських консалтингових фірм складений рейтинг самих соціально відповідальних компаній світу. У результаті беззастережно перемогли корпорації країн Західної Європи. Причому 5 з них («Vodafone», «BP», «Royal Dutch Shell», «HSBS Holdings», «NBOS») належать британським і англо-голандським корпораціям, 4 – французьким («Electricite de France»,

«Suez», «Veolia Environnement», «Carrefour»), 1 – італійським (Enel).
Переможець рейтингу – стільникова компанія «Vodafone» [55].

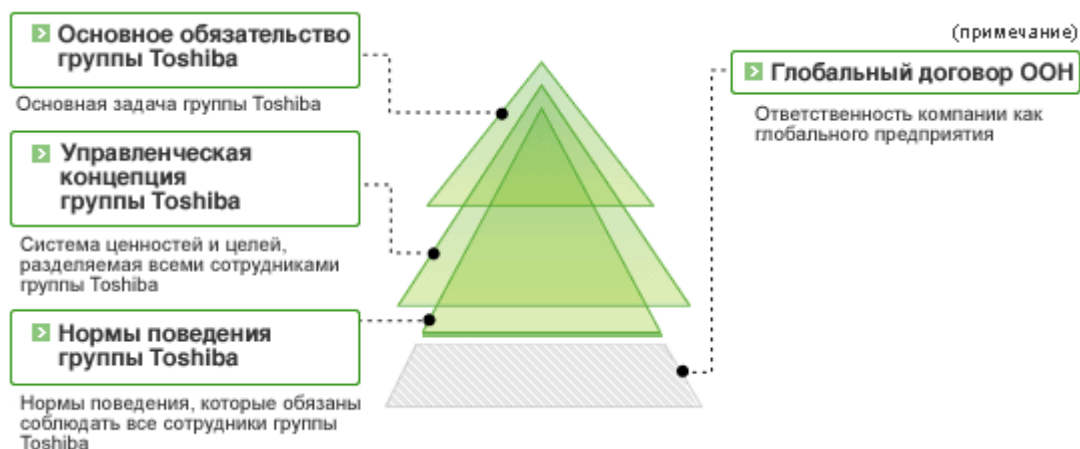

Рис.2.22. Головні принципи корпоративної філософії групи Toshiba [84]

Конкуренція з'явилася тоді, коли виникла можливість вибору відносно придбання однакових або взаємозамінних товарів у альтернативних продавців. Добросовісна конкуренція – це ситуація на ринку, при якій не формально, а реально забезпечуються рівні умови функціонування усім без виключення суб'єктам ринкових стосунків і збалансованість їх інтересів [85].

Принцип добросовісної конкуренції означає:

- а) рівні права і обов'язки учасників;
- б) нерозповсюдження оманливих, навмисно викривлених відомостей, що дискредитують учасників;
- в) недопущення несанкціонованого використання документів або витягів з документів інших учасників;
- г) неприпустимість демпінгу (істотного заниження) при встановленні розміру оплати послуги [87].

Недобросовісна конкуренція – це методи конкурентної боротьби, пов'язані з порушенням прийнятих на ринку норм і правил конкуренції.

До недобросовісної конкуренції відносяться:

неправомірне використання фірмового найменування, знаку для товарів і послуг, неправомірне копіювання форми, упаковки і тому подібне, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені;

отримання, використання, поширення комерційної таємниці і конфіденційної інформації з метою спричинення шкоди діловій репутації і майну іншого підприємця;

інші види порушень.

Захист від недобросовісної конкуренції здійснюється, як правило, через Антимонопольний комітет або судові органи [85].

Досвід міжнародного підприємництва свідчить про необхідність і ефективність встановлення правил конкурентної боротьби з тим, щоб підприємці, включаючись в сферу ринкових взаємин, знали їх вимоги і допустимі відхилення від них. Визначальна роль у встановленні рамок дозволеної і добросовісної конкуренції відводиться діяльності держави, спрямованій на попередження і припинення недобросовісної конкуренції. Здійснення державної політики в цьому напрямі може бути ефективним лише за наявності комплексного, усеосяжного підходу до цієї проблеми. Зважаючи на такий підхід, держава застосовує різні правові механізми: правові засоби, безпосередньо спрямовані на припинення і заборону різних правопорушних дій, на попередження і подолання недобросовісної конкуренції.

Принцип конкуренції – це основний принцип, що захищає господарюючих суб'єктів різних організаційно-правових форм від підривання їх підприємницької діяльності шляхом підтримки добросовісної конкуренції і накладення компетентними органами санкцій на недобросовісного господарюючого суб'єкта [88].

Компанія несе відповідальність перед споживачами. Товар має відповідати критеріям якості та задовольняти потреби споживача в цьому товарі. Система управління якістю – це засіб, за допомогою якого організація спрямовує та контролює ті види діяльності, які впливають на якість. У широкому розумінні вона складається з організаційної структури, а також з

планування, процесів, ресурсів і документації, які використовуються для досягнення певних цілей у сфері якості, забезпечення поліпшення продукції та послуг і виконання вимог замовників.

ISO – міжнародна федерація, що об'єднує національні органи з питань стандартизації, створена у 1947 році. Вона об'єднує 157 країн – членів (101 – повне членство; 46 – статус кореспондента; 10 – асоційовані), 112 країн, що розвиваються, 15 600 стандартів [56].

Застосування стандартів на продукцію, стандартів на системи управління якістю і підходів до поліпшення якості є засобами підвищення задоволеності замовників і конкурентоспроможності підприємства.

ISO 9000 встановлює поняття, принципи, основні положення і визначає термінологію для систем управління якістю. Згідно з ISO 9000: 2000 найвище керівництво — це особа чи група осіб, яка спрямовує та контролює діяльність організації на найвищому рівні. На малому підприємстві найвище керівництво – це власник або компаньйони і декілька ключових осіб, які безпосередньо підпорядковані їм [79].

В 2001 році в Україні введений державний стандарт ДСТУ ISO 9001-2001. Система управління якістю за ISO 9001 – це система, яка побудована на вимогах стандарту чинної версії, тобто на ISO 9001:2000. Впровадження системи управління якістю слід вважати стратегічним рішенням організації. На розроблення і впровадження системи управління якістю в організації впливають зміна потреб, конкретні цілі, продукція, яку постачають, застосовувані процеси, а також розмір та структура організації. Цей державний стандарт ні в якому разі не передбачає однаковості структури систем управління якістю чи однаковості документації.

Система управління якістю націлена на забезпечення довіри з боку замовників щодо того, що підприємство добре функціонує. Система управління якістю сама по собі не обов'язково призведе до поліпшення процесів виконання робіт або якості продукції чи послуг. Вона є засобом для запровадження більш систематичного підходу для досягнення цілей підприємства [79].

За умови невиконання даних умов клієнт має право звернутися зі скаргою до керівництва компанії або до вищих виконавчих органів влади. Механізм вирішення конфлікту зі споживачами в межах компанії представлено на рис. 2.23.

Рис. 2.23. Спосіб звернення клієнта в компанію з метою вирішення конфлікту (інциденту) [88]

Сьогодні бізнес досяг такого рівня свого розвитку, коли його вже неможливо розглядати у відриві від суспільства, від громадських інтересів і проблем. У теорії соціальний маркетинг – це концепція узгодження і пов'язання інтересів організації, споживачів і усього суспільства. Соціальний маркетинг це складна система вибудовування стосунків, що враховує інтереси усіх членів суспільства. Позитивне соціальне середовище – головна мета соціального маркетингу [89].

Соціальний маркетинг – це «полівітамін» для зміцнення усього організму (соціального середовища). Реалізація соціально-маркетингових проектів – це

повноцінні інвестиції в стабільний і упевнений розвиток компанії на довгострокову перспективу [89].

Соціальні інвестиції – основа для соціальної звітності компанії, призначеної для громадськості і усіх зацікавлених аудиторій. Соціальні інвестиції – форма фінансової або іншої ресурсної допомоги корпорацією на реалізацію довгострокових і, як правило, спільних партнерських програм, спрямованих на зниження соціальної напруги в регіонах присутності корпорації і підвищенні рівня життя різних шарів суспільства [51].

У перелік соціальних інвестицій входять усі види довгострокових соціальних проектів і програм. Сюди ж можна віднести участь компанії в професійних асоціаціях і бізнес-об'єднаннях, які сприяють розвитку бізнесу, у тому числі членство в українських і міжнародних бізнес-асоціаціях.

Проведений аналіз демонструє, за якими критеріями відбувається вибір напрямків соціальних інвестицій (рис. 2.24.) та після відбору, на які цілі спрямовані соціальні інвестиції корпорацій (рис. 2.25).

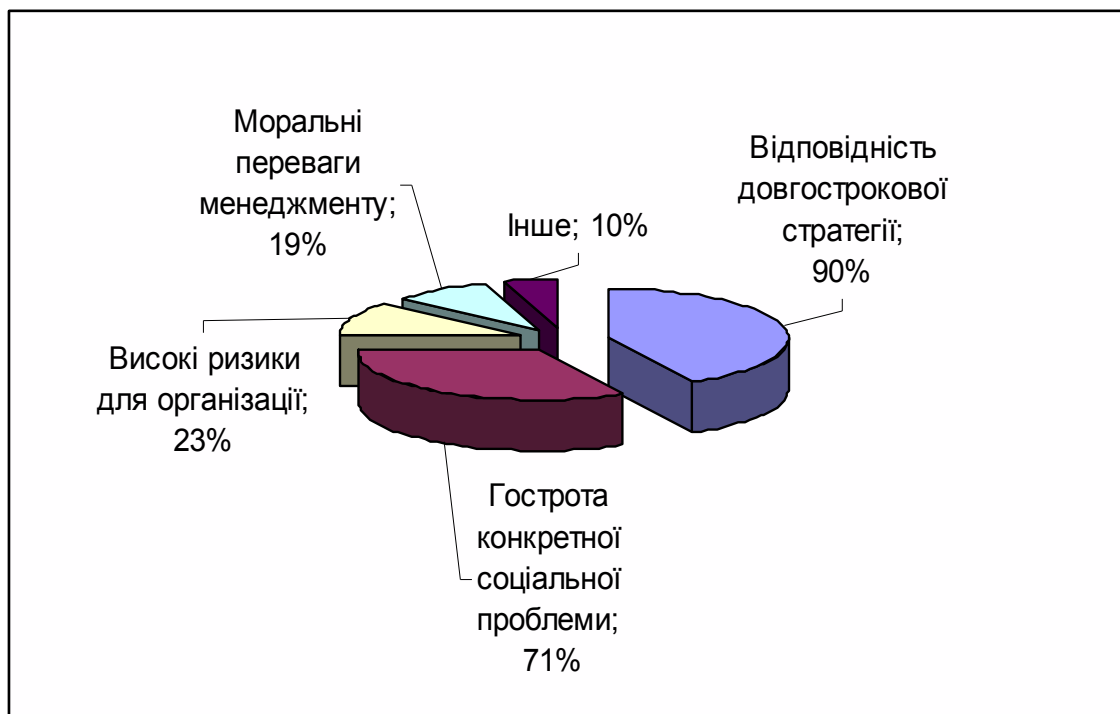

Рис. 2.24. Критерії вибору напрямів корпоративних соціальних інвестицій портягом 2003-2009 рр.[90]

Загальну картину корпоративних соціальних інвестицій дає кількісний і якісний індекси, розраховані за агрегованими показниками. Кількісний індекс розраховувався за трьома різновидами: як величина соціальних інвестицій, що доводиться на одного працівника, як відношення соціальних інвестицій до валового обсягу продажів, а також як питома вага соціальних інвестицій в балансовому прибутку.

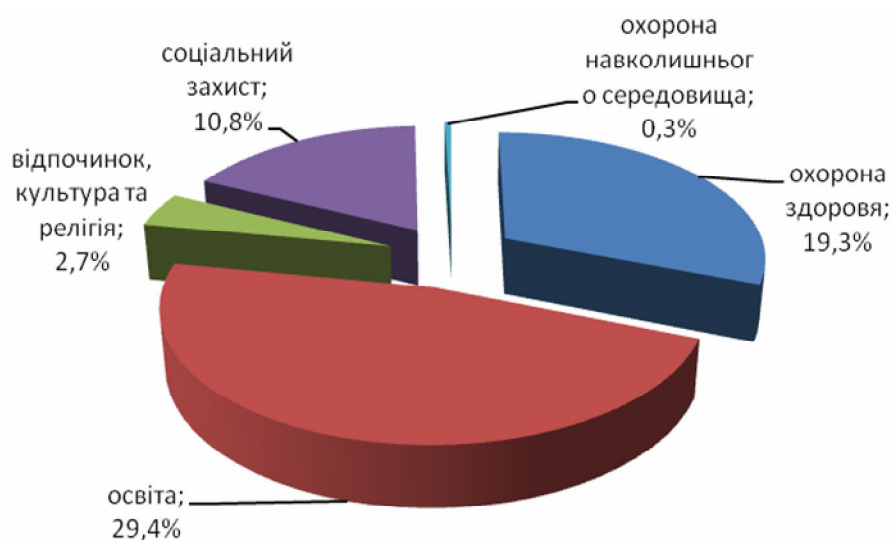

Рис. 2.25. Напрямок соціальних інвестицій в Україні протягом 2003-2009 рр

Якісний індекс соціальних інвестицій демонструє, яким чином вишиковується процес соціального інвестування усередині компаній, наскільки глибоко принципи КСВ інтегровані в стратегію бізнесу і його оперативну діяльність.

Безпосередній розрахунок якісного індексу соціальних інвестицій був вироблений на основі 13 індикаторів, зведених в три групи: інституціональне оформлення стратегії КСВ; система обліку соціальних заходів; комплексність здійснюваних соціальних інвестицій (табл.2.15).

Інвестиції Метінвесту в об'єкти соціальної сфери в 2008 році склали близько 81 млн. грн. З них близько 23 млн. грн. - витрати на підтримку профілакторіїв, санаторіїв, баз відпочинку для дітей і дорослих, близько 16 млн.

грн. - витрати на підтримку спортивних споруд, більше 14 млн. грн. - на підтримку палаців культури.

Таблиця 2.15

Індикатори якісного індексу корпоративних соціальних інвестицій [90]

Група	Індикатори
1-а група: інституціональ не оформлення стратегії КСВ	Наявність спеціального документа, в якому закріплена стратегія компанії в області КСВ (окремого документа, затвердженого найвищим органом; колективного договору; етичного кодексу; кодексу корпоративної поведінки або якого-небудь іншого документа) Наявність підрозділу, що відповідає за реалізацію стратегії в області КСВ Наявність критеріїв вибору напрямів корпоративних соціальних інвестицій
2-а група: система обліку соціальних заходів	Наявність щорічних фінансових звітів, підготовлених відповідно до міжнародних стандартів Наявність регулярної нефінансової звітності (соціальної, екологічної або в області стійкого розвитку) Підготовка нефінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів Проведення оцінки ефективності здійснюваних корпоративних соціальних інвестицій
3-а група: комплексність здійснюваних соціальних інвестицій	Розвиток персоналу Охорона здоров'я і безпечні умови праці персоналу Добросовісна ділова практика відносно споживачів Добросовісна ділова практика відносно постачальників і інших ділових партнерів Місцеве співтовариство Природоохоронна діяльність і ресурсозберігання

До недавнього часу на балансі підприємств ДТЕК знаходилася досить велика кількість об'єктів соціальної інфраструктури, які обслуговували не лише трудові колективи, але і жителів міст, де підприємства ДТЕК є горнодобувними. У рамках ДТЕК управління об'єктами соціальної і культурної сфери здійснюють спеціально створене підприємство «Социс» і філія об'єднання «Павлоградвугілля» - «Соцвугілля». У цих підприємствах об'єднані їдальні, гуртожитки, бази відпочинку, дитячі оздоровчі табори, санаторії-профілакторії, спортивні комплекси, Палаці культури і інші об'єкти. Послуги об'єктів «Социса» і «Соцвугілля» сертифіковані, а санаторії і здоровпункти мають офіційну акредитацію [78].

Соціальні інвестиції є довгостроковими вкладеннями фінансових ресурсів в об'єкти соціального середовища з метою поліпшення якості життя людей. У цьому трактуванні ключовою особливістю являється характеристика соціального інвестування як діяльності суб'єктів інвестиційних стосунків, спрямованій на отримання суспільством корисного ефекту. Проте цей підхід не враховує необхідності корисного ефекту для суб'єкта інвестиційної діяльності. Таким чином, уточнене формулювання соціальних інвестицій означає вкладення, корисний ефект яких поширюється як на суспільство, так і на компанію.

Сьогодні діяльність багатьох бізнес-структур, багатьох об'єднань здійснюється хоч і не за єдиним міжнародним стандартом, але за кодексами професійної честі й етики. Етична поведінка - це така поведінка, яка дає можливість зберегти власність [81].

Ділова етика – це форма мистецтва прикладної етики, яка розглядає етичні принципи і моральні або етичні проблеми, які можуть виникнути в діловому середовищі [83].

Кодекс професійної етики стосується насамперед взаємовідносин бізнесмена з клієнтом, партнером, зі споживачем. Структура корпоративного кодексу етики: мета і завдання кодексу (місія компанії); сфера застосування (бачення та основні принципи); корпоративні цінності; принципи корпоративного управління; політика щодо стейкхолдерів; регламентація відносин із працівниками; соціальна відповідальність; заключні або перехідні положення [74].

Наприклад, етичний кодекс Національного банку економічного розвитку Бразилії вимагає, щоб усі установи, які фінансуються, дотримувалися національних кодексів праці, це вказано у Договорах Банку. Порухення цього положення може призвести до призупинення дії договору [66].

Як засіб боротьби проти корупції і махінацій у Великобританії був прийнятий своєрідний кодекс так званого етичного споживання і етичних інвестицій. Політика принципового неспоживання товарів транснаціональних

компаній, помічених у використанні праці дітей, жорстокому поводженні з тваринами, або завданні шкоди екології обійшлася цим компаніям в 2,6 млрд. фунтів стерлінгів.

В компаніях України розроблені корпоративні кодекси, а також внутрішні положення з таких сфер управління персоналом, як пошук і підбір, оцінка, навчання персоналу; оплата праці, преміювання і винагорода, медичне страхування.

Одним з пріоритетних завдань підприємств і компаній Групи СКМ є розвиток корпоративної культури. Вона сприяє формуванню комфортного психологічного клімату усередині колективу і об'єднанню співробітників на основі місії і корпоративних цінностей для досягнення стратегічних цілей компанії. Основні положення корпоративної культури закріплюються в Кодексах корпоративної етики, які розробляються переважно на рівні керівників компаній холдингів.

Етичні кодекси розроблені і діють в ДТЕК. Метінвест працює над підготовкою такого кодексу. Кодекси адресовані співробітникам компанії і зовнішнім зацікавленим сторонам і визначають цінності і стандарти поведінки як усередині компанії, так і в спілкуванні з клієнтами, партнерами, підрядчиками, громадськими структурами і представниками влади. При формуванні принципів корпоративної етики компанія зважає на думку співробітників. Одним з яскравих прикладів Кодексу корпоративної етики в 2008 -початку 2009 року став кодекс ДТЭК.

ДТЕК прийняв Кодекс корпоративної етики у кінці 2008 року. Кодекс встановлює корпоративні стандарти ділової етики і регламентує діяльність співробітників компанії в складних етичних ситуаціях. Документ розроблений відповідно до законодавства України, загальноновизнаними принципами і нормами ділової етики. Географія присутності підприємств ДТЕК досить велика. На багатьох підприємствах існують свої сталі норми поведінки і традиції. Одним із завдань кодексу стало об'єднання усіх співробітників компанії навколо єдиних корпоративних цілей і цінностей. Для цього проект

документа був запропонований до обговорення співробітникам ДТЕК і розміщений на сторінках корпоративного видання «Наша газета». Усі охочі змогли взяти участь в розробці кодексу: керівники корпоративного центру ДТЕК і підприємств обговорювали його на внутрішньокорпоративних управлінських конференціях, а співробітники підприємств мали можливість представити свої пропозиції у рамках нарад з керівниками відділів з управління персоналом. Після обговорень робоча група проаналізувала і врахувала усі найбільш значущі зауваження і пропозиції і підготувала кодекс для прийняття керівництвом і його подальшого впровадження. Після прийняття документ був опублікований в усіх корпоративних виданнях ДТЕК. Компанія вірить, що Кодекс корпоративної етики буде прийнятий кожним її співробітником, допоможе розвивати корпоративну культуру, а також підвищить ефективність системи управління [78].

При великому різноманітті корпоративних кодексів вони істотно відрізняються за своєю якістю і сферам охоплення. За оцінками Міжнародної організації підприємців, 80% усіх кодексів поведінки підпадає під категорію загальних етичних норм підприємницької діяльності, не підкріплених методами здійснення [51].

В Україні держава сьогодні найбільше порушує мораль і фактично не дотримується етики бізнесу у своїй діяльності. Держава не тільки не зменшує своєї підприємницької діяльності, а навпаки, все більше її розширює, таким чином підриваючи сам розвиток приватної власності і приватного підприємництва в цілому. Без внутрішніх моральних зобов'язань, обмежень не може підприємець етично співпрацювати з іншим підприємцем. Отже, однією з найбільших перепон для впровадження етичного бізнесу України є роль держави, яка за своєю природою в Україні залишилася соціалістичною.

Щодо стандартів етики ведення бізнесу в Україні, сьогодні всередині підприємницького середовища стосунки досить неетичні. Досить часто нехтування законодавством дозволяє нехтувати договорами, контрактами, їх просто не виконують. Відособленість від спілок дозволяє порушувати різні

етичні норми стосунків між підприємцями, наприклад, не дотримуватися своїх обіцянок. Усе це є можливим через те, що:

1) відсутня взагалі історія традицій, стандартів етики ведення бізнесу в Україні, тому що українському бізнесу не більше десяти років, ще й дуже важких років для всього нашого населення;

2) абсолютна більшість бізнесменів не навчалась у бізнес-школах, а самі бізнес-школи нові, дуже молоді, без певних традицій, без бази знань;

3) існуюча зневага до законодавства не стимулює створення етичних стандартів ведення бізнесу в Україні [81].

Таким чином, можна виділити головні завдання для українського бізнесу: повинна діяти система відкритої конкуренції, має бути вільне перетікання капіталу з однієї галузі в іншу, стосунки між людьми необхідно будувати на морально-християнських етичних принципах, треба спростити до мінімуму процедуру створення й діяльності підприємств і ведення приватного бізнесу, витіснити державу з економічної сфери як абсолютно неефективну систему ведення бізнесу [81].

Більшість ініціатив в області розробки корпоративної стратегії соціальної відповідальності реалізуються у вигляді кодексів поведінки. Кодекс поведінки можна в цілому визначити, як закріплені в документі політику або заяву про принципи, які повинні служити основою для зобов'язання дотримувати певні норми поведінки в процесі підприємницької діяльності. Оскільки кодекси поведінки в основному визначаються або розробляються самими компаніями, вони, як правило, не носять характеру правового і регламентаційного зобов'язання.

Ініціативи на підтримку соціальної і високої цивільної відповідальності корпорацій в процесі їх підприємницької діяльності в основному здійснювалися у вигляді розробки нових кодексів поведінки. При усій різноманітності цих ініціатив представляється доцільним відмітити ряд тенденцій і проблем.

Корпоративні кодекси поведінки стали об'єктом все більшої уваги. Кодекси поведінки не дають яких-небудь істотних результатів, якщо немає внутрішнього або зовнішнього контролю за їх дотриманням.

Необхідно відзначити найважливіші тези з кодексу етичної поведінки корпорації з клієнтами: перш за все – інтереси клієнта й інтереси партнера, не можна підводити клієнта, не можна підставляти партнера; з партнером, клієнтом слід поводитися чесно [81].

Проведене Міжнародною організацією праці (МОП) дослідження свідчить про те, що з приблизно 215 кодексів поведінки не більш третини містять посилання на міжнародні трудові норми в громадському плані або з конкретними вказівками. Компанії у ряді кодексів дають власне визначення цілей, що стосуються трудових норм [51].

Корпорації існують для виробництва продуктів і (чи) надання послуг, які приносять прибуток їх акціонерам. М. Фридман, А. Сміт та інші розглядають це питання глибше, стверджуючи, що мета корпорації – максимізувати прибутки акціонерів і тому (на їх думку) тільки люди можуть нести соціальну відповідальність, корпорації відповідають тільки перед своїми акціонерами, а не перед суспільством в цілому. Вплив громади на роботу компаній та відповідальність корпорацій представлено на рис. 2.26.

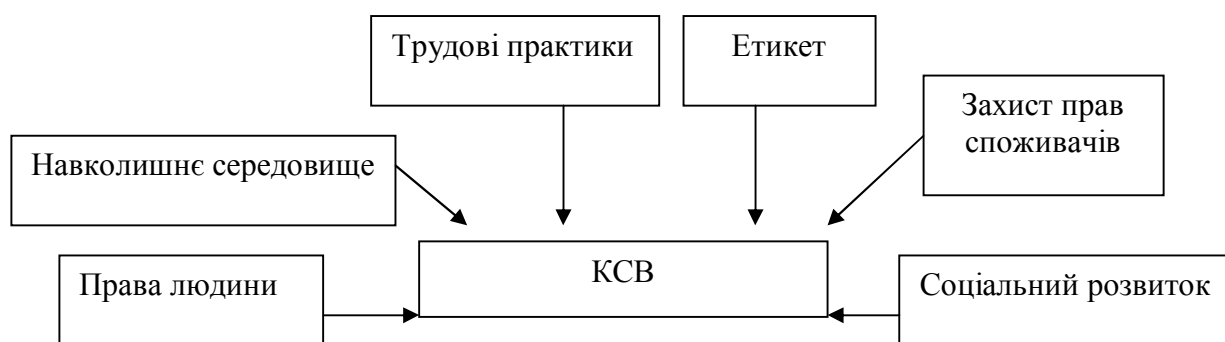

Рис. 2.26. Вплив громади на роботу компаній та відповідальність компаній [56]

Державно-приватне партнерство – співробітництво між державою, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі

відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами [91].

До основних принципів здійснення державно-приватного партнерства належать: рівність перед законом державних та приватних партнерів; заборона будь-якої дискримінації прав державних чи приватних партнерів; узгодження інтересів державних та приватних партнерів; незмінність протягом усього строку дії договору; справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов'язаних з виконанням договорів [91].

Об'єктами державно-приватного партнерства можуть бути: існуючі, зокрема, відтворювані об'єкти, у тому числі ділянки надр; створювані чи придбані об'єкти.

Державна підтримка здійснення державно-приватного партнерства може надаватися:

шляхом надання державних гарантій, гарантій Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування;

шляхом фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами;

в інших формах, передбачених законом [91].

Взаємодія якorporацій та держави відбувається з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів. Цей процес представлено на рис. 2.27.

Реалізація проекту державно-приватного партнерства з компанією ДТЭК має важливу соціальну спрямованість. Окрім встановлення партнерства з ДТЭК Міністерство продовжує налагоджувати співпрацю у напрямі залучення інвестиційних ресурсів на технічне переоснащення і розвиток підприємств галузі з іншими організаціями.

Сьогодні триває робота за реалізацію домовленостей у рамках підписаних протоколів про наміри з Держбанком розвитку КНР, який готовий профінансувати галузь у розмірі 100 млн.долларов, компанією DRGNLimited.

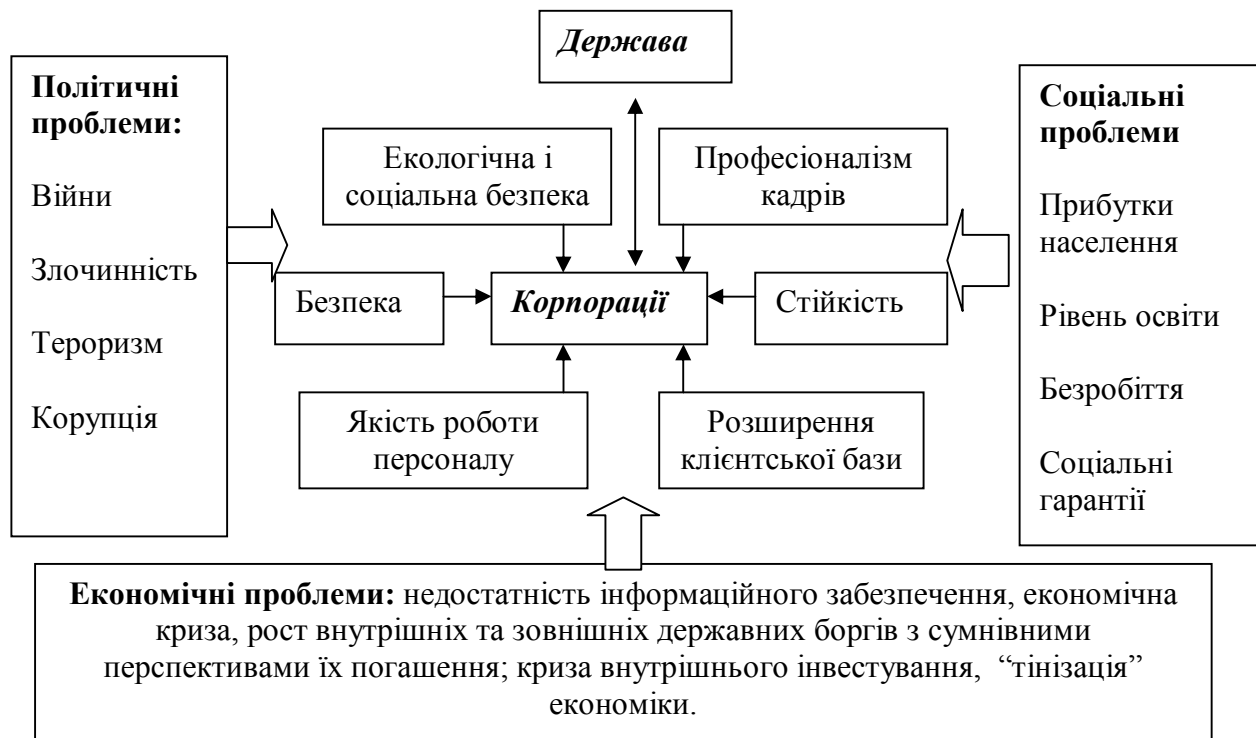

Рис.2.27. Вплив навколишнього середовища на взаємодію корпорацій і держави

Мінвуглепромом також прийнята пропозиція ПАТ «ВТБ Банк» відносно отримання устаткування за договором лізингу в 2010 році на суму 2,2 млрд. грн. Укладання в найближчій перспективі угод з вказаними компаніями матиме позитивний вплив на стан фінансування галузевих інвестиційних програм Міністерства [92].

Соціальне партнерство - особливий тип соціально-трудова стосунків, властивий ринковому суспільству, забезпечуючий оптимальний баланс реалізації оптимальних інтересів різних соціальних груп, в першу чергу найнятих робітників і працедавців [93].

Практика партнерських стосунків виробила такі форми їх реалізації, як колективні договори і угоди, консультації і переговори з реалізації соціальної і трудової політики, узгодження дій, спрямованих на задоволення інтересів

сторін, спільний контроль за виконанням досягнутих сторонами домовленостей, що забезпечує виконання чинного законодавства [93].

На даний момент до Договору соціального партнерства ДТЕК приєдналися 11 міст (Павлоград, Тернівка, Першотравенск, Кіровське, Зугрес, Щастя, Курахове, Моспино, Добропілля, Ровеньки, Свердловськ) і два райони в Дніпропетровській області (Павлоградський і Петропавловський). Учасники програми, при методологічній підтримці ДТЕК і Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), створили плани соціально-економічного розвитку територій, що дозволило визначити пріоритетні напрями їх розвитку, і, відповідно, вектор соціальних інвестицій ДТЭК [94].

Будуючи стратегію КСВ, особливої уваги потребує взаємодія корпорацій з некомерційними організаціями, бо, по-перше, вони представляють громадські ініціативи, по-друге, вони повинні допомагати компаніям і державі в реалізації цілого ряду соціальних проектів, оскільки вони можуть це зробити професіональніше і ефективніше з економічної точки зору. Здійснюючи власні програми або в партнерстві з місцевою владою і некомерційними організаціями, корпорація отримує низку переваг (рис.2.28.).

Роль держави полягає в розробці стратегії, нормативно-правовій базі й середовища, у якому КСВ процвітатиме і робитиме свій внесок у національний розвиток. Насамперед, держава є основним локомотивом і контролером впровадження відповідальних підходів до ведення бізнесу. Тобто повний спектр інструментів регулювання, які є в розпорядженні уряду: «дозвільне» законодавство, створення стимулів, включаючи фіскальні (наприклад, податкові стимули для підприємств, що несуть тягар комунальних послуг, оподаткування благодійної діяльності або податкові пільги, які сприяють підвищенню енергоефективності й зниженню парникових газів) [89].

При формуванні стратегії КСВ поведінки корпорація повинна враховувати особливості державного управління в цій сфері. Під впливом громади, держави, відповідальної поведінки корпорації перед споживачами,

зацікавленими сторонами формується репутація корпорації, як міра оцінки діяльності корпорації в соціально-відповідальному бізнесі.

Рис. 2.28. Переваги корпорацій у взаємодії з державою та неурядовими організаціями [51]

Репутація корпорації або корпоративна репутація – це колективна думка про компанію, її зовнішній образ і внутрішню організацію, що формується з часом у свідомості стейкхолдерів, на основі досвіду взаємодії з компанією (її співробітниками), вивчення і оцінки її економічного, соціального і екологічного аспектів діяльності. Суб'єктом управління репутацією є служба PR компанії (PR директор) або будь-яка інша служба, що виконує її функції [95].

Гарна репутація робить компанію більш привабливою для інвесторів, підвищує її капіталізацію, дозволяє збільшити дохід, підсилює позиції при виході на нові ринки й забезпечує підтримку широких верств населення. За результатами досліджень Гарвардської Бізнес-школи, за останні 11 років, працюючи над своєю репутацією, компанії по всьому світу підвищили свій

дохід на 682%, прибуток на 756% та чисельність персоналу відповідно на 282%. У цей же час, компанії, не приділяючи велику увагу цьому аспекту, отримали результати у 166%, 1% та 36% відповідно [96].

Ділова репутацію є цінною для компанії. Репутація є важливою складовою ринкової вартості компанії. У деяких компаній, наприклад, Microsoft та Yahoo, ця частка переважає більш ніж 80% вартості. Ділова репутація для компанії є рідкісним та унікальним активом, який неможливо купити чи отримати без прикладання певних зусиль. Вона набувається у процесі розвитку і невід’ємна від компанії.

У рамках стратегічного управління репутацією запропоновано виділяти і класифікувати ризики репутацій. Найбільш загальне розуміння видів ризиків репутацій дає їх класифікація на зовнішні і внутрішні. У табл.2.16 перераховані окремі види зовнішніх і внутрішніх ризиків репутацій компанії.

Таблиця 2.16

Зовнішні і внутрішні ризики репутацій [95]

Зовнішні ризики репутацій	Внутрішні ризики репутацій
<ul style="list-style-type: none"> - висловлювання чиновників; - дії конкурентів, що порочать усіх учасників галузі; - загальна негативна економічна ситуація в галузі (наприклад, іпотечна криза); - чутки; - несанкціоновані публікації в ЗМІ і Інтернет; - інформація, поширювана невдоволеними клієнтами та ін. 	<ul style="list-style-type: none"> - безвідповідальні дії окремих співробітників компанії; - просочування інформації (розголошення комерційної таємниці); - звільнення ключових фігур і співробітників; - порушення компанією законодавства або її окремими співробітниками; - свідомі дії співробітників, фірми (диверсії), що підривають репутацію

До зовнішніх ризиків репутацій відносяться такі події, які відбуваються в зовнішньому середовищі компанії і безпосередньо від неї не залежать, але впливають на репутацію. Поява зовнішніх ризиків пов'язана з діяльністю зовнішніх стейкхолдерів компанії.

Внутрішні ризики репутацій безпосередньо пов'язані з діяльністю співробітників компанії або з їх висловлюваннями. Ця група ризиків знаходиться у веденні служби безпеки компанії, а також може регулюватися внутрішніми документами компанії, включаючи посадові інструкції, кодекс етики, принципи корпоративної культури і тому подібне.

Отже, ділова репутація допомагає компаніям успішно підтримувати свій статус на ринку, а тому виникає потреба у створенні та розвиненні відповідного методологічного інструментарію для управління діловою репутацією як стратегічно важливим для компанії активом. Однак, найперспективнішою (як в науковому, так і прикладному сенсі) є проблема створення дієвого та ефективного механізму управління діловою репутацією як стратегічним активом компанії [95].

Отже, можна зробити висновок про те, що ділова репутація є нематеріальним активом сучасної компанії (фірми, підприємства), який має для неї стратегічну значущість, а отже відноситься до стратегічних активів.

Без кількісних показників неможливо дати правдиву оцінку діяльності компанії та оцінку її зусиль у реалізації стратегії КСВ. Показники, що сьогодні надаються у звітах, переважно є вибірковими і несистемними. Як правило, вони стосуються точкових ініціатив, а не соціальної відповідальності бізнесу як такої. Без озвучення у конкретних цифрах цілей, які компанія хоче досягти (рівень оплати праці, зменшення викидів, інвестиції у модернізацію тощо) та кількісного звітування про поступ у досягненні цих цілей, компанії не можуть розраховувати на отримання вигоди від нефінансового звітування у повному обсязі [60].

Одна з найбільш поширених в європейській практиці моделей оцінки ефективності корпоративних соціальних програм розроблена добре відомим у Великобританії об'єднанням підприємців з питань політики участі в житті суспільства The London Benchmarking Group. До нього увійшли 18 найбільших британських компаній (такі як BP, Diageo, IBM, Marks & Spencer, NatWest Group та ін.), зацікавлених в проведенні оцінки власних соціальних програм.

The London Benchmarking Group виділяє декілька способів участі компаній в житті суспільства:

Добродійність – разова допомога у відповідь на прохання і звернення добродійних і громадських організацій;

Інвестиції в суспільство – розуміються цільові довгострокові соціальні програми, спрямовані на рішення однієї або декількох важливих громадських проблем, вибраних компанією як пріоритетні;

Комерційні ініціативи – програми, які можуть принести комерційну вигоду компанії, але, передусім, є важливими для місцевого співтовариства;

Підприємницька діяльність – безпосередня діяльність компаній, що приносить користь суспільству за суттю своєї діяльності через виробництво і продаж товарів і послуг.

Оцінка соціальних програм компаній по моделі The London Benchmarking Group проводиться в прив'язці до вибраних ними способів участі в житті суспільства (добродійність, інвестиції в суспільство, комерційні ініціативи). При цьому у фокусі оцінки знаходиться визначення порівнювання витрат на соціальні програми компаній з їх результатами і довгостроковою дією на життя суспільства [51].

Якісний індекс соціальних інвестицій покликаний оцінити міру комплексності і повноти такого явища, як корпоративна соціальна відповідальність. Ідея цього індексу полягає в обліку факту наявності (чи відсутності) позитивних параметрів у компанії-респондента. У зв'язку з цим розрізняють приватні і загальні якісні індекси соціальних інвестицій :

Якісний індекс соціальних інвестицій для і -ої компанії $IK(i)$ показує рівень комплексності соціальної діяльності компанії (одиниця виміру - відсотки) і розраховується таким чином [97]:

$$IK(i) = \left(\frac{1}{m} \cdot \sum_{j=1}^m X_{ij} \right), \quad (2.3)$$

де X_{ij} – Булева змінна, набуваюча значення 1, якщо j -а ознака присутня у і -ої компанії, і рівна 0, якщо ця ознака відсутня;

m – число ознак, по яких оцінюється соціальна діяльність компаній.

У ідеалі набір ознак має бути складений так, щоб кожен з них був «крізним», тобто важливим для кожної компанії. Ознаки, по яких оцінюється соціальна діяльність компаній ПЕК: добродійність, інвестиції в суспільство, комерційні ініціативи, охорона навколишнього середовища. Таким чином $m=4$.

Представимо у вигляді матриці забезпечення перелічених ознак корпораціями ПЕК, де об'єкт отримує оцінку «1», якщо ознака присутня та «0» – за її відсутність (табл.2.17).

Таблиця 2.17

Матриця присутності ознак соціальної діяльності в корпораціях

Ознака	СКМ	Sadovaya Group
1	1	0
2	1	0
3	1	1
4	1	1

Результати розрахунку рівня комплексності соціальної діяльності компанії за формулою (2.3) свідчать, що рівень комплексності соціальної діяльності компанії СКМ дорівнює 1, що на 0,5 більше, ніж значення даного показника в компанії Sadovaya Group.

Якісний індекс соціальних інвестицій для j -ої ознаки $IK(j)$ міра присутності цієї якісної ознаки в статистичній вибірці компаній-респондентів (одиниця виміру - відсотки) і розраховується таким чином [97]:

$$IK(j) = \left(\frac{1}{n} \cdot \sum_{i=1}^n X_{ij} \right), \quad (2.4)$$

де n – число компаній, що беруть участь в обстеженні, $n=2$.

Розрахунок показника міри присутності якісної ознаки в статистичній вибірці компаній-респондентів дозволяє зробити висновок, що міра присутності ознак соціальної діяльності корпорацій в СКМ вдвічі більша, ніж даний показник компанії Sadovaya Group ($IK(СКМ) = 2$, $IK(Sadovaya Group) = 1$), що є позитивною тенденцією для розвитку політики КСВ в діяльність корпорацій.

Загальний якісний індекс соціальних інвестицій ІК показує рівень комплексності соціальної діяльності обстежуваної сукупності компаній і розраховується таким чином [97]:

$$IK = \left(\frac{1}{nm} \cdot \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^m X_{ij} \right), \quad (2.5)$$

Загальний якісний індекс соціальних інвестицій ІК дорівнює 0,75, що говорить про достатньо високий рівень комплексності соціальної діяльності обстежуваної сукупності компаній.

На практиці здійснення компанією великих об'ємів соціальних інвестицій може супроводжуватися поганим статистичним обліком засобів, що виділяються, відсутністю централізованого контролю і управління процесом, нерациональною концентрацією грошей на одному - двох напрямках діяльності, стихійністю і нерівномірністю фінансування соціальних заходів і так далі

Усі три різновиди якісного індексу соціальних інвестицій пронормували і можуть набувати значень від 0 до 1. Загальний аналіз дозволив зробити висновок, що соціальна політика компанії СКМ є більш ціліснішою, ніж соціальна політика Sadovaya Group.

Порівняння індексів ІК(і) для різних компаній дозволяє визначити лідерів і аутсайдерів по показнику комплексності організації процесу соціального інвестування. Порівняння індексів для різних ознак дозволяє виявити відповідні "вузькі місця", тобто ті ознаки, які представляють для компаній найбільшу проблему.

Моніторинг ефективності діяльності організації у сфері соціальної відповідальності ведеться за допомогою розрахунків таких показників, як індекс стійкості Доу-Джонса та FTSE4Good.

Індекс стійкості Доу-Джонса відбиває міру відповідності вимогам фінансових ринків в числі чинників раціональності, постійності, гнучкості і інвестованості з акцентом на ефективність інвестицій в компанії і фонди, що працюють на принципах стійкого розвитку. Індeksi Доу-Джонса відповідають найвищим міркам, оскільки вони в оптимальному виді поєднують об'єктивні

показники і досвід провідних творців початкових індексів, а саме компаній Dow Jones and Company і STOXX Ltd., а також компанії SAM, визнаного авторитету в частині оцінки рівня стійкості корпорацій.

Серія індексів з соціально відповідального інвестування, розроблена газетою Financial Times і Лондонською фондовою біржею (FTSE), індекси яких мають широке світове визнання. FTSE4Good – серія ключових індексів, стимулюючих вкладення капіталу в компанії, що відповідають визнаним світовим стандартам корпоративної відповідальності. Індекси вироблені на науковій основі і задають об'єктивний глобальний стандарт з соціально відповідального інвестування. Принципи відбору даних при розробці індексу охоплюють три сфери: забезпечення екологічної стійкості; створення позитивної взаємодії із зацікавленими особами; захист і підтримка загальних прав людини [82].

Дирекція з охорони праці Метінвеста в 2008 році працювала над удосконаленням механізмів збору і аналізу статистичної інформації. Зокрема, був розроблений і введений в дію новий формат для збору інформації, що дозволяє розраховувати єдині міжнародні показники в області промислової безпеки і охорони праці. Такий підхід дозволяє оцінювати прогрес і порівнювати показники компанії в області промислової безпеки з аналогічними показниками не лише підприємств країн СНД, але й компаній світових лідерів в гірничо-металургійній промисловості.

ДТЕК перейшов на міжнародну методологію обліку і моніторингу виробничого травматизму, що дає можливість представляти статистику нещасних випадків у форматі, прийнятому в міжнародних компаніях. В 2008 році рівень виробничого травматизму на підприємствах ДТЕК в порівнянні з 2007 роком знизився на 37,6% [78].

Майбутнє КСВ в Україні залежить від важливості та нагальності соціальних питань для компаній. Моральні переконання власників бізнесу, тиск з боку груп впливу, необхідність сертифікації для освоєння інших ринків - всі ці фактори спричинять визначення власної, української сутності КСВ та

індивідуальних стратегій для окремих компаній. Можна вчитись у іноземних компаній та міжнародних програм, проте потрібно не забувати власні історичні традиції з метою підвищення ефективності програм, систем і процесів всередині компанії. Воля до змін потрібна на найвищому рівні, без підтримки вищого керівництва програми КСВ приречені на неуспіх та занепад. Лише коли КСВ знайде відгук серед великих підприємств, можна буде говорити про поступовий розвиток концепції в українських реаліях.

Загалом, впровадження принципів КСВ в усі сфери суспільного життя сприяє підвищенню рівня життя всіх українських громадян.

Результати витягу з аналітичного звіту щодо результатів дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні 2005 – 2010: стан та перспективи розвитку» (підготовлений Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)») свідчать [227]:

1. Рівень проінформованості про корпоративну соціальну відповідальність протягом останніх п'яти років в цілому по країні не змінився. На відміну від 2005 року, в 2010 році прослідковується тенденція: чим більше підприємство, тим вище рівень поінформованості.

2. Рівень розуміння корпоративної соціальної відповідальності у порівнянні з 2005 роком практично не змінився. Частка підприємств, які відносять до корпоративної соціальної відповідальності надання благодійної допомоги громаді та розвиток власного персоналу, протягом останніх п'яти років залишається достатньо великою. У 2005 і 2010 р. тільки третина підприємств асоціюють здійснення екологічних проектів та участь у регіональних проектах розвитку із корпоративною соціальною відповідальністю. Найменша частка підприємств як у 2005 р., так і у 2010 р. віднесла до соціальної відповідальності такий її аспект, як відкритість компанії.

3. Частка підприємств, які вважають, що бізнес повинен брати активну участь у вирішенні соціальних та екологічних проблем у порівнянні з 2005 роком зросла вдвічі. Половина українських підприємств вважає, що політика і

практика соціальної відповідальності повинна впроваджуватися кожною компанією (2010 р. - 53,1%, 2005 р. -53,9%).

4. У порівнянні з 2005 роком частка підприємств, які впроваджують соціальну відповідальність, трохи скоротилася: з 75,8% (у 2005 р.) до 67,3% (у 2010 р). Проте, інтенсивність впровадження корпоративних соціально відповідальних заходів зростає з 31,3% компаній, які робили це постійно у 2005 р., до 55% у 2010 р..

5. Серед чинників, що спонукають компанії здійснювати корпоративні соціально відповідальні заходи, на першому плані стоять моральні міркування (61%) і внутрішнє спонукання (52%). Досить вагомою є частка таких чинників, як: зростання продажів компанії, копіювання дій конкурентів та запит з боку органів місцевої влади. У порівнянні з 2005 роком, у два рази зростає частка компаній, для яких конкурентний чинник став досить вагомим.

6. Майже третина опитаних українських компаній зазначила, що вони не здійснюють заходи із корпоративної соціальної відповідальності. Для більшості з них (67%) це не є актуальним в силу браку коштів, а кожна десята компанія зазначила, що це функція держави, а не бізнесу.

7. Як і у 2005 році, політика соціальної відповідальності українських компаній спрямовується, в першу чергу, на трудові практики і заходи із захисту здоров'я і безпеки споживачів. Найменш поширеними є заходи щодо захисту природних ресурсів та взаємодії з громадою: тільки третина компаній здійснює соціальні інвестиції в громаду. Половина підприємств не здійснює заходи з охорони навколишнього середовища. Найбільш поширеними є практики впровадження енергозберігаючих технологій, сортування та утилізації відходів - 26%.

8. Корпоративна соціальна відповідальність не стала частиною стратегічного менеджменту більшості українських підприємств. Українські компанії закриті для широкої громадськості: для більшої половини компаній (59,8%) детальна інформація про діяльність компанії – це інформація тільки для внутрішнього користування. Тільки 28,4% підприємств мають затверджені

кодекси поведінки (місію, звід етичних правил, проголошені цінності тощо). Частка підприємств, які мають стратегію корпоративної соціальної відповідальності, становить 29,6%, лише 17,0% має спеціальний бюджет або статтю в бюджеті для проведення програм/заходів із корпоративної соціальної відповідальності.

9. Врахування інтересів заінтересованих сторін (стейкхолдерів) залишається достатньо низьким. Найчастіше компанії враховують інтереси споживачів та органів державної влади, найменше - недержавних організацій та дослідницьких організацій, учбових закладів. Розробкою заходів і програм із корпоративної соціальної відповідальності та їх реалізацією підприємства займаються самостійно, враховуючи, переважно, тільки інтереси споживачів та органів місцевої влади. Останні залишаються основним зовнішнім партнером. Рівень співпраці з іншими зацікавленими сторонами – громадськими організаціями, ЗМІ, науковими (спеціалізованими) закладами – практично відсутній.

10. Основними стимулами є пільгове оподаткування, зменшення адміністративного тиску місцевих органів влади та ознайомлення з позитивними прикладами впровадження програм \ заходів із корпоративної соціальної відповідальності в світі.

11. Основними перешкодами є брак коштів, податковий тиск та недосконалість нормативно-правової бази, на другому місці – недостатність інформації щодо позитивних прикладів впровадження корпоративної соціальної відповідальності організацій, які б змогли надати таку допомогу.

12. За думкою респондентів потрібно: розробити і прийняти Національну стратегію розвитку корпоративної соціальної відповідальності (74%); провести широку інформаційно-просвітницьку кампанію з питань корпоративної соціальної відповідальності (73%), провести окрему просвітницьку програму для споживачів (71%); впровадити принципи корпоративної соціальної відповідальності в діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування (56%). В рамках компаній - доцільно запровадити окрему

посаду з КСВ (24,9%) та збільшити бюджети організацій на програми \ заходи з КСВ (45,8%).

Висновки звіту доводять, що рівень КСВ в Україні ще на низькому рівні, завдяки незацікавленості самих корпорацій, політичних і економічних умов формування корпоративних відносин, неефективної структури корпоративного управління, невизначених пріоритетів соціальної відповідальності корпорацій, невиваженої стратегії державного регулювання розвитку корпорацій в Україні.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОЗОРОСТІ У КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИНАХ

3.1. Державне регулювання інформаційної відкритості корпорацій

Головним чинником сучасної конкуренції є володіння інформацією. Це стратегічний ресурс як для держави, так і для корпорацій. Система корпоративного управління має забезпечити своєчасне і точне розкриття інформації з усіх найважливіших питань, що стосуються компанії, включаючи її фінансовий стан, продуктивність, власність та управління.

За режимом доступу корпоративна інформація поділяється на дві групи (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Види корпоративної інформації [158]

Відкрита інформація	Це відомості, призначені для вільного поширення серед необмеженого кола осіб. Поширення відкритої інформації може бути ініційоване декількома суб'єктами: державою, власником, зацікавленою особою.
Інформація з обмеженим доступом	
Конфіденційна	Це відомості, що знаходяться у володінні, користуванні чи розпорядженні особи, поширюються за її бажанням і відповідно до встановлених нею умов та правил.
Таємна	Це відомості, що становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, їх розголошення завдає шкоди особі, суспільству і державі. До таємної інформації може належати, наприклад, лікарська таємниця, таємниця банківського вкладу, комерційна таємниця, таємниця листування тощо

Відкрита інформація може бути ініційованою державою, власником та іншими зацікавленими особами (табл. 3.2)

Таблиця 3.2

Чинники, що вказують на відкритість інформації в корпорації

Ініційовані державою	Публічне акціонерне товариство зобов'язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, на якій у порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, розміщується інформація, що підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства. На Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку акціонерне товариство надає перелік афілійованих осіб та відомості про належні їм акції товариства (ст.78. Закону України «Про акціонерні товариства»).
Ініційована власником	Товариство, як власник інформації, саме вирішує, яку інформацію та яким способом поширювати. Це може бути публікація квартальних звітів, інформація стосовно продукції товариства (ст.77 Закону України «Про акціонерні товариства»).
Ініційована зацікавленими особами	Акціонерне товариство забезпечує кожному акціонеру доступ до документів, визначених пунктами 1-3, 5-11, 13, 14, 16 і 17 частини першої статті 77 Закону України «Про акціонерні товариства». Закон зобов'язує товариство на вимогу акціонера надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства стосовно його діяльності, протоколи зборів, документи, пов'язані з порядком денним зборів, книги протоколів засідань правління і та ін.) (ст.78)

На підставі цих основних документів підприємством розробляються інші внутрішні документи, у яких конкретизуються питання комерційної таємниці і її захисту.

Віднесення інформації до категорії комерційної таємниці диктується, насамперед, необхідністю захисту економічних інтересів підприємства в умовах ринкової конкуренції, особливо, коли вона носить недобросовісний характер [140].

Загалом, з 01.03.2007 по 31.12.2009 оприлюднено в загально-інформаційній базі даних Комісії з цінних паперів та фондового ринку квартальних інформацій – 12420 шт.

Як вид конфіденційної інформації, існує комерційна таємниця товариства, тобто відомості, пов'язані з виробництвом, технологічною

інформацією, управлінням, фінансами та іншою діяльністю підприємства, що не є державною таємницею, та розголошення (передача, оприлюднення) яких може завдати шкоди його інтересам.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 р. №611, комерційну таємницю не становлять [105]:

- 1) установчі документи, що дають змогу здійснювати підприємницьку діяльність та її окремі види;
- 2) інформація державної звітності за всіма встановленими формами;
- 3) дані, необхідні для перевірки нарахування і сплати податків та інших обов'язкових платежів;
- 4) відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату в цілому та за професіями і посадами, а також наявність вільних робочих місць;
- 5) документи про сплату податків і обов'язкових платежів;
- 6) інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотримання безпечних умов праці, реалізацію продукції, що завдає шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України та розміри заподіяних при цьому збитків;
- 7) документи стосовно платоспроможності;
- 8) відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які займаються підприємницькою діяльністю;
- 9) відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають розголошенню.

Характеристика документів, що регулюють інформацію з обмеженим доступом, подана у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Документи АТ, що регулюють інформацію з обмеженим доступом [114]

Документи	Характеристика
Статут	Визначає основні принципи діяльності товариства: відкритість і прозорість; право акціонерів на одержання відкритої інформації про товариство; обов'язки акціонерів і посадових осіб товариства щодо збереження інформації з обмеженим доступом.

Положення про посадових осіб	Визначає обов'язки посадових осіб органів управління товариства: щодо сумлінного виконання покладених на них обов'язків та основні принципи поведінки посадових осіб, пов'язані з інформацією, яка має обмежений доступ; відповідальність посадових осіб за незалежне виконання посадових обов'язків; порядок притягнення посадових осіб до відповідальності.
Положення про інформацію у публічного акціонерного товариства (ПАТ) та порядок її надання	Містять: класифікацію інформації; основні вимоги до оформлення запиту про надання відкритої інформації; порядок і терміни розгляду запитів, а також порядок надання відкритої інформації; загальний перелік відомостей, відкритих для ознайомлення; перелік осіб, які мають право класифікувати інформацію за режимом доступу; відповідальності посадових осіб за ненадання або несвочасне надання інформації.

На сучасному етапі розвитку корпоративних відносин в Україні важливу роль відіграє інформаційно-комунікаційні технології, вплив яких на систему управління в корпораціях представлений на рис. 3.1.

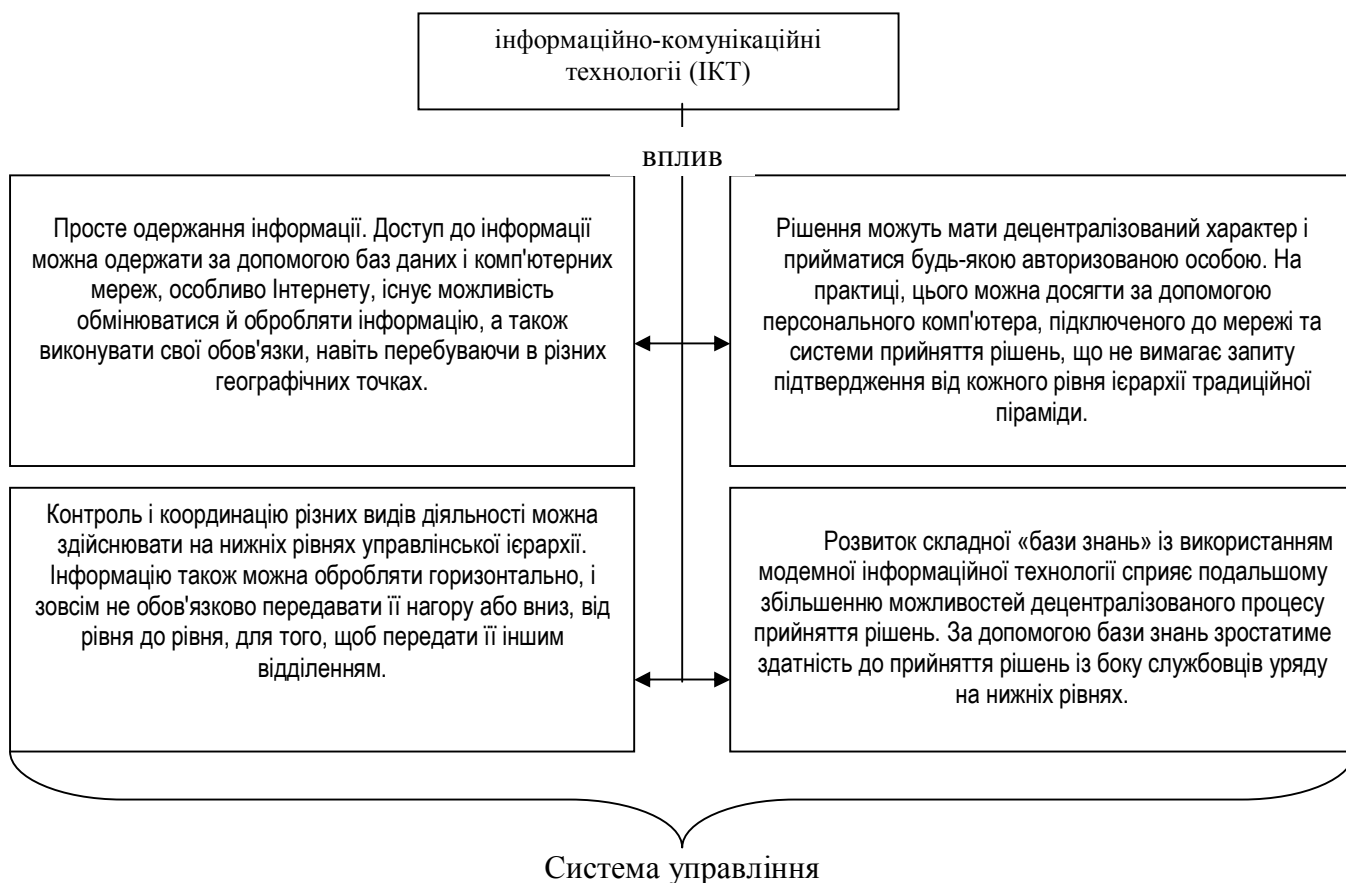

Рис. 3.1. Схема впливу ІКТ на систему управління в корпорації

З наведеного рисунку можна зробити висновок, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій в сфері корпоративних відносин значно полегшує систему управління в корпорації та дає підприємству ряд переваг (просте одержання інформації, можливість контролю та координації діяльності з нижніх рівнів управління, спрощений механізм прийняття рішень та розвиток знань персоналу у сфері застосування інформаційних технологій).

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій має за основу мережу Інтернет. Основними засадами мережі інтернет, встановленими американською неприбутковою корпорацією ICANN (яка керує глобальними процесами у всесвітній мережі, адмініструє національні домени і т.п.), передбачено, що функціонування мереж, які входять до інтернету, в кожній країні має відповідати національному законодавству та громадським інтересам.

В Китаї діє так звана «Велика китайська інформаційна стіна» (Great Firewall of China), котра блокує IP-адреси сайтів «сумнівного змісту». При цьому обов'язки з блокування таких сайтів китайський уряд переклав на місцевих провайдерів (надавачів послуги з доступу до Інтернету). Однак, згідно з домовленостями Google з китаським урядом, результати пошуків для китайських користувачів «дещо обмежені»: цей пошуковик відмовляється приймати деякі «заборонені» слова і не індексує опозиційні сайти. Заборонена у Китаї й Вікіпедія – незалежна міжнародна електронна енциклопедія з відкритим авторством.

Незважаючи на наявність каналу зв'язку з Інтернетом, Північна Корея не має на своїй території доступних серверів. Декілька сайтів, що належать північнокорейському урядові, фізично знаходяться за межами країни.

На Кубі доступ до Інтернету мають лише лікарі; іншим громадянам країни це заборонено на законодавчому рівні.

У Туркменії заборонено користуватися Інтернетом вдома – можна лише через інтернет-кафе, причому інформація там ґрунтовно фільтрується.

Аналізуючи законодавство Грузії, пов'язане з Інтернетом, можна відзначити його суперечність і невизначеність, яка дозволяє незаконно обмежувати свободу слова [109].

Кожен підприємець самостійно визначає склад відомостей, що відносяться до комерційної таємниці. Законодавством України встановлені два обмеження, застосовуваних до таких відомостей.

По-перше, відомостями, що складають комерційну таємницю, не можуть бути відомості, що складають державну таємницю. Правовий режим відомостей, що складають державну таємницю, регулюється Законом України «Про державну таємницю» від 24.02.2011 р.

По-друге, Кабінетом Міністрів України затверджений перелік відомостей, що не складають комерційну таємницю. Ці відомості використовуються при здійсненні перевірок контролюючими органами, аудиторами для проведення аудита, при здачі звітності в різні фонди. До них відносяться:

- статутні документ, документи, що дозволяють займатися підприємницькою або господарською діяльністю і її окремими видами;

- інформація з усіх установлених форм державної звітності;

- дані, необхідні для перевірки вирахування і сплати податків і інших обов'язкових платежів;

- зведення про чисельність і склад працюючій, їхній заробітній платі в цілому за професіями і посадами, а так само наявність вільних місць;

- документи про сплату податків і обов'язкових платежів;

- інформація про забруднення навколишнього природного середовища, недотриманні безпечних умов праці, реалізацію продукції, що заподіює шкоду здоров'ю, а так само інших порушень законодавства України і розмірах заподіяних при цьому збитків;

- документи про платоспроможність;

- відомості про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, союзах, об'єднаннях і інших організаціях, що займаються підприємницькою діяльністю;

відомості, що відповідно до діючого законодавства підлягають розголошенню.

Суб'єктами «комерційної таємниці» є суб'єкт підприємницької діяльності; персонал, працівники суб'єкта підприємницької діяльності; службові особи державних організацій і органів, що проводять перевірку підприємства. Суб'єктом підприємницької діяльності - власником відомостей, що складають комерційну таємницю, - є як юридичні особи, так і фізичні особи - підприємці (рис. 3.2.).

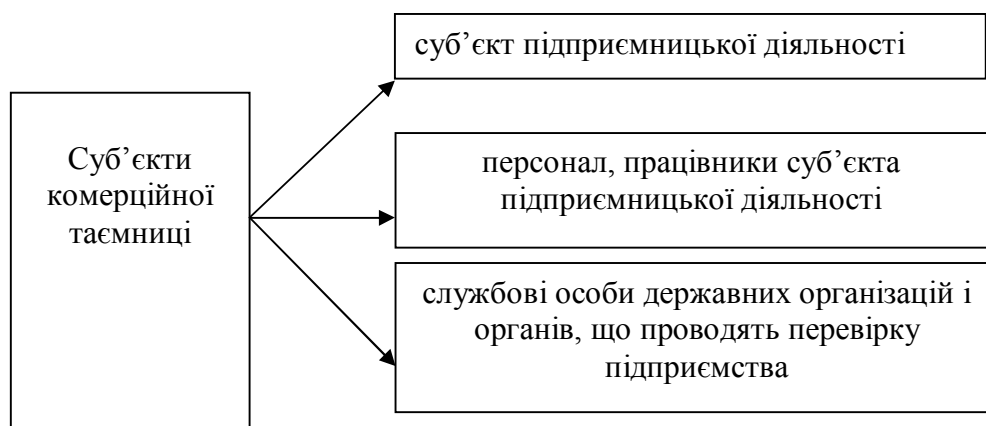

Рис. 3.2. Суб'єкти комерційної таємниці

Працівники мають право користуватися відомостями, що складають комерційну таємницю, для виконання своїх трудових обов'язків. Ступінь доступу кожного з працівників до такої інформації визначається підприємцем самостійно, а умови користування документами, затвердженими підприємцем, і трудовим договором (контрактом).

Способи розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю, як і мотиви розголошення можуть бути різними. Розглянемо детальніше процес розголошення комерційної таємниці детальніше (рис.3.3.).

Вимога дотримання і нерозголошення комерційної таємниці є не тільки правом, але й обов'язком суб'єкта підприємницької діяльності. Без належного дотримання вимог до користування і збереження інформації, що складає комерційну таємницю, неможливо забезпечити необхідну охорону такої інформації як цивільно-правовими мірами, так і державно-примусовими.

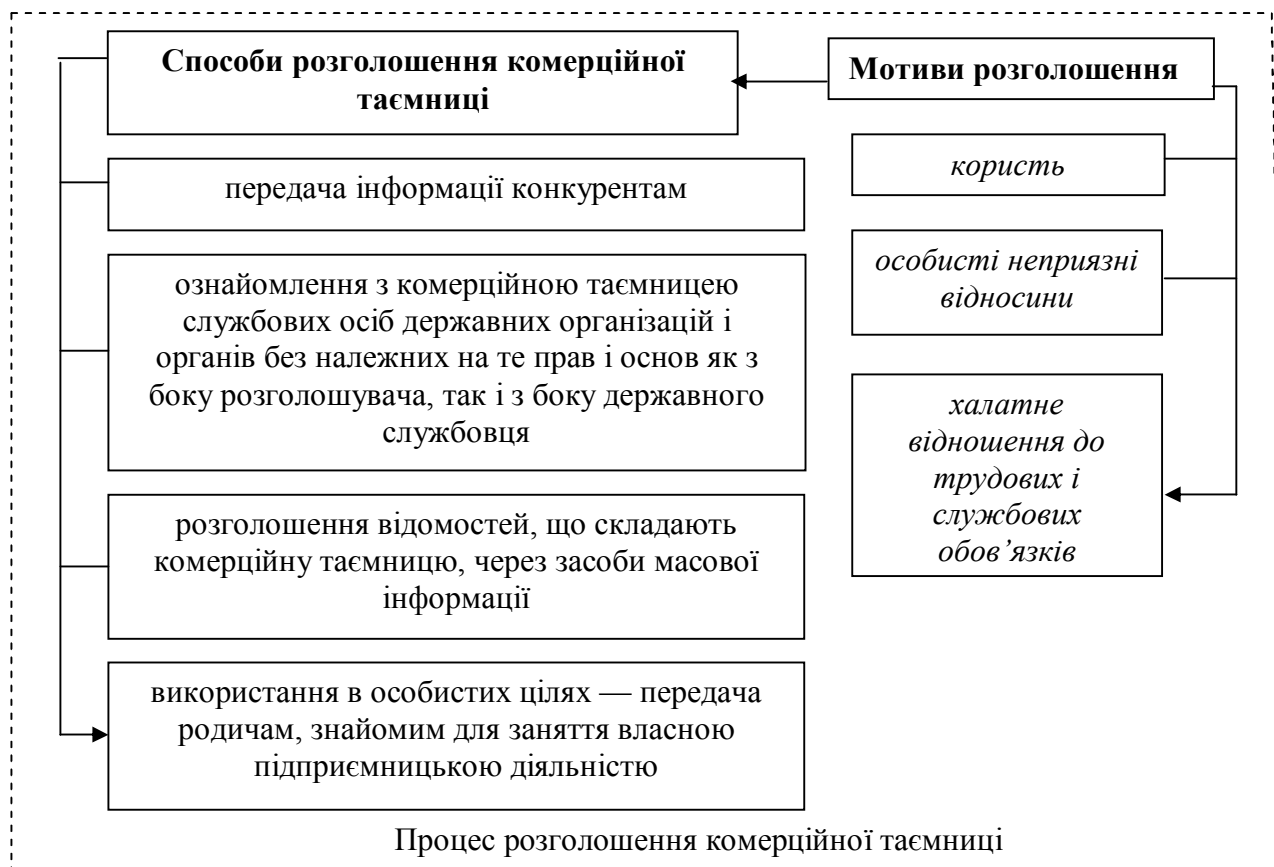

Рис. 3.3. Процес розголошення комерційної таємниці

В даний час за порушення прав власника комерційної таємниці законодавством України встановлені наступні види відповідальності на основі [141] (рис. 3.4.).

Відповідальність за розголошення відомостей в рамках трудового права і цивільно-правова відповідальність найбільш значимі для корпоративних відносин, тому що дозволяють оперативно реагувати на факти порушення режиму «комерційної таємниці» і одержувати відшкодування збитку, заподіяного таким розголошенням [141].

Держава визначає:

перелік відомостей, які не можуть становити комерційної таємниці;

відповідальність за розголошення відомостей, які становлять комерційну таємницю корпорацій;

порядок охорони відомостей, які становлять комерційну таємницю [107].

Далі подано характеристики основних форм інформаційної роботи та інформаційних продуктів (табл.3.4).

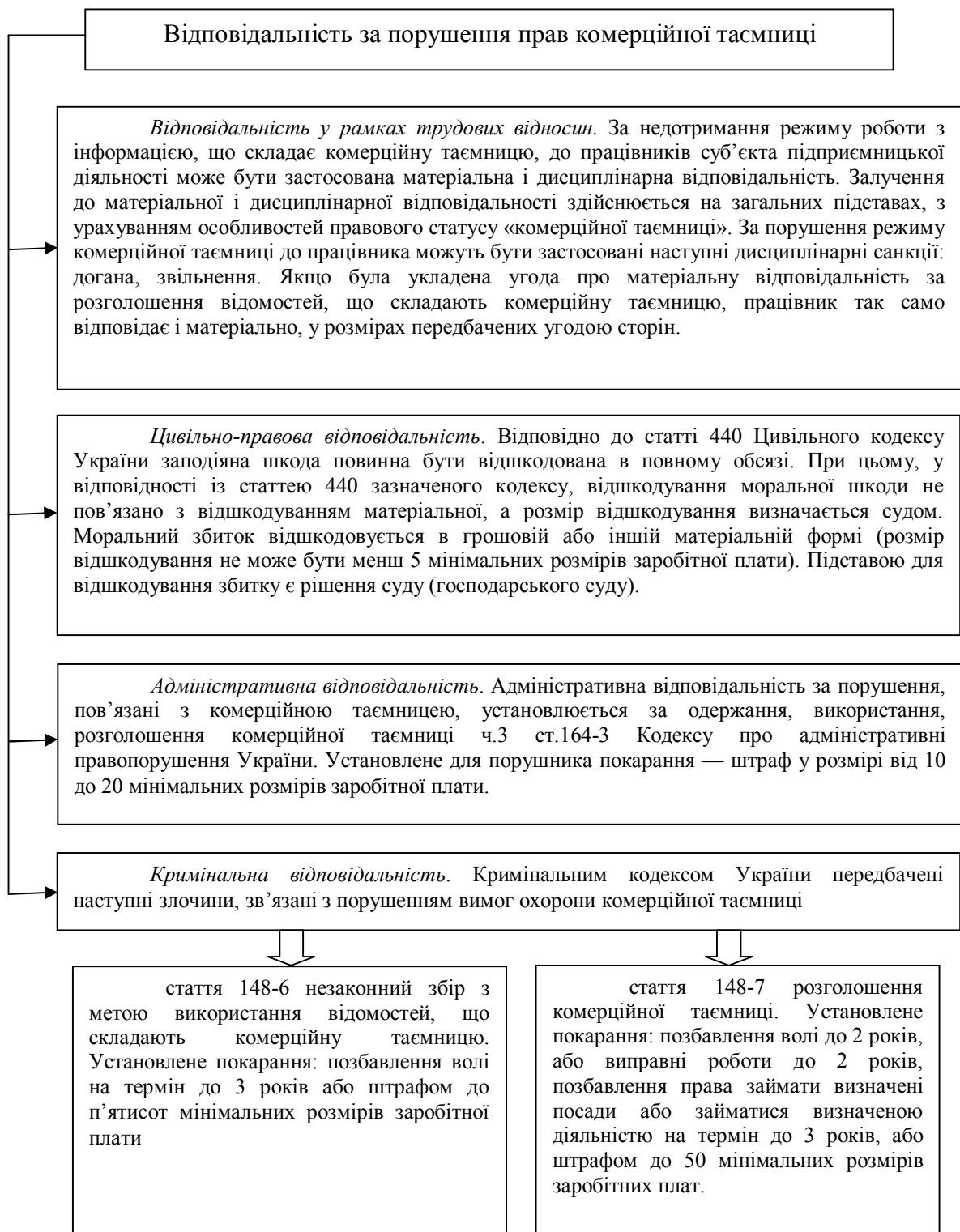

Рис. 3.4. Види відповідальності за порушення прав власника комерційної таємниці в Україні

Основні форми інформаційної роботи та інформаційних продуктів [147]

Форми інформаційної роботи	Методи інформаційної роботи	Інформаційні продукти
Робота з організаціями громадянського суспільства	Зустрічі, публічні заходи	Розсилки, інформаційні повідомлення
Оприлюднення інформації	Публікації в друкованих ЗМІ, бюлетені, інформаційні видання, офіційний веб-сайт, бази даних	Рішення, розпорядження, оголошення, офіційні повідомлення
Інформування через мережу Інтернет	Адміністрування і поновлення веб-сайту, робота з іншими веб-сайтами	Інформаційні повідомлення та офіційна інформація, поширені через Інтернет
Наочне інформування	Розміщення текстової та зорової інформації	Інформаційні стенди, соціальна реклама

Сучасний стан корпоративних відносин в Україні характеризується відсутністю прозорості діяльності акціонерних товариств, недостатньою координацією дій органів державного управління у сфері регулювання корпоративних відносин, неефективністю управління державними корпоративними правами [108].

Таким чином, можна представити на рис.3.5. основні елементи системи державного регулювання інформаційної відкритості корпоративних відносин в Україні.

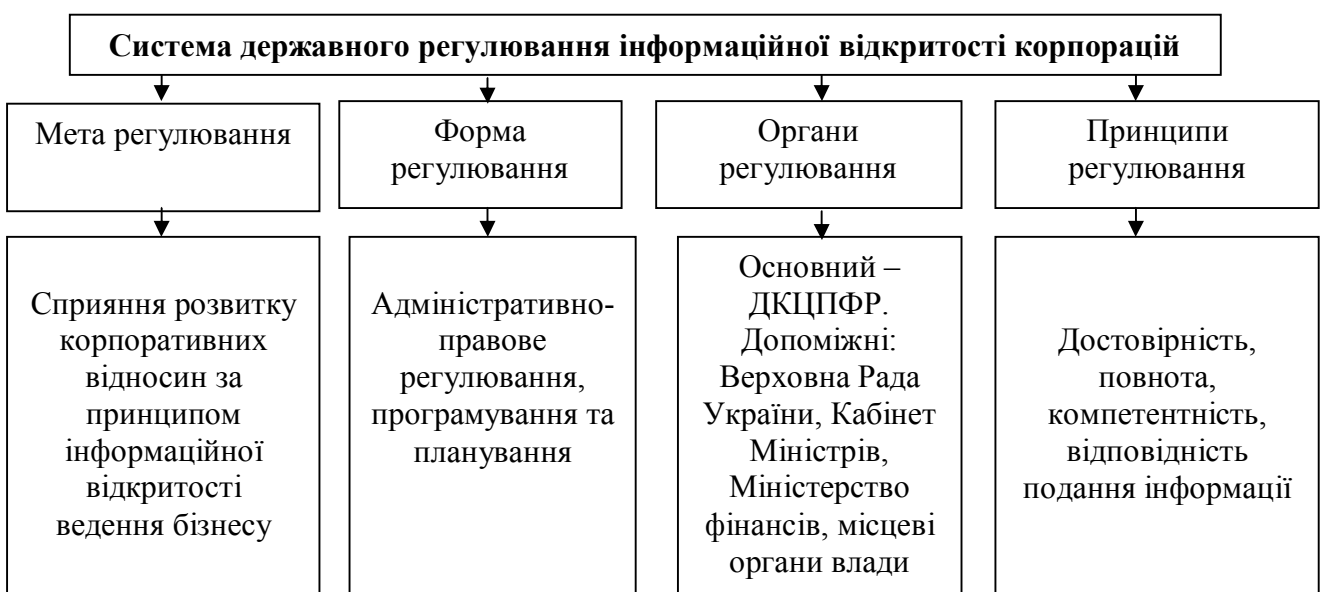

Рис. 3.5. Основні елементи системи державного регулювання інформаційної відкритості корпорацій

Набагато жорсткішими та ширшими є вимоги до корпоративних відносин у США. З метою стабілізації непростої ситуації у США в 2001 році, що призвела до низки гучних корпоративних скандалів, було прийнято Акт Сарбейнса-Окслі (2002 р.), який ввів декілька нових вимог до розширення обсягу інформації, що підлягає розкриттю у фінансовій звітності, була встановлена персональна відповідальність (навіть кримінальна) топ-менеджменту за достовірність оприлюдненої інформації. Наприклад, відповідальність за порушення вимог щодо фінансової звітності встановлена Актом Сарбейнса-Окслі у вигляді штрафу від 1 до 5 млн. доларів та ув'язнення від 10 до 20 років [110].

Розглянемо результати дослідження, яке було проведене у США. *Strategic Finance Magazine*, офіційний журнал Інституту управлінських бухгалтерів, провів опитування 140 провідних аналітиків з метою з'ясування що ж саме бажають отримати аналітики для своєї роботи. Фінансові аналітики, що взяли участь в опитуванні, належать до групи провідних аналітиків, визначеної *The Wall Street Journal* та Команди кращих аналітиків Америки, визначеної *Institutional Investor Magazine*. Половина цих аналітиків вважають, що розкриття регулярної інформації корпораціями не є достатнім для того, щоб сприяти збільшенню ролі інвесторів в корпоративному управлінні.

Переважна більшість аналітиків (91%) вважають, що вони отримують інформацію, необхідну для того, щоб передбачити результати фінансової діяльності, але тільки 41% вважають, що вони отримують інформацію, необхідну для визначення джерела проблем компанії, якщо стратегія виявляється неефективною [110].

Більшість аналітиків вважають річні звіти важливим джерелом інформації. Розділ зі звітом керівництва про фінансові результати (MD&A) та багато інших розділів вони читають та використовують.

Одним з примітних винятків є баланс, який аналітики часто вважають недоречним, оскільки в ньому опір робиться на історичну вартість та довільне списання нематеріальних активів. Більш ніж 85% аналітиків зазначили, що вони

хотіли б мати більше інформації про ключові бізнес-ризики та невизначеність, фінансову ліквідність та гнучкість, конкурентну стратегію основних підрозділів, а також корпоративну стратегію. Інше питання, яке провідні аналітики хотіли би бачити, це – проект звіту про прибутки та збитки на рік, що починається, з прогнозами щодо доходності в розділі зі звітом керівництва (MD&A). Це узгоджується з іншими даними, що стосуються важливості звіту керівництва (MD&A) [110].

Фінансові аналітики бажають, щоб коопорації були більш відкритими щодо їх фінансової інформації та розкривали зовнішнім користувачам більше додаткової інформації «про корпоративну історію».

Варто зазначити, що активна діяльність Google викликає конфліктні ситуації із європейськими країнами: Францією (щодо оцифрування культурних надбань та книг), Німеччиною, Грецією, Великобританією, Іспанією (через службу Google Street View, яка не лише фотографувала вулиці, а й збирала персональні дані громадян через незахищені бездротові канали зв'язку), Італією (через безконтрольне розміщення на власних сервісах матеріалів, що порушують право на приватне життя).

Дану ситуацію ілюструє і запущений корпорацією Google сервіс «Transparency Report», що має висвітлювати, як часто держави звертаються до корпорації із запитом про усунення того чи іншого контенту, або про надання доступу до персональних даних користувачів сервісів корпорації. Згідно даного звіту саме країни Заходу (США та країни ЄС) є в цілому лідерами з таких запитів. Наприклад лише за період з січня 2010 року по липень 2010 року [111] уряд США звертався до корпорації із подібними запитом 4287, Великобританії – 1343, Франції – 1017, Німеччини – 668, Італії – 651, Іспанії – 372, Португалії – 73, Бельгії – 71. Не менш активними в даній сфері є і країни БРІК (крім Росії – кількість звернень менше 10): Бразилія зверталась із 2435 запитом, Індія – 1430. Дані про Китай корпорація не розкриває, посилаючись на те, що Китай вважає цензурні вимоги частиною державної таємниці. Таким чином, більшість країн, які традиційно відносять або до розвинутих, або до так званих «нових

центрів сили», активно використовують окремі практики авторитарних країн [109].

В більшості країн-членів ОЕСР збирається великий обсяг інформації (як в обов'язковому, так і в добровільному порядку) про публічні компанії, акції яких котируються на фондовій біржі, та великі приватні компанії. Ця інформація потім розповсюджується серед широкого кола користувачів. Публічне розкриття інформації в корпораціях передбачено принаймні раз на рік, хоча в деяких країнах таку інформацію необхідно надавати один раз на шість місяців, раз на квартал або частіше у випадку суттєвих змін у компанії. У відповідь на вимоги ринку корпорації досить часто добровільно розкривають додаткову інформацію про свою діяльність [231].

З метою наближення українських стандартів до міжнародних (зокрема, європейських) в системі корпоративних відносин, які використовуються на ринку цінних паперів, та реалізації принципів відкритості інформації було створено систему звітності і розкриття інформації щодо стану ринку цінних паперів.

Наприклад, у 2008 році регулярну інформацію (річні звіти) за рік надали 6685 публічних акціонерних товариств України. У порівнянні з відповідним періодом минулого року цей показник знизився на 5,6% % у зв'язку з припиненням діяльності окремих підприємств, визнанням деяких товариств банкрутами і відкриттям ліквідаційних процедур та проведенням реструктуризації вугільної галузі. Щодо річних звітів закритих акціонерних товариств, то тут спостерігається наступна тенденція: у 2008 році регулярну інформацію надали 5673 емітентів. У попередньому звітному періоді регулярну інформацію надали 6364 емітента, які відносяться до закритих акціонерних товариств. Розглянемо дану динаміку на рис. 3.6. [112].

З 2119 зареєстрованих за станом на 01.04.10. закритих/приватних та відкритих/публічних акціонерних товариств в Донецькій області зареєстрували випуски акцій 1151 підприємство, в тому числі 518 відкритих/публічних та 633 закритих/приватних акціонерних товариств.

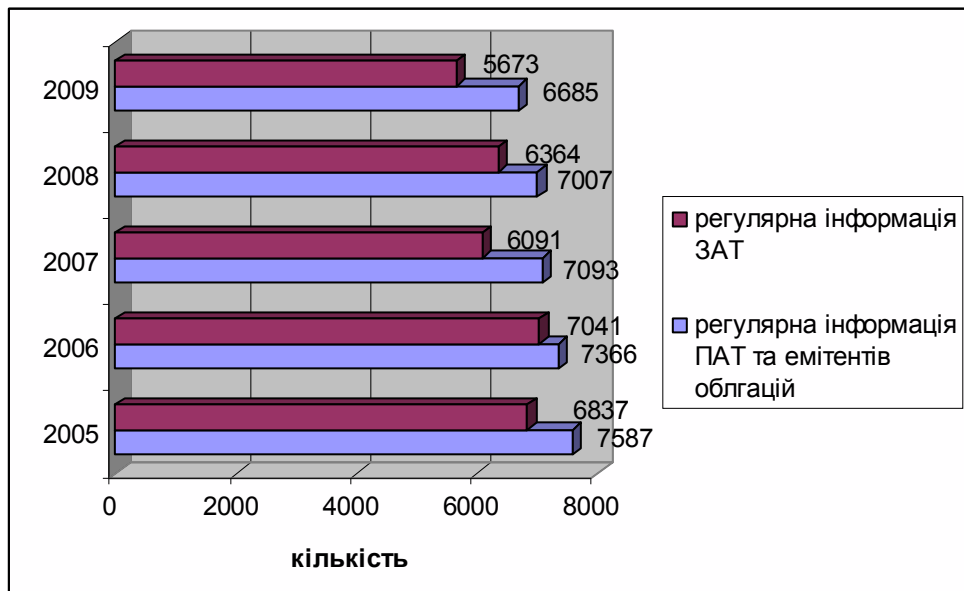

Рис. 3.6. Кількість емітентів, які надали регулярну інформацію за 2008-2009 рр.

Теруправлінням протягом 1 кварталу 2010 року було зареєстровано 2 випуски простих іменних акцій на загальну суму 11,0 млн. грн. В порівнянні з відповідним періодом минулого року скоротилася як загальна кількість акціонерних товариств, так і кількість тих, що зареєстрували випуск акцій. Це пов'язано з ліквідацією товариств або перереєстрацією в підприємства іншої організаційно-правової форми [113].

Акціонерам і потенційним інвесторам необхідний доступ до регулярної, надійної, достатньо детальної інформації. На її основі вони мають оцінити якість управління корпоративними відносинами, прийняти обґрунтовані рішення з питань оцінки власного капіталу та голосування на зборах.

Крім річних звітів, емітенти цінних паперів повинні надавати та оприлюднювати особливу інформацію, тобто інформацію про зміни в господарській діяльності, що відбулися і впливають на вартість цінних паперів чи розмір прибутку по них. До таких змін законодавством віднесено наступне: зміни прав на цінні папери; зміни в персональному складі службових осіб; арешт банківських рахунків (за рішенням суду); початок дій щодо санації; реорганізація або припинення діяльності; знищення не менше ніж на 10% майна внаслідок надзвичайних обставин; пред'явлення позову до емітента на суму, що

перевищує 10% статутного капіталу; одержання кредиту чи емісія цінних паперів на суму, що перевищує 50% статутного капіталу [232].

До набрання чинності Законом про АТ питання, пов'язані з наданням акціонеру інформації про АТ, були врегульовані пп. «г» ст. 10 Закону України від 19.09.91 р. № 1576-ХІІ «Про господарські товариства» [114].

Відповідно до старих правил на вимогу акціонера товариство зобов'язане надавати йому для ознайомлення річні баланси, звіти товариства про його діяльність, протоколи зборів акціонерів.

Можливість акціонера отримувати інформацію про АТ розширена Законом про АТ. У частині першій ст. 77 цього Закону наведено перелік документів, до яких АТ зобов'язане забезпечити доступ кожного акціонера. Перелік документів наведено у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Перелік документів, до яких АТ зобов'язане забезпечити доступ кожного акціонера [148]

№	Документи, до яких забезпечується доступ кожного акціонера
1.	статут товариства, зміни до статуту, засновницький договір, свідоцтво про державну реєстрацію товариства
2.	положення про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію, інші внутрішні документи та зміни до них
3.	положення про кожну філію та кожне представництво товариства
4.	документи, що підтверджують права товариства на майно
5.	принципи (кодекс) корпоративного управління товариства
6.	протоколи загальних зборів
7.	матеріали, з якими акціонери мають (мали) можливість ознайомитися під час підготовки до загальних зборів
8.	протоколи засідань наглядової ради та колегіального виконавчого органу, накази і розпорядження голови колегіального та одноосібного виконавчого органу
9.	протоколи засідань ревізійної комісії, рішення ревізора товариства
10.	річна фінансова звітність
11.	документи бухгалтерського обліку
12.	документи звітності, що подаються відповідним державним органам
13.	проспект емісії, свідоцтво про державну реєстрацію випуску акцій та інших цінних паперів товариства
14.	перелік афілійованих осіб товариства із зазначенням кількості, типу та/або класу належних їм акцій
15.	особлива інформація про товариство згідно з вимогами законодавства
16.	інші документи, передбачені законодавством, статутом товариства, його внутрішніми положеннями, рішеннями загальних зборів, наглядової ради, виконавчого органу

Врегульовано і порядок доступу акціонерів до зазначеної інформації про діяльність АТ. Так, для цього акціонеру необхідно надіслати письмову вимогу на адресу товариства, після чого, протягом 10 днів з моменту надходження такої письмової вимоги корпоративний секретар, а у разі його відсутності - виконавчий орган АТ, зобов'язаний надати акціонеру засвідчені копії зазначених вище документів, за винятком документів бухгалтерського обліку [115].

Закон України «Про АТ» не просто гарантує надання інформації акціонерам, але і визначає осіб, відповідальних за таке надання. Ними є або корпоративний секретар товариства, або (за його відсутності) виконавчий орган АТ. Тому в товаристві із значною кількістю акціонерів наявність посади корпоративного секретаря є життєво необхідною.

Введення Законом «Про АТ» зазначеної посади - це важливий крок у розвитку корпоративної культури українських АТ, особливо, в світлі змін, яких зазнало законодавство про відповідальність на фондовому ринку.

Приймаючи Закон № 801, законодавцем внесено зміни до ст. 11 Закону «Про державне регулювання ринку ЦП». Серед іншого, зазначену статтю доповнено пп. 5 - 7, відповідно до якого ДКЦПФР застосовує до юридичних осіб фінансові санкції за:

неопублікування, опублікування не в повному обсязі інформації та/або опублікування недостовірної інформації - у розмірі до 1000 нмдг. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року, - у розмірі від 1000 до 5000 нмдг;

нерозміщення, розміщення не в повному обсязі інформації та/або розміщення недостовірної інформації у загальнодоступній інформаційній базі даних ДКЦПФР про ринок цінних паперів - у розмірі до 1000 нмдг. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року, - у розмірі від 1000 до 5000 нмдг;

неподання, подання не в повному обсязі інформації та/або подання недостовірної інформації до ДКЦПФР - у розмірі до 1000 нмдг. За ті самі дії, вчинені повторно протягом року, - у розмірі від 1000 до 5000 нмдг.

Крім того, слід зазначити, що також було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення [116] (далі - КУпАП), зокрема його норми доповнено ст. 1635 наступного змісту: «Ненадання посадовою особою емітента інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації - тягнуть за собою накладення штрафу від 200 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

При цьому Кримінальний кодекс України було доповнено ст. 2322, згідно з якою ненадання службовою особою емітента інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) на його письмовий запит інформації про діяльність емітента в межах, передбачених законом, або надання йому недостовірної інформації, якщо це заподіяло інвестору в цінні папери (у тому числі акціонеру) матеріальну шкоду в значному розмірі, карається штрафом від 500 до 1000 нмдг або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Аналіз оприлюднення важливої для інвесторів інформації показав в системі корпоративних відносин, що розкриття інформації про поточну діяльність, стратегічні плани розвитку та іншої інформації здійснюється акціонерними товариствами лише в межах чинного законодавства. Близько 20% акціонерних товариств мають веб-сторінки в мережі Інтернет – найбільш доступному та швидкому джерелі отримання інформації.

Конфіденційні дані й інформаційні процеси корпорацій потребують захисту як від умисно організованих, так і від випадкових загроз. Ідеться про несанкціонований доступ до інформації сторонніх осіб чи персоналу, випадкові порушення в роботі обчислювальної техніки, ліній зв'язку, пожежі в приміщеннях, стихійні лиха. Природні явища, як правило, становлять менш поширену небезпеку для інформації, ніж штучно створені загрози, пов'язані з діяльністю людини.

Організацію заходів щодо збирання й використання конфіденційної інформації можуть зумовити не лише розвідувальні дії конкурентів, а й бажання працівників заробити гроші всіма можливими методами, конфлікти в колективі, образи персоналу, що перетворюються на прагнення помститися.

Основна небезпека, на думку багатьох керівників, криється всередині корпорацій. Найтиповішою внутрішньою загрозою корпоративній таємниці вважають підкуп та шантаж співробітників фірми, і тільки потім – копіювання чи викрадення документації, прослуховування та прихований відео нагляд.

Наслідками витоку чи втрати корпоративної інформації часто стають значні фінансові збитки, про які, до речі, керівники інколи й не підозрюють. Усвідомлюючи необхідність знання про джерела загроз, порушників і збитки від їхніх дій, вітчизняні підприємства дедалі більше уваги приділяють посиленню захисту своїх інформаційних ресурсів. Тих, хто нехтує цим, залишається все менше.

На сучасному етапі доступ до інформації про корпорації в Україні є парадоксальним: за формою він є, та за змістом ця інформація не тільки є недостатньою для прийняття інвестиційного рішення, але навіть не дає змоги взагалі звернути увагу на потенційний об'єкт для інвестицій. Недостатня або не досить чітка інформація може погіршити функціонування корпорацій у сфері бізнесу, призвести до зростання вартості капіталу та неефективного розподілу ресурсів. Створення інформаційної прозорості і відкритості корпорацій, сприяння адаптації міжнародним стандартам забезпечується розкриттям корпораціями інформації щодо фінансово-господарської діяльності, перспектив розвитку за умови усунення проявів дискримінації до інших суб'єктів фінансового ринку [110].

3.2. Державні механізми розкриття інформації та забезпечення прозорості у корпоративних відносинах України

Однією з основних проблем ефективного розвитку корпоративного управління в Україні є розкриття інформації емітентами цінних паперів.

В Україні сьогодні існує не система розкриття інформації, а система публікації офіційної звітності. Переважна більшість емітентів публікують інформацію, чітко дотримуючись стандартних форм, розроблених державними органами, і не розкриває інформацію щодо особливостей своєї діяльності. Практично не змінилася ситуація з якістю розкриття фінансової інформації і після введення Національних стандартів бухгалтерського обліку [232].

Суворий режим розкриття інформації є головною опорою ринкового моніторингу товариств і має ключове значення для реалізації акціонерами своїх прав голосу. Досвід країн з великими та активно функціонуючими фондовими ринками також свідчить про те, що розкриття інформації може бути надзвичайно дієвим засобом захисту акціонерів та впливу на поведінку корпорацій. Суворий режим розкриття інформації може допомогти в залученні капіталу і підтримувати довіру до ринків капіталу. Акціонери та потенційні інвестори потребують доступу до регулярної, достовірної, співставної та досить детальної інформації, щоб вони могли оцінити якість управління справами товариства з боку правління, а також прийняти поінформовані рішення щодо питань оцінки, власності та голосування за акціями [231].

Недостатня або не досить чітка інформація може погіршити функціонування ринку, призвести до зростання вартості капіталу та неефективного розподілу ресурсів.

Під державною політикою впровадження та розвитку корпоративних відносин розуміється: сукупність основних напрямів і способів діяльності держави для створення, зміцнення та сприяння нормативно-правового,

методичного, науково-технічного, організаційного та фінансового забезпечення для регулювання корпоративного сектору економіки.

Державна політика розкриття інформації – втручання держави у принципи корпоративного управління, відповідно до яких товариство повинно своєчасно та доступними засобами розкривати повну і достовірну інформацію з усіх суттєвих питань, що стосуються товариства, з метою надання можливості користувачам інформації (акціонерам, кредиторам, потенційним інвесторам тощо) приймати виважені рішення [1].

Розкриття інформації допомагає громадськості зрозуміти структуру та напрями діяльності корпорацій, корпоративну політику щодо екологічних та етичних стандартів, а також покращує взаємовідносини між товариством та суспільством, в якому вони функціонують. Важлива інформація, що підлягає розкриттю, включає (але не вичерпується) інформацію, яка наведена на рис. 3.7., розробленого на основі [107].

Рис 3.7. Розкриття інформації згідно принципів КУ

У річному звіті повинні міститись такі дані про суб'єкт корпоративних відносин: інформація про результати господарювання за попередній рік; підтверджені аудитором (аудиторською фірмою) річний баланс та довідка про фінансовий стан.

Щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, вона повинна містити дані про: підприємство; дату звітності та звітний період; валюту звітності та одиницю її виміру; відповідну інформацію щодо звітного та попереднього періоду; облікову політику підприємства та її зміни; консолідацію фінансових звітів; припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності; обмеження щодо володіння активами; участь у спільних підприємствах; виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування; переоцінку статей фінансових звітів; іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами) [233].

Одним з основоположних прав інвесторів є право на отримання інформації про структуру власності товариства та про їхні права в порівнянні з правами інших власників. Таке розкриття може включати інформацію про основних акціонерів та інших осіб, які контролюють або можуть контролювати корпорацію, включаючи дані про особливі права голосу, угоди між акціонерами, володіння контрольним або значним пакетом акцій, взаємне володіння акціями та взаємні гарантії.

Інвесторам потрібна інформація про членів ради та ключових виконавчих директорів, щоб вони могли оцінити їхній досвід та кваліфікацію, а також можливість виникнення конфлікту інтересів, який може впливати на їхні судження.

Питання оплати праці членів правління та ради також є важливим для акціонерів. Загалом, товариства повинні надавати достатню інформацію про винагороду, яка виплачується членам ради та правління (індивідуально чи загалом), щоб інвестори могли належним чином оцінити плюси та мінуси політики оплати праці та вплив на продуктивність схем підвищення матеріальної зацікавленості, таких, як, наприклад, опціон на акції [118].

Користувачі фінансової інформації та учасники фінансового ринку потребують інформації про значущі фактори ризику, які, в розумних межах, можуть бути спрогнозовані. Такі ризики можуть включати: ризики, пов'язані з конкретною галуззю економіки чи географічним районом; залежність від певних видів сировини; ризики на фінансовому ринку (включаючи ризики, пов'язані з процентними ставками або обмінним курсом валют); ризики, пов'язані з деривативами чи позабалансовими угодами; ризики, пов'язані із зобов'язаннями в сфері охорони навколишнього середовища.

Інформація про корпорацію повинна готуватися, перевірятися та розкриватися відповідно до високих стандартів якості бухгалтерського обліку, розкриття фінансової й нефінансової інформації та аудиту.

Інформація, яка подається у фінансових звітах, повинна бути дохідлива і розрахована на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання та зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, бути достовірною та надавати можливість користувачам порівнювати фінансові звіти корпорації за різні періоди та звіти різних підприємств.

Побудова системи розкриття інформації учасниками корпоративних відносин в Україні була започаткована введенням звітності професійних учасників ринку – організаторів торгівлі, реєстраторів та торговців цінними паперами. З 1996 року Комісією було розроблено вимоги до розкриття інформації при здійсненні емісії цінних паперів, а також сформовано нормативні вимоги до річної звітності відкритих акціонерних товариств [120].

Опрацювання більше 7 тисяч звітів емітентів призвело до уточнення кола питань, включених до звітних форм, дозволило визначити стандартний електронний формат звіту, ввести обов'язкову публікацію інформації про діяльність відкритих акціонерних товариств в офіційних виданнях Комісії. Таким чином, було започатковано створення інформаційного масиву даних про фінансово-господарську діяльність емітентів цінних паперів. У 2003 році було запроваджено річну звітність закритих акціонерних товариств [114].

Державна політика розкриття інформації регулюється Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України та задекларована у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» [121], Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України» [108], Розпорядженні Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо системи управління та розкриття інформації фінансовими установами» [120], Законі України «Про акціонерні товариства» [121].

Питання про розкриття інформації та документів, як і сам обсяг такого розкриття, є дуже суперечливим. Умовно документи в сфері корпоративних відносин можна поділити на категорії (рис. 3.8.).

Рис.3.8. Категорії документів, що підлягають розкриттю [142]

У зв'язку з розвитком комп'ютерних технологій та широкого застосування електронних документів та підпису контрактів комерційної

діяльності, останнім часом з'явилася нова категорія розкриття документації, що зберігається на електронних носіях. Як відомо, світ паперових і електронних документів відрізняється суттєво. Безумовно, в силу специфіки електронної форми зберігання це породжує цілу низку нових проблем, стосовно визначення різного типу інформації (документи, виступи, звуки, зображення тощо), її кількість, а також особливості зберігання, копіювання, передачі [142].

Останнім часом система розкриття інформації суб'єктів корпоративних відносин України зазнала значних змін. Відтепер емітенти розкриватимуть інформацію, в першу чергу, не для регулятора, а для інвесторів та акціонерів. Основні особливості системи розкриття інформації представлені на рис. 3.9.

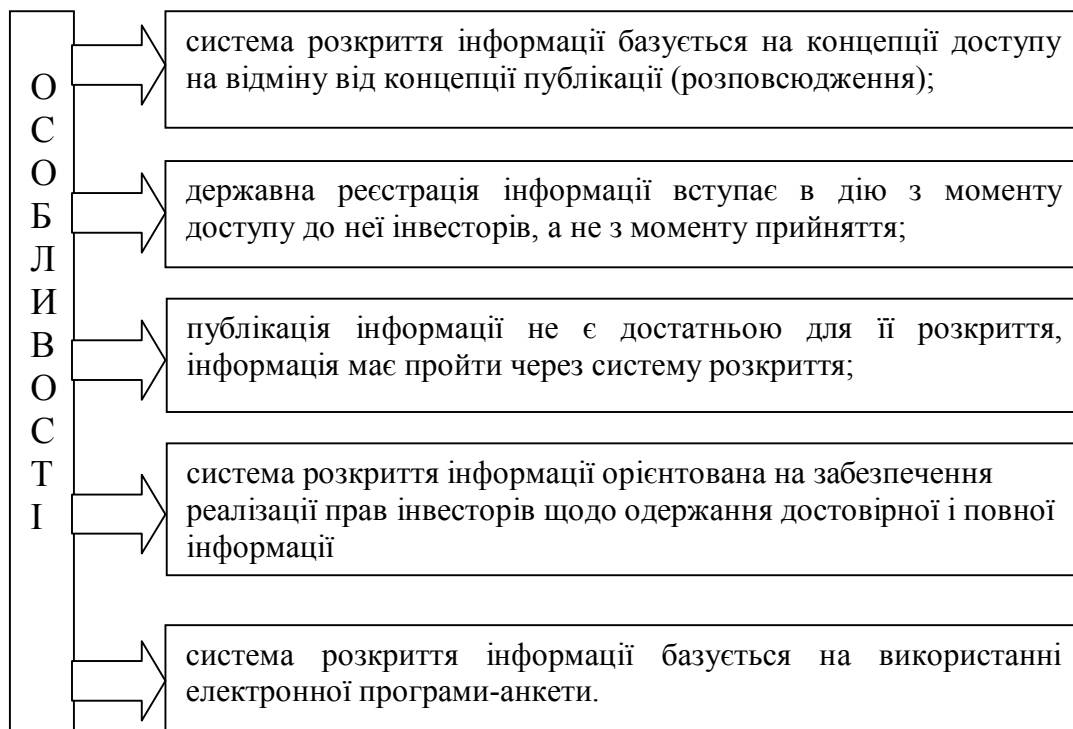

Рис. 3.9. Особливості системи розкриття інформації в Україні

Система розкриття інформації базується на розробленій законодавчій основі, яка представлена на рис. 3.10. у вигляді основної нормативно-правової бази регулювання інформаційної відкритості корпорацій.

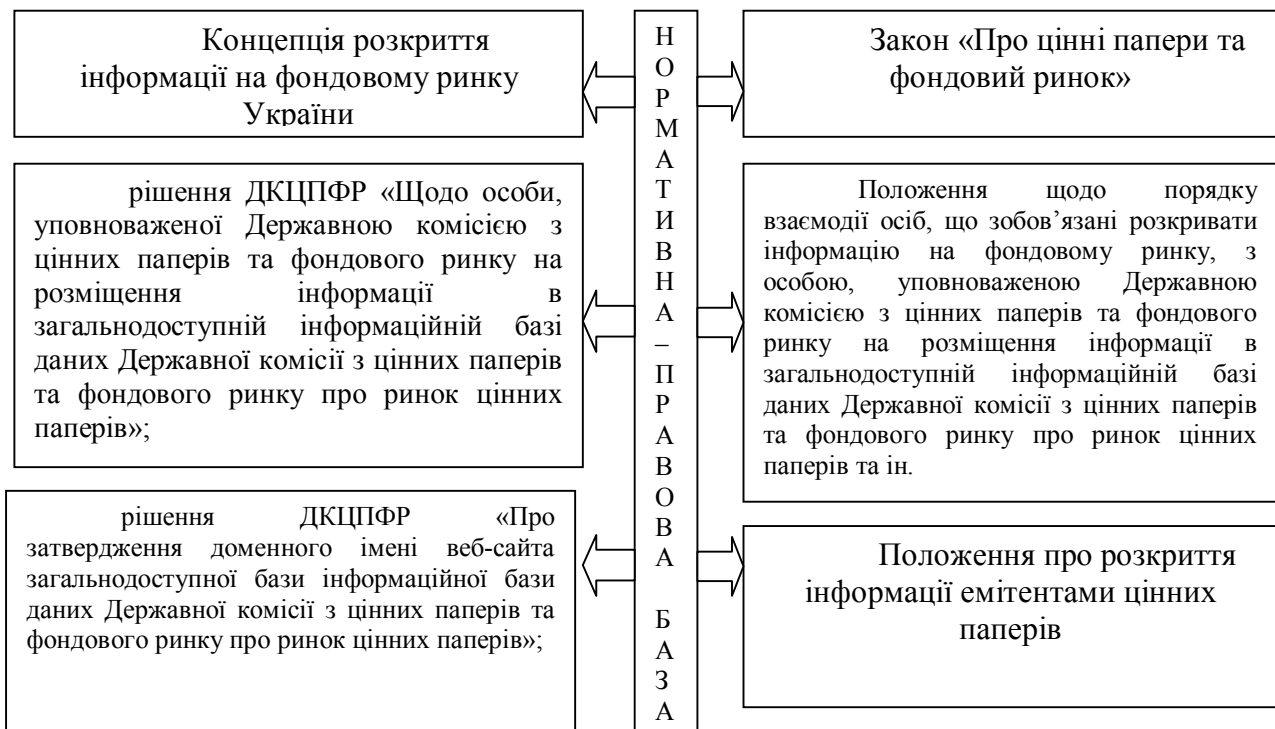

Рис. 3.10. Нормативно-правова база регулювання інформаційної відкритості корпорацій в Україні

З вищезазначеного можна визначити основні напрямки державного регулювання розкриття інформації між суб'єктами корпоративних відносин в Україні (рис.3.12.).

Розкриття інформації про АТ завжди мало два аспекти. По-перше, доступ до інформації повинні мати акціонери АТ, які мають право звертатися до товариства з відповідним запитом. А по-друге, АТ зобов'язане публікувати регулярну та особливу інформацію про свою діяльність у порядку, передбаченому законодавством.

Проведено моніторинг інформації від емітентів цінних паперів (майже 26,2 тисячі), наданої до центрального апарату Комісії та територіальних органів Комісії (табл.3.6).

Правове регулювання

Концепція розкриття інформації на фондовому ринку,

Закон «Про цінні папери та фондовий ринок»,

Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів.

рішення ДКЦПФР «Щодо особи, уповноваженої Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку на розміщення інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів»;

рішення ДКЦПФР «Про затвердження доменного імені веб-сайта загальнодоступної бази інформаційної бази даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів»;

Положення щодо порядку взаємодії осіб, що зобов'язані розкривати інформацію на фондовому ринку, з особою, уповноваженою Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку на розміщення інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів та ін.

Організаційне регулювання

Організація розміщення емітентом інформації та доступу до неї інвесторів в електронних засобах інформації (через мережу Інтернет);

організація використання емітентом програмних засобів для підготовки регулярної та особливої інформації й подання до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

організація процесу отримання та розкриття інформації між суб'єктами корпоративних відносин (строки, етапи)

Технічне регулювання

Функціонує загальнодоступна інформаційна база даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів та інші органи державної влади, вільний доступ до яких здійснюється через веб-сайт у мережі Інтернет - <http://www.ssmc.gov.ua>, www.smida.gov.ua, <http://portal.rada.gov.ua/> та ін. На сайті здійснюватиметься оприлюднення особливої інформації і квартальної звітності емітентів цінних паперів, а з наступного року – і річної звітності.

Процес розміщення повідомлень на сайті передбачає такі етапи:

реєстрація емітента;

отримання коду активації;

отримання реєстраційного коду;

авторизація на сайті;

надсилання повідомлень.

Рис. 3.12. Основні напрямки державного регулювання розкриття інформації між суб'єктами корпоративних відносин в Україні

**Види отриманих Комісією інформацій від емітентів цінних паперів у
2005-2009 рр. [112]**

Період	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Регулярна інформація ВАТ та емітентів облігацій	7587 емітентів	7366 емітентів	7093 емітента	7007 емітентів	6685 емітентів
Особлива інформація ВАТ та емітентів облігацій	4571 повідомлення	5143 повідомлення	8378 повідомлень	10713 повідомлень	9712 повідомлень
Регулярна інформація ЗАТ	6837 емітентів	7041 емітент	6091 емітент	6364 емітента	5673 емітента
Квартальна інформація АТ з державною часткою більше 10%	3424 емітента	3237 емітентів	3819 емітентів	3547 емітентів	3395 емітентів
Інформація про зміну реєстратора власників іменних цінних паперів	-	375 повідомлень	802 повідомлення	660 повідомлень	473 повідомлення

За підсумками подання інформації корпораціями в цілому простежується негативна тенденція щодо усвідомлення необхідності розкриття інформації про свою діяльність з метою залучення інвестицій. Склад системи звітності емітентів цінних паперів – суб'єктів корпоративних відносин – представлений в табл. 3.7.

Система звітності емітентів цінних паперів

Вид звітності	Визначення	Зміст
Особлива інформація про емітента	Це інформація про будь-які дії, що можуть вплинути на фінансово-господарський стан емітента та призвести до значної зміни вартості його цінних паперів.	Відомості про: прийняття рішення про розміщення цінних паперів на суму, що перевищує 25 відсотків статутного капіталу; прийняття рішення про викуп власних акцій; факти лістингу/делістингу цінних паперів на фондовій біржі; отримання позики або кредиту на суму, що перевищує 25 відсотків активів емітента; зміну складу посадових осіб емітента; зміну власників акцій, яким належить 10 і більше відсотків голосуючих

Продовження табл. 3.7.

		акцій; рішення емітента про утворення, припинення його філій, представництв; рішення вищого органу емітента про зменшення статутного капіталу; порушення справи про банкрутство емітента, винесення ухвали про його санацію; рішення вищого органу емітента або суду про припинення або банкрутство емітента.
Регулярна інформація про емітента	Це річна та квартальна звітна інформація про результати фінансово-господарської діяльності емітента, яка подається Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку (в тому числі в електронному вигляді).	Річна інформація містить відомості про: найменування та місцезнаходження емітента, розмір його статутного капіталу; орган управління емітента, його посадові особи та засновники; господарська та фінансова діяльність емітента; цінні папери емітента (вид, форма випуску, тип, кількість), розміщення та лістинг цінних паперів; річна фінансова звітність; аудиторський висновок. Квартальна інформація містити відомості про: найменування та місцезнаходження емітента, розмір його статутного капіталу; орган управління емітента, його посадові особи та засновники; господарська та фінансова діяльність емітента; цінні папери емітента (вид, форма випуску, тип, кількість); квартальна фінансова звітність; участь емітента у створенні інших підприємств, установ та організацій.

На відміну від річної, квартальна звітність обмежується низкою акціонерних товариств та холдингових компаній зі значною державною часткою (більше 10 відсотків) у статутному капіталі [123].

Квартальний звіт містить відомості про товариство та дві форми фінансової звітності – баланс та звіт про фінансові результати, тому він дає змогу проведення оперативного моніторингу діяльності такого товариства за основними фінансовими показниками його діяльності.

Будь-який вид звіту вважається прийнятим, якщо він поданий своєчасно, підготовлений у електронній та паперовій формах, складений відповідно до

вимог Положення Комісії, друкована копія звіту за складом інформації відповідає електронній формі звіту.

Річний звіт емітента цінних паперів є базовою складовою цієї системи. Він відображає реальний стан товариства за наслідками господарювання у поточному році і містить комплект фінансової звітності, підтверджений аудитором. Звітним періодом для складання звіту є календарний рік. Перший звітний рік емітента може бути меншим за 12 місяців, оскільки він нараховується з дати його державної реєстрації для відкритого акціонерного товариства та емітента облігацій; з дати державної реєстрації випуску цінних паперів – для закритих акціонерних товариств.

Публічне АТ зобов'язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, на якій розміщується інформація, що підлягає публікації відповідно до законодавства, а також інформація, визначена пп. 1 - 3, 5, 6, 10, 11, 13 - 16 частини першої ст. 77 Закону «Про АТ». Згідно з п. 8 Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, затвердженого рішенням ДКЦПФР від 19.12.06 р. № 1591 (далі - Положення), емітент при оприлюдненні інформації на сторінці в мережі Інтернет забезпечує вільний доступ до такої інформації, а також повідомляє на вимогу зацікавлених осіб адреси сторінок в мережі Інтернет, на яких вона оприлюднюється.

У питаннях щодо розкриття корпораціями регулярної та особливої інформації Законом «Про АТ» не привнесено жодних кардинальних нововведень.

Крім цього, було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення [116], а саме, зазначений Кодекс було доповнено ст. 163-11 «Порушення порядку розкриття інформації на фондовому ринку», яка передбачає відповідальність за:

несвоєчасне розкриття інформації на фондовому ринку, вчинене посадовою особою емітента чи професійного учасника фондового ринку;

нерозкриття інформації на фондовому ринку, вчинене посадовою особою емітента чи професійного учасника фондового ринку;

розкриття на фондовому ринку інформації не в повному обсязі або розкриття недостовірної інформації, вчинене посадовою особою емітента або професійного учасника фондового ринку.

Канали розповсюдження інформації повинні передбачати рівноправний, своєчасний та не пов'язаний із надмірними витратами доступ користувачів до необхідної інформації.

Емітент зобов'язаний не менше одного разу на рік інформувати громадськість про своє господарсько-фінансове становище і результати діяльності (надалі – річний звіт). Річний звіт публікується не пізніше дев'яти місяців року, наступного за звітним, і надсилається держателям іменних акцій та реєстральному органу. Публікація річного звіту здійснюється емітентом в одному із офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи ДКЦПФР.

До важливих міжнародних джерел, що регулюють розкриття інформації суб'єктів корпоративних відносин відносяться Стандарти розкриття інформації, схвалені Міжнародною організацією Комісій з цінних паперів (IOSCO); Директиви Європейського Співтовариства, які включають такі директиви, як:

1. Директива «Про проспект емісії, що підлягає оприлюдненню, коли цінні папери пропонуються широкому загалу або допускаються до торгівлі»;
2. Директива «Про включення цінних паперів до офіційного лістингу на фондовій біржі та інформація про цінні папери, яка підлягає опублікуванню»;
3. Директива «Про гармонізацію вимог щодо прозорості стосовно інформації про емітентів, цінні папери яких допускаються до торгівлі на організованому ринку».

Зазначені програмні документи були імплементовані в Україні Положенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку» (рішення від 19 грудня 2006 р. № 1591).

Основні принципи розкриття інформації містяться у розділі IV «Принципів корпоративного управління», які затверджені Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України (рішення від 11 грудня 2003 р. №

571). Цей документ ґрунтується здебільшого на розроблених у 1999 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) Принципах корпоративного управління.

Принципи ОЕСР підтримують концепцію розкриття інформації про усі важливі зміни/події, що відбуваються в період між наданням регулярних звітів. Принципи також підтримують вимогу одночасного надання інформації всім акціонерам з метою забезпечення однакового та справедливого ставлення до всіх акціонерів [124].

Важлива інформація в корпораціях, що підлягає розкриттю, містить:

1. Результати фінансової та операційної (господарської) діяльності корпорації. Фінансові звіти, перевірені аудитором, що містять фінансові показники та дані про фінансовий стан компанії (як правило, вони включають баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про грошові потоки та додатки до фінансових звітів), є найбільш поширеними джерелами інформації про корпорацію. Дві головні мети фінансових звітів (у тому вигляді, як вони надаються на цей час) полягають у тому, щоб забезпечити належний контроль і основу для оцінки цінних паперів компанії. До річних звітів також, як правило, включаються пояснення Правління та аналіз господарської діяльності корпорації. Пояснення Правління є найбільш корисними, коли вони читаються разом з фінансовими звітами. Інвестори особливо зацікавлені в отриманні інформації, яка може висвітлити перспективи діяльності компанії.

2. Загальна структура власності та розподіл прав голосу в корпоративних відносинах. Одним з головних прав інвесторів є право на отримання інформації про структуру власності компанії та про їхні права у порівнянні з правами інших власників. У різних країнах досить часто вимагається розкриття даних про власність після подолання певної межі власності. Таке розкриття може включати інформацію про основних акціонерів та інших осіб, які контролюють або можуть контролювати корпорацією, включаючи дані про особливі права голосу, угоди між акціонерами, володіння контрольним або значним пакетом

акцій, взаємне володіння акціями та взаємні гарантії. Корпорація також має надавати інформацію про угоди з особами, пов'язаними з нею.

3. Члени Наглядової Ради і провідні виконавчі директори та винагорода, яку вони отримують. Інвесторам потрібна інформація про членів Ради та провідних виконавчих директорів, щоб вони могли оцінити їхній досвід та кваліфікацію, а також можливість виникнення конфлікту інтересів, який може впливати на їхні судження.

Питання оплати праці членів Правління і Ради також є важливими для членів корпоративних відносин. Загалом, корпорації повинні надавати достатню інформацію про винагороду, яка виплачується членам Ради та Правління (індивідуально чи загалом), щоб інвестори могли належним чином оцінити плюси та мінуси політики оплати праці та вплив схем підвищення матеріальної зацікавленості (таких як, наприклад, опціон на акції) на продуктивність роботи органів управління корпорації.

4. Значущі фактори ризику, які можна спрогнозувати. Користувачі фінансової інформації та учасники фондового ринку потребують інформації про значущі фактори ризику, які в розумних межах можуть бути спрогнозовані. Такі ризики можуть включати:

- ризики, пов'язані з конкретною галуззю економіки чи географічним районом;

- залежність від певних видів сировини;

- ризики на фінансовому ринку (включаючи ризики, пов'язані з процентними ставками або обмінним курсом валют);

- ризики, пов'язані з деривативами чи позабалансовими угодами;

- ризики, пов'язані із зобов'язаннями у сфері охорони навколишнього середовища.

5. Питання, пов'язані з працівниками та іншими зацікавленими особами. Заохочується надання корпораціями інформації щодо ключових питань, які стосуються працівників та інших зацікавлених осіб, що можуть суттєво впливати на результати діяльності корпорації. Інформація може надаватися з

таких питань, як відносини між Правлінням та трудовим колективом, відносини з іншими зацікавленими особами, такими, як кредитори, постачальники, місцеві органи влади [108].

У деяких країнах існують вимоги щодо надання детальної інформації з кадрових питань. Кадрова політика, включаючи програми підвищення кваліфікації або плани розміщення акцій серед працівників корпорації, можуть бути для учасників ринку джерелом важливої інформації про конкурентні переваги тієї чи іншої компанії (ДОДАТОК Б).

6. Структура і політика управління корпорацією. Заохочується надання компаніями звітів про те, як вони на практиці застосовують відповідні принципи корпоративного управління. Розкриття інформації про структуру управління і політику корпорації, зокрема, про розподіл повноважень між акціонерами, Правлінням та Радою, є важливим елементом для оцінки механізмів управління компанією.

Інформація повинна готуватися, перевірятися та розкриватися відповідно до високих стандартів якості розкриття фінансової й нефінансової інформації та аудиту [231].

Формування та наповнення ринкового інформаційного середовища через систему розкриття інформації учасниками корпоративних відносин та створеної інфраструктури у різних країнах має певні особливості [125].

Формулювання поняття суттєвості інформації змінюється в різних країнах. Поняття суттєвості взагалі має дві функції. Перша функція - обирати таку інформацію, яка особливо корисна як інвестиційна, і тому повинна розкриватися. Друга функція - працювати як критерій для роз'яснення обсягу інформації, що повинна розкриватися або дозволити корпорації застосовувати менш сувору практику бухгалтерського обліку, якщо такий режим не суперечить меті розкриття (тобто надання належної інформації для інвесторів). У деяких країнах існують особливі вимоги до інформації, яка повинна бути викладена на обкладинці або на сторінках недалеко від обкладинки, або в інших зазначених місцях документа. У деяких країнах і за певних обставин

вимагаються фінансові звіти або інша фінансова інформація стосовно іншої юридичної особи, крім емітента цінних паперів, що пропонуються або реєструються [107].

Деякі країни мають додаткові вимоги до розкриття інформації, які мають відношення до конкретних секторів економіки (ДОДАТОК В).

Основоположним принципом у будь-якій системі корпоративного управління є відкритість і прозорість між різними корпоративними органами управління. Розкриття інформації відіграє ключову роль. Компанії повинні розкривати акціонерам усю релевантну і важливу інформацію, принаймні таку: чіткі цілі в плані фінансової діяльності та чітку корпоративну стратегію; результати діяльності за квартал; будь-яку важливу інформацію, що може вплинути на вартість акцій, і, яка повинна негайно розкриватися акціонерам; члени ради повинні розкривати свою заінтересованість в угодах або будь-яких справах, що стосуються компанії.

В Україні система розкриття інформації є ще далекою від світових стандартів. Як показує аналіз звітності, що підлягає розкриттю, суб'єкти корпоративних відносин часто перетворюють звіт на рекламний буклет, замовчуючи суттєві факти, що трапились протягом року. Отже, система розкриття інформації в Україні потребує ретельного перегляду та переосмислення з огляду на світові стандарти. Причому вдосконалення системи розкриття інформації є однією з першочергових задач і має буди забезпечення одночасно з перереєстрацією акціонерних товариств у відповідності до вимог нового Закону «Про АТ», оскільки останнім часом намічується тенденція щодо зменшення кількості акціонерних товариств. За даними Держкомстату в Україні станом на 01.04.2009 року було зареєстровано 9984 відкритих(публічних) акціонерних товариств та 20364 закритих(приватних) акціонерних товариств, тоді як станом на 01.07.2009 року 9871 та 20209 відповідно [110].

Відповідно до «Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів», затвердженого рішенням Комісії від 19.12.06. № 1591 (зі змінами),

теруправління здійснює прийом та обробку наданих регулярних (річних та квартальних) звітів та особливих інформацій .

У 2010 р. вступило в дію рішення Комісії №1355 від 30.09.09., яким внесені зміни до «Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів» затверджених рішенням ДКЦПФР № 1591 від 19.12.06., згідно якого дія цього Положення поширюється на емітентів, які здійснили відкрите (публічне) розміщення цінних паперів, а також на відкриті (публічні) акціонерні товариства, які здійснили перше закрите (приватне) розміщення акцій [113].

Досвід розвинутих країн з активним фондовим ринком виявив об'єктивну необхідність розкриття інформації про суб'єктів корпоративних відносин та випущені ними цінні папери. Необхідність формування інформаційного середовища ринку цінних паперів та повноцінної його інфраструктури обумовлена потребами ефективного механізму ціноутворення для прийняття обґрунтованих рішень інвесторами про розподіл капіталу [128].

На основі аналізу внутрішніх та зовнішніх чинників законодавчого забезпечення прозорості на ринку цінних паперів запропоновано два види прозорості: прозорість корпорації і прозорість ринку. Прозорість корпорації, що діє на ринку цінних паперів, залежить від ступеня розкриття інформації, що означає процес надання даних і повідомлень про стратегічні рішення за умови їх своєчасного розповсюдження. Ринок потребує надання коректної і своєчасної фінансової звітності як основи розкриття інформації і дотримання принципів контролю за її достовірністю. Надання інформації супроводжується витратами, отже при визначенні вимог до її розкриття доцільно зіставляти корисність для суспільства з витратами корпорацій. Прозорість ринку означає створення умов, коли інформація про існуючу ситуацію, ухвалені рішення і дії виявляється доступною і зрозумілою для всіх учасників ринку. Основоположним структурним елементом прозорості є операція купівлі-продажу акцій на фондовому ринку [129].

Дотримання принципу прозорості дуже актуально для акціонерних товариств, які створені в процесі приватизації в Україні. Відсутність гласності, безконтрольність та непідзвітність виконавчих органів акціонерам часто призводять до свавілля, відкритої зневаги до інтересів останніх та, насамперед, дрібних утримувачів акцій, і, як результат, розоренню та банкрутству багатьох підприємств при особистому збагаченні керівництва підприємств.

Фінансові звіти, перевірені аудитором, що містять фінансові показники та дані про фінансовий стан товариства (як правило, вони включають баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про грошові потоки та додатки до фінансових звітів), є найпоширенішими джерелами інформації про товариство. Дві головні мети фінансових звітів (у тому вигляді, як вони надаються на цей час) полягають у тому, щоб забезпечити належний моніторинг і основу для оцінки цінних паперів товариства. Інвестори особливо зацікавлені в отриманні інформації, яка може пролити світло на перспективи діяльності товариства [129].

Система розкриття інформації в сфері корпоративних відносин складається з централізованого збору та реєстрації звітності його учасників, а також організації каналу доступу до інформації зацікавлених осіб.

Інформація в АТ повинна бути повною, конкретною, зрозумілою, достовірною та своєчасною. Для цього використовуються наступні шляхи її поширення (табл. 3.8)

Таблиця 3.8

Шляхи поширення інформації

<p>Публікація в офіційних друкованих виданнях</p>	<p>Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» зобов'язує товариство не менше одного разу на рік інформувати громадськість про свій господарсько-фінансовий стан і публікувати річні звіти у встановлені терміни.</p> <p>Публічне акціонерне товариство зобов'язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, на якій у порядку, встановленому Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, розміщується інформація, що підлягає оприлюдненню (ст.78, Закону України «Про акціонерні товариства»).</p>
---	---

Поширення через засоби комунікації	Письмове повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально (з урахуванням частини другої цієї статті) особою, яка скликає загальні збори, у спосіб, передбачений статутом акціонерного товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення (ст.35 Закону України «Про акціонерні товариства»).
Безпосереднє надання на запит зацікавлених осіб	Протягом 10 робочих днів з дня надходження письмової вимоги акціонера корпоративний секретар, а в разі його відсутності - виконавчий орган акціонерного товариства зобов'язаний надати цьому акціонеру завірені підписом уповноваженої особи товариства та печаткою товариства копії відповідних документів, визначених частиною першою цієї статті. За надання копій документів товариство може встановлювати плату, розмір якої не може перевищувати вартості витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою (ст.78 Закону України «Про акціонерні товариства»).

Вказана інформація повинна бути достатньою для оцінки реального стану та перспектив товариства і представлена у формі, доступній для розуміння.

Низька якість корпоративного управління та інформаційна закритість компанії негативно позначаються на ринковій капіталізації компанії і обмежують її можливості. Інформаційна непрозорість, недосконале законодавство, недостатній рівень конкурентоспроможності вітчизняних корпорацій – це не повний список негативних рис корпоративного управління в Україні.

Якщо інформація невчасно розповсюджується, це може стати загрозою конфліктів між учасниками корпоративних відносин.

Під корпоративними конфліктами в акціонерних товариствах маються на увазі істотні розбіжності між акціонерами АТ, а також між акціонерами АТ і самим товариством в особі його органів управління та посадових осіб щодо питань корпоративного управління товариством і його фінансово-господарської діяльності, викликані різним розумінням акціонерами і посадовими особами АТ окремих положень корпоративного законодавства України.

За способом вирішення корпоративні конфлікти є конфліктами правовими. Учасники конфліктів обґрунтовують свої права та обов'язки, юридичні і фактичні дії нормами права. У випадку неможливості самостійно розв'язати конфлікт шляхом доказу одним з учасників конфлікту наявності або пріоритетності свого права, відсутності або неістотності свого обов'язку, такий конфлікт вирішується судом шляхом розгляду господарської, цивільної і, нерідко, кримінальної справи [131].

Адміністративно-правове врегулювання конфліктів у сфері корпоративного управління – це затвердження державою чи уповноваженими нею органами юридичних норм поведінки акціонерів і органів управління акціонерного товариства, обов'язкових для виконання і підтриманих громадською думкою [131].

Правове врегулювання конфліктів у сфері корпоративного управління акціонерним капіталом – це дії органів державного управління та акціонерного товариства для виконання певних заходів щодо розв'язання корпоративних конфліктів, а також установа правил поведінки учасників у цьому вирішенні [131].

Методи адміністративно-правового врегулювання конфлікту – сукупність юридичних прийомів, засобів, способів дії управлінських систем (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Регулювання конфліктів[131]

Адміністративно-правове врегулювання конфліктів	
Аспект	Сутність
Соціологічний	Прогнозування та розроблення нової стратегії вирішення конфліктів на підставі інформації про попередній стан і характер розвитку акціонерного товариства
Нормативний	Розробка та юридичне закріплення у внутрішніх документах акціонерного товариства норм корпоративних стандартів, які впорядковують відносини під час конфліктних ситуацій
Практичний	Практична реалізованість норм корпоративних стандартів, їхній вплив на свідомість, поведінку акціонерів

За результатами узагальнення існуючих наукових та практичних підходів до управління корпоративними конфліктами були запропоновані наступні принципи, які можуть слугувати орієнтирами для побудови ефективної системи корпоративного управління в акціонерних товариствах:

1. Принцип методологічного та інформаційного співробітництва між органами управління АТ та акціонерами у процесі розробки внутрішніх нормативних документів, стратегій, прогнозів і планів діяльності АТ;

2. Принцип визначеності, регламентації та стабільності складу функцій та методів регулювання у АТ питань наявності конфліктів інтересів та інших питань розкриття інформації, яка стосується важливих питань діяльності АТ, у т.ч. роботи органів управління АТ та окремих його посадових осіб.

3. Принцип врівноваженої відкритості АТ по відношенню до громадськості, об'єктивності та повноти інформування суспільства і потенційних інвесторів про основні результати та пріоритети у діяльності АТ, цінності по відношенню до акціонерів.

4. Принцип визнання наявності зон взаємного невтручання, тобто невтручання одних суб'єктів корпоративних відносин у питання, які відносяться до закріплених у внутрішніх нормативних документах АТ повноважень інших суб'єктів корпоративних відносин.

5. Принцип суспільної відповідальності керівництва АТ перед територіальною громадою і суспільством, державою в цілому (забезпечення прибутковості, сплата усіх передбачених чинним законодавством податків та зборів, адекватність бухгалтерського обліку, соціальні відрахування у державні та місцеві фонди, нарощування обсягів виробництва, що впливає на ВВП).

6. Принцип залучення до щорічних перевірок АТ незалежних та кваліфікованих аудиторів. Залучення до участі названих осіб дозволяє забезпечити об'єктивність оцінки ситуації конфлікту інтересів в АТ [132].

Необхідно підкреслити, що цінність інформації визначається можливістю її знаходження та доступу в регламентований час. Саме це визначає систему розкриття інформації, як орієнтовану на користувача (споживача), а не на

інших суб'єктів цієї системи. А критерієм ефективності побудови системи розкриття інформації на ринку цінних паперів буде можливість для будь-якого користувача знайти інформацію і отримати до неї доступ достатньо швидко.

Все більше уваги у регулюванні корпоративних відносин на європейському рівні приділяється питанням розкриття інформації. За думкою багатьох експертів, самий факт того, що інформація про певні дії або факти повинна бути опублікована чи розкрита серед зацікавлених осіб, забезпечує дотримання найкращих стандартів корпоративної поведінки значно ефективніше, ніж прямі заборони або обмеження, встановлювані нормами права. Практика свідчить, що учасники корпоративних відносин прагнуть уникати у своїй діяльності вчинків, які можуть бути оцінені як недобросовісні, сумнівні. Передбачити усі варіанти такої поведінки у нормах права та заборонити їх практично неможливо, тому механізм розкриття інформації є найбільш дієвим способом забезпечення належної поведінки учасників корпоративних відносин. Такий механізм являє собою більш гнучкий та необтяжливий засіб регулювання, аніж встановлення у законодавстві деталізованих правових норм. Крім того, виконання учасниками корпоративних відносин вимог щодо повного, суттєвого та своєчасного розкриття інформації проконтролювати значно легше, ніж виконання вимог щодо певної поведінки.

У перспективі багато норм чинного корпоративного законодавства, які регулюють поведінку сторін шляхом прямих приписів або заборон, мають бути замінені вимогами розкриття інформації [183].

Але у регулюванні корпоративних відносин через механізм розкриття інформації є певні обмеження:

розкриття інформації є сферою регулювання, у якій взаємодіють норми корпоративного законодавства та законодавства про цінні папери – і тому дуже часто одна і та ж інформація потребує неодноразового розкриття. Вимоги цих двох галузей законодавства щодо розкриття інформації мають бути скоординовані та узгоджені.

надто широке застосування механізмів розкриття інформації може привести до перевантаження учасників корпоративних відносин інформацією різного роду – таке перевантаження призведе до нездатності заінтересованих осіб адекватно оцінювати надану інформацію. Насичення інформації даними, що не мають суттєвого значення і ускладнюють сприйняття основної частини інформації, слід розглядати як порушення вимог щодо розкриття інформації. Важливе значення має також форма надання інформації.

Однією з основних причин повільного припливу іноземних інвестицій в Україні є недостатність інформації, яку може отримати потенційний інвестор від українського підприємства. Основою такої інформації є фінансова звітність підприємств.

Як свідчить світовий досвід, іноземні інвестиції, в першу чергу, спрямовуються до тих країн, які, крім економічного потенціалу, мають політичну стабільність, законодавчу урегульованість інвестиційної діяльності, дієву систему захисту прав інвесторів, сучасну та розвинену ринкову інфраструктуру.

3.3. Місце корпоративній інформаційній політиці у КСВ

Сьогодні публічні компанії дедалі більше уваги приділяють питанням ефективності корпоративного управління, підтримки прийняття стратегічних управлінських рішень, ефективності корпоративних систем фінансової звітності, контролю і управління ризиками. Практично всі компанії, які мають високий потенціал для успішного проходження IPO, постають перед необхідністю поліпшення якості бізнесу в усіх його аспектах, в тому числі й з точки зору інформаційних технологій.

Корпоративна інформаційна система (КІС) – управлінська ідеологія, що поєднує бізнес-стратегію підприємства (з вбудованою для її реалізації

структурою) і передові інформаційні технології. Прийнято вважати, що головну увагу при цьому приділяють відпрацьованій структурі керування, що складає функціональну частину підприємства, а автоматизація виконує другорядну, інструментальну роль [234].

Основними принципами інформаційної політики корпорацій мають бути такі: регулярність та оперативність надання інформації; доступність інформації для акціонерів та інших зацікавлених осіб; достовірність та повнота інформації, що розкривається; наявність балансу між відкритістю АТ та дотриманням його інтересів.

Корпоративні інформаційні системи є розвитком систем для робочих груп, орієнтованих на масштаб підприємства, які можуть підтримувати територіально рознесені вузли та мережі, та має ієрархічну структуру з декількох рівнів. КІС, окрім забезпечення доступу до інформаційного фонду робочої групи, забезпечує доступ з будь-якого підрозділу до центральної або розподіленої бази даних корпорації. Для таких систем характерна архітектура «клієнт-сервер» зі спеціалізацією серверів [234].

Інформаційна політика корпорації має бути спрямована на досягнення найбільш повної реалізації прав акціонерів щодо отримання інформації, яка є важливою для прийняття ними інвестиційних та управлінських рішень, а також на захист конфіденційної інформації, розголошення якої може нанести збитків АТ та його акціонерам.

Як і громадськість, керівники корпорацій основним джерелом інформації про соціально відповідальну поведінку корпорацій називають ЗМІ (84%). При цьому повністю довіряють інформації з різних джерел 2% респондентів; певною мірою – 60%. Значна доля керівників (70%) вважає, що такої інформації нині недостатньо [156].

Ще одним аргументом на користь актуальності, впливовості, яке має КСВ у світовому вимірі для бізнес діяльності, можуть слугувати дані з останнього опитування «Глобального Бізнес Барометру», який проводився на замовлення журналу The Economist. В інтернет-опитуванні взяли участь 1122 респонденти,

з яких 42% представляли європейські, 23% азійські бізнес компанії та 19% базувались у США та Канаді. Рівень пріоритету корпоративної інформаційної політики у сфері КСВ в країнах світу представлені на рис. 3.13.

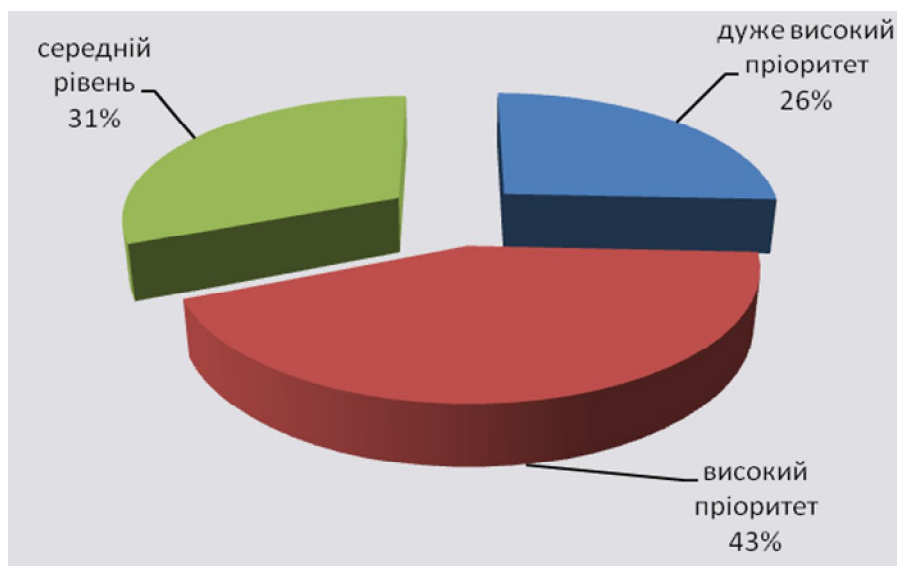

Рис. 3.13. Рівень пріоритету корпоративної інформаційної політики в КСВ у 2010 р.[156]

В цілому, корпоративна інформаційна політика корпорацій США, Канади, азійського та європейського бізнесу мають високий рівень пріоритету у КСВ.

Достатність інформації у сфері КСВ, можна знайти на рис. 3.14.

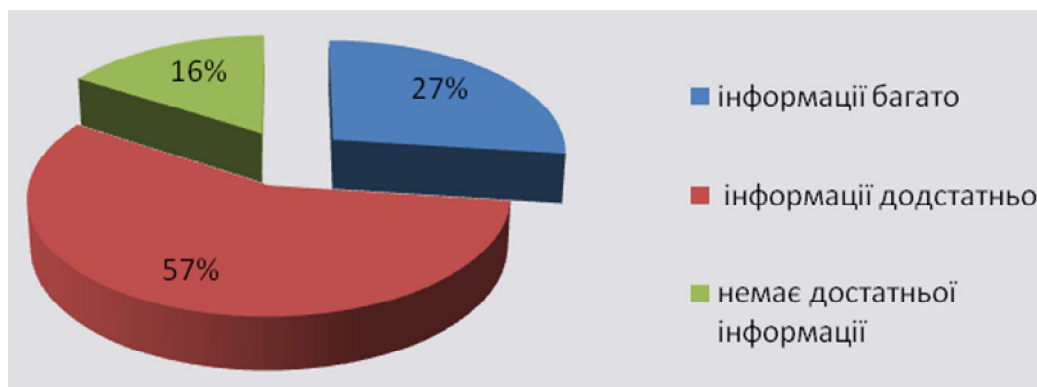

Рис. 3.14. Достатність інформації у сфері КСВ у 2010 р. [157]

Таким чином можна зробити висновок, що інформації в сфері КСВ достатньо, про що свідчать дані опитування (57%). Тільки 27% опитуваних вважають, що інформації багато. Це дає змогу відзначити необхідність вдосконалення інформаційної бази корпорацій в сфері КСВ.

Найбільш перспективними джерелами інформації на майбутнє керівники компаній вважають звіти і аналітику незалежних організацій.

Компанія повинна вміти сприймати конструктивну критику і ефективно впроваджувати зворотний зв'язок у систему ухвалення рішень.

Зворотний зв'язок залишається головним викликом нефінансової звітності: представники груп впливу хочуть мати доступ до інформації у нефінансових звітах, але рідко подають формальні пропозиції на їх основі. Форми опитування, які розсилаються компаніями разом зі звітом, або онлайн-опитувальники потрібні, але рідко приносять бажані результати. Рекомендованим способом для отримання зворотного зв'язку від груп впливу є проведення двосторонніх зустрічей [134].

Оцінка зворотного зв'язку від різних груп впливу представлена на рис. 3.15.

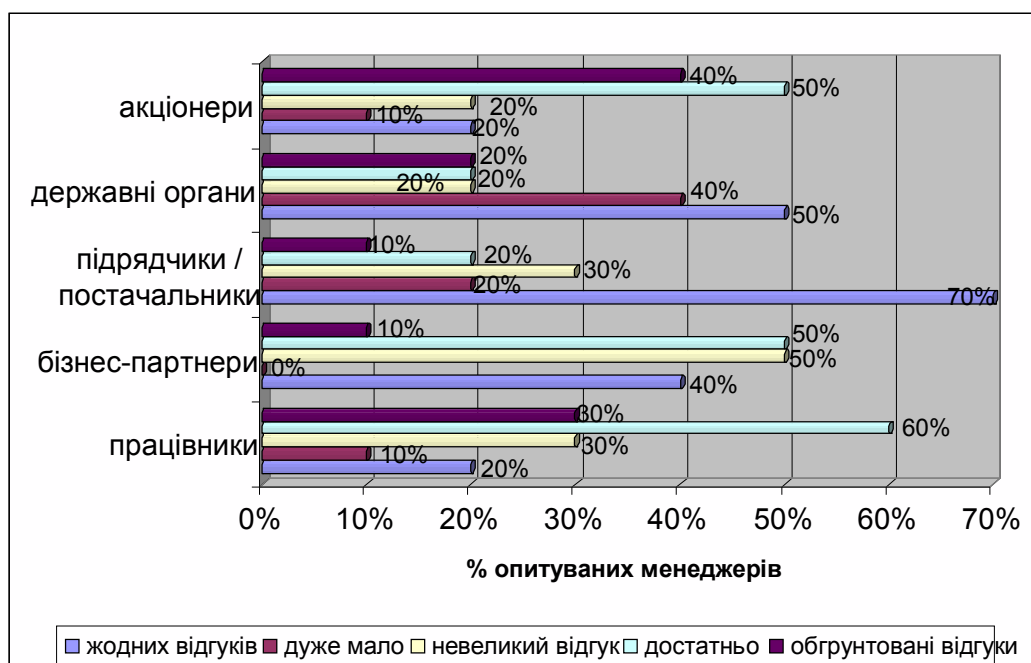

Рис.3.15. Оцінка зворотного зв'язку, який отримала корпорація на свій нефінансовий звіт від різних груп впливу [134]

Зворотний зв'язок за оцінкою працівників та акціонерів за характером впливу є додатним, бо він впливає на систему таким чином, що збільшує вихідний результат її функціонування. Підрядчики та постачальники, державні

органи оцінили зворотний зв'язок корпорації на не фінансовий звіт на 10%, що говорить про те, що даний зворотний зв'язок майже не впливає на вихідний результат її функціонування системи.

Нині усе більше число компаній, разом з річними звітами, публікують інформацію про свої соціальні програми.

Корпоративний соціальний звіт – це публічний інструмент інформування акціонерів, співробітників, партнерів і усього суспільства про те, як і якими темпами компанія реалізує закладені у своїй місії або стратегічних планах розвитку цілі відносно економічної стійкості, соціального благополуччя і екологічної стабільності [135].

Серед провідних корпорацій, що регулярно публікують свої соціальні звіти, можна назвати такі всесвітньо відомі компанії як: «BP Amoco», «Johnson & Johnson», «Konica», «Nokia», «Procter & Gamble», «Royal Dutch Shell», «Банк ABN AMRO», «Група Данон», «Форд», «Інтел», «Нестле», «Юнилевер» та ін. [135].

Розглянемо стратегію компанії та роль КСВ в цій стратегії на прикладі компанії IBM. Корпорація IBM є одним із світових лідерів в області ІТ-послуг та консалтингу. Місія IBM Global Services Бізнес: бути надійним діловим партнером, неперевершеним у створенні довгострокових економічних переваг для клієнтів, органічно поєднуючи глибокі знання у сфері бізнесу із широкими технологічними можливостями [143]. IBM представляє своїм клієнтам широкий спектр послуг у галузі впровадження інтегрованих інформаційних систем. Корпорація має наступні стратегії (табл.3.10).

Таблиця 3.10

Стратегії розвитку корпорації IBM [143]

Види стратегій	Послуги IBM Global Business Services	Зміст робіт
Операційні стратегії (Operations Strategy)	Розробка бізнес-моделей	Розробка бізнес-моделі компанії
	Ключові показники діяльності	Розробка системи ключових показників діяльності

Стратегія перетворень (Change & Program Strategy)	Організаційний дизайн	Визначення принципів організаційного дизайну Розробка моделей організаційних структур Детальне опрацювання обраної моделі (в тому числі розподіл функцій і структури підзвітності) Розробка організаційної моделі корпоративних центрів, спільних центрів обслуговування та ін
	Управління перетвореннями	Розробка стратегії і плану перетворень Організація управління перетвореннями Створення та підтримка проектного офісу
Інформаційна стратегія (IT Strategy)	Стратегія ІТ	Оцінка існуючих в компанії інформаційних технологій Розробка інформаційної стратегії, яка підтримує і реалізує цілі і завдання бізнесу Розробка сценарію розвитку інформаційних технологій Вибір інформаційної системи, що задовольняє вимогам компанії Розробка дизайну архітектури ІТ
Корпоративні та бізнес-стратегії (Corporate & Business Strategy)	Розробка корпоративних стратегій	Аналіз цільових ринків, клієнтів, конкурентного середовища та каналів збуту Аналіз сильних і слабких сторін компанії, можливостей та загроз ринку Розробка сценаріїв розвитку. Моделювання сценаріїв Розробка стратегічних цілей, завдань
	Розробка стратегій бізнес-напрямоків	Визначення стратегій окремих напрямів діяльності компанії (по продуктах, по ринках, по регіонах і ін)

Таким чином, компанія ІВМ включає в стратегію розвитку свого бізнесу КСВ та вважає її складовою успіху функціонування корпоративних відносин.

Ситуація з інформованістю зацікавлених осіб про соціальну відповідальність бізнесу пов'язана з трьома найважливішими проблемами: негативний вигляд бізнесу, недовіра до нього з боку населення; невизначеність поняття соціальної відповідальності бізнесу; незацікавленість ЗМІ в роз'ясненні цього поняття і освітленні реального стану справ в цій сфері.

Важливо інформувати суспільство про те, що таке соціальна відповідальність бізнесу і що на даний момент робиться компаніями в цьому

напрямі. Ця інформація повинна забезпечуватися не у форматі звітності, а освітлюватися і роз'яснюватися в ЗМІ. Джерела інформації про КСВ в Україні у 2010 р. представлені на рис. 3.16.

Рис. 3.16. Джерела інформації про соціальну активність компанії (%) у 2010 р.

З вище зазначеного можна зробити висновок, що най розповсюдженим джерелом інформації про корпорацію та її політику з КСВ є ЗМІ (44%). Найменш розповсюдженим джерелом новини та інформація про компанію в Інтернеті (8%).

Представники бізнесу висловлюють думку, що звітність має бути добровільною, проте в нашій країні, поки усе можна купити, сертифікати, медалі і тому подібне – це не має сенсу.

Думка представників держави з цього питання суперечлива: інформація має бути повною і регулярною; обов'язково або добровільно - це вирішить ринок; звітність має бути визначена законом. Незважаючи на неоднозначні відповіді, можна виділити наступні тенденції: інформація має бути добровільна; адресна і відповідна часу, місцю, контингенту; звітність з соціальної відповідальності може публікуватися на сторінці власного сайту компанії, така практика вже ведеться [157].

Серед лідерів громадської думки немає узгодженої позиції з приводу того, в чому повинна виражатися соціально відповідальна діяльність компаній, і як суспільство повинне її оцінювати. Ще складніше виявилось питання про те, чи повинні компанії звітувати перед суспільством з цього пункту, і яким чином це повинно відбуватися. Соціальна звітність є запорука соціальної відповідальності [157].

Керівники ЗМІ категорично негативно відносяться до практики звітності з КСВ. Вони сприймають ідею звітності рекламним ходом, до якого не буде довіри. Вони не бачать сенс обтяжувати бізнес додатково звітністю з соціальної відповідальності, коли він і так задавлений різними поборами.

Більшість респондентів виступають за регулярну звітність компаній про покладену на себе корпоративну соціальну відповідальність, за аналогією з фінансовою звітністю. Тільки 16% сказали, що в цьому немає необхідності. Думки з питання про обов'язковість подібної звітності розділилися: 46% вважають, що вона має бути обов'язковою, 36% - добровільною [32].

Британські дослідники виділяють три переваги, які витягають компанії з практики нефінансової звітності. По-перше, це потужний інструмент створення єдиного і цілісного уявлення про компанію. По-друге, поширення такого роду інформації сприяє поліпшенню функціонування ринків. І, нарешті, нефінансова звітність дозволяє компаніям задовольняти зростаючу кількість громадських запитів з діяльності компанії [32].

Ключовим аспектом створення соціального звіту компанії є його оцінка і валідація на незалежному майданчику, а також використання рекомендаційних стандартів і участь в різних ініціативах в області соціальної відповідальності. Незалежним аудитором корпоративного соціального звіту можуть виступати авторитетні аудитори "великої четвірки", сертифікуючі організації, спеціально створені експертні групи, а також громадські організації, що спеціалізуються в питаннях корпоративної соціальної відповідальності. Проходження таких процедур дає компанії гарантію третьої сторони в тому, що опубліковані в звіті відомості достовірні і не носять виключно рекламного характеру. Основні

етапи підготовки і поширення корпоративного соціального звіту наведено на рис. 3.17., який створено автором на основі [32].

Рис. 3.17. Етапи підготовки і поширення корпоративного соціального звіту

Практика показує, що соціальні звіти корпорацій розміщуються на корпоративних веб-сайтах, публікуються у вигляді окремих брошур і екземплярів для вільного використання і поширюються через офіси компанії усім зацікавленим в діяльності корпорації сторонам: органам державного управління, об'єднанням споживачів і індивідуальним споживачам, бізнес-партнерам, громадським організаціям і ін. [235].

Ефективним механізмом поширення соціального звіту корпорації є його презентація на публічних ділових заходах, таких як конференції, круглі столи, - в яких беруть участь ділові партнери, клієнти, представники органів державного управління та інші зацікавлені круги.

Соціальний звіт дозволяє корпораціями не лише уявити в консолідованому виді інформацію про свої пріоритетні соціальні програми, але і довести її до відома широкого круга зацікавлених в діяльності компанії сторін. Тим самим, він є інструментом комунікації соціальної відповідальності компанії.

По-перше, корпоративний соціальний звіт діє як рекламна акція, призводячи до поліпшення репутації корпорації в очах суспільства, що, кінцем кінцем, стимулює попит на товари набагато істотніше, ніж традиційні рекламні кампанії, що нав'язують споживачеві який-небудь продукт, тому що професійно представлений звіт про допомогу конкретним людям має набагато більший публічний ефект.

По-друге, корпорація, яка регулярно повідомляє про свої соціальні проекти, напевно отримуватиме «зустрічні» пропозиції від громадських організацій і добродійних фондів, які дозволять їй відібрати ті ідеї і програми, які принесуть максимальний сукупний результат, - як для суспільства, так і для корпоративних відносин.

Регулярна підготовка і публікація соціальної звітності підвищить оцінку корпорацій в очах акціонерів і інвесторів, які краще уявлятимуть собі напрями витрат і бачитимуть ефективніше використання ресурсів компанії [135].

Аналіз міжнародної практики дозволяє виділити такий поширений спосіб просування корпоративних соціальних звітів, як розміщення їх в публічних депозитаріях соціальної звітності, які створюються і підтримуються незалежними громадськими організаціями, що спеціалізуються у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Наприклад, міжнародна база цих корпоративних соціальних звітів www.corporateregister.com, яка була створена за ініціативою організації «Корпоративна соціальна відповідальність – Європа»

і розміщує у відкритому доступі соціальні звіти більше 2000 компаній з 50 країн світу [135].

Соціальна звітність і сприятиме поліпшенню іміджу корпорації, і робить її прозорішою з точки зору фінансових потоків. Ці ідеї знайшли віддзеркалення в концепції «потрійної базової звітності» (Triple Bottom Line Reporting), яка вимагає від компаній повного і достовірного розкриття інформації про фінансове положення і ділову стратегію (фінансовий звіт), участь корпорації в рішенні громадських проблем (соціальний звіт) і захисті довкілля (екологічний звіт). Все більше громадських організацій і міждержавних структур схиляються до того, що для усебічної оцінки компаній потрібне саме таке поєднання розкриття інформації у рамках корпоративного соціального звіту.

Для працівників корпорації соціальна звітність є значним стимулом і доказом статусності роботи, роз'яснюючи соціальну вагу їхньої роботи. Звітність також допомагає компанії у розбудові іміджу відповідального роботодавця, зокрема серед молодих спеціалістів. Неурядові організації, бізнес-партнери, державні органи, споживачі певною мірою також формують своє ставлення до корпорації з врахуванням наявності та змісту нефінансової звітності. Нефінансова звітність може опосередковано сприяти створенню партнерств, зокрема міжсекторних. Наявність нефінансової звітності підвищує шанси корпорації стати партнером значущих інституцій, зокрема міжнародних.

Нефінансова звітність (соціальна звітність або звітність зі сталого розвитку) – це документально оформлена сукупність даних комерційної організації, що відображає середовище існування компанії, принципи та методи співпраці з групами впливу, результати діяльності компанії в економічній, соціальній та екологічній сфері життя суспільства. За визначенням Глобальної ініціативи зі звітності (GRI – Global Reporting Initiative) термін «звітність зі сталого розвитку» означає звітність, яка охоплює одночасно економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності організації [135].

Рис. 3.18. наводить зведені дані про кількість нефінансових звітів в Україні. До уваги бралась не кількість звітів, виданих у відповідний рік, а

кількість компаній, які прозвітували за відповідний період (деякі компанії оприлюднювали один звіт за два календарних роки, або мали інші, ніж календарний, звітні періоди).

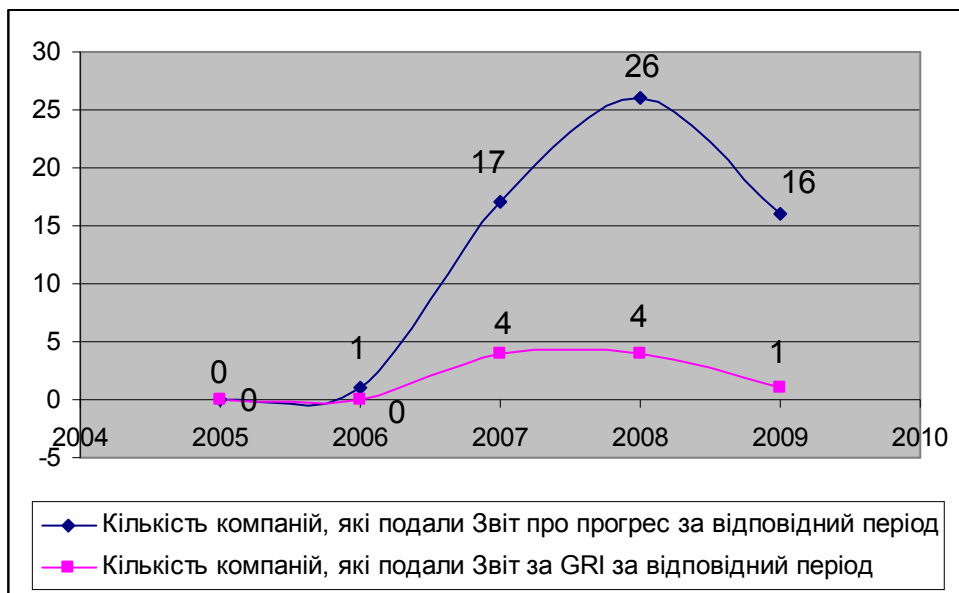

Рис. 3.18. Кількісний аналіз нефінансових звітів в Україні у 2005-2009 рр. [133]

Керівництво українських компаній часто стикається з дилемою стосовно процесу звітування, формату звітності та загалом щодо потреби звітувати.

Розглянемо кількість звітів українських компаній, які взяті Держфінмоніторингом на облік за недостовірність інформації [159] (рис. 3.19.)

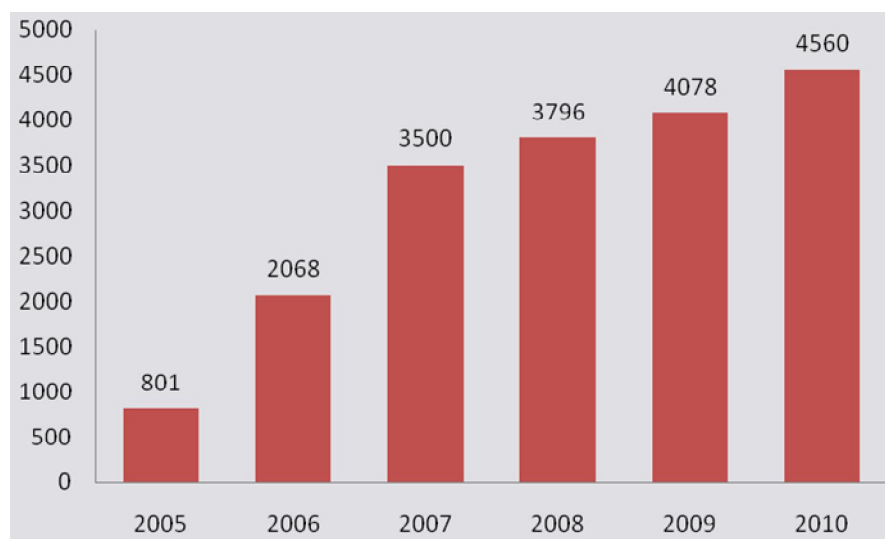

Рис. 3.19. Кількість звітів з недостовірною інформацією в українських корпораціях у 2005-2010 рр.

Звітам корпорацій в середньому довіряють 41% респондентів в усіх країнах. Відносно невелика перевага віддається каналам журналістської публікації (в середньому 29%), в Польщі 20%, а в Угорщині усього 2%. В Чехії журналістським публікаціям довіряють 45% опитаних. Рекламним матеріалам про основні акції компанії на Україні (35%) довіряють більше, ніж в усіх інших країнах. На Угорщині найбільшою довірою користуються звіти незалежних сторонніх організацій (68%), а також повні звіти компаній, поширювані безкоштовно (35%) [133].

Наявність нефінансової звітності поряд із фінансовою дозволяє зацікавленим особам отримувати інформацію про соціальні та екологічні аспекти діяльності корпорацій в комплексі з інформацією про економічні результати. Це дозволяє ефективно оцінювати ризики бізнесу (зокрема довгострокові), що стає важливим фактором оцінки діяльності компаній з боку акціонерів, інвесторів та кредиторів. Наявність нефінансової звітності за певних умов може дозволити збільшити капіталізацію корпорації, зменшити вартість фінансового ресурсу або продовжити термін залучення фінансових ресурсів.

Наявність нефінансової звітності у компанії, зокрема з українським капіталом, є сигналом про її зрілість, що у багатьох випадках стає у нагоді під час виходу на ринки інших країн. Розробка та впровадження бізнес-процесу нефінансового звітування дозволяє корпорації бути організаційно спроможною до роботи на ринках, де питання соціальної відповідальності бізнесу можуть мати більше значення, ніж в Україні. Зокрема в деяких країнах ЄС нефінансова звітність є обов'язковою (Франція, Данія та ін.), а групи впливу (неурядові організації інвестори, ЗМІ) активно відслідковують нефінансові аспекти діяльності компаній [133].

Нефінансова звітність в Україні знаходиться на етапі активного розвитку і має значний незадіяний потенціал, зважаючи на невисокий відсоток кількості корпорацій, які звітують. Розвиток української мережі Глобального договору ООН надав поштовх нефінансовому звітуванню в Україні і відіграє ключову

роль у залученні більшої кількості корпорацій до цього процесу. В Україні сформувалась група компаній-лідерів нефінансового звітування, які значною мірою визначають напрямок його розвитку, виконуючи роль першопроходців: Оболонь, Київстар, Interpipe, TNKКВР, ДТЕК, Ніко, Укрсоцбанк, МТС Україна, Галнафтогаз, Метінвест [133].

Перший в Україні звіт із корпоративної соціальної відповідальності був підготовлений та опублікований у 2005 році компанією «Систем Кепітал Менеджмент» (СКМ). Така ініціативність компанії дозволила їй посісти одне з ключових місць у сфері розвитку КСВ, і вже сьогодні компанія єдина серед вітчизняного бізнесу підготувала чотири соціальних звіти, два з яких – за стандартами GRI. Перший звіт відповідно до системи GRI в Україні оприлюднив Надра Банк (рівень застосування GRI – В) [133].

Global Reporting Initiative (GRI) була заснована у 1997 году. В основі даного підходу лежить концепція знаходження балансу між потребами нинішнього покоління в економічному добробуті, сприятливому довкіллі і соціальному благополуччі й аналогічними потребами майбутніх поколінь.

Підготовка звітності у сфері стійкого розвитку має на меті аналіз економічного, екологічного і соціального впливу діяльності компанії, а також товарів і послуг, що виробляються нею, на зовнішнє середовище [63].

Сьогодні GRI став стандартом у визначенні рамкових умов підготовки та показників нефінансової звітності. Корпорації, які використовують GRI представлені в табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Компанії, що використовують стандарти GRI [37]

3M (США)	Adam Opel (Німеччина)
Alcoa (США)	AT&T (США)
BASF AG (Німеччина)	Bayer AG (Німеччина)
Bristol-Myers Squibb (США)	British Airways (Великобританія)
BT Group (Великобританія)	Budapest Power Plant (Угорщина)
Canon (Японія)	Deutsche Telekom (Німеччина)
DuPont (США)	Electrolux (Швеція)
Ford Motor Corporation (США)	Fujitsu (Японія)
Gaz de France (Франція)	Hewlett Packard (США)
Hitachi (Японія)	Intel (США)

Johnson & Johnson (США)	Mitsubishi Corporation (Японія)
MTR Corporation (Китай)	Nike (США)
Nippon Steel (Японія)	Nokia (Фінляндія)
Novartis International AG (Швейцарія)	Philips Electronics (Нідерланди)
Pioneer Group (Японія)	Polaroid (США)
Procter & Gamble (США)	Renault (Франція)
Scandinavian Airline Systems (Швеція)	Seiko Epson (Японія)
Severn Trent (Великобританія)	Sharp (Японія)
Shell International (Великобританія)	Toshiba Corporation (Японія)
Volkswagen AG (Німеччина)	Volvo Car Corporation (Швеція)

Система звітності GRI виступає для організацій основою розкриття інформації про свої результати щодо забезпечення сталого розвитку. Ця система застосовується організаціями будь-якого розміру, типу і місцезнаходження. Вона постійно удосконалюється і розширюється в міру накопичення досвіду в звітуванні та зміни як потреб організацій, які звітують, так і аудиторії звітів.

Після завершення процесу підготовки звітності компанії зобов'язані вказати рівень застосування системи звітності GRI. Система GRI (рис. 3.21.) передбачає три рівні звітування, які відповідно отримали позначення C, B і A

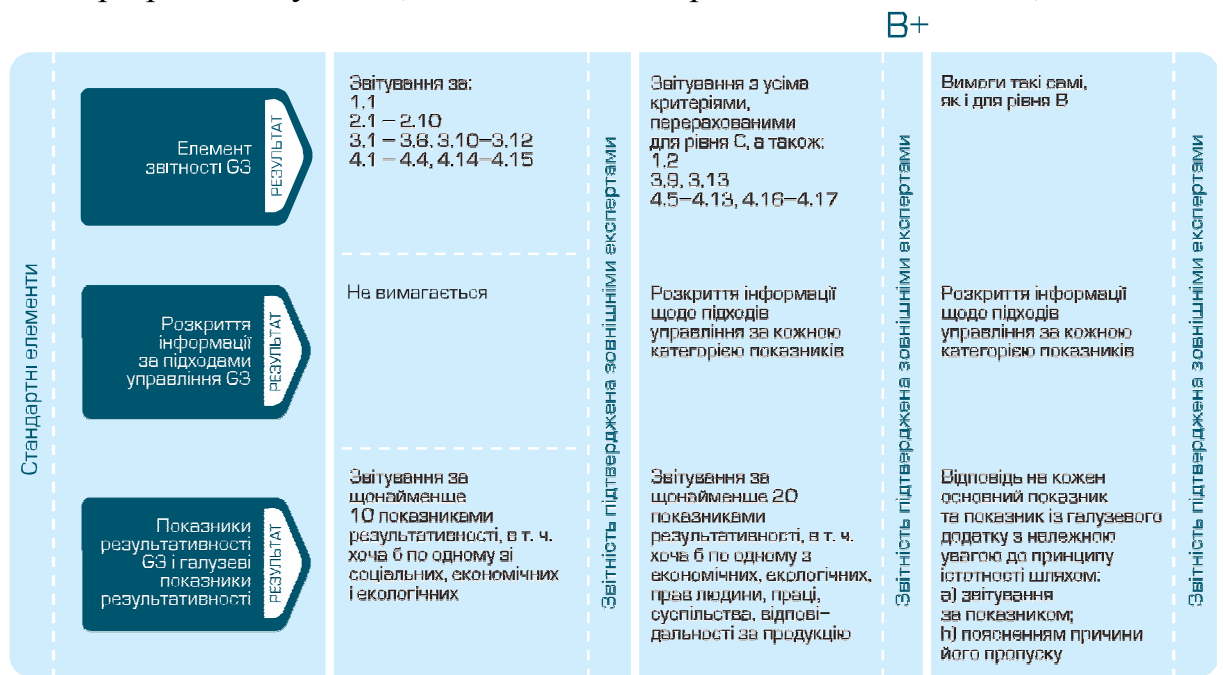

Рис.3.21. Рівні застосування системи звітності GRI [32]

Різниця в рівнях, насамперед, пов'язана з кількістю показників, за якими звітує компанія. Якщо компанія проводила зовнішню оцінку (верифікацію) звіту, то вона може зазначити «плюс» (+) до рівня своєї нефінансової звітності. Наприклад, звітність з рівнем В+ означатиме, що компанія надала інформацію про значну кількість (але не всі) показники GRI та провела верифікацію нефінансового звіту [133].

Кінцевою фазою процесу підготовки нефінансового звіту за системою GRI є його оприлюднення, яке, окрім як на корпоративному веб-сайті компанії, може здійснюватись шляхом повідомлення GRI про підготовлену звітність.

Як Глобальний договір, так і GRI спираються на концепцію постійного вдосконалення, тому їхні підходи до якості та охоплення звітності подібні та взаємодоповнюючі. Таблиця показує, як елементи системи звітності за GRI співвідносяться з основними елементами Звіту про прогрес. Табл. 3.13 надає інформацію про те, як десять принципів Глобального договору можуть бути інтегровані до нефінансового звіту за GRI [133].

Якщо аналізувати розкриття інформації про нефінансові аспекти діяльності у макроекономічному розрізі, то в Україні лише 10 % компаній зі 100 найбільших за обсягами чистого доходу готують та публікують нефінансові звіти. Для порівняння – із 250 найбільших компаній у розвинених країнах такі звіти готують 80 % компаній, із 2200 найбільших компаній у країнах, що розвиваються, – 45 % компаній. Сукупна частка компаній, що здійснюють соціальне звітування в Україні, складає 11,44% ВВП (або 108,774 млрд.грн) за сукупним доходом. Нефінансова звітність в Україні значно відстає за своїм поширенням від інших країн і має значний потенціал для розвитку [133].

Наявність нефінансової звітності дозволяє українським компаніям зберегти та розширити бізнес з транснаціональними компаніями та вийти на ринки, де КСВ є фактором конкурентної боротьби (високі вимоги від споживачів) і які, як правило, мають вищу рентабельність.

Співвідношення обов'язкових елементів Звіту про прогрес та стандартів G3

Елемент Звіту про прогрес	Елемент звітності за GRI
Заява про незмінну підтримку принципів Глобального договору у зверненні вищого керівництва компанії	Стратегія та аналіз Підтримка Глобального договору та інформація про те, як десять принципів впливають на стратегію компанії, можуть бути відображені у зверненні керівника або вищого керівництва.
Опис практичних заходів (зобов'язань, політик, приписів, систем та заходів), вжитих для втілення принципів Глобального договору впродовж попереднього року	Управління, зобов'язання та взаємодія Опис місії та цінностей, кодексів ділової поведінки, принципів, внутрішніх правил та інших ініціатив компанії, пов'язаних із сталим розвитком, а також розроблені на найвищому управлінському щаблі процеси визначення стратегій, оцінки ризиків та можливостей, можуть використовуватись для демонстрації дотримання принципів Глобального договору
	Відомості про управлінські підходи Огляд підходів компанії у кожній з категорій (наприклад, прав людини) може використовуватись для опису того, як принципи Глобального договору втілюються у життя
	Окремі показники результативності За окремими показниками результативності у доповнення до кількісних даних надаються описи вжитих заходів

Останнім часом у світі також існує дискусія про так звану інтегровану звітність, яка об'єднуватиме як фінансову, так і нефінансову звітність. Кожна компанія визначає формат звітності відповідно до власних потреб та етапу розвитку моделі КСВ [108].

За останній десяток років корпоративні інформаційні системи (перш за все Enterprise Resource Planning, ERP-системи) стали одними з найпопулярніших програмних рішень. Причому повнофункціональна ERP-система стає єдиним фундаментом для вирішення важливих стратегічних й

управлінських завдань, а не лише інструментом автоматизації типових для компанії процесів, скажімо, планування витрат або розрахунку собівартості. Саме впровадження компанією ERP-системи означає перехід на більш високу стадію розвитку. Кількість компаній, які використовують такі системи, складає декілька десятків тисяч по всьому світу.

Українські компанії, які працюють з нефінансовою звітністю, лише починають інтегруватись у світову фахову спільноту. Лише одиничні звіти доступні англійською мовою. Українських звітів немає у переліку на порталі GRI і лише 6 компаній опублікували свою соціальну звітність на веб-сайті CorporateRegister.com – організації, що надає можливість безкоштовної публікації своїх соціальних звітів усім компаніям, незалежно від форми, типу та стандартів, згідно з якими така звітність була підготовлена. Можна визначити, що на сучасному етапі надання нефінансової звітності, основними є: умови праці та розвиток людського капіталу, збереження і відтворення довкілля, доброчинність і благодійництво, співпраця з місцевими громадами [133].

3.4. Державні механізми підвищення інформаційної прозорості корпорацій в Україні

Одним з найважливіших елементів зовнішньої сфери корпоративного управління є державне регулювання корпоративного сектора. У цілому державне регулювання, як один із напрямів корпоративного управління, виходить за рамки власне управління державними підприємствами та господарськими товариствами корпоративного типу. Створюючи цілісну організаційно-правову базу функціонування економіки, держава так чи інакше регулює різнобічні аспекти діяльності корпоративних підприємств.

Наявна в Україні практика корпоративного управління є неефективною, непрозорою і недосконалою. Багато невирішених питань існує і щодо системи оприлюднення інформації. Більшість із них пов'язані з недосконалістю чинного

законодавства. Насамперед, ідеться про норму, яка передбачає можливість оприлюднення річного звіту емітентів упродовж дев'яти місяців після закінчення звітного року.

Було запроваджено нову систему збирання та оприлюднення звітності, згідно з якою емітенти до кінця вересня можуть надсилати свої звіти до інформаційних агентств, які, у свою чергу, передають їх до Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. Інформація оприлюднюється як на веб-сайтах інформаційних агентств, так і на веб-сайті державного Агентства.

Річна звітність, оприлюднена через дев'ять місяців і навіть через півроку після закінчення звітного року, значно втрачає актуальність і не викликає зацікавленості ані у власників акцій, ані у потенційних інвесторів.

Інформаційне наповнення річного звіту відкритого акціонерного товариства найбільш повно розкриває сторони діяльності товариства у звітний період і дає підстави для оцінки перспектив його розвитку. Вдосконалення нормативних вимог до річної звітності емітентів акцій та облігацій мало на меті створення необхідних умов для ефективного, прозорого, регульованого фондового ринку, функціонування якого відповідатиме міжнародним стандартам. Розкриття на фондовому ринку інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності відображено в табл. 3.14.

Таблиця 3.14

Розкриття на фондовому ринку інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності

Назва нормативного документу	Перелік форм фінансової звітності	Перелік додаткової інформації
1. Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, затвердженого рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.12.2006	1. інформаційний лист; 2. річна фінансова звітність (повний комплект фінансових звітів); 3. проміжна фінансова	Відомості: про прийняття рішення про розміщення цінних паперів на суму, що перевищує 25 відсотків статутного капіталу;

<p>N 1591 (z0097-07)</p> <p>2. Рішення Комісії від 21.12.2006 N 1658 «Про затвердження Положення щодо порядку взаємодії осіб, що зобов'язані розкривати інформацію на фондовому ринку, з особою, уповноваженою Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку на розміщення інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів»</p>	<p>звітність, складена за МСФЗ (розкривається за бажанням);</p> <p>4. аудиторський висновок</p> <p>Повний комплект фінансових звітів: звіт про фінансовий стан на кінець звітного періоду (баланс); звіт про сукупні прибутки та збитки за звітний період; звіт про зміни у власному капіталі за звітний період; звіт про рух грошових коштів за звітний період; примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик, та інші пояснювальні примітки;</p> <p>звіт про фінансовий стан на початок найбільш раннього порівняльного періоду</p>	<p>про прийняття рішення про викуп власних акцій;</p> <p>про факти лістингу/делістингу цінних паперів на фондовій біржі;</p> <p>про зміну складу посадових осіб емітента;</p> <p>про рішення емітента про утворення, припинення його філій, представництв;</p> <p>про рішення вищого органу емітента;</p> <p>про зменшення статутного капіталу ;</p> <p>про заміни у реєстрі іпотечного покриття або реєстрі забезпечення іпотечних за кожним консолідованим іпотечним боргом</p> <p>про дострокове погашення іпотечних облігацій</p> <p>про акції облігації емітента при закритому розміщенні.</p> <p>Інша додаткова інформація з описами і поясненнями основних особливостей фінансових результатів діяльності та фінансового стану суб'єкта господарювання, а також основних невизначеностей, які стоять перед ним [161]</p>
--	--	---

Результати аналізу складу регулярної звітності свідчать про поступове збільшення інформаційної наповненості звіту як за рахунок форм фінансової звітності, так і нефінансової інформації.

Одним із шляхів удосконалення інформаційної прозорості корпорацій в Україні є можливість протягом 15 хвилин відкрити підприємство в Україні, але зараз ця процедура (прийом паперових документів) займає 30 хвилин. В той час як сама реєстрація підприємства – це одна сота того, що треба зробити для повноцінного відкриття бізнесу. За даними звіту Міжнародної фінансової корпорації про ведення бізнесу в світі Doing Business 2010, в рейтингу простоти

відкриття бізнесу Україна посідає 134 місце серед 183 країн (табл.3.15). Одною з рекомендацій Міжнародної фінансової корпорації для полегшення відкриття бізнесу, є переведення процедури реєстрації також в електронний формат.

Таблиця 3.15

**Рейтинг країн за показником легкості процесу відкриття бізнесу,
Doing Business in 2010 [137]**

№ в рейтингу	Країна	Кількість процедур	Тривалість, днів	Вартість, % від доходу на душу населення	Статутний капітал, % доходу на душу населення
1	Нова Зеландія	1	1	0,4	0
2	Канада	1	5	1,7	0
3	Австралія	2	2	0,8	0
4	Сінгапур	3	3	0,7	0
5	Грузія	3	3	3,7	0
6	Македонія	4	4	2,5	0
7	Білорусія	5	6	1,7	0
8	США	6	6	0,7	0
9	Ірландія	4	13	0,3	0
10	Маврикій	5	6	4,1	0
56	Туреччина	6	6	14,2	9,5
77	Молдова	8	10	7	11,4
106	Росія	9	30	2,7	1,8
117	Польща	6	32	17,9	15,3
134	Україна	10	27	5,8	153,3

Зокрема, у звіті сказано, що у 2010 році в Україні існувало 10 процедур, які треба здійснити для реєстрації, виконання яких займає до 27 днів. Вартість відкриття бізнесу складає 5,8% показника національного доходу на душу населення, який у 2009 році дорівнював 3,213 дол. США. Тобто 186,4 дол. США. Крім того, для відкриття нового підприємства потрібен мінімальний статутний капітал, який складає 153,5% національного доходу на душу населення, тобто 4932 дол. США. [137].

Тим часом в десятих країнах, де найлегше почати бізнес, зокрема, в Канаді, Австралії, Новій Зеландії, Грузії, Білорусі, Македонії, та інших, існує максимум шість процедур, виконання яких займає до шести днів і потребує до чотирьох відсотків доходу на душу населення. В жодній з цих країн як і у 70-ти

інших світових економік немає вимог до мінімального статутного капіталу для відкриття бізнесу.

Крім того, електронна реєстрація – це тільки інструмент, який не може кардинально змінити весь процес. Для цього необхідно як мінімум розробити низку підзаконних нормативних актів, якими будуть врегульовані питання взаємодії та обміну інформацією між державними реєстраторами та іншими органами, в яких суб'єкти господарювання мають стати на облік. Також треба розробити необхідне програмне забезпечення, протестувати його, забезпечити ним робочі місця відповідних чиновників по всій території України та навчити їх з ним працювати [137].

В українському інформаційному законодавстві, що складає юридичну основу інформаційної політики, є великі прогалини. Так, не врегульовано на законодавчому рівні право на інформацію, охорону персональних даних, діяльність телевізійних компаній.

Необхідно визначитися, якими є місце і роль України в міжнародних програмах, типу Глобальної інформаційної інфраструктури, у діяльності Європейської комісії, що спрямована на формування інформаційного суспільства в Європі.

Необхідне співробітництво з міжнародними організаціями, насамперед з Радою Європи, під час розробки стратегії переходу до інформаційного суспільства.

Раду інформаційного суспільства доцільно заснувати під патронажем Президента України, тоді вона зможе виконувати координуючу роль у процесі формування політики щодо створення основ інформаційного суспільства, погоджувати її з діями в цій галузі міжнародного спів суспільства [138].

Ще одна проблема, яка потребує державного втручання, - це «присутність» органів державної влади в Internet. Існуючі документи, що регламентують цю діяльність, мають чисто технічний характер, вирішують питання організації, фінансування та безпеки. Проте, не існує документів, які б зобов'язували міністерства та відомства, представницьку владу «виставляти»

деякий набір інформації у відкритий доступ в Internet, організувати обговорення проблем щодо використання Internet для врахування думок і побажань населення. При цьому варто врахувати, що до діяльності онлайн-компаній процедура ввозу і вивозу інформації не має відношення, оскільки копіювання інформації не є її ввозом або вивозом. Слід проаналізувати ситуацію, яка пов'язана з ліцензуванням діяльності щодо міжнародного інформаційного обміну у випадку вивозу і ввозу державних інформаційних ресурсів. Проте, оскільки вивіз і копіювання - це різні поняття, то фактично діяльність постачальників доступу в Internet ліцензії не потребує.

Другий, а краще додатковий шлях підвищення інформаційної прозорості є використання накопиченого досвіду щодо автоматизованого прийняття звітності через електронну пошту (E-mail). Звіти надсилаються до Комісії засобами електронної пошти на спеціальну адресу поштового серверу. Протягом 2010 року управлінням звітності впроваджено два «поштових роботи», які приймають оперативну інформацію від фондових бірж та торговельно-інформаційних систем та інформацію про власників 10 відсотків акцій емітента або номінальних утримувачів цих акцій [139].

Єдиний інформаційний простір України торкається всіх сфер діяльності в суспільстві, охоплює всі регіони та території країни. Тому норми права інформаційного законодавства присутні в більшості законодавчих актів України. Інформаційне законодавство, що включає нормативно-правові акти, які цілком присвячені питанням правового регулювання в інформаційній сфері, і окремі норми за даним предметом в інших нормативно-правових актах є одночасно основним інструментом реалізації та однією з головних сфер формування державної інформаційної політики. На цей час уже прийнято і діє ряд базових інформаційних законів: «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну таємницю», «Про інформаційні агентства», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про

державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації» тощо. Проте, останнім часом процес формування інформаційного законодавства, зокрема, за допомогою законів істотно сповільнився, хоча достатньо широке коло правових відносин в інформаційній сфері так і залишилося неурегульоване. Насамперед, це стосується права громадян на свободу одержання інформації, відповідальності за неподання і приховання інформації, за поширення недостовірної інформації і дифамації, порядку та умов використання інформації обмеженого доступу, включаючи персональні дані, комерційну, службову та інші види таємниць, проблем інформаційного забезпечення формування громадянського суспільства і діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, розвитку засобів масової інформації, масової комунікації і зв'язку в умовах ринкової економіки, регулювання ринку інформаційної продукції та послуг [138].

Сфера інформаційних технологій США для порівняння регламентується більш ніж 300 спеціальними законами і підзаконними актами. Розробка інформаційного законодавства повинна враховувати входження України до інформаційного суспільства і відповідну цьому етапу розвитку нову державну інформаційну політику - соціально-технологічну, в якій є місце проблемам інформаційних прав особистості, узгодженню інтересів людини – корпорації – суспільства - держави. Так само було б доцільним поставити акцент на правовій інформатизації, припускаючи певну аналогію з правовою державою, де домінує принцип верховенства права (законності). Це питання ще потребує подальшої наукової розробки, тому актуальність цих досліджень не викликає ніякого сумніву [138].

Загалом рівень інформаційної прозорості українських корпорацій останнім часом підвищився. Разом з тим стверджувати, що в Україні створена ефективна система розкриття інформації, ще рано.

Створення ефективної системи розкриття інформації має здійснюватися за трьома основними напрямками:

введення в дію відповідного законодавства, яке визначає правове середовище для системи розкриття інформації і забезпечує прозорість українських емітентів, цінні папери яких перебувають у публічному обігу, та доступність інформації, що розкривається ними, для широкого кола інвесторів;

поліпшення механізмів контролю і нагляду за виконанням вимог з розкриття інформації, притягнення до відповідальності за порушення таких вимог;

використання сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності збору, обробки, аналізу та публічного розкриття інформації.

З вищезазначеного можна розробити план заходів щодо підвищення інформаційної прозорості корпорацій в Україні (табл. 3.16).

Таблиця 3.16

Заходи щодо підвищення інформаційної прозорості корпорацій

Заходи	Результат
Створення Ради інформаційного суспільства	Об'єднання вчених, чиновників, представників інформаційно-технологічного бізнесу, приготування рекомендацій, проведення дослідження з метою визначення форм і методів державного впливу на розвиток комп'ютерної грамотності, розкриття державних інформаційних ресурсів, вихід державних органів у Internet, розробка змін у законодавчій базі
Прийняття закону, який би регулював участь держави в міжнародному інформаційному бізнесі	Закон визначить процедури ввозу і вивозу інформації (відзначивши також інформацію, яка доступна в електронному вигляді в мережах).
Введення сертифікації ввезених інформаційних продуктів і послуг,	Легалізація інформаційних продуктів, протидія піратству
Вдосконалювання нормативної бази	Встановлення балансу інтересів держави й бізнесу при здійсненні політики щодо систем шифрування [138].
Введення автоматизованого прийняття звітності через електронну пошту (E-mail).	Прискорення перевірки звітів, простота зв'язку, інформаційна обізнаність
Розробка проекту інформаційного кодексу України	Дозволить повноцінно розвивати інформаційні відносини
Створення системи нагляду	Забезпечить дотримання рівних і справедливих умов як для інвесторів, так і для професійних учасників ринку цінних паперів, профілактика і протидія порушенням на ринках цінних паперів

Введення жорстких санкцій за недотримання державних вимог	Зменшить кількість порушень в сфері інформаційної прозорості корпорацій
Здійснення контролю за дотриманням вимог чинного законодавства у сфері корпоративного управління	Зменшення кількості суб'єктів, які своїми діями порушили вимогу діючого законодавства в сфері корпоративного управління
Здійснення моніторингу розробки та прийняття акціонерними товариствами Кодексу корпоративного управління	Офіційне прийняття принципів КСВ, затверджених нотаріально
Забезпечення акціонерних товариств інформацією про нормативні акти, які регулюють корпоративні відносини	Підвищення обізнаності суб'єктів корпоративних відносин з законодавчою базою в сфері КСВ
Надання інформаційних, консалтингових, консультаційних, юридичних послуг суб'єктам підприємництва, допомоги підприємцям у складанні кодексів корпоративного управління	Надання допомоги у цьому питанні підвищить зацікавленість суб'єктів корпоративних відносин у прийнятті кодексів корпоративного управління
Запровадження в засобах масової інформації, на радіо і телебаченні спеціальних рубрик та постійно діючих програм з розвитку корпоративного управління та ринку цінних паперів	Підвищення інтересу корпорацій до розвитку корпоративного управління

В Україні необхідно створити публічні корпорації, які можуть розглядатись як вид акціонерного товариства з найбільшим ступенем прозорості та узгодженості інтересів, статутні фонди яких формуються виключно за рахунок коштів, а акції є ліквідними та вільно обертаються на регульованому ринку. Саме вони мають стати «локомотивом» впровадження систем корпоративного управління, які відповідатимуть стандартам ЄС.

На фоні негативних економічних процесів єдиним реальним стимулом зростання прозорості стала діяльність регуляторів фінансового ринку України - НБУ та ДКЦПФР. Зокрема, Національний банк продовжив розпочату торік практику публікації на своєму офіційному веб-сайті зведеної інформації щодо власників значних пакетів акцій банків України, а також істотно розширив публікацію фінансової інформації за окремими банками, що розміщена на цьому сайті. Необхідним кроком є впровадження автоматизованої системи електронного діловодства, документообігу та електронного архіву. Продовжується співробітництво щодо розроблення та впровадження

Електронної системи комплексного розкриття інформації емітентами цінних паперів та запроваджується система використання цифрового електронного підпису.

У свою чергу, ДКЦПФР активно просуває та працює над удосконаленням інформаційних систем розкриття інформації емітентами цінних паперів, усуваючи недоліки щодо своєчасності та повноти розкриття цієї інформації.

Крім того, сьогодні на вітчизняному організованому ринку спостерігається посилення конкуренції між фондовими майданчиками. Такі тенденції разом із намаганням організаторів торгівлі створити сучасні умови для інвестора, у тому числі адекватне інформаційне поле, у цілому сприятимуть покращенню інформаційної прозорості [155].

Також для вирішення проблем підвищення інформаційної прозорості корпорацій необхідно запровадити стандарти розкриття інформації замість порядку оприлюднення звітності, визначити обсяги інформації, що має розкриватися, а також рішенням ДКЦПФР встановити терміни розкриття інформації. Удосконалення системи розкриття інформації та забезпечення прозорості діяльності товариств потребує:

забезпечення повноти та достовірності інформації про діяльність акціонерних товариств, що розкривається, через приведення її складу та структури у відповідність до вимог міжнародних стандартів розкриття інформації та міжнародних стандартів аудиту;

удосконалення системи надання та оприлюднення інформації,

удосконалення способів розкриття інформації для забезпечення рівноправного та не пов'язаного із значними витратами доступу користувачів до інформації;

встановлення оптимальних термінів подання та оприлюднення інформації;

врегулювання питань, пов'язаних з використанням інсайдерської інформації [236].

Застосування високих стандартів якості має призвести до значного розширення можливостей інвесторів щодо нагляду за компанією, забезпечуючи зростаючу надійність та співставність звітності, а також краще уявлення про ефективність роботи компанії. Якість інформації залежить від стандартів її збору та розкриття. Ці принципи підтримують розробку високоякісних загальноприйнятих на міжнародному рівні стандартів, що могли б сприяти покращенню співставності інформації між країнами.

РОЗДІЛ 4. МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КОРПОРАЦІЙ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

4.1. Вплив глобалізації на розвиток корпорацій в Україні

Розв'язання проблеми впливу глобалізації на сучасну систему державного регулювання корпоративних відносин закономірно має розпочинатись саме із з'ясування того, що саме слід розуміти під процесом глобалізації, чи світ у цілому, чи процес об'єднання окремих його регіонів, і хто насправді є дійсним суб'єктом глобалізації, окремі товариства, корпорації, економічні та політичні структури держави.

Багато вчених сьогодні переконані в тому, що глобалізація є результатом розгортання інформаційної революції і розвитком інформаційних та комунікаційних технологій в сфері корпоративних відносин.

Глобалізація, як бурхливий процес формування загальносвітового фінансово-інформаційного простору, призводить до зміни місця, ролі та функцій національної держави, підвищує рівень вимог до ефективності державного регулювання, яке має відповідати рівню розвитку корпоративних відносин [175].

Однією з нових форм розвитку держави в умовах глобалізації є «корпоративна держава», оскільки сьогодні основну роль відіграють такі «інститути соціальної інтеграції та формування державності», як корпорації. Основними суб'єктами функціонування таких корпорацій стають об'єднання національних держав та створення транснаціональних структур.

Це свідчить про те, що сьогодні принципово змінюється природа самої держави, у цьому зв'язку постають питання стосовно того, що є головною метою виникнення та існування корпоративної держави, а також те, які її

функціональні повноваження та альтернативи заміни національної держави в сучасному світі.

В умовах глобалізації принципово змінюється характер та специфіка функціонування національної держави, яка перетворюється на велику «корпорацію» конкурентоспроможних національних державно-управлінських структур (окремих національних держав), які мають чітке організаційно-правове оформлення і метою об'єднання яких є розв'язання комплексу спільних (внутрішньополітичних та зовнішньополітичних) проблем корпоративних відносин, зумовлених процесами глобалізації [175].

Сьогодні «корпоративна держава» являє собою одну із спроб еволюційної модернізації традиційної держави, за якої корпорації (транснаціональні інститути, об'єднання) виконують функції відживших своє інститутів. Значення терміну «корпоративна держава» трактується різними авторами наступним чином(табл.4.1).

«Корпоративна держава» є більш конкурентною по відношенню до національної традиційної моделі державного регулювання корпоративних відносин. Отже, саме «корпоративна держава» в умовах глобалізації є однією з форм трансформації традиційної держави з інституту, який стоїть над суспільством, в інститут, що перебуває у підпорядкуванні і підконтрольній виключно суспільству, членами якого є всі суб'єкти глобального простору. Відповідно до цього «корпоративна держава» складається із суб'єктів глобального простору, до яких відносяться як окремі національні (політичні, фінансові), корпоративні структури, так і національні держави. У контексті цього доцільно виділити мікрорівень та макрорівень формування «корпоративної держави». До першого відноситься взаємодія, взаємозв'язок між окремими структурами, наприклад, окрема фінансова структура США об'єднується із тотожною структурою у іншій країні світу, створюючи так званий холдинг, який має визначальний вплив на національну політику тієї ж самої держави. До макрорівня відноситься об'єднання на рівні держав та корпоративних структур, діяльність яких може приводити до майже повного

зникнення, оскільки тут йдеться про реалізацію «корпоративного» інтересу, який сповідується однією чи принаймні двома державами, або окремими структурами. Більше того, слід відзначити, що сучасна національна держава в умовах глобалізації виявляється майже повністю залежною від різних корпоративних структур, які сьогодні справляють на неї імперативний вплив [175].

Таблиця 4.1

Визначення терміну «корпоративна держава»

Автор	Визначення
Л. Дюгі	Розглядав державу як «працюючу корпорацію», сукупність публічних служб, що обслуговують усе суспільство. Її створення спрямоване на подолання класових антагонізмів у межах певних суспільств. Важлива роль у формуванні ідеї «корпоративної держави» належить теорії солідаризму Л.Дюгі [170], відповідно до якої основу такої держави мають складати два основних елементи: соціальні норми, що є обов'язковими для всіх без винятку (об'єктивне право) та децентралізація.
Ф. Франко (Іспанія)	Соціально-економічна політика режиму Франко базувалася на чотирьох основних елементах — контрольованій економіці, автаркії, корпоративізмі і соціальній «гармонізації».
Ж.Даггер (Франція)	Держава-нація володіє правом стягнення податку, застосування сили, тоді коли корпоративна держава володіє правом отримувати інформацію та інвестиції. Корпоративна держава потребує збереження власності та фізичної безпеки, які забезпечуються державою-нацією, але держава-нація потребує інвестицій та зайнятості, які забезпечуються корпоративною державою [171]
О.Торфлер та С.Хангтінгтон, (США)	Процес створення управлінських мереж, конкуренцію великих корпорацій, корпоративне переродження держави або ж перетворення її на «державу корпорацій» [172]
В.В.Бурцев (Росія)	Виокремлено такі рівні корпоративно-державного управління: 1) загальнодержавний або надкорпоративний; 2) рівень адміністративно-господарських районів; 3) муніципальний (місцевий); 4) посттериторіальний рівень державного управління (базується на домовленостях між учасниками корпоративних об'єднань, незалежно від території проживання) [173]
Е.Епплер (США)	Процес перетворення держави на вертикально інтегрований холдинг, керований ремнями вертикального корпоративного управління [174]
Р.Войтович (Україна)	Інтегровано-структуроване об'єднання різних національних структур (корпорацій), які визначають цілі, стратегію, тактику та політику управління глобальним світом у цілому [175]

Кожна з корпорацій, як окремий суб'єкт «корпоративної держави», має власну форму організації своєї діяльності, але в межах відповідної

корпоративної стратегії, власний правовий статус та наділяється власними функціями управління.

Основні принципи побудови «глобальної корпоративної держави» представлені на рис.4.1.

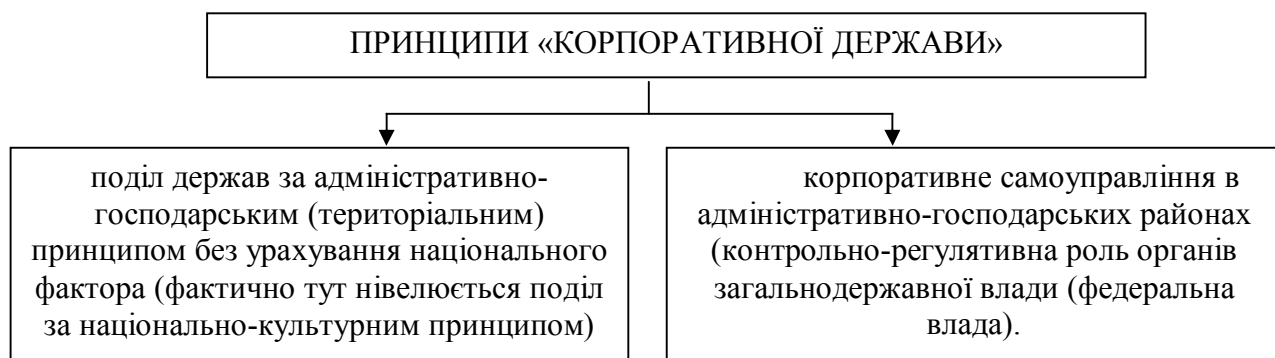

Рис.4.1. Принципи побудови «глобальної корпоративної держави»

Головною метою функціонування «корпоративної держави» є забезпечення ефективності внутрішньої та зовнішньої політики державного регулювання корпоративних відносин та його безпеки шляхом налагодження гармонійної взаємодії між державами і корпораціями. Це тим самим сприяє підвищенню міжнародного авторитету держави та формуванню ефективної міжнародної безпеки і світової політики.

У сучасному розумінні «корпоративна держава» являє собою «працюючу корпорацію», що включає діяльність відповідних транснаціональних служб, які покликані обслуговувати інтереси суспільств усіх національних держав, які включені до неї. Транснаціональна солідарність передбачає наділення рівними правами всіх суб'єктів корпоративних відносин, незалежно від території, на якій вони проживають, чи професійної корпорації, членами якої вони є. Саме принцип транснаціональної солідарності має бути визначальним в організації форм взаємодії та об'єднання між суб'єктами глобального простру [175].

Для забезпечення злагодженості функціонування корпоративної держави має бути розроблений так званий «Корпоративний кодекс діяльності держав в умовах глобалізації», який би чітко випишував їх стандарти поведінки та форми

відносин між собою в процесі реалізації спільних проблем. Саме такий Кодекс забезпечить своєрідний баланс у стосунках між державами і корпораціями.

За даними Світового банку, сьогодні у світі нараховується понад 40 тис. ТНК, які включені в економіку 150 держав світу і які контролюють більше половини світової промисловості, 63% зовнішньої торгівлі, до 80 % патентів та ліцензій на нову техніку та технології. П'ять потужних ТНК здійснюють ревізію більше половини світового виробництва товарів тривалого користування, а також літаків, електронного обладнання, автомобілів, 2/3 компаній контролюють всю міжнародну мережу телекомунікацій. Таким чином, це свідчить про те, що в умовах глобалізації та розвитку ТНК, що є її супровідником, збереження суверенітету та функцій національної держави у попередньому обсязі практично неможливо [164].

На сучасному етапі розвитку України пріоритетне місце займають інтеграційні процеси, розвиваються широкі корпоративні відносини з 163 країнами світу. Для України встановлення ефективних та гідних її потенціалу відносин з ЄС представляється одним із пріоритетних завдань. Це збігається і з концепцією, обраною ЄС ще в 1993 р. в Копенгагені на зустрічі вищого рівня, заявивши, що він буде розширюватися на схід за рахунок країн Центральної та Східної Європи. З метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію в Європейський Союз, забезпечення входження України в європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для одержання Україною членства в ЄС була затверджена Стратегія інтеграції України в Європейський Союз Указом Президента України від 11.06.1998 р. 14 червня 1994 р. в Люксембурзі був підписаний Договір про партнерство й співробітництво між Україною та ЄС, що відкрив нову сторінку у відносинах держави із членами цього союзу, цілий комплекс взаємного співробітництва в галузях економіки, політики й культури [164].

Вступ в ЄС означає подальшу міжнародну інтеграцію економік, суттєве скорочення торговельних бар'єрів (навіть більш суттєве ніж при вступі до СОТ), участь у єдиній торговельній політиці ЄС. Незважаючи на всі прагнення

України, ЄС й досі не розглядає можливості щодо її членства в цій організації. На відміну від країн Південного Середземномор'я, Україна (наряду з Росією, Молдовою й Білорусією) відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво не має преференційного режиму торгівлі з ЄС [164].

У 1993 р. були сформульовані політичні, юридичні та економічні критерії прийому країн Центральної та Східної Європи в ЄС («Копенгагенські критерії»). Щоб бути прийнятою в ЄС, країна повинна відповідати критеріям, наведеним на рис.4.2.

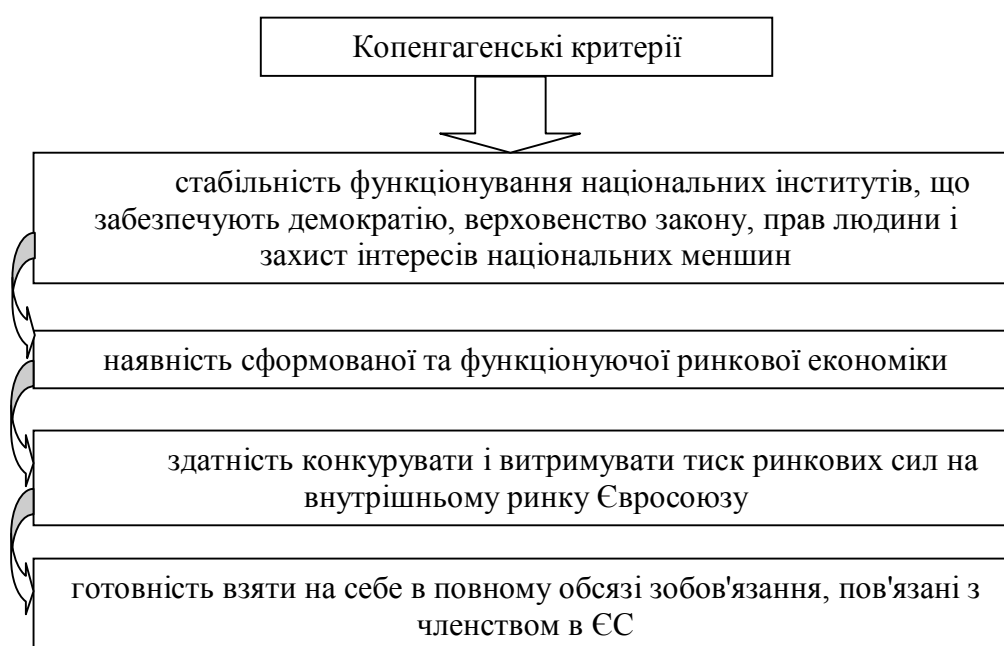

Рис.4.2. Визначення «Копенгагенських критеріїв»

Проблема полягає в тому, що ці критерії нечіткі, не мають суворих формулювань, тому дуже важко довести свою відповідність цим критеріям. Вже сьогодні Україна за деякими показниками (дефіцит бюджету, величина державного боргу, обмінний курс) досягла рівня, відповідного вимогам ЄС. Інші критерії (розвинена ринкова економіка, громадянське суспільство, свобода ЗМІ та ін) ще не відповідають європейським стандартам.

Крім Копенгагенських критеріїв існують ще й Маастрихтські критерії, які висуває ЄС, які є ще більш жорсткими, тому що визначають вимоги до

макроекономічних показників держави, яка претендує на вступ до ЄС. Маастрихтські критерії включають в себе наступні вимоги:

дефіцит державного бюджету не повинен перевищувати 3% ВВП. За підсумками виконання державного бюджету за 2010 рік дефіцит становив 64,3 млрд. грн., у тому числі за загальним фондом - 30,7 млрд. грн. і за спеціальним фондом - 33,6 млрд. грн., або орієнтовно 5,9% валового внутрішнього продукту [203].

державний борг повинен бути менше 60% ВВП. Станом на 31 січня 2010 р. державний і гарантований державою борг України становив 301538747,28 тис. грн. Протягом січня 2010 р. сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася в гривневому еквіваленті на 26010,36 тис. грн (0,01%) в основному, за рахунок перевищення надходження коштів від випуску облігацій внутрішньої державної позики над погашенням державного внутрішнього боргу [204].

національна валюта не повинна піддаватися девальвації протягом останніх двох років, при цьому коливання обмінного курсу не повинні перевищувати передбаченого європейською валютною системою рівня 2,5%.

довгострокові процентні ставки за державними облігаціями не повинні перевищувати більш ніж на 2% середній рівень процентних ставок у трьох країнах з мінімальною інфляцією. Традиційно в країнах ЄС процентні ставки за різними державними позикми не доходять до 4%, на Україну вони також традиційно не бувають нижче 9%.

рівень інфляції не повинен перевищувати більш ніж на 1,5% середнього значення трьох країн Євросоюзу з найбільш стабільними цінами. Рівень інфляції в Україні протягом 2008-2010 рр. представлений на рис.4.3. [165].

Розглянемо детальніше зміну рівня інфляції окремо по регіонах України (рис.4.4.) на основі даних [166].

Найвищий рівень інфляції в Україні в січні 2011 р. був зафіксований в м. Київ – на рівні 2,7%, найнижчий - у Харківській області з показником 0,3%. Також високий рівень інфляції зафіксований у Полтавській області – 1,3%,

Миколаївській – 1,2% і Криму – 1,1%. Найнижчий рівень інфляції в лютому 2011 р. був зафіксований у Вінницькій та Сумській областях, м. Севастополь – 0,5% [166].

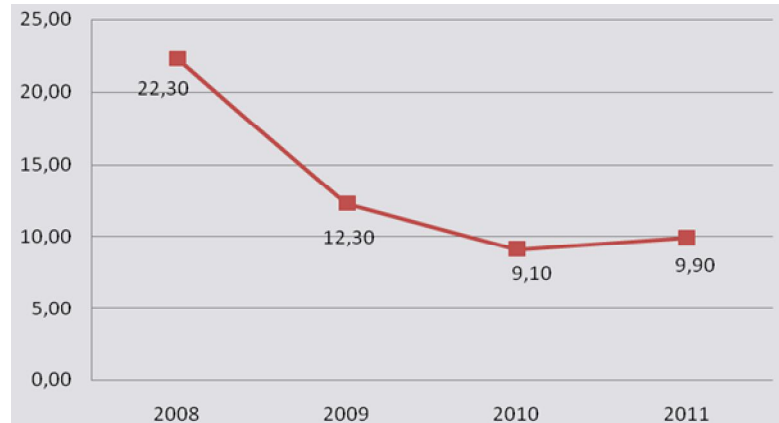

Рис.4.3. Динаміка рівня інфляції в Україні у 2008-2011 рр. (у %)

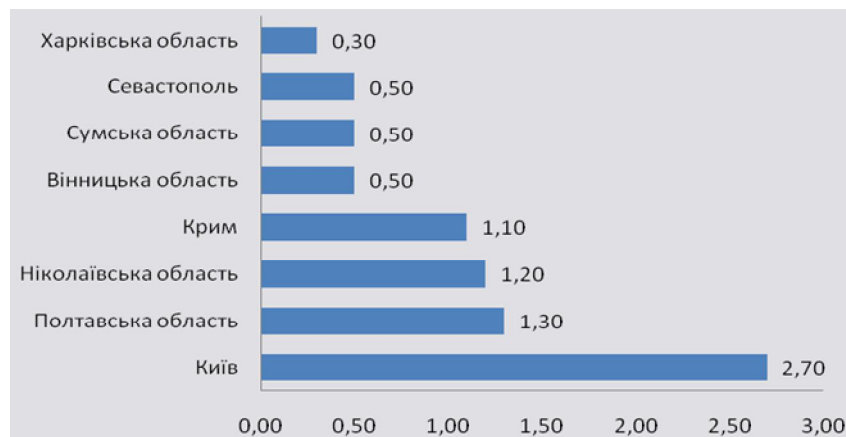

Рис.4.4. Рівень інфляції по окремих регіонах України на 01.01.2011 (у %)

Сьогодні Україна є повправною частиною європейського політико-правового поля. Україна – учасниця 33-х конвенцій і договорів Ради Європи, ще 17 конвенцій вона підписала. У цілому це становить 50 багатобічних міжнародно-правових документів, тобто майже третину договірно-правової бази Ради Європи. Добровільно взявши на себе зобов'язання перед Радою Європи, Україна здійснила цілий етап системних трансформацій в області державного устрою та корпоративних відносин.

Важливою подією у процесі формування відносин України та ЄС став Указ Президента України про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС від 11 червня 1998 р., де визначено пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 р. Стратегія інтеграції України в Європейський Союз враховує положення Стратегії ЄС щодо України від 4 жовтня 1994 р., Спільної стратегії ЄС щодо України від 11 грудня 1999 р., а також відповідних рішень Ради ЄС, декларацій та інших документів ЄС, котрі стосуються України.

На основі Стратегії інтеграції України до ЄС розроблено галузеві програми та національну Програму інтеграції України до ЄС, затверджену Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. Програмою передбачена розробка комплексу конкретних практичних заходів щодо реалізації загальних принципів співробітництва з ЄС, подальше розгортання інститутів сприяння розвитку відносин з ЄС на всіх рівнях - національному, регіональному й місцевому, на рівнях державних і недержавних організацій, а також систематичне й цілеспрямоване формування в українському суспільстві стійкої проєвропейської більшості. З метою організаційного забезпечення реалізації національної Програми інтеграції України до ЄС, відповідно до Указу Президента України від 26 листопада 2001 р., запроваджено інститут Уповноваженого України з питань європейської інтеграції.

У Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 рр.» (травень 2002 р.) були визначені практичні кроки України у напрямі європейської інтеграції впродовж 2002-2011 рр. У Посланні, зокрема, зазначено:

2005-2007 рр. - проведення переговорного процесу і створення Митного союзу між Україною та ЄС, метою якого має стати поступове усунення митних, правових і технологічних перепон у цій сфері;

2007-2011 рр. - повне виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і копенгагенських критеріїв членства в Євросоюзі;

2011 р.- створення реальних передумов для вступу України до ЄС [205].

Розглянемо основні напрямки інтеграційного процесу України (табл.4.2) .

Таблиця 4.2

Основні напрямки інтеграції для України [168]

Напрямок	Тлумачення
Адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини	<p>Адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні із сучасною європейською системою права, що забезпечить розвиток політичної, підприємницької, соціальної, культурної активності громадян України, економічний розвиток держави у рамках ЄС і сприятиме поступовому зростанню добробуту громадян, приведенню його до рівня, що склався у державах - членах ЄС.</p> <p>Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, охорону життя та здоров'я, навколишнє природне середовище, захист прав споживачів, технічні правила і стандарти, транспорт, а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво.</p>
Економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і ЄС	<p>Розвиток процесу економічної інтеграції полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків ЄС та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з ЄС в Україну та українським експортерам на ринках ЄС, запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників. Економічна інтеграція базується на координації, синхронізації та відповідності прийняття рішень у сфері економіки України та ЄС і передбачає ліквідацію обмежень розвитку конкуренції та обмеження застосування засобів протекціонізму, сформування основних економічних передумов для набуття Україною повноправного членства у ЄС.</p>
Інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки	<p>Безпека України у контексті загальноєвропейської безпеки ґрунтується на тому, що розвиток і зміцнення ЄС поглиблюють загальноєвропейську безпеку в усіх її вимірах.</p>
Політична консолідація та зміцнення демократії	<p>Політична консолідація передбачає неухильне поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери відносин між Україною та ЄС (саміти, міністерські консультації, зустрічі на експертному рівні). Вона спрямована на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - гарантування політичної стабільності як в Україні, так і на всьому Європейському континенті; - забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй; - зміцнення демократичних засад в українському суспільстві.
Регіональна інтеграція України	<p>Практичне здійснення інтеграційного процесу можливе лише за умови доповнення загальноєвропейського виміру співпраці регіональною інтеграцією та поглибленням галузевого співробітництва України і ЄС. Регіональна інтеграція передбачає встановлення і поглиблення прямих контактів між окремими регіонами України та державами - членами і кандидатами у члени</p>

	<p>ЄС, їх розвиток у визначених у цій Стратегії напрямках для поступового перенесення основної ваги інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад і, зрештою, якнайширшого залучення громадян України.</p>
<p>Галузева співпраця</p>	<p>Галузева співпраця являє собою координацію і взаємодію між Україною та ЄС у конкретних галузях і сферах господарської діяльності. Пріоритет на найближчі роки у галузевій співпраці слід віддати сфері трансєвропейських транспортних, включаючи магістральні газо- та нафтопроводи, електроенергетичних та інформаційних мереж, співробітництву у галузі юстиції, запобіганню та боротьбі з організованою злочинністю і поширенням наркотиків, митній справі, науково-дослідницькій сфері, промисловій та сільськогосподарській кооперації тощо.</p>

Внутрішнє забезпечення процесу інтеграції України до ЄС покладається на вищий, центральні та місцеві органи виконавчої влади України у співпраці з органом законодавчої влади, відповідними органами місцевого самоврядування.

Керівництво стратегією інтеграції України до ЄС здійснює Президент України.

Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу.

Уповноважений України з питань європейської і євроатлантичної інтеграції здійснює координацію діяльності та заходів, спрямованих на європейську і євроатлантичну інтеграцію України.

Міністерство закордонних справ України здійснює заходи щодо забезпечення політичних відносин України з ЄС та координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішньої політики та політики безпеки.

Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України здійснює міжвідомчу координацію з питань міжгалузевого економічного та соціального співробітництва України з ЄС.

Міністерство внутрішніх справ України і Міністерство юстиції України здійснюють міжвідомчу координацію з питань співробітництва України з ЄС у межах своєї компетенції. Інші міністерства та центральні органи виконавчої влади забезпечують реалізацію галузевого співробітництва України з ЄС,

імплементацию Угоди про партнерство та співробітництво, здійснюють інші заходи у межах своєї компетенції та визначених Стратегією завдань з метою поглиблення інтеграції України до ЄС.

Стратегія інтеграції передбачає такі сфери внутрішнього забезпечення інтеграції України до ЄС (рис.4.5.) розроблено на основі [167].

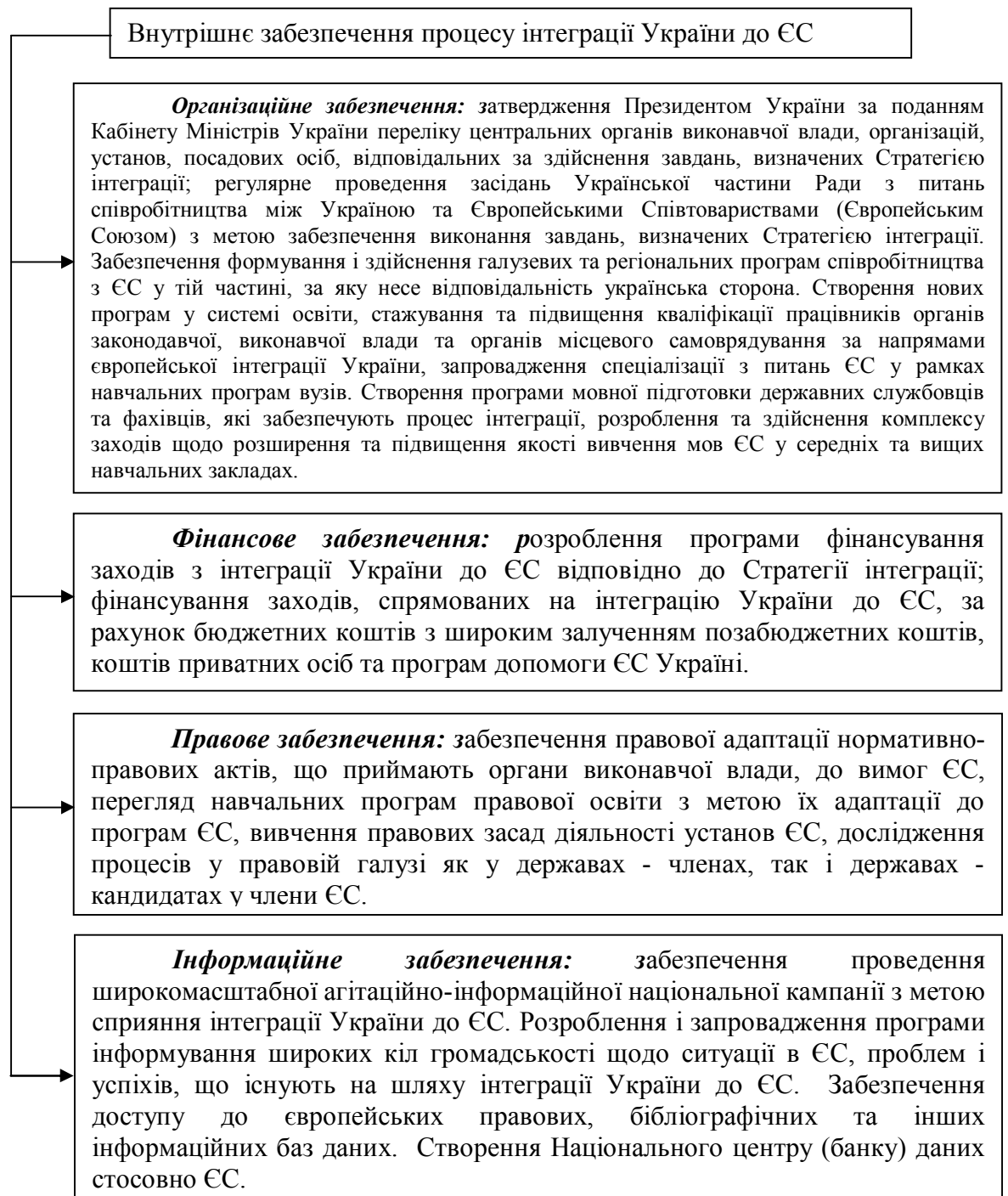

Рис.4.5. Внутрішнє забезпечення процесу інтеграції України до ЄС

Причина спаду ділової активності в останні роки між Україною та ЄС – істотні труднощі в реалізації намірів корпоративного сектору та традиційними партнерами з нових десяти країн-членів.

Основними країнами-інвесторами, на які доводиться 86,1 % загального обсягу інвестицій з ЄС, були Німеччина – 5 млрд. 503,2 млн. дол. (40,6% загального обсягу інвестицій ЄС), Кіпр – 2 млрд. 42,9 млн. дол. (15,1%), Австрія – 1 млрд. 506,3 млн. дол. (11,1%), Великобританія – 1 млрд. 435,5 млн. дол. (10,6 %), Нідерланди – 1 млрд. 178,6 млн. дол. (8,7 %) [169].

Загалом, ефективній діяльності українських корпорацій на ринку ЄС перешкоджає складний комплекс негативних факторів торгово-політичного й структурно-економічного плану, причиною якого є проблеми міжнародної конкурентоздатності українських компаній та стратегії їхнього корпоративного розвитку.

Більш успішному розвитку економічних зв'язків України з ЄС заважає ряд проблем, серед яких головні представлені на рис.4.6.

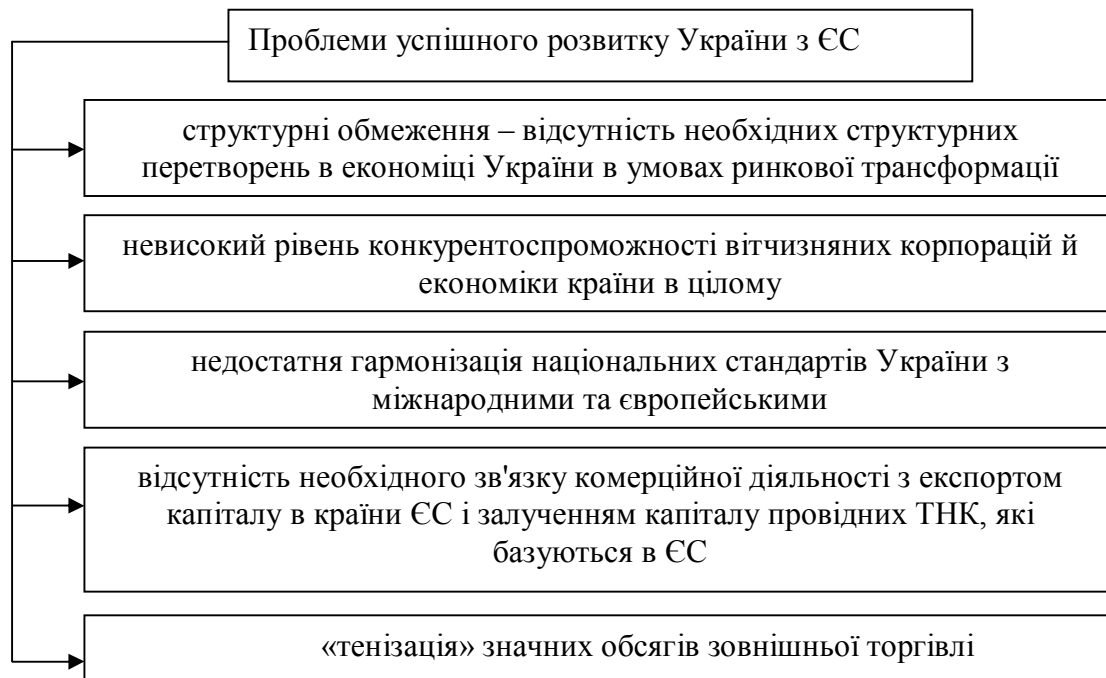

Рис.4.6. Проблеми успішного розвитку зв'язків України з ЄС

Реформи, пов'язані з європейським інтеграційним вектором України, здійснюються дуже повільно та не дають бажаних результатів. Процес

досягнення інтеграційної мети України ускладнюється тим, що європейські об'єднання також випробовують значні трансформаційні перетворення [168].

Згідно вище зазначеного необхідним є виділення головних завдань держави та корпорацій щодо інтеграції України в ЄС (табл.4.3).

Таблиця 4.3

Головні завдання для успішної інтеграції України в ЄС

Держава	Корпорації
<p>свідомі рішення і контроль з боку держави у сфері інтеграції України в ЄС</p> <p>розробка довгострокової зовнішньоекономічної політики</p> <p>поліпшення інвестиційного клімату в країні</p> <p>удосконалення законодавчої бази</p> <p>підвищення ефективності дії судової системи, механізму реалізації рішень суду</p> <p>створити єдину реєстраційну систему зменшення податкового навантаження</p> <p>створити передумови залучення високих технологій з іноземних країн</p> <p>створити нові джерела спільного інвестування</p> <p>створити єдину спеціалізовану державну структуру для концентрації та поширення інформації про можливість інвестування в Україні;</p> <p>відновити дію стимулів у межах Спеціальних економічних зон (СБЗ), спрямованих на формування високотехнологічного, у т. ч. експортного, потенціалу України.</p> <p>наближення політики України у сфері зайнятості та соціальної політики до стандартів і практики ЄС.</p> <p>адаптація українського законодавства до норм і стандартів ЄС та ефективне впровадження їх у практику.</p> <p>забезпечити становлення багаторівневої системи співпраці між українськими регіонами та регіонами сусідніх держав шляхом формування в межах великих євро регіонів окремих локальних транскордонних об'єднань;</p> <p>розробити нову Комплексну програму розвитку транскордонного співробітництва з урахуванням нової геополітичної ситуації, інструментарій і механізми співпраці з ЄС (попередня Програма в основному виконана). Пріоритетами Програми мають стати: інституційний розвиток, розвиток інфраструктури пунктів перетину кордону, розбудова транспортної інфраструктури та</p>	<p>введення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і аудиту, звітності</p> <p>прискорення процедур реєстрації суб'єктів корпоративних відносин</p> <p>законодавчо необхідно закріпити 5 основних прав інвестора: право голосу, право на участь у прибутках, право на перевірку документів емітента, право переважного придбання нових емісій акцій право на отримання частини майна при ліквідації</p> <p>розширення науково-технічного обміну</p> <p>інтеграція в систему міжнародного поділу праці</p> <p>інтеграція у світовий науково-технічний інноваційний процес</p> <p>формування галузевого (міжгалузевого) експортно-орієнтованого комплексу</p> <p>взаємовигідні зовнішньоекономічні відносини зі світовими організаціями МБРР, МВФ, СОТ</p> <p>розвиток спільних підприємств за кордоном</p> <p>підвищення конкурентоспроможності</p> <p>підвищення технічного рівня виробництва</p> <p>поліпшення інформаційного обслуговування іноземних інвесторів,</p> <p>просування українських проектів і програм за кордон шляхом проведення інвестиційних семінарів</p> <p>видання спеціалізованих інформаційних бюлетенів;</p> <p>вирішення проблем нелегального працевлаштування</p> <p>подолання нелегальної трудової міграції шляхом збільшення відповідних квот</p> <p>створенні робочих місць в Україні</p> <p>створення умов для інтеграції України у світовий інформаційний простір відповідно до сучасних тенденцій інформаційної геополітики.</p>

<p>міжнародних транспортних коридорів, розвиток економічного співробітництва, спільні природоохоронні програми, розвиток людських ресурсів, культурне, інноваційне та науково-дослідницьке співробітництво;</p> <p>необхідно у кожній області створити єврорегіональні представництва, відповідальні за підготовку, експертизу і моніторинг транскордонних проектів.</p> <p>реалізувати стратегію випереджувального розвитку, яка має забезпечити щорічні темпи зростання ВВП в Україні на рівні не нижче 6—7 % (у 1,5— 2 рази вищі, ніж загалом у країнах ЄС), істотне подолання на цій основі розриву в обсягах ВВП на одну особу між Україною та державами — членами ЄС;</p> <p>забезпечити цілеспрямовані передумови для скорочення розриву в рівні й якості життєвих стандартів з країнами ЄС</p>	
--	--

Україна визнає, що реалізація завдань щодо одержання статусу асоційованого членства в ЄС, покладає на неї високі зобов'язання. Такі зобов'язання передбачають:

досягнення стабільності законів та інституційних структур, які гарантують демократію, верховенство закону, забезпечення прав людини, повагу й захист прав національних меншостей;

наявність діючої ринкової економіки та здатність витримати тиск конкуренції в межах ЄС;

здатність узяти на себе зобов'язання, які випливають із членства в ЄС, включаючи визнання цілей політичного, економічного й валютного союзу [169].

Сучасний стан співробітництва українських і європейських корпорацій можна умовно назвати «спрощеною» формою співробітництва. Вона має такі основні характеристики:

1. Співробітництво між Україною та країнами ЄС сьогодні має обмежений характер щодо форм економічних зв'язків, впливу на українську економіку.

2. Україна виступає реципієнтом кредитів, грантів й інших коштів на дво- та багатосторонній основі, які надаються на реалізацію окремих проектів розвитку ринкової інфраструктури.

3. Структура торгівлі між ЄС й Україною аналогічна структурі торгівлі ЄС із країнами, які розвиваються.

4. В економічних зв'язках між українськими та європейськими корпораціями сьогодні переважають прості експортно-імпорتنі операції, бартерний обмін, операції з давальницькою сировиною. Сьогодні європейський ринок для українського бізнесу – це джерело товарів та валюти, а не капіталу й технологій.

5. Співробітництво проводиться на двосторонній основі, причому українські та європейські суб'єкти корпоративних відносин зацікавлені не стільки в зближенні національних законодавств і стандартів, скільки в конкретних угодах щодо взаємного захисту інвестицій та відхилення подвійного оподаткування, можливостях для європейських корпорацій скористатися національним страхуванням експортних кредитів і закордонних капіталовкладень [169].

На сучасному етапі розвитку в Україні не спостерігається достатній рівень розвитку корпоративного сектору і, як наслідок, інвестиційної діяльності, який би відповідав одному з Копенгагенських критеріїв для вступу країни в члени ЄС. Фінансова сфера держави продовжує перебувати в кризовому стані. Його подолання можливе тільки за умови цілого комплексу ринкових реформ, покликаних забезпечити входження України до складу розвинених держав світу [169].

Вимоги до розкриття інформації – це один з основних критеріїв виходу корпорацій до міжнародного простору. Інформація – головний ресурс корпорацій, який сьогодні слід розглядати як стратегічний продукт. Здатність суспільства та його інституцій збирати, обробляти, аналізувати, систематизувати та накопичувати інформацію, забезпечувати свободу інформаційного обміну є важливою передумовою соціального та

технологічного прогресу, чинником національної безпеки, однією з основ успішної внутрішньої та зовнішньої політики. Інформаційна сфера має системоутворюючий характер і впливає практично на всі галузі суспільних відносин.

Прозорість необхідна для впровадження концепції підзвітності трьох основних груп учасників ринку, а саме – позичальників і кредиторів, емітентів і інвесторів, органів державної влади і міжнародних фінансових інститутів. Підзвітність – це обов’язок учасників ринку обґрунтовувати свої дії і політику, а також нести відповідальність за рішення і результати. Прозорість і підзвітність зміцнюють дисципліну, яка підвищує якість ухвалення рішень у державному секторі економіки [200].

Вимоги щодо розкриття інформації не повинні спричиняти надмірний адміністративний тягар або призводити до невиправданих витрат. Також не має необхідності і в тому, щоб компанії розкривали інформацію, яка може поставити під загрозу їхні конкурентні позиції, за винятком випадків, коли надання такої інформації є необхідним для прийняття поінформованого інвестиційного рішення, або для того, щоб не вводити інвестора в оману. З метою визначення мінімуму інформації, необхідної для розкриття, у багатьох країнах застосовується концепція важливості. Важливою вважається інформація, ненадання або недостовірне надання якої може вплинути на господарські рішення, що приймаються користувачами такої інформації.

Протягом 2009 р. продовжувалась робота з удосконалення системи розкриття інформації на фінансовому ринку, зокрема, шляхом розроблення нормативн-правових актів, серед яких:

зміни до Порядку подання уповноваженими рейтинговими агентствами інформації до ДКЦПФР, затверджені рішенням Комісії від 15 січня 2009 року №2 та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 05.02.2009 за №107/16123;

зміни до Положення про розрахунок показників ліквідності, що обмежують ризики професійної діяльності на фондовому ринку, затверджені

рішенням Комісії від 03.09.2009 №977 та зареєстровані в Міністерстві юстиції України 30.09.2009 за №919/16935.

Система розкриття інформації необхідна для того, щоб його учасники корпоративних відносин були інформовані про дії один одного, щоб вони приймали рішення, спираючись на свої оцінки реальних фактів. Інвестор, який не отримає детальної та точної інформації про те, на які цілі будуть витрачені його кошти, які фінансові успіхи і втрати об'єкта його передбачуваних інвестицій, скоріше за все, не віддасть своїх грошей зовсім. Він віддасть їх туди, де від нього не приховують інформацію, а навпаки, надають її для того, щоб він приймав рішення, які адекватні даній ситуації.

Отже, прозорість і доступність інформації для зацікавлених осіб, суворий внутрішньокорпоративний контроль за діяльністю менеджерів, активна участь акціонерів – запорука високої якості корпоративного управління.

З метою забезпечення належного розкриття інформації, відповідні органи цих країн застосовують різні підходи регулювання: підхід загального обов'язку, підхід передбаченого обсягу або їхню комбінацію (табл.4.4). Проте, незалежно від застосування різних підходів, інформація, що розкривається учасниками ринку, подібна за характером і обсягом і базується на принципах (стандартах) регулярного розкриття інформації, розроблених Міжнародною організацією комісій з цінних паперів (IOSCO).

Суттєвий прогрес і поширення інформаційних технологій, глобальний характер систем масової комунікації призвели до утворення глобального інформаційного простору, який змушує світову спільноту, кожна державу швидко орієнтуватися та адаптуватися у сучасному інформаційному середовищі.

У галузі внутрішнього контролю можна виділити три найбільш важливі напрямки розвитку інформаційно-технологічних інструментів, що використовуються учасниками корпоративних відносин. По-перше, це управління виконанням вимог законодавчих і регулюючих органів. По-друге, - управління ризиками. І, нарешті, управління забезпеченням інформаційної

безпеки. Рада директорів затверджує, переглядає загальну політику компанії в цих трьох напрямках і в цілому у сфері внутрішнього контролю. А виконавчі директори - наприклад, з дотримання актів, правил і стандартів (CCO - chief compliance officer), з управління ризиками (CRO - chief risk officer), з інформаційних технологій (CIO - chief information officer) - розробляють варіанти цієї політики і впроваджують її в життя [207].

Таблиця 4.4

Підходи до регулювання розкриття інформації учасниками ринку цінних паперів у різних країнах

Підхід	Сутність
<p>Підхід передбаченого обсягу (США та Японії)</p>	<p>Визначення обов'язкового переліку подій, які вважаються суттєвими і підлягають розкриттю. Так, у США запроваджена найбільш вимоглива модель системи розкриття інформації, що обумовлено ступенем розвитку та значенням фондового ринку цієї країни для світового економічного розвитку. Розкриття інформації про корпорації у США включає дані про структуру капіталу; докладні дані про попередню діяльність та володіння акціями призначених директорів; розміри сукупної винагороди керівництва корпорації, в тому числі кожного з п'яти вищих керівників корпорації поіменно; дані про акціонерів, які володіють пакетами акцій більше 5% акціонерного капіталу; інформацію про можливі злиття або реорганізації; інформацію про можливі виправлення у статуті товариства; імена осіб та назви компаній, запрошених для проведення аудиторських перевірок; фінансова інформація про стан та результати діяльності корпорації надається щоквартально [105].</p> <p>Річний звіт корпорації, як основний документ про результати діяльності, містить привітальне слово керівника компанії; повний комплект фінансової звітності; інформацію про звичайні операції; інформацію про ринкове становище; перспективи та плани створення нових продуктів; діяльність філій корпорації; характеристику інвестицій у розвиток виробництва та технології. Особлива інформація надається корпораціями при зміні у контролі над компанією; придбанні або продажу активів, що відбувається поза межами операційного циклу; банкрутстві та реорганізації корпорації; зміні аудитора; звільненні директорів компанії; зміні термінів фінансового року.</p> <p>Доступ до інформації, що надається корпораціями у США безкоштовний та відкритий для всіх зацікавлених осіб і здійснюється через мережу Internet.</p>
<p>Підхід загального обов'язку (країни Європейського Союзу та інші)</p>	<p>Вимоги розкриття інформації не передбачають чіткого формулювання переліку видів суттєвих подій: якщо інформація здатна вплинути на ціну фінансових інструментів, вона підлягає негайному розкриттю. Дослідження систем розкриття інформації в 17 країнах Східної Європи та інших регіонах, проведені в</p>

	<p>рамках проекту FMI/USAID, визначили основні параметри розкриття інформації на ринку цінних паперів через річні звіти, квартальні чи піврічні звіти та особливу інформацію. Вони розрізняються за строком подання річної звітності (до 30 березня, до 30 квітня, до 30 червня, до 31 вересня) та особливої інформації (від 1 години до 7 днів), періодичністю проміжної звітності (у деяких країнах вона, як і річна, ще й перевіряється аудитором), розкриттям інформації не тільки регулятором ринку, а й біржами [176].</p>
--	--

Управління забезпеченням інформаційної безпеки є одним з ключових елементів корпоративних інформаційних систем. Таким чином, сучасне корпоративне управління неможливе без найновіших інформаційних технологій і головною умовою досягнення успіху є максимальна інтеграція всіх застосовуваних інформаційних систем, котрі повинні допомагати раді директорів у забезпеченні ефективного управління компанією.

З розвитком глобалізації та інформаційних технологій постала необхідність в формуванні системи захисту інформації у корпораціях.

Розв'язання проблем інформаційної безпеки потребує комплексного підходу. Побудова ефективної і надійної системи захисту передбачає поетапну реалізацію сукупності таких завдань, як розробка політики безпеки, вибір технічних засобів захисту інформації, навчання працівників та періодичний комп'ютерний аудит. Набір заходів з охорони інформації кожного комерційного об'єкта залежить від розмірів останнього, його призначення, характеру діяльності тощо. Захист корпоративних даних і контроль за циркуляцією інформації на підприємстві мають здійснюватися регулярно. Це питання потребує постійної і цілеспрямованої уваги [177].

У системі корпоративних відносин існує глобальна проблема -- міжнародна інформаційна безпека, розв'язання якої суттєво впливає на існування людства. Про це яскраво свідчить резолюція 54-ї сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй «Досягнення у сфері інформатизації в контексті міжнародної безпеки», а також те, що на саміті Великої сімки на Окінаві була прийнята Хартія про Глобальне Інформаційне Співтовариство. У

цьому документі зазначається, що країни, які не в змозі забезпечувати оновлення інформаційних технологій, не матимуть можливостей бути повноправними учасниками інформаційного суспільства та світових економічних процесів [201].

У США інформаційна сфера перебуває під безпосередньою увагою президента, створена Програма національної інформаційної інфраструктури, яка виходить з того, що інформація є найважливішим національним ресурсом, товаром та чинником державного управління.

Складовою Програми технологічного розвитку ЄС є Європейська стратегічна програма інформатизації, головна мета якої — скорочення технологічного відставання від США і Японії та зменшення залежності в інформаційних технологіях від цих країн [202].

На саміті ЄС у Лісабоні навесні 2000 р. ухвалено програму просування Європи до інформаційного суспільства, що передбачає випереджувальний розвиток інформаційної сфери.

У РФ у 2000 р. прийнято Доктрину інформаційної безпеки, що передбачає формування системи протидії загрозам національній безпеці у інформаційній сфері [202].

Україні важко претендувати на інформаційне домінування у світовому інформаційному просторі. Для нашої країни головне не відстати, зберігаючи національну, інтелектуальну, культурну та мовну самобутність. В Україні вагомим є гуманітарний аспект інформаційної безпеки - вплив інформаційних потоків на цілісність і самобутність змістовного простору суспільства, руйнування мовної та культурної самобутності в умовах глобалізації. Політика забезпечення інформаційної безпеки в Україні будується на досить прогресивних засадах, а саме:

обмеження доступу до інформаційного ресурсу є винятком із загального принципу відкритості інформації й реалізується тільки відповідно до чинного законодавства;

відповідальність за збереження інформації, її засекречування і розсекречування персоніфікується;

доступ до будь-якого інформаційного ресурсу так само, як і обмеження доступу, реалізується з урахуванням визначених законом прав власності на цей ресурс;

держава формує нормативно-правову базу, регламентуючи права, обов'язки і відповідальність усіх суб'єктів, діючих в інформаційному просторі;

суб'єкти, які збирають, накопичують і обробляють персональні дані й конфіденційну інформацію, несуть відповідальність перед законом за її збереження і використання;

держава забезпечує захист суспільства від хибної, викривленої і недостовірної інформації, що надходить через засоби масової інформації;

держава реалізує контроль за створенням і використанням засобів захисту інформації шляхом їхньої обов'язкової сертифікації й ліцензування діяльності в галузі захисту інформації;

держава підтримує діяльність вітчизняних виробників продуктів і технологій, засобів інформатизації та захисту інформації, вживає заходів щодо захисту внутрішнього ринку від проникнення неякісних засобів інформатизації, інформаційних продуктів і технологій;

держава сприяє доступу громадян до світових інформаційних ресурсів, глобальних інформаційних мереж;

держава формує і забезпечує виконання національної програми інформаційної безпеки, яка об'єднує зусилля всіх зацікавлених суб'єктів щодо створення єдиної системи інформаційної безпеки України;

держава забезпечує цілісність інформаційного простору України;

держава сприяє всебічному розвитку української мови як основного інструменту перетворення накопичених людством знань в інформаційний ресурс України [202].

У сфері інформаційної безпеки державна інформаційна політика має бути спрямована на:

захист населення України від інформаційної продукції, яка загрожує його фізичному, інтелектуальному, морально–психологічному здоров'ю (пропаганда жорстокості, насильства, людиноненавистності, порнографії, окультизму, вплив на свідомість тощо);

всебічне сприяння інформаційному забезпеченню правоохоронних відомств для виконання ними своїх функцій;

охорону державної таємниці та іншої інформації з обмеженим доступом, а також здійснення державного контролю за режимом доступу до цієї інформації [202].

На сьогоднішній день у сфері інформаційної безпеки існує два принципово різних підходи до захисту від проникнень у корпоративні мережі. Перший і старіший з них це IDS (Intrusion Detection Systems, IDS). IDS - це система, покликана виявити спроби проникнення в приватну мережу і повідомити системного адміністратора про факт вторгнення. Ця технологія захисту інформації використовується досить давно і вже завоювала популярність серед замовників.

Однак, багато аналітиків вважають, що сьогодні існує більш ефективний і зручний спосіб боротьби з хакерами. Це система - Intrusion Prevention System, IPS. IPS в області інформаційної безпеки закріплена за системами та рішеннями, які служать для запобігання нападів. Це набір технологій, які з'явилися на стику міжмережевих екранів і систем виявлення нападів IDS. Від міжмережевих екранів у IPS узятий принцип активного втручання в мережеву взаємодію чи поведінку програм, а від IDS - інтелектуальні методи моніторингу. Таким чином, IPS не тільки виявляє напади, а й намагається запобігти їм [202].

Слід зазначити, що IPS різних типів добре інтегруються у досить інтелектуальну систему захисту, кожен елемент якого добре доповнює інші. При цьому вони не конкурують з уже існуючими засобами інформаційної безпеки: міжмережевими екранами, IDS, антивірусами та ін., оскільки доповнюють їх.

Перевага IPS в порівнянні з IDS виділяється особливо яскраво на тлі зростаючих вимог корпоративних суб'єктів до створення більш ефективних засобів запобігання несанкціонованим вторгненням в їх мережі. Але оскільки технології стають все складніше, корпоративні клієнти частіше відчують труднощі при виявленні відмінностей між «справжніми» IPS та їх спрощеними версіями, а також при інтеграції IPS з різними елементами мережеских інфраструктур.

Головним критерієм ефективних корпоративних відносин є високий рівень інформаційної безпеки. Роль працюючих систем попередження вторгненням важко переоцінити – багато фахівців з інформаційних технологій сьогодні продовжують сьогодні виношувати систему профілактики атак, які здатні завдати компаніям дуже серйозний збиток. Експерти в галузі безпеки передбачають, що в міру вдосконалення технологій IPS відбудеться злиття систем IDS і міжмережеских екранів, число механізмів IPS помітно збільшиться [202].

Невирішення проблем інформаційної безпеки призводить до уповільнення процесів становлення в Україні інформаційного суспільства, створює реальну загрозу інформаційної експансії інших країн.

Державна політика забезпечення інформаційної безпеки повинна бути відкритою і передбачати інформування суспільства про діяльність державних органів і суспільних інститутів у сфері інформаційної безпеки з урахуванням обмежень, встановлених чинним законодавством України. Вона має виходити з принципу безумовної правової рівності всіх суб'єктів інформаційних відносин незалежно від їхнього політичного, соціального та економічного статусу, ґрунтуватися на обов'язковому забезпеченні прав громадян і організацій на вільне створення, пошук, отримання, накопичення, зберігання, перетворення і поширення інформації у будь-який законний спосіб.

На сучасному етапі значно підвищуються основні вимоги до корпоративних інформаційних систем в забезпеченні наступних базових процесів у сфері корпоративного управління:

роботи корпоративного секретаря, його апарату і взаємодії з радою директорів, менеджерами, акціонерами, заінтересованими сторонами й іншими контрагентами;

взаємодії членів ради директорів між собою і топ-менеджерами в ході реалізації стратегії акціонерного товариства і своєї діяльності;

виконання вищими посадовими особами своїх функцій з управління системою внутрішнього контролю (поточне керівництво, що забезпечується топ-менеджерами, контроль і нагляд, що здійснюється членами ради директорів) [207].

Важливою сьогодні залишається розробка збалансованих вітчизняних стандартів у галузі інформатизації і забезпечення інформаційної безпеки автоматизованих систем управління, інформаційних і телекомунікаційних систем загального і спеціального призначення; прийняття і реалізація державних програм підвищення рівня правової культури і комп'ютерної грамотності; створення системи освіти і працевлаштування фахівців для забезпечення потреб інформаційної сфери.

4.2. Специфіка розвитку української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві

Протягом останнього двадцятиріччя в світі йде процес формування інформаційного суспільства, а тому все більше розвиваються обчислювальні та інформаційні мережі – унікальний симбіоз комп'ютерів і комунікацій. «Інформаційне суспільство» виражає ідею нової фази в історичному розвитку передових країн. Усі розвинені країни світу нині мають нормативно затвержені національні стратегії побудови інформаційного суспільства, усіляко й системно сприяють подальшому розвитку його елементів, тоді як проблемою решти країн тією чи іншою мірою стає цифровий розрив (або

«інформаційна нерівність») – відставання у даній галузі. Існують 2 моделі управління інформаційним суспільством, зазначені в табл.4.5 [208].

Доведено, що національні та регіональні особливості країн, які розбудовують інформаційне суспільство, впливають на специфіку його становлення і розвитку, що є важливим для подальшого дослідження цього процесу.

Таблиця 4.5

Моделі інформаційного суспільства

Модель	Характеристика
Західна модель (США, Канади, Великої Британії, Німеччини, Франції, країн Північної Європи)	<p>Узагальнює стратегії і програми індустріально розвинених країн. В рамках означеної моделі виділяється американо-англійська і модель континентальної Європи.</p> <p><i>Американо-англійська модель</i> визначається загальною концепцією соціально-економічного розвитку, яка передбачає превалювання приватного сектору над функціями держави в усіх напрямках розвитку суспільства. Модель передбачає інтенсивний розвиток електронних комунікацій для встановлення соціальних, політичних, культурних зв'язків у суспільстві. Специфічною рисою американо-англійської моделі інформаційного суспільства є вплив чинного законодавства на розвиток перспективних галузей економіки, права інтелектуальної власності, соціального захисту населення.</p> <p><i>Європейська модель</i> інформаційного суспільства відрізняється стратегією європейської інтеграції, поняттям «об'єднаної Європи», пошуками рівноваги між контролем держави і стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу із врахуванням того, що роль кожного з них може змінюватися в часі. Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням інформаційної (інтелектуальної) економіки, різними можливостями постіндустріального розвитку.</p>
Азійська модель (країни Азійсько-Тихоокеанського регіону)	<p>Спрямована на вдосконалення системи корпоративного управління за принципом ієрархічної піраміди, в основі якої лежать три принципи: оп (вдячність), гігі (відповідальність), ва (гармонія). Означені принципи виражають угоду про взаєморозуміння і взаємодопомогу вищого і нижнього рівнів управління. Ця модель використовує пріоритетний розвиток інформаційних технологій і впровадження інформаційних послуг у всі сфери життєдіяльності країни. В основі моделі – альтернативний соціально-економічний розвиток регіону, конкуренція із Заходом, утвердження власних ціннісних орієнтацій, зв'язок між культурними традиціями (освіта, виробнича дисципліна, відданість корпорації, довіра, сімейна гармонія) і соціальними трансформаціями.</p> <p>Індійська модель – головним пріоритетом на шляху до інформаційного суспільства передбачає розвиток внутрішніх людських ресурсів. Особливості побудови інформаційного суспільства в Індії – це</p>

	<p>обережність та послідовність, а також опора на національні культурні традиції.</p> <p><i>Младоазійська модель</i> виступає як стратегія регіону Східної і Південно-Східної Азії – епіцентру індустріального та інформаційного розвитку, до якого належать Південна Корея, Тайвань, Сінгапур і Гонконг, а в останні роки наближаються Таїланд, Малайзія, В'єтнам. Ця модель – трансформована японська ідея, успіх якої у підтриманні стабільного макроекономічного і політичного середовища та співробітництві держави з приватним капіталом.</p>
--	---

Сьогодні очевидним є той факт, що розбудова інформаційного суспільства в Україні повинна здійснюватись на підґрунті адекватного інституційного забезпечення його розвитку.

Корпоративна діяльність в умовах глобалізації інформаційної економіки набуває нових форм, які зумовлюють виникнення додаткових інструментів не тільки макроекономічного впливу, але й внутрішнього корпоративного управління.

Кожна країна має свою власну модель корпоративного управління, характерні риси якої обумовлені особливостями національного менеджменту. Моделі відрізняються за складом учасників, згідно з законодавчою базою, що регулює їхні взаємовідносини, а також такими нюансами, як вимоги до розкриття інформації тощо [178].

Існує багато спільних рис корпоративного управління, що дозволяє фахівцям у галузі акціонерно-корпоративних світових процесів виокремити три основні моделі корпоративного управління:

англо-американська модель, у якій важливу роль відіграють незалежні та саморегулятивні організації, а відносини акціонерів між собою та з корпорацією чітко визначені на рівні законодавства на локальних корпоративних актівах;

континентальна, заснована на банківській системі (банки виступають кредиторами, голосуючими агентами, депозитаріями), акціонерах та працівниках;

японська модель, що ґрунтується на тісному зв'язку з ключовим банком та фінансово-промисловою мережею (кейрецу) [178].

Розглянемо детальніше кожну з них (табл.4.6).

Європейській і американській моделі корпоративного управління властиві різні варіанти організації ради директорів. Для першої характерна наявність у складі наглядової ради (ради директорів) тільки зовнішніх осіб, що не є менеджерами компанії. Це представники зацікавлених груп (кредиторів, партнерів, персоналу) і великих акціонерів.

Таблиця 4.6

Моделі корпоративного управління країн світу

Модель	Характеристика
Англо-американська (Англії, США, Канаді, Австралії)	Базується на принципі жорсткого розмежування власності і управління, розвиненому інституті прав власності. Передбачає домінування аутсайдерів, тобто незалежних та індивідуальних інвесторів, не пов'язаних з іншими діловими стосунками. Учасники корпоративних відносин зведені до «вузького кола» – власників, менеджерів і ради директорів, а втручання держави в справи компаній має бути виключно обмеженим. Країни, в яких діє англо-американська система, є найбільш активними гравцями на міжнародних ринках капіталу і прагнуть експортувати свою модель як найбільш для них доступну і зрозумілу усюди, куди направляють інвестиції.
Європейська	обмежує в правах власників компанії, ставлячи суспільні і державні інтереси вище за інтереси власників, залучає до корпоративних відносин різні групи стейкхолдерів, наприклад банки, кредиторів, трудові колективи, профспілки і громадські організації. Не володіючи гнучкістю прецедентної системи, модель ефективно здійснює контроль над компаніями за допомогою строгої фінансової звітності перед кредитними інститутами, державного втручання, а також залучення різних груп стейкхолдерів у структуру управління компаніями.
Японська	Передбачає взаємне проникнення капіталу і орієнтацію компаній перш за все на загальні корпоративні і державні інтереси. Передбачає соціальну організованість на рівні корпорації та ділову організованість на рівні індустріальної групи. Для моделі характерна активна роль держави, яка бере участь у стратегічному плануванні.

Перевагою англо-американської системи є мобільність інвестицій та швидкий відтік капіталу з неефективних галузей в ефективні. Недоліком цієї системи є націленість корпорацій на доходність акцій, інколи на шкоду стратегічному розвитку. В цілому американська модель ефективна в період інноваційного розвитку економіки.

Економічний ефект континентальної моделі має більше переваг: акціонери націлені на реалізацію довгострокової стратегії, прагнуть досягнути

високої стійкості та стабільності ділових зв'язків. Але у цієї моделі є ряд недоліків, зокрема, відносно низька гнучкість, неможливість прийняти швидко рішення про ліквідацію або продаж неефективного бізнесу, про скорочення штатів тощо [178].

Цікавим для України є також досвід інших відносно «молодих» країн в інформаційному розвитку, а саме: Литви, Польщі, Угорщини, Словаччини, Словенії та Румунії, у яких створення керуючих органів в сфері корпоративного управління в інформаційному суспільстві є позитивною практикою (табл.4.7, ДОДАТОК 3).

Враховуючи досвід розвинених країн та країн-сусідів постає необхідність розробки української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві.

Сьогодні Україна має реальний шанс вивчити предметні кроки цих країн та використати цей досвід для початку принципів дій у даному напрямку. Власне, для України вивчення досвіду саме цих держав є найбільш оптимальним, оскільки вони: знаходяться у «спільній» географічній зоні; мають практично ті ж проблеми, переваги та недоліки, завдання та пріоритети, амбіції, що, сьогодні, у свій спосіб існують і в Україні; зробили лише перші кроки у процесі формування органів інформаційного суспільства, визначили пріоритети інформаційної політики, частково сформували законодавство галузі, визначити розміри фінансування галузі у державних та місцевих бюджетах, окреслили вектори інтеграції у глобальне інформаційне співтовариство [179].

Здійснення інституційного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні повинно стати ключовим напрямком державної політики на шляху переходу українського суспільства до життєдіяльності в умовах нових реалій. Напрямки державної інформаційної політики України в сучасному міжнародними просторі визначено на рис. 4.7.

Основними умовами переходу України до інформаційного суспільства слід вважати:

формування загальнодержавної Програми переходу України до інформаційного суспільства;

розробка Концепції нормативно-правового переходу, що є основою державного впливу на цей процес. Ця концепція повинна визначати основні напрямки удосконалення існуючої системи інформаційного законодавства;

Рис.4.7. Державна інформаційна політика в Україні

пріоритетний розвиток існуючих і створення нових спеціалізованих мережових структур і технологій, котрі б відповідали вимогам часу і міжнародним стандартам;

забезпечення загальнодержавної інформаційної підтримки процесу переходу країни до інформаційного суспільства [208].

Визначивши основні умови розвитку корпоративного управління, напрямки державної інформаційної політики, вплив глобалізації на державне регулювання корпоративного сектору, можна сформувати головні складові елементи української моделі корпоративного управління (рис.4.8.).

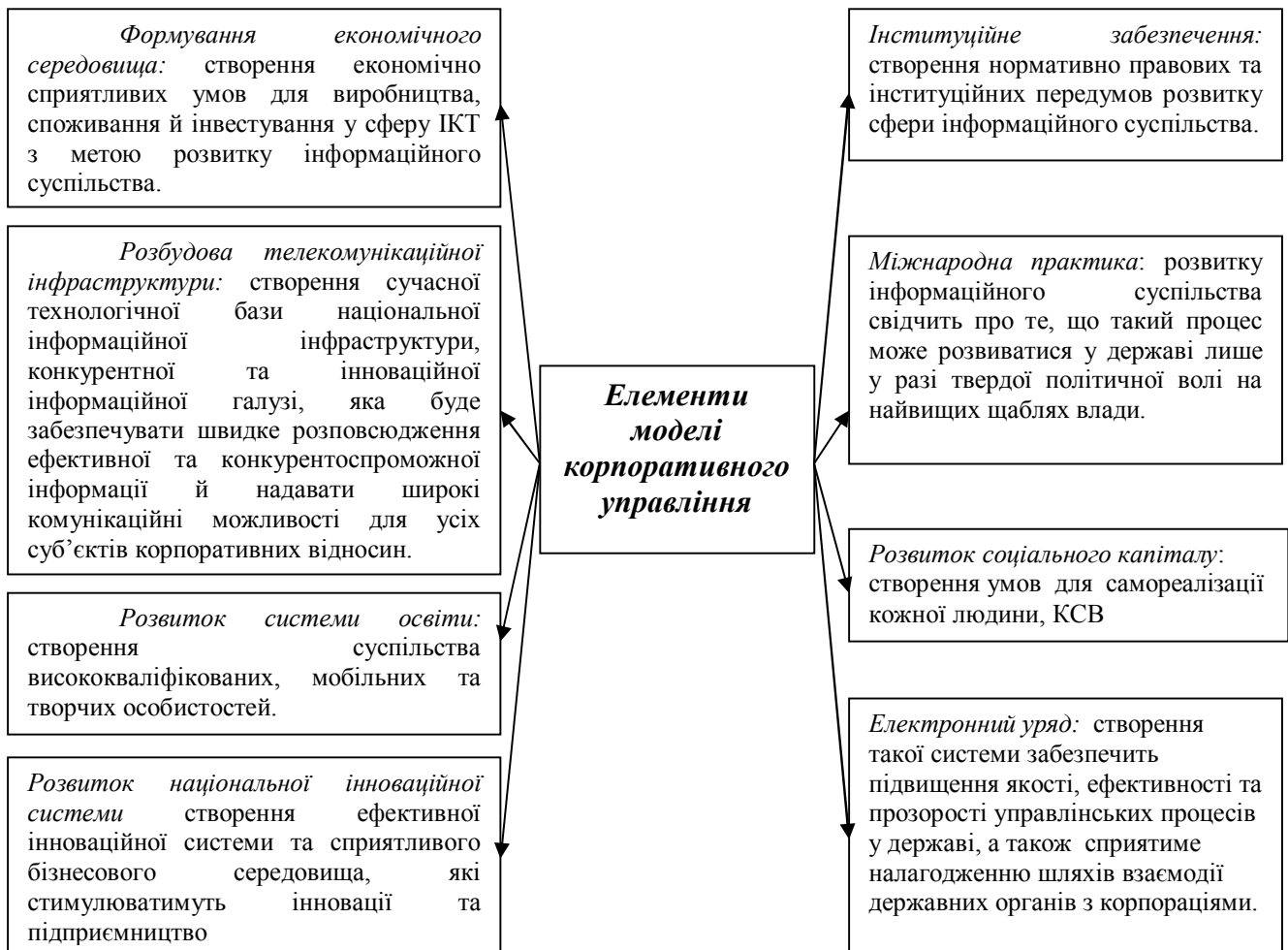

Рис.4.8. Структурні елементи моделі корпоративного управління України

Цілком очевидно, що українська модель корпоративного управління перебуває у стадії формування і є перехідною конструкцією, в якій формально представлено елементи різних моделей. Ідеться, зокрема:

про відносно розпорошену власність, що є ознакою аутсайдерської моделі. Ця особливість (за умови існування низьколіквідного ринку цінних паперів) нерозвиненої фондової інфраструктури є стримувальним чинником становлення корпоративного управління як системи реалізації прав акціонерів;

про тенденції до зростання концентрації власності, становлення елементів інсайдерського контролю, впровадження схем перехресного володіння акціями та формування складних корпоративних структур різного типу (притаманні інсайдерським моделям (рис. 4.9.).

Рис.4.9. Основні ознаки української моделі корпоративного управління [183]

Комбінація елементів сучасних моделей корпоративного управління є однією з основних рис української моделі. Яскравим прикладом поєднання елементів аутсайдерської та інсайдерської моделей є діяльність наглядової ради. Відповідно до українського законодавства наглядова рада підприємства здійснює управлінські і контролюючі функції, що притаманно німецькій та японській моделям корпоративного управління [215]. На сьогодні недостатньо розвинений фондовий ринок України унеможливує застосування акціонерами такого інструмента, як продаж акцій, що є основою американської моделі корпоративного управління. Такі механізми, як ворожі злиття та поглинання шляхом скуповування акцій в акціонерів («біле» рейдерство), що призводить до втрати менеджерами посад, які вони обіймають, так само ще не стали засобами тиску акціонерів на керівників підприємств. У зв'язку з цим єдиним механізмом, що може стимулювати керівників діяти в інтересах власників капіталу, є внутрішній контроль акціонерів шляхом використання права голосу на загальних зборах та представництва в правлінні акціонерного товариства. Діяльності керівників в інтересах власників капіталу сприятиме також

застосування внутрішніх механізмів контролю одночасно з продовженням процесу концентрації акціонерного капіталу за рахунок зменшення загальної кількості акціонерів і збільшення кількості зовнішніх акціонерів – власників великих пакетів акцій. Це є необхідною умовою для підвищення ефективності корпоративного управління.

Подальша концентрація пакетів акцій та збільшення кількості домінуючих акціонерів є позитивним процесом, оскільки акціонерний капітал в Україні ще досить розпорошений (в Україні налічується близько 15 млн. акціонерів, тобто 30 % усього населення). Однак у світовій практиці вдалим є тільки один приклад ефективного корпоративного управління в разі розпорошеної структури акціонерного капіталу – це приклад США, де акціонерами є 21 % населення. У разі значної розпорошеності акціонерного капіталу ймовірною є ситуація, коли жоден з акціонерів не прагне займатися контролем [180].

Виходячи з існуючих проблем, виявлених недоліків формування вітчизняної моделі корпоративного управління можна запропонувати основні етапи формування української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві (рис. 4.10).

Формування української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві складається з п'яти етапів (рис.4.10). На першому етапі визначається державна політика щодо розвитку корпоративного управління (КУ) в інформаційному суспільстві. Далі проводиться аналіз чинників розвитку корпоративного управління в Україні, які умовно можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх чинників розвитку КУ можна віднести розвиток законодавчої бази, ІКТ, захист прав інвесторів, дотримання міжнародних стандартів у діяльності корпорацій, прозорість корпоративних відносин. Зовнішні чинники (загальні) включають елементи розвитку зовнішнього середовища, в якому функціонує корпорація. До них можна віднести розвиток фінансового ринку України та можливість доступу до інвестиційного капіталу.

Рис. 4.10 Етапи формування української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві

На третьому етапі досліджується взаємодія основних учасників корпоративних відносин. Даний аналіз (його ще можна назвати аналіз системи корпоративного партнерства) включає в себе дослідження таких елементів: корпоративні цінності, корпоративний стиль управління, довіра населення, рівень КСВ, узгодженість дій влади, коло зацікавлених осіб; склад учасників корпоративних відносин та ін.

На четвертому етапі формування української моделі корпоративного управління проводиться оцінка ефективності КУ в інформаційному суспільстві. Оцінка проводиться за показниками КУ міжнародних стандартів, з визначенням е-індексів: індекс цифрових можливостей або цифрової перспективи (DOI), індекс мережевої готовності (NRI), індекс інформаційного суспільства (ISI), індекс цифрового доступу (DAI), індекс цифрового поділу (DDI), індекс поширеності ІКТ (ICTDI). Необхідним на даному етапі є визначення якісних показників соціальних інвестицій корпорації (IQ, IQT, IK(i), IK(j), IK). Проводиться аналіз дотримання корпораціями міжнародних стандартів КСВ (Глобальний договір, Принципи ведення бізнесу, розроблені «Круглим столом в Ко», Хартія Кейданрен про гідну корпоративну поведінку та ін.).

П'ятий етап характеризується визначенням основних тенденцій розвитку КУ, серед яких можна виділити головні: урахування законних інтересів зацікавлених осіб; удосконалення системи захисту прав та законних інтересів зацікавлених осіб та забезпечення їх рівноправності; удосконалення системи розкриття інформації та забезпечення прозорості діяльності корпорацій; формування та розвиток культури корпоративного управління; реалізація виходу на міжнародні ринки; створення е-уряду.

Головною метою створення української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві є створення ефективних конкурентоспроможних корпорацій.

На сьогодні можна стверджувати, що в Україні національна модель корпоративного управління перебуває на етапі свого активного становлення й розвитку. Вона має вдосконалюватися у напрямі забезпечення таких

традиційних функцій, як вироблення стратегії, захист інтересів акціонерів та інших зацікавлених осіб, моніторинг діяльності вищого керівництва тощо.

4.3. Система захисту прав акціонерів та інвесторів в умовах розвитку інформаційного суспільства

Інформаційна революція і, як наслідок, виникнення інформаційного суспільства починають кардинально змінювати не лише світову і національні економіки, а діяльність корпорацій сучасного світу. Тому ця проблема стала однією з головних для більшості міжнародних організацій та ділових кіл.

Одним з напрямів розвитку інформаційного суспільства є «електронний бізнес». Словосполучення «електронний бізнес» містить головну ідею: зробити торгівлю більш ефективною та оперативною за допомогою переходу до електронної торгівлі. На перший погляд це неважко, однак суть електронного бізнесу не обмежується використанням програмного забезпечення та комп'ютерів. Електронний бізнес (як будь-який інший) потребує комплексного підходу, що включає планування та управління, яке підтримується технологією, процесами та структурою. Основна складність підтримки в електронному бізнесі полягає у необхідності дотримання безпечності та надійності програмного та апаратного забезпечення, мережі, каналів зв'язку і звісно Інтернету в цілому [237].

Інформація виступає основним об'єктом інформаційного суспільства, роль якого сьогодні важко переоцінити. Відображаючи реальну дійсність, інформація інтегрується в усі напрямки діяльності держави, корпорацій. З появою нових інформаційних технологій, основою яких є впровадження засобів обчислювальної техніки, зв'язку, інформація стає постійним і необхідним атрибутом забезпечення діяльності корпорацій. Ефективність корпоративних відносин в інформаційному суспільстві залежить від усіх груп учасників.

Інвестор є ключовим суб'єктом корпоративних відносин, особливо в інформаційному суспільстві, де внутрішній інвестор – він же акціонер. Тому головним завданням в сучасних умовах є створення системи захисту прав інвесторів в інформаційному суспільстві [237].

Забезпечення безпеки платежів і таємності онлайн-угод є ключовим фактором прийняття електронної комерції. Нестача довіри все ще залишається бар'єром до використання Інтернету. Серед інших проблем, пов'язаних з безпекою, можна назвати відхилення від податків, анонімність, таємність, шахрайство, юридична відповідальність.

У процесі реформування адміністративно-командної системи господарювання в Україні виник корпоративний сектор, представлений в основному акціонерними товариствами, що утворилися внаслідок приватизації державних промислових підприємств. Однак, з огляду на стан українського законодавства, яке містить розбіжності та суперечності, викликані неузгодженістю регулювання корпоративних відносин різними нормативними актами, актуальним питанням для розгляду є проблематика корпоративного управління акціонерним товариством.

В більшості корпораціях України:

1) корпоративні відносини мають суто формальний характер, оскільки сторони таких відносин недостатньо усвідомлюють реальне їх значення, внаслідок чого акції після їх первинного розміщення перестають бути об'єктом купівлі-продажу на ринку та інструментом залучення інвестиційних ресурсів;

2) відсутнє усвідомлення крупних акціонерів та менеджменту вітчизняних акціонерних товариств необхідності дотримання принципів корпоративного управління у товаристві, що стало найбільш суттєвим фактором зниження інвестиційної привабливості підприємства і основним чинником зменшення вартості залучення додаткових інвестиційних ресурсів, збільшення ринкової вартості підприємства;

3) недостатня прозорість та відкритість вітчизняних корпорацій стримує потенційних інвесторів (внутрішніх та зовнішніх) від вкладення їхніх

інвестицій у реальний сектор економіки через придбання корпоративних цінних паперів [216].

Зазначені проблеми посилюються в умовах слабого законодавчого захисту прав та інтересів акціонерів, особливо міноритарних [192].

Корпоративне управління та захист прав акціонерів є необхідними умовами для залучення капіталу. В інвесторів, які вкладають кошти в акціонерний капітал, є певні майнові права. Наприклад, просту акцію можна купити, продати або передати. Проста акція також дає інвестору право на отримання частки прибутку товариства, а відповідальність інвестора обмежується розміром його внеску. Крім того, володіння акцією дає право на отримання інформації про товариство і право впливати на діяльність товариства, головним чином шляхом участі в загальних зборах акціонерів та голосування на них.

Право акціонерів впливати на діяльність товариства зосереджене на певних фундаментальних питаннях, як обрання членів ради або інші засоби впливу на склад ради, внесення змін та доповнень в установчі документи товариства, затвердження особливо важливих угод та інші базові питання, визначені в законодавстві про акціонерні товариства та внутрішніх документах товариства.

Акціонери Європейської асоціації торговців цінними паперами мають основоположні права, які повинні захищатися. Вони мають право на отримання своєчасної й достатньої інформації, а також на належну участь в ухваленні рішень, що стосуються життєдіяльності корпорацій і їхніх інтересів.

Основні права акціонерів включають:

право на надійні методи реєстрації власності, передачі права власності та їхні підтвердження;

право на регулярне і своєчасне отримання релевантної інформації з усіх питань, що стосуються інтересів акціонерів;

право на участь та голосування під час загальних зборів акціонерів і, зокрема, на участь в ухваленні рішень стосовно суттєвих змін в компанії або

прав, що мають акціонери: наприклад, внесення змін і доповнень до статуту, внутрішніх положень або аналогічних документів компанії, ухвалення рішення про додаткову емісію акцій або плани опціонів на акції, угоди надзвичайного характеру, пов'язані із злиттям компанії або продажем усіх чи значної частки активів компанії, а також ліквідація компанії;

обрання та зміщення членів ради директорів, затвердження зовнішнього аудитора;

право на участь в розподілі прибутку [232].

Основні корпоративні права акціонерів в системі сучасного корпоративного управління – це: право на отримання частини прибутку корпорації у вигляді дивіденду; право на отримання частки майна при ліквідації підприємства; право на участь в управлінні компанією шляхом голосування на загальних зборах акціонерів; право на отримання інформації про діяльність корпорації.

Інвестори мають право на участь та отримання достатньої інформації стосовно рішень, пов'язаних з фундаментальними змінами в корпорації, такими, як: внесення змін та доповнень до статуту та аналогічних документів, що регулюють питання управління компанією; надання дозволу на додатковий випуск акцій; угоди надзвичайного характеру, що, по суті, призводять до продажу корпорації [232].

Інвестори повинні мати можливість ефективно брати участь та голосувати на загальних зборах акціонерів, а також бути проінформованими про правила, включаючи порядок голосування, що регламентують проведення загальних зборів.

Інвестори повинні отримувати достатню та своєчасну інформацію стосовно дати, місця проведення та порядку денного загальних зборів, а також повну та своєчасну інформацію щодо питань, які будуть вирішуватися під час зборів.

Інвестори повинна надаватися можливість ставити запитання раді, а також, в розумних межах, пропонувати включення додаткових питань до порядку денного зборів.

Інвесторам повинні мати право своєчасного і практичного доступу до інформації стосовно правил і процедур голосування під час загальних зборів акціонерів. Голосування з різних питань повинно проводитися окремо. Інвестори повинні отримувати належне повідомлення і достатню інформацію про місце проведення загальних зборів, дату проведення, порядок денний та питання, що виносяться на обговорення, а також повинні мати можливість (з розумними обмеженнями) пропонувати внесення питань до порядку денного та ставити відповідні запитання. Голова ради директорів повинен бути присутнім на загальних зборах акціонерів, щоб відповісти на запитання або переадресувати запитання відповідним членам ради директорів (голови відповідного комітету ради директорів) або правління, які також повинні бути присутніми на загальних зборах. Після закінчення загальних зборів акціонери повинні мати реальний доступ до інформації стосовно сутності питань, що обговорювалися, і результатів голосування.

Державний механізм захисту прав акціонерів має містити три складові: законодавчу, судову та організаційну (рис.4.11.) [195].

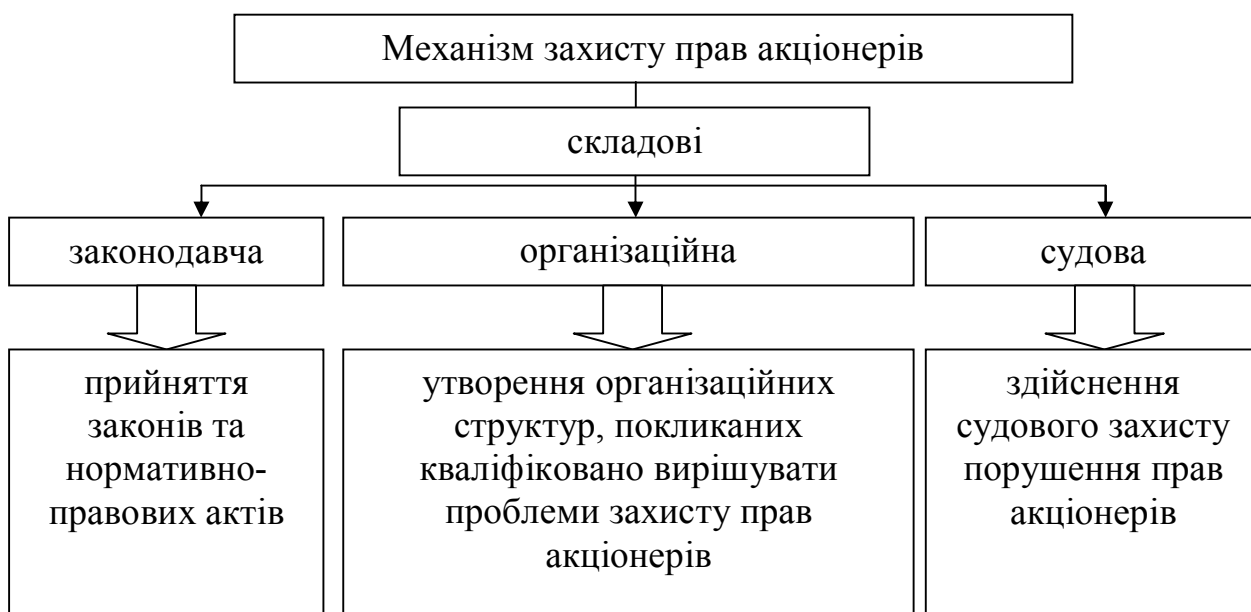

Рис.4.11. Складові механізму захисту прав акціонерів

У науковій та практичній літературі немає єдиного підходу до класифікації способів захисту акціонерами своїх прав, тому класифікацій багато і вони не є вичерпними. Способи захисту прав акціонерів можна розрізняти за такими критеріями [193]:

1. За суб'єктом, який здійснює захист прав акціонерів: судовий (захист прав акціонерів через суд); державний (захист прав акціонерів через державні та правоохоронні органи).

2. За кількістю осіб, які беруть участь у захисті прав акціонерів: індивідуальний; колективний.

3. За способом реалізації: правовий; не правовий.

Одним з способів захисту прав акціонерів є, по-перше, захист через відповідні норми статуту та внутрішніх положень товариства, особливо в тих країнах, де спостерігається слабкий захист прав акціонерів на законодавчому рівні.

Велику кількість норм, спрямованих на захист інтересів акціонерів, було б доцільно включити до внутрішніх документів акціонерних товариств, незважаючи на те, що чинне законодавство цього не вимагає. Захист прав акціонерів може здійснюватися через державні органи, на які покладені функції регулювання ринку цінних паперів.

Повноваження з накладення санкцій за порушення законодавства, надання обов'язкових для виконання розпоряджень про усунення порушень, надсилання матеріалів в правоохоронні органи тощо, які має ДКЦПФР в Україні, можуть використовуватися й для захисту прав акціонерів. Декілька років тому до Закону «Про господарські товариства» було внесено доповнення про те, що ДКЦПФР може призначити свого представника для контролю за реєстрацією акціонерів для участі в загальних зборах. Це допомагає забезпечити права власників акцій на участь в управлінні товариством. В той же час очевидно, що, наприклад, ДКЦПФР не зможе забезпечити захист декількох мільйонів акціонерів 35 тисяч акціонерних товариств України.

Акціонери можуть захищати свої права через звернення до суду. Судовий захист вимагає витрат грошей та часу, а також має свої особливості. Так, акціонер може звертатися до суду у разі порушення товариством його прав. Законодавство України не містить обмежень чи умов для такого звернення. До речі, право на судовий захист передбачено Конституціями багатьох країн. Крім того, акціонери можуть захищати свої права опосередковано, подаючи позови в інтересах товариства [192].

Порушення чи непорушення прав акціонерів залежить від ефективності використання ними різних способів захисту. Правові способи захисту потребують більших затрат часу, але є надійнішими відносно інших. При цьому, вдавшись до них, у акціонера є більші шанси відновити свої порушені права.

Типовими порушеннями прав акціонерів є: неповідомлення власників акцій про проведення загальних зборів акціонерів; зміни місця та строків проведення загальних зборів; недосконалі процедури реєстрації та розрахунку кворуму на загальних зборах; внесення змін до порядку денного зборів у ході їх проведення; відсутність в акціонерів, що придбали акції товариства на вторинному ринку, можливості ознайомлення зі статутом товариства; порушення прав акціонерів під час додаткової емісії акцій тощо.

Як показує досвід країн, що розвиваються, більшість проблем нерівного ставлення до акціонерів та порушення їх прав слід вирішувати на рівні закону. Розглянемо на прикладі, як більшість країн керує системою захисту прав акціонерів (ДОДАТОК Г).

Не викликає сумніву, що захист прав акціонерів, особливо дрібних, є одним з найважливіших елементів системи корпоративного управління і безпосередньо впливає на ефективність функціонування акціонерних товариств [120].

З точки зору корпоративного управління однакове ставлення повинно бути як до місцевих (внутрішніх), так і до іноземних акціонерів, незалежно від державної політики щодо іноземних інвестицій.

Згідно з принципами ОЕСР важливим показником, який визначає ступінь захисту прав акціонерів, є наявність ефективних засобів правового захисту від порушень, що не потребують значних витрат коштів та часу. Довіра дрібних акціонерів зростає, якщо правова система передбачає механізми, що дозволяють акціонерам звертатися до суду, коли вони мають вагомі підстави вважати, що їх права було порушено.

Повинні вживатися заходи, що сприяють реалізації прав акціонерів, перешкоди щодо реалізації таких прав повинні усуватися і акціонери повинні мати можливість вдаватися до засобів судового захисту у разі порушення їхніх прав.

З огляду на це надзвичайно актуальними є якнайшвидше впровадження в українську практику Принципів корпоративного управління, норми яких служили б основним орієнтиром для емітентів, що прагнуть поліпшити його стандарти. Для забезпечення ясності і послідовності чинні Принципи варто доповнити деякими новими положеннями, що відображають сучасний стан справ в галузі корпоративного управління:

- 1) рекомендаціями, націленими на формування належних і відповідальних рад директорів;
- 2) нормами про неприпустимість використання інсайдерської інформації та запобігання її використанню;
- 3) рекомендаціями про складання і розкриття консолідованої фінансової звітності відповідно до Міжнародних стандартів бухгалтерської звітності [238].

Законодавче запровадження норми щодо чіткого визначення терміну сплати дивідендів акціонерним товариством забезпечить отримання акціонерами прибутку у вигляді дивідендів, в першу чергу державою, що позитивно буде сприяти як формуванню гарантованих надходжень до державного бюджету, так і підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних акціонерних товариств.

Найбільш характерні відхилення від стандартів корпоративного управління в Україні представлені на рис.4.12.

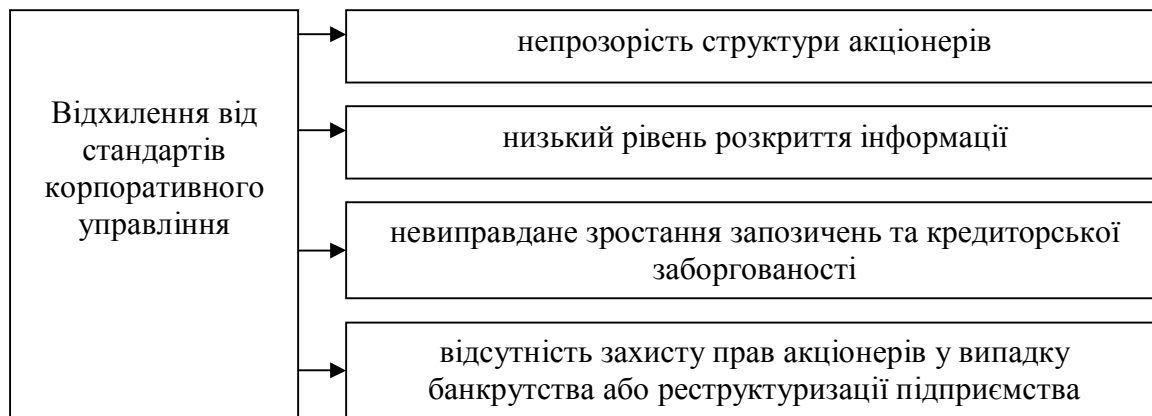

Рис.4.12. Відхилення від стандартів корпоративного управління в Україні [216]

Поділ інвесторів на групи професійних і непрофесійних буде сприяти розвитку ринків капіталу. Зокрема, установлення спеціального порядку розміщення та обігу цінних паперів серед професійних інвесторів може сприяти зростанню випусків цінних паперів та збільшенню обсягів обігу капіталу без підвищення транзакційних витрат (за рахунок введення полегшеного режиму емісії цінних паперів, які розміщуються серед професійних інвесторів, і скорочених вимог до розкриття інформації).

На короткострокову перспективу необхідно:

1) запровадити в акціонерних товариствах, що є під контролем держави, загальновизнані принципи корпоративного управління шляхом внесення змін до статутів та внутрішніх документів (регламентів) таких підприємств;

2) розширити можливості участі представників інституційних портфельних інвесторів в органах управління товариств (наглядовій раді та ревізійній комісії), що є під контролем держави, як важливої умови підвищення якості управління та посилення корпоративного контролю за діяльністю таких товариств;

3) розробити та застосовувати в практиці корпоративного управління акціонерних товариств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави та є під її контролем, принципово нові механізми

економічного стимулювання посадових осіб таких товариств, які передбачатимуть оцінку ефективності управління акціонерним капіталом на основі показників капіталізації (ринкової вартості) підприємства та капіталізованого корпоративного доходу [238].

Необхідно вирішити наступні задачі:

захист прав інвесторів, у тому числі: підвищення матеріальної забезпеченості зобов'язань, що впливають з цінних паперів; розкриття інформації і її підтвердження; забезпечення доведення інформації до інвесторів; захист сумлінних набувачів; захист міноритарних акціонерів;

залучення до фондового ринку не менш 15-20% заощаджень громадян;

стимулювання виходу регіональних компаній на публічний фондовий ринок з метою залучення коштів;

податкове заохочення, створення на підприємствах інвестиційних і опціонних планів для розширення права власності працівників на акції своїх компаній;

розробка системи правових заходів для захисту інтересів дрібних інвесторів на фондовому ринку.

Для забезпечення прав та інтересів інвесторів прийнято рішення Комісії від 26.05.2006 р. №324 «Про розкриття інформації в загальному повідомленні акціонерного товариства проведення загальних зборів», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 13.06.2006 р. за №698/12572. Рішенням передбачено, що для акціонерних товариств є обов'язковим при публікації повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів, до порядку денного яких включено питання затвердження річних результатів діяльності акціонерних товариств, зазначити час і місце проведення зборів, порядок денний та додавати інформацію про основні показники фінансово-господарської діяльності за рекомендованою у рішенні формою.

Прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» [121] є новим кроком держави на шляху вдосконалення механізмів захисту прав акціонерів. Зазначений Закон містить ряд важливих нововведень, які регулюють

корпоративне управління, права та інтереси акціонерів понад 32 тисяч українських акціонерних товариств. Новий закон спрямований у першу чергу на протидію рейдерству та захист прав власності. У цілому прийняття Закону України «Про акціонерні товариства» дозволяє захищати права великих і дрібних акціонерів, регулювати питання корпоративного управління акціонерним товариством і сприяє сталому розвитку підприємництва [194]. Незважаючи на це, залишається безліч невирішених питань, щодо корпоративного управління.

Наслідком прийняття цього Закону є зменшення кількості рейдерських захоплень, збільшення інвестицій у вітчизняну економіку та покращення міжнародного іміджу України [193].

Багато положень Закону України «Про акціонерні товариства» носять декларативний характер, що може призвести до судових розглядів з їх вирішення і конфліктів інтересів акціонерного товариства, акціонерів і держави. Недоліки нового Закону можливо усунути шляхом розробки пояснень, методичних рекомендацій, а також шляхом ухвалення змін і доповнень до нього.

Виходячи з вищезазначеного, постає необхідність сформулювати принципи системи захисту інвестора в умовах інформаційного суспільства (рис. 4.13).

Сформована система захисту прав інвесторів сприятиме розвитку справедливого та чесного середовища корпоративних відносин та покращить ефективність діяльності корпорацій.

Запровадження в практику корпоративних відносин в Україні загальновізнаних міжнародних принципів (стандартів) корпоративного управління:

- 1) покращить відносини у корпоративному секторі економіки, зробить більш прозорими та зрозумілими кожному їх учаснику, в тому числі іноземним інвесторам;

2) сприятиме росту вартості акцій емітентів на ринках цінних паперів, формуванню справедливої капіталізації підприємств, зростанню їх привабливості як об'єктів інвестування [240].

Рис. 4.13 Принципи системи захисту прав інвесторів в умовах інформаційного суспільства

У цілому необхідно відзначити, що із внесенням змін до законодавства корпоративного сектора, зроблено величезний крок щодо врегулювання корпоративного управління та корпоративних прав акціонерів.

4.4. Інституційно-правовий механізм державного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві

Розвиток корпоративних відносин у сучасних умовах України потребує виваженого й послідовного впливу з боку держави. Для цього необхідно визначити й певним чином систематизувати можливий набір відповідних методів і засобів державного регулювання, з'ясувати доцільні межі їх застосування відповідно до умов вітчизняної господарської практики і, нарешті, окреслити найбільш перспективні напрями їх подальшого вдосконалення.

Під методами державного регулювання корпоративних відносин розуміють певні способи владного впливу державних органів на процеси розвитку корпоративного сектора економіки. Специфіка зазначених методів визначається, насамперед, особливостями власне корпоративних відносин, тобто відносин, які виникають у зв'язку з діяльністю господарських товариств (власне така діяльність та її результати) [195].

Державне регулювання корпоративних відносин має носити комплексний характер, а методи такого регулювання мають бути достатньо різноманітними. Зокрема, для аналізу їх застосування в Україні варто взяти до уваги такі ознаки, як зміст, напрями, основні суб'єкти, об'єкти, сфери регулювання, а також рівень, термін впливу держави на розвиток корпоративного сектора. З вищезазначеного постає необхідність розглянути основні класифікаційні ознаки державного регулювання корпоративних відносин (табл.4.9).

Проте для захисту суспільних інтересів (суспільства в цілому, дрібних акціонерів (пайовиків), місцевої громади, споживачів, колективу найманих працівників тощо) у процесі функціонування корпорацій державою використовуються методи публічно-правового регулювання, у першу чергу метод владних приписів.

**Основні класифікаційні ознаки державного регулювання
корпоративних відносин в Україні [195]**

Ознака	Методи
Зміст	правові; економічні; адміністративні
Напрями	заснування корпорації як суб'єкта господарської діяльності; функціонування корпорації, у тому числі питання емісії та обігу цінних паперів, антимонопольного регулювання (злиття та поглинання, створення та функціонування холдингів, ПФГ), переміщення капіталу за кордон, регулювання трудових відносин тощо; припинення діяльності корпорації як суб'єкта господарської діяльності (реорганізація, ліквідація)
Об'єкти	захист прав власності акціонерів (пайовиків) компанії, регулювання процесів перерозподілу прав власності між ними; узгодження інтересів різних груп акціонерів (пайовиків) та інших учасників корпоративних відносин (кредиторів, менеджерів, найманих працівників)
Сфери	корпоратизація й приватизація державних підприємств; інвестування компаній (кредитування страхування, емісія і продаж цінних паперів); реструктуризація (банкрутство) компаній
Рівень участі держави в управлінні	корпорації, в яких держава є основним акціонером (пайовиком); корпорації, в яких держава є дрібним акціонером (пайовиком);
Термін	постійної дії; тимчасової дії
Правова природа	приватно-правові (автономних рішень, координації, рекомендацій); публічно-правові (владних приписів)
Характер впливу	безпосереднього впливу (застосування норм власне корпоративного законодавства); опосередкованого впливу (застосування норм законодавства про приватизацію, корпоратизацію державних підприємств, оподаткування підприємств)
Масштаб регулювання	централізованого регулювання (застосування імперативних норм); децентралізованого регулювання (застосування диспозитивних норм); змішаного регулювання (застосування імперативних норм)
Засоби регулювання	дозволу; заборони; зобов'язання
Характер регулювання	дозволяючий (отримання згоди уповноважених органів державної влади на створення холдингів, ПФГ, погодження умов застави й оренди майна компаніями з державною часткою в капіталі, створення їх дочірніх підприємств, філій і представництв); забороняючий (заборона злиття або поглинання компаній у разі порушення вимог антимонопольного законодавства, заборона відчуження майна компаніями з державною часткою в капіталі); зобов'язальний (зобов'язання компаній з державною часткою в капіталі щодо надання інформації для ведення реєстру державних корпоративних прав, моніторингу їх фінансово-економічного стану, аналізу виконання інвестиційних програм)

Застосування цього методу передбачає юридичну нерівність сторін відносин, одна з яких обов'язково має бути владним суб'єктом, що уповноважений державою на певне коло дій та вимог, які є обов'язковими для іншої сторони [195].

Для формування інституційно-правового механізму державного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві виділимо правову базу, яка формує основні напрямки державного регулювання на сучасному етапі розвитку корпоративних відносин (табл.4.10).

Таблиця 4.10.

Правові акти, які забезпечують розвиток корпоративних відносин та інформаційного суспільства

Правові акти, які забезпечують розвиток корпоративних відносин	Правові акти, які забезпечують розвиток інформаційного суспільства
<p>Закон України «Про акціонерні товариства»</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці</p> <p>Закон України «Про державну податкову службу»</p> <p>Кодекс України про адміністративні правопорушення</p> <p>Кримінальний кодекс України</p> <p>Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»,</p> <p>Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України»</p> <p>Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів,</p> <p>Рішення Комісії від 21.12.2006 N 1658 «Про затвердження Положення щодо порядку взаємодії осіб, що зобов'язані розкривати інформацію на фондовому ринку, з особою, уповноваженою Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку на розміщення інформації в загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів»</p> <p>Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної</p>	<p>Закон «Про електронний цифровий підпис», «Про електронний документ та електронний документообіг», «Про захист інформації у автоматизованих системах»,</p> <p>Закон України від 02.10.92 р. № 2657-ХІІ «Про інформацію»</p> <p>“Національна Стратегія Розвитку Інформаційного Суспільства України” до Стандарти розкриття інформації, схвалені Міжнародною організацією Комісій з цінних паперів (IOSCO);</p> <p>нефінансові звіти за GRI</p> <p>Постанова Кабінету міністрів України «Про утворення Національного підготовчого комітету із забезпечення участі України у Всесвітньому саміті з питань інформаційного суспільства»</p> <p>Закон «Про інноваційну діяльність» стандарти ISO</p> <p>Закон «Про телекомунікації»</p> <p>Закон «Про діяльність у сфері інформатизації»</p> <p>Закон «Про концепцію інформаційної політики»</p> <p>Директиви Європейського Співтовариства, які включають: Директива «Про проспект емісії, що підлягає оприлюдненню, коли цінні папери пропонуються широкому загалу або допускаються до торгівлі»; Директива «Про включення цінних паперів до офіційного</p>

<p>влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закон України «Про державну таємницю», Закон України «Про науково-технічну інформацію», Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціального захист журналістів», Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо системи управління та розкриття інформації фінансовими установами» Закон України «Про інформаційні агентства», Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах»</p>	<p>лістингу на фондовій біржі та інформація про цінні папери, яка підлягає опублікуванню»; Директива «Про гармонізацію вимог щодо прозорості стосовно інформації про емітентів, цінні папери яких допускаються до торгівлі на організованому ринку». Закон України «Про Національну програму інформатизації», Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації»</p>
---	---

Більшість з цих законодавчих актів декларують та регулюють однакові напрямки розвитку корпоративної діяльності, особливо стосовно інформаційної прозорості корпорацій та можливостей її розкриття. Тому, актуальною на сьогодні залишається проблема формування ефективного інституційно-правового механізму державного регулювання в інформаційному суспільстві, який би у повній мірі охоплював головні завдання держави та вирішував основні проблеми корпоративного сектору економіки.

Формування цілісної системи методів державного регулювання корпоративних відносин є однією з основних передумов запровадження дієвої політики уряду в цій сфері економіки. Виконання цієї вимоги набуває особливої актуальності в Україні, де корпоративне управління перебуває лише на стадії свого становлення.

Розроблений автором інституційно-правовий механізм державного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві (ДОДАТОК Д) визначає основні завдання держави та корпорацій, як головних учасників корпоративних відносин, та відображає основні напрямки державного регулювання корпорацій в інформаційному суспільстві, що дасть

змогу покращити ефективність взаємодії між державою та корпораціями та підвищити рівень корпоративного управління України.

Викладене дає змогу зробити висновок, що запроваджені на сьогодні в Україні методи державного регулювання корпоративних відносин характеризуються необхідним різноманіттям. Для забезпечення належної ефективності політики держави щодо регулювання корпоративних відносин необхідно змінити пріоритети цієї діяльності, а саме – забезпечити виважений перехід від домінування короткострокових (часто неузгоджених) цілей запровадження тих чи інших методів регулювання до визначення найбільш прийнятної сценарію їх подальшого довгострокового розвитку. Тоді завдання відповідної управлінської діяльності та послідовність відповідних заходів органів державної влади набуває системних ознак, чіткої орієнтованості на досягнення очікуваних результатів. Виконання цього завдання потребує, насамперед, формування чітко визначеної сукупності необхідних і достатніх умов щодо забезпечення адекватного середовища для гарантованого вдосконалення цього процесу[239].

Поява інформаційного суспільства є революцією, яку можна порівняти з глибоким перетворенням світу, в якому з'являється нова культура, що базується на штучному інтелекті, математичних моделях, комп'ютерних програмах, алгоритмах, віртуальних системах навчання [239].

Внаслідок формування основ інформаційного суспільства має відбутися зміна чинників економічного зростання та переорієнтація на ті з них, які базуються на розширенні внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, зміцненні конкурентоспроможності національної економіки. Впровадження ІКТ до традиційних галузей української економіки повинне суттєво підвищити їхню конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішніх ринках. Водночас розвиток ІКТ розглядається як інструмент реалізації конкурентних переваг України новітнього рівня, які полягають в значному науково-технологічному потенціалі та розвиненому людському капіталі.

Україна володіє значним потенціалом для побудови інформаційного суспільства. Вона входить до першої світової п'ятірки країн із найбільшим кадровим потенціалом фахівців з інформаційних технологій.

Стратегія інформаційного розвитку повинна, однак, існувати не для самого факту існування, а для забезпечення ефективних перетворень. Спеціально створена у цьому зв'язку Громадська Робоча Група (ГРГ) «Електронна Україна» спробувала, врахувавши помилки та досвід попередників, презентувати свій проект Стратегії, який містив би сучасні вимоги до документа такого рівня і водночас був би позбавлений вузькокорпоративних та одномоментних інтересів. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні має наблизити країну до Європейського Союзу.

Україна володіє потужними кадровими й іншими ресурсами для того, щоб пропонувати інтелектуальні послуги на світових ринках. Щорічно вищі навчальні заклади України випускають 50 тисяч ІТ-спеціалістів (включаючи математиків). Україна займає четверту позицію у світі після США (194 тис.), Індії (145 тис.) та Росії (68 тис.) за кількістю сертифікованих спеціалістів у сфері ІКТ [209].

Негативними факторами, що впливають, власне, на низькі показники у міжнародних рейтингах, є перешкоди, що досі існують на шляху розвитку інформаційного суспільства в Україні. Орієнтація України на створення інформаційного суспільства та інтеграцію до Європейського Союзу вимагає дотримання нових вимог ЄС до сфери інформаційної політики та інформаційної безпеки. Для того, щоб українська держава увійшла у світовий інформаційний простір на рівноправній основі, слід зміцнювати зв'язки між владними структурами і корпораціями, вирішити чимало проблем для забезпечення ефективного розвитку національної інформаційної інфраструктури, створення інформаційно-аналітичних систем органів державної влади, прискорення процесів модернізації матеріально-технічної бази, надійного захисту інформаційних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Дослідження тенденцій становлення та розвитку корпоративних відносин в умовах інформаційного суспільства дозволили зробити наступні висновки щодо формування механізмів розвитку корпорацій в Україні.

Інформаційне суспільство є чинником розвитку корпоративних відносин як в окремій країні, так і у міжнародному просторі. Основними принципами розвитку інформаційного суспільства повинні бути: можливість створення, отримання, використання та розповсюдження інформації; об'єктивність, достовірність, повнота і точність інформації; гармонізація інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності; обов'язковість публікації інформації, яка має важливе суспільне значення; обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону; мінімізація негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування ІКТ; інформаційна безпека; гармонізація інформаційного законодавства країни з міжнародними нормами інформаційної відкритості.

Інструментом реалізації багатьох з зазначених принципів повинно стати впровадження ефективної системи електронного урядування в країні, яка, з одного боку, підвищить рівень взаємодії між учасниками корпоративних відносин, а з другого боку, посилить розвиток ІКТ в країні.

Основополагаючу роль у формуванні стратегії інформаційного суспільства та впровадження е-урядування в країні відіграє держава, яка розробляє стандарти інформаційної відкритості, забезпечує захист інформації на всіх рівнях, створює законодавчу та технічну основу для взаємовідносин між учасниками.

Виходячи з аналізу світового досвіду впровадження системи е-уряду, автором виділені практичні переваги реалізації цього процесу для держави, корпорації та населення.

Аналіз законодавчої бази формування розвитку інформаційного суспільства, зокрема Концепції впровадження електронного урядування в Україні, надав змогу виділити основні фактори, що стримують впровадження е-урядування в Україні.

Це дозволило автору запропонувати удосконалений організаційно-економічний механізм взаємодії держави та корпорації, який дозволяє виявити напрямки ефективної взаємодії головних учасників корпоративних відносин на основі основних складових інформаційного суспільства: законодавчої, технічної та фінансової.

Держава, як головний реалізатор концепції е-уряду в Україні, повинна забезпечити контроль та регулювання відносин між урядом та іншими корпоративними учасниками.

Формування ефективних корпоративних відносин в системі е-урядування залежить від чітких завдань кожного з учасників. Автором запропонована логіко-структурна схема завдань корпорації та основних учасників корпоративних відносин в системі е-урядування України, яка б змогла забезпечити ефективність та прозорість їх взаємин та дозволила б задовольнити суспільні проблеми, пов'язані з інформаційною безпекою.

Розвиток ІКТ як на рівні країни, так і на рівні корпорації є основним і важливим показником інформаційного розвитку кожної держави. Інформаційні системи стали потужними інструментами для розвитку конкурентоздатних та ефективних корпорацій.

Впровадження електронних технологій у виробництво та в управлінську діяльність підвищує якість продукції та вихід до міжнародних ринків збуту з одного боку, та надає змогу побудови сучасної та ефективної системи управління корпорацією з іншого боку. Лідерами у цієї сфері в Україні стала група «Метінвест Холдинг», яка поставила завдання розробки сучасної ІТ-інфраструктури з уніфікованими і стандартизованими компонентами для систем електронної пошти і файлових сервісів, що реалізовує усі необхідні ІТ-

сервиси та зможе забезпечити зберігання і захист даних 3500 користувачів інформаційної мережі компанії.

Важливою передумовою формування і ефективного розвитку економіки країни в інформаційному суспільстві є підвищення ролі соціальної відповідальності корпорацій за умов розвитку інноваційних процесів в країні; корпоративного управління; співпраця корпорацій з зацікавленими групами; розвитку людського капіталу; збереження та відтворення довкілля; відповідальної інтеграції у міжнародні ринки.

Існуюче прагнення українських компаній до підвищення капіталізації для успішного виходу на світові ринки обумовлює необхідність застосування КСВ як одного з чинників підвищення вартості компанії.

Основні переваги, які можуть отримати корпорації від впровадження принципів соціальної відповідальності: підвищення конкурентоспроможності компанії, довіра клієнтів, кращий потенціал для розвитку, стабільність кадрового складу, державна підтримка, довіра ділових партнерів, задоволення співробітників/гордість за компанію, фінансова стабільність бізнесу, зростання продуктивності праці/мотивації, гарантоване отримання замовлень, зміцнення нематеріальних активів (бренд), підвищення вартості бізнесу при виході на міжнародні ринки капіталу, зменшення витрат, поліпшення зв'язку з ринками, зміцнення репутації і іміджу компанії, підвищення якості управління бізнесом, підвищення інвестиційної привабливості, збільшення прибутку, скорочення претензій з боку регулюючих органів.

Тому, в країні необхідно створити ефективні механізми державного регулювання для впровадження принципів КСВ за умов впровадження сучасних міжнародних стандартів.

Виходячи із досліджень тлумачення терміну «корпоративна соціальна відповідальність» вітчизняними та зарубіжними економістами та вченими, можна зробити висновок про важливу роль зацікавлених осіб (стейкхолдерів) в ефективності функціонуванні корпорації та необхідності враховувати інтереси

більшості з них. Ґрунтуючись на цьому положенні, можна визначити корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) - як відповідальність корпорації перед зацікавленими сторонами за її економічний, соціальний вплив на внутрішнє та зовнішнє середовище з урахуванням міжнародних стандартів та внутрішніх механізмів корпоративного управління.

У роботі автором досліджено моделі корпоративної соціальної відповідальності: Американська, Європейська та Японська та виявлено роль держави у формуванні та впровадженні принципів КСВ.

Аналіз напрямків державної політики в сфері КСВ у Німеччині, Бельгії, Данії, Словаччині, Польщі та інших дав змогу стверджувати, що основними стейкхолдером та партнером у просуванні КСВ є держава, яка впливає на формування та реалізацію стратегії корпоративної соціальної відповідальності кожної країни; на інтеграційні та глобалізаційні процеси у міжнародному просторі; покращує прозорість корпорації на фінансовому ринку; підвищує конкурентоспроможність корпорацій.

Варто зазначити, що кожна компанія функціонує в певному соціально-економічному середовищі та має взаємовідносини з різними групами зацікавлених сторін, які можна умовно поділити на прямих і непрямих. Кожна з зацікавлених сторін впливає на конкурентні позиції корпорації та виконує окремі завдання.

У роботі досліджено реалізацію корпоративної соціальної відповідальності у компаніях паливно-енергетичного комплексу України на прикладі корпорації «СКМ» та Sadovaya Group, та виявлено основні напрямки КСВ в цих компаніях.

Використовуючи методичний підхід щодо розрахунку ефективності корпоративної соціальної відповідальності та ролі стейкхолдерів в досліджених корпораціях (держава, акціонери, внутрішні менеджери та населення), можна зробити висновок, що в корпораціях «СКМ», стейкхолдерами, які вважають ефективним КСВ є населення, а в Sadovaya Group - акціонери та внутрішні менеджери. Найбільш зацікавленим стейкхолдером для корпорації СКМ є

населення, для корпорації Sadovaya Group – акціонери, внутрішні менеджери та населення (мають однакові кількісні значення).

Держава, яка є одним з основних стейкхолдерів для кожної корпорації впливає на розвиток КСВ шляхом надання державних гарантій, шляхом фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів та інших джерел згідно із загальнодержавними та місцевими програмами. Взаємодія корпорацій та держави в сфері КСВ відбувається з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів.

Соціальні інвестиції є чинником розвитку корпоративної соціальної відповідальності та основою впровадження соціальних програм, спрямованих на покращення соціальної складової суспільства та корпорацій. Індекс соціальних інвестицій – це показник, за допомогою якого можна оцінити комплексність і повноту корпоративної соціальної відповідальності.

Результати досліджень рівня комплексності соціальної діяльності компаній в роботі свідчать, що рівень комплексності соціальної діяльності компанії СКМ вище, соціальна політика компанії СКМ є більш ціліснішою, ніж соціальна політика Sadovaya Group.

Компанія «СКМ» визнана лідером у сфері КСВ серед компаній паливно-енергетичного комплексу України. Друге місце в рейтингу самих соціально відповідальних компаній України займає галузевий енергетичний холдинг Групи СКМ – ДТЕК.

КСВ відіграє важливу роль у вирішенні завдань національного розвитку країни та соціально-економічних завдань окремої корпорації: боротьба з бідністю, створення стабільних робочих місць, побудова сильних міст і співтовариств, підтримка гідного рівня управління та боротьби з корупцією, підвищення енергоефективності, захист навколишнього середовища й посилення національної конкурентоспроможності.

Державна політика прозорості у корпоративних відносинах в Україні потребує детального дослідження та удосконалення діючих механізмів у цієї сфері: системи розкриття інформації емітентів, корпоративній інформаційної

політики, чинників підвищення інформаційної прозорості корпорацій та законодавчих заходів ефективного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві.

У роботі досліджено систему розкриття інформації суб'єктів корпоративних відносин в Україні, види корпоративної інформації та визначено напрямки державного регулювання розкриття інформації між корпорацією, державою та суспільством. Автором проаналізовано види відповідальності за порушення прав власників комерційної таємниці в Україні та наведено схему процесу розголошення комерційної таємниці.

Виходячи з огляду нормативно-правової бази регулювання інформаційної відкритості корпорацій, було виявлено основні особливості створення системи розкриття інформації та визначено напрямки державного регулювання розкриття інформації між основними учасниками корпоративних відносин в Україні: державою, корпорацією та суспільством.

Особливу увагу в роботі приділено корпоративній інформаційній політиці у розрізі корпоративної соціальної відповідальності. Доведено, що надання корпоративного соціального звіту – це, з одного боку, поліпшення репутації корпорації для суспільства, а, з другого боку, - це показник ефективного використання ресурсів корпорації для акціонерів та інвесторів. В роботі наведено дослідження корпоративних соціальних звітів двох провідних в цієї галузі компаній «Київстар» та «СКМ», які надали змогу визначити основні переваги нефінансової звітності у корпоративній інформаційній політиці.

Дослідження формування вимог до регулярної звітності публічних акціонерних товариств надали змогу зробити висновок про збільшення інформаційної наповненості звіту як за рахунок форм фінансової звітності, так і нефінансової інформації.

Проблемами інформаційної прозорості корпорацій на сучасному етапі їх розвитку є наступні: неповнота інформації, недостовірність та невчасність, невідповідність вимогам міжнародних стандартів, неефективність застосування ІКТ, незабезпечений та нерівноправний доступ користувачів до інформації.

Ці проблеми не дають можливість розвиватися ефективним корпоративним відносинам та заважають формуванню інформаційного суспільства в Україні.

У роботі було запропоновано заходи щодо підвищення інформаційної прозорості корпорацій на державному рівні та можливі результати від впроваджень: створення Ради інформаційного суспільства; прийняття закону, який би регулював участь держави в міжнародному інформаційному бізнесі; введення сертифікації ввезених інформаційних продуктів і послуг; введення автоматизованого прийняття звітності через електронну пошту (E-mail); розробка проекту інформаційного кодексу України; створення системи державного нагляду; введення жорстких санкцій за недотримання державних вимог.

Також автором у роботі були розглянуті основні напрямки інтеграційного процесу України. На основі виявлених стратегічних напрямів інтеграції України до ЄС були виділені головні завдання корпорацій та державної інформаційної політики України в сучасному міжнародному просторі.

Досліджено умови розвитку корпоративного управління, напрямків державної інформаційної політики, вплив глобалізації на державне регулювання корпоративного сектору. Автором сформовані головні складові української моделі корпоративного управління та принципи системи захисту прав інвесторів в інформаційному суспільстві.

Розроблений інституційно-правовий механізм державного регулювання корпоративних відносин в інформаційному суспільстві визначено основні завдання держави та корпорацій як головних учасників корпоративних відносин, та відображено основні напрямки державного регулювання корпорацій в інформаційному суспільстві, що надасть змогу покращити ефективність взаємодії між державою та корпораціями та підвищити рівень корпоративного управління в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційне суспільство [Електронний ресурс] // Українська інтернет – енциклопедія / А. Костенко. – Електрон. текст. дані. – [К.], сор. 2011. – Режим доступу: <http://www.uapedia.com.ua/?p=2973>. – Назва з екрана.
2. Шпиґа П. Визначення інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / П. Шпиґа // Електронне урядування. Інформаційне суспільство / П. Шпиґа. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], сор. 2011. – Режим доступу: http://egov.at.ua/publ/informacijne_suspilstvo/informacijne_suspilstvo_v_ukrajini/pro_informacijne_suspilstvo/11-1-0-9. – Назва з екрана.
3. Дрожжинов В. Нынешнее поколение европейцев будет жить в информационном обществе / В. Дрожжинов, А. Штрик [Электронный ресурс] // PC Week Live. Корпоративные информационные технологии и решения / ЗАО «СК Пресс». – Электрон. текстовые дан. – М, 2010. – Режим доступа: http://www.pcweek.ru/themes/detail.php?ID=54065&spphrase_id=128230. – Загл. с экрана. – Источник печат. публ.: Компьютерная неделя. 2000. 19 апр.
4. Місце України в глобальній інформаційній спільноті [Електронний ресурс] // Головне управління державної служби України : офіц. веб-сайт / Держ. служба України. – Електрон. текст., табл. дані. – К., сор. 2004-2011. – Режим доступу: http://www.guds.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=2FDE7EDC2988D75F183157D9E99ED109?art_id=177306&cat_id=146245. – Назва з екрана.
5. Зульхарнеев А. Описания мировых процессов: вересень-листопад 2009 р. [Електронний ресурс] / А. Зульхарнеев // Российский журнал о международной безопасности. – 2010. – № 1 (92). – Т. 16. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/search?q&aq=t&rls=org.mozilla:ru:official&client=firefox>. – Назва з екрана.
6. Измерение информационного общества, 2010 // Международный союз электросвязи [Электронный ресурс] / ООН. – Электрон. текстовые, граф.,

табл. дан. – [Б. м.], 2010. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/ecosoc/itu/idi.shtml>. – Загл. с экрана.

7. Журавлева Е. Экономические предпосылки и тенденции развития сетевой экономики [Электронный ресурс] / Е. Журавлева // Библиофонд : б-ка науч. и студен. информации. – Электрон. текстовые дан. – [Б. м.], сор. 2003-2009. – Режим доступа: <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=47808>. – Загл. с экрана.

8. United Nations E-Government Survey 2010 [Electronic recourse] // UN Public Administration Programme / The United Nations E-Government Development Database. – Electronic text data. – [S. L], 2010. – Mode of access: http://www2.unpan.org/egovkb/global_reports/10report.htm.

9. Про електронні документи та електронний документообіг [Електронний ресурс] : закон України від 22.05.2003 № 851-IV : із змінами, внес. згідно із Законом від 31.05.2005 № 2599-IV // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2005. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15>. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Відомості Верховної Ради України. 2005. № 26. Ст. 349.

10. Про електронний цифровий підпис [Електронний ресурс] : закон України від 22.05.2003 № 852-IV : із змінами, внес. згідно із Законом від 5.01.2009 № 879-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2009. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=852-15>. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Відомості Верховної Ради України. 2009. № 24. Ст. 296.

11. Про захист інформації в автоматизованих системах [Електронний ресурс] : закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР : із змінами на 30.04.2009 [у т. ч.] з змінами, внес. згідно із Законом від 19.03.2009 № 1180-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.lawyersukraine.com/i_z2.htm. – Назва з екрана.

12. Демкова М. С. Етапи та основні проблеми впровадження технологій е-урядування у діяльність публічної адміністрації в Україні [Електронний ресурс] : модуль 1, тема 7 курсу «Регіональний центр розвитку електронного урядування Автономної республіки Крим» / М. С. Демкова // Портал знань / НТУУ «КПІ». – Електрон. текст. дані. – К., 2009. – Режим доступу: <http://www.znannya.org/?view=e-government-problem>. – Назва з екрана.
13. Клименко І. Технології електронного урядування [Текст] : навч. посіб. / І. Клименко, К. Линьов. – К. : Вид-во ДУС, 2006. – 225 с.
14. Фесенко М. ТНК та держава [Електронний ресурс] / М. Фесенко // UA Foreign Affairs З.С. Зовнішні справи. – Електрон. текст. дані. – 2008. – № 10. – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=250>. – Назва с екрана.
15. Сітко І. Державне регулювання розвитку малого та середнього підприємництва в умовах інформаційного суспільства [Електронний ресурс] : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / І. Сітко // Диссертации и авторефераты Украины. – Электрон. текстовые дан. – [Б. м.], 2009. – Режим доступу: <http://dissert.com.ua/content/352498.html>. – Загл. с екрана.
16. Баранов А. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? [Електронний ресурс] / А. Баранов // ZN.UA. Дзеркало тижня. Україна. – Електрон. текст. дані. – 2002. – №1. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/3000/3050/33406/>. – Назва з екрана.
17. Дубов Д. Інформаційна безпека в умовах впровадження електронного урядування [Електронний ресурс] / Д. Дубов // Національний інститут проблем міжнародної безпеки / НІПМБ. – Електрон. текст. дані. – К., 2006. – Режим доступу: http://www.niisp.gov.ua/content/articles/files/Dubov_bezpeka_EU_BookPalate-c4998.pdf. – Назва з екрана.
18. Демкова М. Електронне урядування – запорука прозорості та ефективності влади [Електронний ресурс] / М. Демкова // Юридичний журнал. –

Електрон. текст. дан – 2007. – № 3. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2614>. – Нава з екрана.

19. Авер'янов В. Б. Апарат державного управління: зміст діяльності та організаційної структури [Текст] / В. Авер'янов. – К. : Наук. думка, 1990. – 145 с.

20. Авер'янов В. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування [Текст] / В. Авер'янов, О. Крупчан. – Х. : Право, 1998. – 40 с.

21. Андрійко О. Державний контроль в Україні [Текст] / О. Андрійко – К. : Наук. думка, 1999. – 48 с.

22. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення [Текст] / О. М. Бандурка. – Х. : Основа, 1996. – 398с.

23. Єжова Л. Інформаційний маркетинг [Електроний ресурс] : навч. посіб. [2002 р.] / Л. Єжова // Studentbooks.com.ua. – Електрон. текст. дан. – [К.], cop. 2011. – Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/807/44/1/0/>. – Назва з екрана.

24. Про Концепцію Національної програми інформатизації [Електроний ресурс] : закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР : із змінами, внес. згідно із Законом від 09.02.2006 № 3421-IV // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2006. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=75%2F98-%E2%F0>. – Назва з екрана.

25. Гужва В. Інформаційні системи в міжнародному бізнесі [Текст] : навч. посіб. / В. Гужва, А. Постєвой ; Київ. нац. екон. ун-т. – К. : КНЕУ, 1999. – 164 с.

26. Годин В. Управление информационными ресурсами [Текст] / В. Годин, И. Корнеев. – М. : Инфра-М, 2000. – 352 с.

27. Кузьмініх В. О. Трирівнева корпоративна система управління проектами [Електронний ресурс] / В. О. Кузьмініх // Наукова періодика України / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Електрон. текст. дані. – К.,

2009. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/portal/natural/rzod/texts/2009_3/9.pdf. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2009. Т. 11, № 3.

28. В Украине наблюдается значительный рост спроса на ИТ-аутсорсинг со стороны украинских компаний [Электронный ресурс] // Українська асоціація фахівців інформаційних технологій. – Електрон. текст. дані. – Х., сор. 2008-2011. – Режим доступа: <http://uaitp.org.ua/?q=node/106>. – Назва з екрана.

29. Поленок С. Електронний ринок стає реальністю [Електронний ресурс] / С. Поленок // ContentNet. Міждержавна інформаційно-маркетингова мережа електронного підприємництва та соціальної взаємодії. – Електрон. текст. дані. – [К.], сор. 2011. – Режим доступа: http://www.content.net.ua/thesaurus/methodology/model/elec_market.html. – Назва з екрана.

30. Сертифікати персональної електронної пошти [Електронний ресурс] // Вебтраст Україна / WebTrust. – Електрон. текст., табл. дані. – Хмельницький, сор. 2008-2011. – Режим доступа: <http://personalemailcertificates.com/>. – Назва з екрана.

31. История Netscape [Электронный ресурс] // Seoexp / Абрамов А. [и др.] – Электрон. текстовые дан. – Тамбов, 2011. – Режим доступа: http://www.seoexp.com/ru/history/netscape_history/full_article/. – Загл. с экрана.

32. Построение инфраструктуры хранения и защиты данных для предприятий Горнорудного дивизиона Метинвест [Электронный ресурс] // Инком / корпорация Инком. – Электрон. текстовые, граф. дан. – Киев, 2008. – Режим доступа: <http://incom.ua/content/view/371308/12/>. – Загл. с экрана.

33. Соколова М. А. Электронное правительство и электронное правление: к вопросу об иерархии понятий [Электронный ресурс] / М. А. Соколова // Технологии информационного общества – Интернет и современное общество: VIII-я Всерос. объединен. конф., (Санкт-Петербург, 8 – 11 нояб. 2005 г.) / С.-

Петерб. гос. ун-т. – Электрон. текстовые дан. – СПб., 2005. – Режим доступа: <http://infosoc.ru/2005/thes/69.pdf>. – Загл. с экрана.

34. Сморгунов Л. Электронное правительство, менеджмент знания и административные реформы [Текст] / Л. Сморгунов // ПОЛИТЭКС. – 2005. – № 2. – С. 59.

35. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [Електронний ресурс] / О. Баранов [та ін.] ; кер. проекту С. В. Дзюба // Громадська рада при Державному комітеті інформатизації України / громад. орг. «Центр ініціатив у електронному урядуванні», Міжнар. фонд «Відродження». – Електрон. текст. дані. – [К], 2009. – Режим доступу: <http://dki.org.ua/files/Concept-E-Government.doc>. – Назва з екрану.

36. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки [Електронний ресурс] : закон України від 09.01.2007 № 537-V // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2007. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Відомості Верховної Ради України. 2007. № 12. Ст. 102.

37. Про Національну програму інформатизації [Електронний ресурс] : закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР : із змінами, внес. згідно із Законами № 2684-III (2684-14) від 13.09.2001, № 2289-VI від 01.06.2010 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=74%2F98-%E2%F0>. – Назва з екрана.

38. Про інформацію [Електронний ресурс] : закон України від від 02.10.1992 № 2657-XII : із змінами на 09.05.2011 [у т. ч.] із змінами, внесеними згідно із Законом від 30.11.2010 № 2756-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12>. – Назва з екрана.

39. Networked Readiness Index [Electronic recourse] // Wikipedia : the free encyclopedia / The Wikimedia Foundation. – Electronic text data. – San Francisco,

cop. 2011. – Mode of access:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Networked_Readiness_Index.

40. United Nations E-Government Survey 2010 [Electronic recourse] // UN Public Administration Programme / The United Nations E-Government Development Database. – Electronic text data. – [S. L], 2010. – Mode of access: http://www2.unpan.org/egovkb/global_reports/10report.htm.

41. Інформаційне суспільство в Україні: міф чи реальність? [Електронний ресурс] // IT Ukraine Association / асоціація «ІТ-Україна». – Електрон. текст. дан. – К., [2011?]. – Режим доступу: <http://www.itukraine.org.ua/news.php?idnews=120>. – Назва з екрану.

42. Третина українців користується інтернетом [Електронний ресурс] // Українська правда. Життя. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2010. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/surprising/4b5ee681a17e8/>. – Назва з екрана.

43. Соціально-економічний розвиток регіонів України за січень вересень 2010 року [Электронный ресурс] // Т / студенты, аспиранты и преподаватели разных ВУЗов России, Украины, стран ближ. и дальн. зарубежья. – Электрон. текстовые, табл. дан. – [Б. м.], 2010. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/293437>. – Загл. с экрана.

44. Коли прийдуть в школу електронні книги та нетбуки? [Електронний ресурс] // Главком / В. Шлинчак (рук. проекта) [и др.]. – Электрон. текстовые, табл., граф. дан. – Киев, 2010. – Режим доступа: <http://glavcom.ua/articles/1951.html>. – Загл. с экрана.

45. Досвід впровадження е-демократії та е-урядування в Україні [Текст] / С. Дзюба [та ін.]. – К. : Нац. Центр підтримки е-урядування, 2010. – 90 с.

46. Чукут С. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування [Текст] / С. Чукут, О. Загвойська. – К. : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2008. – 1128 с.

47. Бажал Ю. М. Розвиток національної інноваційної системи як складової українського інформаційного суспільства [Текст] // Інформаційне

суспільство. Шлях України. – К., 2004. – С. 87-93. – (Бібліотека інформаційного суспільства).

48. Орлова Н. С. Державне регулювання зовнішніх механізмів корпоративного управління [Текст] / Орлова Н. С. // Економіка та держава. – 2009. – № 2. – С. 91-93.

49. Поважний О. С. Міжнародний досвід впровадження інформаційних технологій в управлінську діяльність корпорацій [Текст] / Поважний О. С., Орлова Н. С. // Розвиток фінансових методів державного управління економікою України : зб. наук. пр. / Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2010. – № 173. – С. 5-13

50. Орлова Н. С. Державне регулювання корпоративного управління [Текст] / Орлова Н. С. // Державне будівництво та державне управління : зб. наук. пр. / Донец. держ. ун-т упр. – 2009. – № 130. – С. 121-128.

51. Управление социальными программами компании [Текст]: [практ. руководство / Стратег. ком. «Социал. прогр. Рос. бизнеса» ; Коновалова Л. Н. и др.]. – М. : Ассоц. менеджеров, 2003. – 148 с. – (Библиотека современного менеджера) (Серия книг « Социальная программа российского бизнеса»).

52. Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: Досвід Фондації Острозьких [Текст] : посіб. для бізнесу та неприбутк. орг. / Р. Краплич [та ін.]. – Рівне : Фондація ім. князів-благодійників Острозьких, 2005. – 74 с.

53. Корпоративная социальная ответственность: общественные ожидания : потребители, менеджеры, лидеры обществ. мнения и эксперты оценивают социал. роль бизнеса в России : [исслед. / под ред. С. Е. Литовченко, М. И. Корсакова]. – М. : Ассоц. менеджеров, 2003. – 100 с. – (Библиотека современного менеджера).

54. Смит М. Корпоративная социальная ответственность – просто большая бизнес-парадигма [Электронный ресурс] / М. Смит // Csrjournal. Корпоративная социальная ответственность. – Электрон. тестовые дан. – Киев,

2009. – Режим доступа: <http://www.csjournal.com/sferu-kso/2025-korporativnaja-socialnaja-otvetstvennost-prosto.html>. – Загл. с экрана.

55. Черников Г. Социальная ответственность очень больших корпораций [Электронный ресурс] / Г. Черников // Csrjournal. Корпоративная социальная ответственность. – Электрон. тестовые дан. – Киев, 2009. – Режим доступа: <http://www.csjournal.com/lib/analiticarticle/2044-socialnaja-otvetstvennost-ochen-krupnykh.html>. – Загл. с экрана.

56. Holme R. Corporate social responsibility: making good business sense, january 2000 [Electronic resource] / Richard Holme, Phill Watts // WBCSD. World Business Council of Sustainable Development. – Electronic text data. – Geneva, 1997-2011. – Mode of access: www.wbcsd.org/web/publications/csr2000.pdf.

57. Зеленая книга / Комиссия Европ. Сообществ, Брюссель, 8 марта 2006 г. [Электронный ресурс] // РСПП. Комитет по энергетической политике и энергоэффективности / Рос. союз промышленников и предпринимателей. – Электрон. текстовые дан. – [М., 2011?]. – Режим доступа: www.rsppenergy.ru/main/static.asp?art_id=1552. – Загл. с экрана.

58. Петроє О. Формування відносин з працівниками на засадах корпоративної соціальної відповідальності [Текст] / Петроє О. // Літня школа / Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – 2010. – 5-10 лип.

59. Лаплыгин Ю. Стратегический менеджмент [Электронный ресурс] / Ю. Лаплыгин, Д. Лаплыгин // Мир полнок : бесплат. б-ка / Ганова Е., Бессарабов И. – Электрон. текстовые дан. – М., 2010. – Режим доступа: http://www.mirpolok.ru/library/1_book/6_strateg.shtml. – Загл. с экрана.

60. Воробей В. Нефінансова звітність – інструмент соціально-відповідального бізнесу [Електронний ресурс] / В. Воробей, І. Журовська // Спільнота «Соціально відповідальний бізнес» / Представництво ООН в Україні ; Ініціатива Глобал. договору в Україні. – Л., сор.. 2008-2010. – Режим доступу: http://www.svb.org.ua/sites/default/files/Nefinansova_zvitnist.pdf. – Назва з екрана.

61. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства [Текст] / Ф. Котлер, Н. Лі. – Житомир. : Вид-во А. Капусти, 2005. – 302 с.
62. Документы по «Глобальному договору» на русском языке [Электронный ресурс] // United Nations Global Compact. – Electronic text. data. – [S. L, 2011?]. – Mode of access: <http://www.unglobalcompact.org/languages/russian/index.html>.
63. Кутузова М. КСВ: мифы и реальность [Электронный ресурс] / М. Кутузова // Csrjournal. Корпоративная социальная ответственность. – Электрон. текстовые дан. – Киев, 2008. – Режим доступа: <http://www.csrjournal.com/lib/networkoverview/1447-kso-mify-i-realnost.html>. – Загл. с экрана.
64. Супрун Н. Концептуальні основи розвитку корпоративної соціальної відповідальності [Текст] / Н. Супрун // Літня школа / Ін-т економіки та прогнозування НАН України. – 2010. – 5-10 лип.
65. Мочерна О. Світовий досвід КСВ і шляхи його ефективного впровадження в Україні [Електронний ресурс] / О. Мочерна // Publishing house Education and Science s.r.o. – Electronic text. data. – Praga, 2008. – Mode of access: http://www.rusnauka.com/18_NPM_2008/Economics/34396.doc.htm.
66. Саприкіна М. Огляд державних політик у сфері КСВ та рекомендації [Електронний ресурс] / М. Саприкіна // Інститут власності і свободи PFI / голова Ін-ту Д. Ляпін. – Електрон. текст. дан., презентація. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.pfi.org.ua/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=37&Itemid=95. – Назва з екрана.
67. Опис технічного завдання теми дослідження. Теми дослідження Ернст енд Янг для колегіального обговорення членів Консультативної ради [Електронний ресурс] // Ernst & Young. Quality in Everything We Do. – Електрон. текст., табл. дан. – Донецьк ; К., [2011?]. – Режим доступу: <http://www.eu.com/UA/uk/>. – Нава з екрана.

68. Семигіна Т. Моделі соціальної політики економічно розвинутих країн: історія та сучасний розвиток [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01 / Т. Семигіна // Бібліотека українських авторефератів. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], cop. 2009-2011. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=policy&id=275&start=1. – Назва з екрана.
69. Малік І. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в Україні [Текст] / Малік І. // Економічний простір. – 2008. – № 13. – С. 112-123.
70. Taking the Temperature of CSR Leaders A survey of global CSR leaders by Business for Social Responsibility and the Dutch Ministry of Economic Affairs [Electronic resource] // Reporte Sosial.com. – Electronic text. data. – [S. L], cop. 2005. – Mode of access: www.reportesocial.com/Files/Taking_CSR_leaders.pdf.
71. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження (К., 2005) [Електронний ресурс] // Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки. Програма розвитку ООН в Україні. – Електрон. текст. дані. – К., cop. 2007. – Режим доступу: brc.undp.org.ua/img/publications/ua_wdp_src_csr05.pdf. – Назва з екрана.
72. Социальная ответственность 8000 [Электронный ресурс] : междунар. стандарт SA 8000:2001 / Social Accountability International // АССИСТЕМ КОНСАЛТИНГ. – Электрон. текстовые дан. – [Б. м., 2001?]. – Режим доступа: www.assistem.kiev.ua/doc/sa_8000-2001_rus.pdf. – Загл. с екрана.
73. Незважаючи на відновлення економіки, глобальна конкуренція посилюватиметься [Електронний ресурс] // Ernst & Young. Quality in Everything We Do. – Електрон. текст., граф. дан. – Донецьк ; К., 2010. – Режим доступу: <http://www.ey.com/UA/uk/Newsroom/News-releases/Press-release---2010-11-09>. – Назва з екрана.
74. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність у системі управління організацією [Текст] / Д. Баюра // Технологія і методи викладання дисципліни «Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу» / Літній інститут УАРМБО-2010. – 2010 (5 лип.).

75. Петроє О. Інституційна структура та функції двостороннього соціального діалогу в системі європейського врядування [Електронний ресурс] / Петроє О. // Наукова періодика України / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Електрон. текст. дані. – К., 2009. – Режим доступу: – http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2009-1/doc_pdf/Petroe_OM.pdf. – Джерело друк. публ.: Державне управління: теорія і практика. 2009. № 1 (9).
76. Петроє О. М. Соціальний діалог як інструмент формування корпоративної соціальної політики [Текст] : монографія / О. Петроє. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 152 с.
77. Благоев Ю.Е. Социальная ответственность бизнеса как инновационная стратегия [Текст] /Материалы конференции // ВШМ СПбГУ.— 2010 (15 берез.).
78. Звіт про сталий розвиток 2008-2009 [Електронний ресурс] // Систем. Кепітал. Менеджмент / АТ «СКМ». – Електрон. текст., табл., граф. дані. – Донецьк, 2009. – Режим доступу: www.scm.com.ua/m/pages/4/SCM_SustainabilityReport_08-09_ru.pdf. – Назва з екрана.
79. ДСТУ ISO 9004-2001. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності [Електронний ресурс] // Нормативно-правова база. – Електрон. текст. дані. – [К., 2001?]. – Режим доступу: <http://3umf.com/doc/3721/>. – Назва з екрана.
80. Ключевые исторические события [Электронный ресурс] // Sadovaya Group / угол. компания Sadovaya Group S.A. – Алчевск, [2010?]. – Режим доступа: <http://sadayagroup.com/ru/about/ab2/>. – Загл. с экрана.
81. Етика ведення бізнесу: міжнародні стандарти і українські реалії (Початок) [Електронний ресурс] : «круглий стол», 6 лип. 1999, Київ, Україна // Український незалежний центр політичних досліджень. – Електрон. текст. дані. – К., сор. 2002-2010. – Режим доступу: <http://www.ucipr.kiev.ua/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=1396&mode=thread&order=0&thold=0>. – Назва з екрана.

82. Лазоренко О. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності [Текст] / О. Лазоренко, Р. Колишко. – К. : Енергія, 2008. – 96 с.
83. Корпоративна соціальна відповідальність [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. / Фондація Вікімедіа. – Електрон. текст. дані. – Сан-Франциско, 2011. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BF%D0%BE%>. – Назва з екрана.
84. Обязательства [Электронный ресурс] : о корпорации Toshiba // Toshiba Leading Innovation. Россия и страны СНГ. – Электрон. текстовые дан. – М., 2008. – Режим доступа: <http://www.toshiba.com.ru/commitment/>. – Загл. с экрана.
85. Струц Н. Тонкости добросовестной конкуренции [Электронный ресурс] / Н. Струц // Yurportal. Net. Юридичний портал України. – Электрон. текстовые дан. – Киев, 2009. – Режим доступа: <http://yurportal.net/analytics/article/22/>. – Загл. с экрана.
86. Разгильдяев Б. Криминальное право Российской Федерации. Определенная часть [Текст] : учебник / Б. Разгильдяев, А. Красиков. – Саратов : СЮИ МВС России, 1999. – 672 с.
87. Кодекс ріелтора. (Принципи та стандарти практики фахівців з нерухомості України) [Електронний ресурс] // Планета-Крым : объединен. сервер агенств недвижимости. – Электрон. текстовые дан. – Киев, 2007. -Режим доступа: www.planeta-crimea.com.ua/kodeks_ua.php. – Загл. с экрана.
88. Понятие бизнеса и принципы стоимости бизнеса [Электронный ресурс] // A BIRD Business Ideas Research & Development / компания «Русский стиль» [и др.]. – Электрон. текстовые дан.– [Б. м.], сор. 2004-2009. – Режим доступа: <http://www.abird.ru/articles/cost4>. – Загл. с экрана.
89. Белозеров А. Социальный маркетинг – развенчание мифов [Электронный ресурс] / А. Белозеров // Sostav.ru Реклама, маркетинг, PR / ред.

Sostav.ru. – Электрон. текстовые дан. – М., 2008. – Режим доступа: <http://www.sostav.ru/columns/opinion/2008/stat34/>. – Загл. с экрана.

90. Благов Ю. Корпоративная социальная ответственность в России: уроки национального доклада о социальных инвестициях [Текст] / Ю. Благов, Е. Иванова // Российский журнал менеджмента. – 2009. – Т. 7, №1. – С. 3–24.

91. Про державно-приватне партнерство [Электронный ресурс] : закон України від 1 лип. 2010 р. № 2404–VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2404-17>. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 524.

92. Минуглепром привлек в угольный сектор частные инвестиции на полмиллиарда [Электронный ресурс] // Donbass.ua. Донбасс – всегда в центре событий. – Электрон. текстовые дан. – Донецк, 2010. – Режим доступа: <http://donbass.ua/news/economy/2010/07/13/minugleprom-privlek-v-ugolnyi-sektor-chastnye-investicii-na-polmilliarda.html>. – Загл. с экрана.

93. Видяпина В. Социальное партнерство [Электронный ресурс] / В. Видяпина // Library.by. Белорусская цифровая библиотека / В. В. Пашко. – Электрон. текст. дан. – Минск, сор. 2007. – Режим доступа: http://library.by/portalus/modules/economics/readme.php?subaction=showfull&id=1177057324&archive=&start_from=&ucat=34&category=34. – Загл. с экрана.

94. ДТЭК подводит итоги пятилетней работы [Электронный ресурс] // Систем. Кепітал. Менеджмент. – Електрон. текст. дані. – Донецьк, 2010. – Режим доступа: <http://www.scm.com.ua/ru/media-centre/news/view/539/>. – Назва з екрана.

95. Гавришин К. В. Управление репутацией компании и ее оценка [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Гавришин К. В. ; [С.-Петербург. гос. ун-т экономики и финансов]. – СПб, 2010. – 20 с.

96. Шиманська О. Репутація – актив [Текст] / Шиманська О. // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2007. – Вип. 1/2. – С. 493-502.

97. Шихвердиев А. Качественный индекс социальных инвестиций как показатель эффективности корпоративной социальной ответственности [Электронный ресурс] / А. Шихвердиев, А. Серяков // Csrjournal. Корпоративная социальная ответственность. – Электрон. текстовые дан. – Киев, 2009. – Режим доступа: <http://www.csrjournal.com/lib/analyticarticle/2033-kachestvennyjj-indeks-socialnykh-investicijj-kak.html>. – Загл. с экрана.

98. Рейтинг лучших компаний Украины в сфере корпоративной социальной ответственности презентован в Киеве [Электронный ресурс] // Csrjournal. Корпоративная социальная ответственность. – Электрон. текстовые дан. – Киев, 2009. – Режим доступа: <http://www.csrjournal.com/news/1999-rejjting-luchshikh-kompanijj-ukrainy-v-sfere.html>. – Загл. с экрана.

99. Nemiroff Холдинг оголошує підсумки діяльності за 2008 рік [Електронний ресурс] // Виробництво горілки на Україні / торг. марка «Гетьман». – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2008. – Режим доступу: <http://horilka.kiev.ua/nemiroff/nemiroff-xoldyng-ogoloshuye-pidsumky-diyalnosti-za-2008-rik/>. – Назва з екрана.

100. Енергія лідера: соціальний вимір [Текст] // Звіт ДТЕК. – К. : Перус, 2007. – 100 с.

101. Лазоренко О. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності [Текст] / О. Лазоренко, Р. Колишко. – К. : Енергія, 2008. – 96 с.

102. Саєнко Ю. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні [Текст] / Ю. Саєнко. – К. : Батискаф, 2002. – 72 с.

103. Орлова Н. С. Державне регулювання корпоративної соціальної відповідальності у зарубіжних країнах [Текст] / Орлова Н. С. // Фінансовий механізм державного управління економікою України : зб. наук. пр. / Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2011. – Т. 12, № 185. – С. 178-188.

104. Орлова Н. С. Управління зацікавленими сторонами у корпорації [Текст] / Орлова Н. С. // Менеджмент социокультурной деятельности:

состояние и перспективы : материалы III-й Всеукр. науч.-практ. конф. ЛГИКИ - Луганськ, 2011. – С. 35-36.

105. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці [Електронний ресурс] : постанова Каб. Міністрів України від 09.08.1993 № 611 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., cop. 1996-2011. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=611-93-%EF>. – Назва з екрана.

106. Електронне керування: Трансформація уряду [Електронний ресурс] // United Nations Public Administration Network / Ms. Haiyan Qian (director). – Electronic text. data. – NY, 2008-2010. – Mode of access: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un-dpadm/unpan041390.pdf>.

107. Балабанова Л. Корпоративне управління [Текст] : наук.-метод. рек. щодо вивч. дисципліни / Л. Балабанова, Л. Лутай, В. Лисевич ; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 132 с.

108. Майборода Т. Корпоративне управління на фондовому ринку України. Судова практика на ринку цінних паперів [Текст] / Т. Майборода // Цінні папери України. – 2009. – № 2. – С. 10-17.

109. Дубов Д. Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України [Електронний ресурс] : аналіт. записка / Д. Дубов // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України / НІСД. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/294/>. – Назва з екрана.

110. Розвиток корпоративного управління в Україні у розрізі системи рейтингування та розкриття інформації [Електронний ресурс] : (інформ.-аналіт. довідка) // Державне агентство України з інвестицій та розвитку : офіц. веб-сайт / Держ. агенство України з інвестицій та розвитку. – Електрон. текст. дан. – К., 2009. – Режим доступу: <http://in.gov.ua/index.php?get=502&id=2090>. – Назва з екрана.

111. Отчет об ограничении доступа к сервисам Google [Электронный ресурс] : янв. 2010–июнь 2010 // Google. – Электрон. текстовые дан. – [Б. м.], сор. 2011. – Режим доступа: <http://www.google.com/transparencyreport/governmentrequests>. – Загл. с экрана.

112. Звіт Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2009 рік [Електронний ресурс] // Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку / Держ. коміс. з цін. паперів та фонд. ринку. – Електрон. текст., табл. дан. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.ssmsc.gov.ua/UserFiles/File/annual_report/2009-2.zip. – Назва з екрана.

113. Інформація про діяльність Донецького теруправління Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 1 квартал 2010 року [Електронний ресурс] // Донецька обласна державна адміністрація / Донец. обл. адмін. – Електрон. текст. дані. – Донецьк, 2010. – Режим доступу: <http://www.donoda.gov.ua/main/ua/publication/content/6037.htm>. – Назва з екрана.

114. Про господарські товариства [Електронний ресурс] : закон України ід 19.09.1991 № 1576-XII : із змінами на 06.06.2011, [у т. ч.] внес. згідно із Законом від 23.09.2010 № 2555-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12>. – Назва з екрана.

115. Шершньова З. Ідентифікація бар'єрів впровадження корпоративного управління в Україні [Текст] / З. Шершньова, В. Євтушевський, Н. Бутенко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. пр. КНЕУ. – К., 2005. – Вип. 8. – С. 27–33.

116. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : від 07.12.1984 № 8073-X : із змінами на 25.05.2011, [у т. ч.] внес. Законом від 30.11.2010 № 2711-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>. – Назва з екрана.

117. Антонов В. Корпоративное управление [Текст] : учеб. пособие / В. Антонов, В. Крылов, А. Кузьмичев. – М. : ФОРУМ : ИНФРА-М, 2006. – 288 с.

118. Про затвердження Тимчасового положення про надання регулярної та особливої інформації відкритими акціонерними товариствами та підприємствами-емітентами облігацій [Електронний ресурс] : наказ Держ. комісії з цін. паперів та фонд. ринку від 01.10.2007 № 2978-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2007. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=z0431-98>. – Назва з екрана.

119. Бура Л. Система звітності емітентів цінних паперів АПК як фактор покращання їх інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / Л. Бура, Н. Жук // Облік і фінанси АПК : бухгалт. портал. – Електрон. текст., табл. дан. – К., 2005. – Режим доступу: <http://magazine.faa.org.ua/content/view/34/35/>. – Назва з екрана.

120. Курило Ю. Правопорушення на ринку цінних паперів, відповідальність [Текст] / Ю. Курило // Цінні папери України. – 2009. – № 4. – С. 32-45.

121. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 17.09.2008 № 514-VI : із змінами на 07.05.2011, [у т. ч.] внес. Законом від 07.04.2011 № 3205-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=514-17>. – Назва з екрана.

122. Про порядок подання щоквартальної інформації акціонерними товариствами та холдинговими компаніями зі значною державною часткою в статутному капіталі [Електронний ресурс] : рішення Держ. комісії з цін. паперів та фонд. ринку від 4.09.2001 року № 248 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2001. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0875-01>. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Офіційний вісник України. 2001. № 42. Ст. 1902.

123. Про затвердження Принципів корпоративного управління База законодавчої та судової інформації [Електронний ресурс] : рішення Держ. комісії з цін. паперів та фонд. ринку від 11.12.2003 № 571 // МЕГА – НаУ :

профес. юрид. система. – Електрон. текст. дан. – К., 2003. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=vr571312-03>. – Назва з екрана.

124. Леонов Д. Корпоративні правовідносини в Україні. Ключові питання, проблеми та перспективи [Текст] / Д. Леонов, В. Січевлюк, А. Федоренко. – К. : УІРФР, 2003. – 322 с.

125. Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління [Текст] : зб. кодексів та принципів / Міжнар. фінанс. Корпорація ; Проект «Корпоративний розвиток в Україні». – К. : МФК, 2002. – 247 с

126. Асєєва Н. Реорганізація неплатоспроможного підприємства як спосіб відновлення економічної незалежності [Текст] / Н. Асєєва // Право України. – 2006. – № 7. – С. 62.

127. Шапран В. Інформаційне середовище фондового ринку: корекція вимагає зусиль. [Текст] / В. Шапран // Цінні папери України. – 2003. – № 48. – С.12-13.

128. Бура Л. Система звітності емітентів цінних паперів АПК як фактор покращання їх інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / Л. Бура, Н. Жук // Облік і фінанси АПК : бухгалт. портал. – Електрон. текст., табл. дан. – К., 2005. – Режим доступу: <http://magazine.faa.org.ua/content/view/34/35/>. – Назва з екрана.

129. Про затвердження Концептуальних основ розкриття інформації емітентами цінних паперів [Електронний ресурс] : рішення Держ. комісії з цін. паперів та фонд. ринку від 09.12.1997 № 54 // UA PRAVO. Правова бібліотека України. – Електрон. текст. дані. – [К., 2007?]. – Режим доступу: <http://uapravo.net/data/base54/ukr54316.htm>. – Назва з екрана.

130. Довгань Л. Інституціональне середовище українських моделей корпоративного управління [Текст] / Л. Довгань, В. Гарасимчук, І. Малик // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. Економічна. – Донецьк, 2006. – С. 214-221.

131. Гафтанюк А. Адміністративно-правові аспекти врегулювання конфліктів у сфері корпоративного управління [Текст] / А. Гафтанюк // Вісник

Української Академії державного управління при Президентові України. – 2002. – № 4. – С. 238-242.

132. Александрова В. Економічні аспекти державного програмування інновацій [Текст] / В. Александрова // Вісник Інституту економічного прогнозування. – 2002. – №1. – С. 18-39.

133. Корпоративная социальная ответственность: общественные ожидания : потребители, менеджеры, лидеры обществ. мнения и эксперты оценивают социал. роль бизнеса в России : [исслед. / под ред. С. Е. Литовченко, М. И. Корсакова]. – М. : Ассоц. менеджеров, 2003. – 100 с. – (Библиотека современного менеджера).

134. Управление социальными программами компании [Текст]: [практ. руководство / Стратег. ком. «Социал. прогр. Рос. бизнеса» ; Коновалова Л. Н. и др.]. – М. : Ассоц. менеджеров, 2003. – 148 с. – (Библиотека современного менеджера) (Серия книг « Социальная программа российского бизнеса»).

135. Воробей В. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу [Текст] / В. Воробей, І. Журовська – К. : ФОП Костюченко О. М., 2010. – 255 с.

136. Сурма І. Інформаційні технології в корпоративному управлінні [Електронний ресурс] / І. Сурма // Круглий стіл : видання для власників та менеджерів компаній. – Електрон. текст. дані. – 2006. – № 7/8 (лип.-серп.). – Режим доступу: <http://www.kstil.com.ua/rubrics/?aid=49&rid=18>. – Назва з екрана.

137. Гнатів О. Скільки часу треба для відкриття бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / О. Гнатів // KyivPost. – Електрон. текст., табл. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://www.kyivpost.ua/money/article/skilki-chasu-treba-dlya-vidkrittya-biznesu-v-ukrayini.html>. – Назва з екрана.

138. Арістова І. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти [Текст] : монографія / І. Арістова, О. Бандурки. – Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 368 с.

139. Інформаційне забезпечення розвитку державного регулювання та розкриття інформації на ринку цінних паперів [Електронний ресурс] // Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку / Держ. ком. з цін. паперів та фонд. ринку. – Електрон. текст., табл. дані. – К., сор. 2007-2011. – Режим доступу <http://www.ssmsc.gov.ua/%28S%28hrqjl33h33xqon55lw44tsyk%29%29/ShowPage.aspx?PageID=191&AspxAutoDetectCookieSupport=1>. – Назва з екрана.
140. Поняття комерційної таємниці [Електронний ресурс] // Кадри України / Информ. центр «Кадри України». – Електрон. текстовые дан. – Киев : Одесса, [2011?]. – Режим доступа: <http://www.kadrovik.kiev.ua/article/read/kp5.html>. – Загл. с экрана.
141. Що таке комерційна таємниця? [Електронний ресурс] // Патентний повірений України Вашук Ярослав Петрович / Я. Вашук. – К., сор. 2003-2011. – Режим доступа: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i272>. – Назва з екрана.
142. Перепелинская О. Деякі питання процесу розкриття інформації та документів у міжнародному арбітражі [Текст] / О. Перепелинская, Т. Сліпачук // Юридичний журнал. – 2008. – № 11. – С.
143. Комплексные решения для Вашего бизнеса. Разработка стратегии [Электронный ресурс] // IBM Global Business Services / Компания IBM. – Электрон. текстовые дан. – СПб. [и др., 2011?]. – Режим доступа: <http://www.ibm.com/ru/bcs/facility/strategy.html>. – Загл. с экрана.
144. Корпоративная социальная ответственность (КСО): новое задание ИТ-директора. Развитие профессиональных возможностей ИТ-директора с помощью лидерства в области исследований и новых идей [Электронный ресурс] // IBM / IBM Corporation. – Электрон. текстовые дан. – [Б. м.], 2008. – Режим доступа: [http://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBoQFjAA&url=ftp%3A%2F%2Fftp.software.ibm.com%2Fcommon%2Fssi%2Fecm%](http://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBoQFjAA&url=ftp%3A%2F%2Fftp.software.ibm.com%2Fcommon%2Fssi%2Fecm%2F). – Назва з екрана.

145. Підприємство майбутнього [Електронний ресурс] / Висновки для IT-директора / IBM // Дослідження Global CEO Study. Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url?sa=t&source=web&cd=2&ved=0CB8QFjAB&url=http%3A%2F%2Flobbying.com.ua%2FIBM%2Fceostudy.pdf&rct=j&>

146. Саприкіна М. Як розробити «душевну» стратегію корпоративної соціальної відповідальності? [Електронний ресурс] / М. Саприкіна // Наш блог : блог сайту csr-ukraine.org / ГО Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». – Електрон. текст. дан. – [Б. м.], 2008. – Режим доступу: <http://blog.csr-ukraine.org/myblog/2008/09/23/yak-rozrobiti-%C2%ABdushevnu%C2%BB-strategiyu-korporativnoyi-sotsialnoyi-vidpovidalnosti/>. – Назва з екрана.

147. Рубановський К. Інформаційна відкритість органів місцевого самоврядування : посіб. для муніцип. посадовців [Текст] / К. Рубановський, О. Федорович, А. Дуда. — Івано-Франківськ : [б. в.], 2009.. – 96 с.

148. Курило Ю. Розкриття інформації акціонерним товариством: АТ як на долоні [Електронний ресурс] / Ю. Курило // ЮСТ Україна / юрид. фірма «ЮСТ України». – Електрон. текст. дані. – К., [2009?]. – Режим доступу: <http://yust.kiev.ua/ua/publications/50>. – Назва з екрана.

149. Сліпачук Т. Щодо розкриття інформації у міжнародному арбітражі [Електронний ресурс] / Т. Сліпачук, Перепелинська О. // Правовий тиждень : щоріч. інформ.-прав. газ. – Електрон. текст. дані. – 2009. – № 3(20 січ.). – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=884>. – Назва з екрана.

150. Відкритий звіт групи СКМ за 2007 р. [Електронний ресурс] // Систем. Кепітал. Менеджмент / АТ «СКМ». – Електрон. текст., табл., граф. дані. – Донецьк, 2007. – Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/ru/archive/download/2/>. – Назва з екрана.

151. Соціальний звіт компанії Київстар за 2009 р. [Електронний ресурс] // Київстар / компанія Київстар. – Електрон. текст. дані. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.kyivstar.ua/f/1/responsibility/Soc_Report_2009_ukr.pdf. – Назва з екрана.

152. Сфери відповідальності [Електронний ресурс] // Систем. Кепітал. Менеджмент / АТ «СКМ». – Електрон. текст., табл., граф. дані. – Донецьк, 2011. – Режим доступу: http://www.scm.com.ua/ru/sustainability/focus_areas/. – Назва з екрана.
153. Корпоративная социальная ответственность [Электронный ресурс] // Sadovaya Group / угол. компания Sadovaya Group S.A. – Алчевск, сор. 2010. – Режим доступа: <http://sadayagroup.com/ru/about/ab5/>. – Загл. с экрана.
154. Соціальна відповідальність [Електронний ресурс] // Київстар / компанія Київстар. – Електрон. текст. дані. – К., сор. 1998-2011. – Режим доступу: <http://kyivstar.ua/responsibility/>. – Назва з екрана.
155. Інформаційна прозорість банків [Електронний ресурс] // Библиотека «Ценные бумаги Украины». Газета «Цінні папери України». – Електрон. текст. дан. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.securities.org.ua/securities_paper/review.php?id=592&pub=4352. – Джерело друк. публ.: Цінні папери України. 2009. № 50 (17 груд.).
156. Лазоренко О. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності [Текст] / О. Лазоренко, Р. Колишко. – К. : Енергія, 2008. – 96 с.
157. Центр Розвиток корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] : CSR Review № 5/6 (травень-черв.) 2010 // USAID від американського народу. UNITER. Міжнар. центр перспективних досліджень у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ» / Агенція з Міжнар. розвитку США, Раст. Inc. в Україні. – Електрон. текст. дані. – К. ; Симф., 2010. – Режим доступу: www.csr-ukraine.org/userfiles/file/CSR_REVIEW_5ukr.pdf. – Назва з екрана.
158. Палашук А. Види на які поділяється інформація згідно чинного законодавства [Електронний ресурс] / А. Палашук // Profit-consul The law firm / юрид. фірма «Профїт-консул». – К., 2010. – Режим доступу: <http://profit-consul.com/ua/blog/58/>. – Назва з екрана.

159. Огляд активності суб'єктів первинного фінансового моніторингу у III кварталі 2010 р. [Електронний ресурс] // Державна служба фінансового моніторингу України / Держфінмоніторинг України. – Електрон. текст., табл., граф. дані. – К., 2010. – Режим доступу: www.sdfm.gov.ua/content/file/Site_docs/2010/29.10.2010/Oglyad.pdf. – Назва з екрана.

160. Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів [Електронний ресурс] : рішення Держ. ком. з цін. паперів та фонд. ринку від 19.12.2006 № 1591 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2006. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0097-07>. – Назва з екрана.

161. Птащенко Л. Механізм державного регулювання учасників корпоративних відносин [Електронний ресурс] / Л. Птащенко // Publishing house Education and Science s.r.o. – Electronic text. data. – Praga, 2008. – Mode of access: http://www.rusnauka.com/NIO_2007/Economics/18573.doc.htm.

162. Юлдашев О. Х. Проблеми вдосконалення державної регуляторної політики в Україні [Текст] : монографія / Юлдашев О. Х. ; Межрегіон. акад. упр. персоналом. – К. : МАУП, 2005. – 336 с.

163. Сірко А. Корпоративні відносини в перехідній економіці: проблеми теорії та практики [Текст] : монографія / А. Сірко. – К. : Імекс, 2004. – 413 с

164. Подопріхіна І. Є. Тенденції інтеграції української економіки до світових господарських відносин [Електронний ресурс] / І. Є. Подопріхіна // Авторский сайт. И. Е. Подопріхіна. – Электрон. текстовые, табл. дан. – [Б. м.], cop. 2008-2010. – Режим доступа: <http://ie-podoprihina.narod.ru/articles/tendency/>. – Загл. с екрана.

165. Уровень инфляции в Украине в 2010 году составил 9,1% [Электронный ресурс] // Главком / В. Шлинчак (рук. проекта) [и др.]. – Электрон. текст, табл., граф. дан. – Киев, 2011. – Режим доступа: <http://glavcom.ua/news/32262.html>. – Загл. с екрана.

166. Наивысший уровень инфляции в Украине в феврале 2011 г. зафиксирован в Киеве, самый низкий, – в Харьковской обл. [Электронный ресурс] // РБК – Украина. Информационное агентство / РБК – Украина. – Электрон. текстовые дан. – Киев, 2011. – Режим доступа: <http://www.rbc.ua/rus/newsline/show/naivysshiy-uroven-inflyatsii-v-ukraine-v-fevrale-2011-g-zafiksirovan-10032011114900>. – Загл. с экрана.

167. Програма інтеграції України до Європейського Союзу [Електронний ресурс] : схвал. указом Президента України від 14.09.2000 № 1072/2000 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2000. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001100-00>. – Назва з екрана.

168. Коротина И. Почему Украину не ждут в ЕС? [Электронный ресурс] / И. Коротина // Одна Родина. – Электрон. текстовые дан. – [Киев], 2010. – Режим доступа: <http://odnarodyna.com.ua/articles/5/1094.html>. – Загл. с экрана.

169. Бударіна Н. Фінансовий ринок України в аспекті вступу її до ЄС [Текст] / Н. Бударіна, А. Вешневська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 3. – С. 293-299.

170. Дюги Л. Общие преобразования гражданского права со времени кодекса Наполеона / Леон Дюги, проф. Юрид. фак. в Бордо ; пер. с фр. М. М. Сиверс ; под ред. и с предисл. проф. А. Г. Гойхбарга. – М. : Госиздат, 1919. – 110 с.

171. Dunkelgrun T. Dutch (In)tolerance [Text] // Correspondence. An International Review of Culture and Society. – Winter 2002/2003. – № 10. – P. 2-18.

172. Тоффлер Е. Метаморфозы власти [Текст] : пер. с англ. / Е. Тоффлер. – М. : АСТ, 2003. – 669 с.

173. Бурцев В. В. Корпоративная система управления постиндустриальным обществом [Текст] / Бурцев В. В. // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 3. – С.34-35

174. Eppler E. Politichi di Nazionale developmento, politicaale transizionale societico [Text] / E. Eppler. – N. Y., 2003. – 279 p.

175. Войтович Р. Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) [Текст] : монографія / Р. Войтович, В. Князева ; Нац. акад. держ. упр. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 680 с.
176. Асєєва Н. Реорганізація неплатоспроможного підприємства як спосіб відновлення економічної незалежності [Текст] / Н. Асєєва // Право України. – 2006. – № 7. – С. 62.
177. Касьяненко М. Організація роботи та управління органами державної податкової служби України : навч. посіб. [Текст] / М. Касьяненко, М. Гринюк, П. Цимбал. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. – 229 с.
178. Колосова Л. Корпоративне управління в умовах інформаційної економіки: проблеми та перспективи [Електронний ресурс] / Л. Колосова // Юридичний журнал. – Електрон. текст. дані. – 2008. – № 4. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2923>. – Назва з екрана.
179. Пожуєв В. Стратегічні цілі і задачі переходу України до інформаційного суспільства [Текст] / Пожуєв В. // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – Вип. 39. – С. 4-20.
180. Уманців Ю. Формування української моделі корпоративного управління [Електронний ресурс] / Уманців Ю. // Наукова періодика України / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Електрон. текст. дані. – К., 2009. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dibpp/2009_8/N4-str10-13.pdf. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. 2009. № 4.
181. Медведєв Д. Питання цінних паперів [Текст] / Медведєв Д. // Правознавство. – 1992. – № 1. – С. 112–117.
182. Задихайло Д. В. Корпоративне управління : навч. посіб. [Текст] / Д. В. Задихайло, О. Р. Кібенко, Г. В. Назарова. – Х. : Еспада, 2003. – 688 с.
183. Кібенко О. Корпоративне право України : навч. посіб. [Текст] / О. Кібенко. – Х. : Еспада, 2001. – 287 с.

184. Порошенко П. Державне управління корпоративними правами в Україні [Текст] / П. Порошенко ; Ін-т держави і права ім. Корецького НАН України. – К. : ІДП, 2000. – 104 с.
185. Жадан І. Концептуальне забезпечення управління державними корпоративними правами [Текст] / Жадан І. // Економіка України. – 2003. – № 7. – С. 47–51.
186. Цивільний кодекс України [Текст] : станом на 1 квіт. 2010 р. : (відп. офіц. текст.). – Х. : Одиссей, 2010. – 368 с. – (Серія «Закони України»).
187. Господарський кодекс України [Текст] : станом на 5 трав. 2010 р. : (відп. офіц. текст.). – Х. : Одиссей, 2010. – 183 с. – (Серія «Закони України»).
188. Про оподаткування прибутку підприємств [Електронний ресурс] : закон України від 28.12.1994 № 334/94-ВР : із змінами на 01.04.2011, [у т. ч.] внес. Законом від 09.09.2010 № 2518-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2010. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0/>. – Назва з екрана.
189. Про затвердження основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави [Електронний ресурс] : постанова Каб. Міністрів України від 11.02.2004 № 155 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2004. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=155-2004-%EF>. – Назва з екрана.
190. Винарик Л. С. Совершенствование управления производственными акционерными обществами [Текст] / Винарик Л. С. ; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. – Донецк : ИЭП, 1998. – 43 с.
191. Тараш Л. Економічний аспект управління державною акціонерною власністю [Текст] / Тараш Л. // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11. – С. 21–34.
192. Однакове ставлення до акціонерів та захист їх прав – [Електронний ресурс] // OECD. Organization for Economic Cooperation and Development /

OECD. – Electronic text. data. – Paris, cop. 2011. – Mode of access: <http://www.oecd.org/dataoecd/56/8/1922110.pdf/>.

193. Бурдак В. Як захистити права акціонерів? [Текст] / Бурдак В. // Правовий тиждень. – 2010. – № 33 (211). – С. 7-10.

194. Маліч Л. Актуальні питання корпоративного управління [Електронний ресурс] / Л. Маліч // Всеукраїнська експертна мережа / Всеукр. обществ. науч. орг. «Експерты Украины». – Електрон. текст. дані. – К., 2007. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=81184. – Назва з екрана.

195. Сафронова О. Методи регулювання корпоративних відносин та особливості їх впровадження в Україні [Електронний ресурс] / Сафронова О. // Наукова періодика України / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Електрон. текст. дані. – К., 2005. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/dutp/2005-2/txts/soc/05somouu.pdf>. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Державне управління: теорія та практика. 2005. № 2.

196. Вінник О. Акціонерне право [Текст] : навч. посіб. / О. Вінник, В. Щербина. – К. : Атіка, 2000. – 544 с.

197. Козаченко Г. Корпоративне управління [Текст] : підруч. для вузів / Г. Козаченко, А. Воронкова. – К. : Лібра, 2004. – 368 с.

198. Євтушевський В. А. Основи корпоративного управління [Текст] : навч. посіб. / В. Євтушевський. – К. : Знання-Прес, 2002. – 317 с.

199. Чихачова Ю. Механізм управління корпоративними правами держави [Текст] / Чихачова Ю. // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 197-202.

200. Ровинський Ю. Організаційно-правове регулювання діяльності учасників фондового ринку України [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Ю. Ровинський // Бібліотека українських авторефератів. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], cop. 2009-2011. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=economy_legal_science&id1. – Назва з екрана.

201. Окінавська Хартія Глобального Інформаційного Суспільства [Електронний ресурс] // Обласна універсальна наукова бібліотека імені Д. І. Чижевського / ОУНБ. – Електрон. текст. дані. – Кіровоград, 2001. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/okinawa.html>. – Назва з екрана.

202. Власюк О. Стратегії розвитку України: теорія і практика [Текст] : монографія / О. Власюк. – К. : НІСД, 2002. – 864 с.

203. Про звіт про виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» [Електронний ресурс] : постанова Верхов. Ради України від 15.03.2011 № 3128-VI // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3128-17>. – Назва з екрана.

204. У лютому 2010 року грошова маса в Україні збільшилася на 0,4%, а монетарна база – на 0,7% [Електронний ресурс] // Українська асоціація інвестиційного бізнесу / УАІБ. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: www.uaib.com.ua/files/articles/1216/64_4.doc. – Назва з екрана.

205. Чекаленко Л. Із Послання Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки» [Електронний ресурс] / Л. Чекаленко // Перша українська електронна бібліотека підручників. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2011. – Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/12991010/politologiya/iz_poslannya_prezidenta_ukrayini_verhovnoyi_radi_ukrayini_yevropeyskiy_vibir_kontseptualni_zasadi. – Назва з екрана.

206. Дубов Д. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості [Текст] / Д. Дубов, М. Ожеван, С. Гнатюк. – К. : НІСД, 2010. – 29 с.

207. Інформаційні технології в корпоративному управлінні / Корпоративне управління [Електронний ресурс] / Рубрики журналу // Режим доступу: <http://www.kstil.com.ua/rubrics/?aid=49&rid=18>

208. Скалацький В. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Скалацький В. // Бібліотека українських авторефератів. – Електрон. текст. дані. – К., 2006. – Режим доступу: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=sociology_demography&id=124&start=1. – Назва з екрана.

209. Завтра: Світ, Україна, Я [Електронний ресурс] / Ін-т демографії та соціал. дослідж. НАН України [та ін.] // Всеукраїнська експертна мережа / Всеукр. обществ. науч. орг. «Експерты Украины». – Електрон. текст., табл. дані. – К., 2007. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=27945. – Назва з екрана.

210. Корх О. Публічне управління процесами інформаційної безпеки держави [Електронний ресурс] / О. Корх, Решетніченко А., Романенко В. // Наукова періодика України / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Pubupr/2010/2010-2/doc/2/04.pdf. – Назва з екрана. – Джерело друк. публ.: Публічне управління: теорія та практика. 2010. № 2.

211. Новицький В. Європейська інтеграція та Україна [Текст] : навч.-метод. посіб. / В. Новицький, Ю. Пахомов, В. Чужиков. – К.: Т-во Карла Дуйсберга, 2002. – 325 с.

212. Глобальное конкурентное пространство [Текст] : монографія / Белорус О. Г. (рук. авт. кол. и науч. ред.) [и др.] ; Київ. нац. екон. ун-т. – К. : КНЕУ, 2008. – 720 с.

213. Григор О. Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз (державно-управлінський аспект) [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / О. Григор ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Л., 2003. – 20 с.

214. Орлова Н. С. Правове регулювання холдингових компаній в Україні [Текст] / Орлова Н. С., Самсонова К. В. // Фінансовий механізм державного управління економікою України : зб. наук. пр. / Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2009. – № 128. – С. 203-210.
215. Орлова Н. С. Особливості становлення національної моделі корпоративного управління в контексті приватизації [Текст] / Орлова Н. С. // Фінансовий механізм державного управління економікою України : зб. наук. пр. / Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2009. – № 127. – С. 122-130.
216. Орлова Н. С. Проблеми захисту прав акціонерів та шляхи їх вирішення [Текст] / Орлова Н. С., Мохова Ю. // Схід. – 2011. – № 2 (109). – С. 58-61.
217. Богуславський Є. Глобалізаційні процеси в Україні: економіка, фінанси, банківська справа [Текст] / Є. Богуславська, О. Тертичний // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 21. – С. 40-42.
218. Бочаров В. Корпоративні фінанси [Текст] / В. Бочаров, В. Леонтъев. – СПб. : Пітер, 2002. – 544 с.
219. Захарін С. В. Посилення ролі корпоративних структур у розвитку інноваційної економіки [Текст] / Захарін С. В. // Фінанси України. – 2006. – № 5. – С. 117-126.
220. Мостенська Т. Л. Корпоративне управління [Текст] : навч. посіб. / Мостенська Т. Л., Новак В. О. – К. : Каравела, 2008. – 384 с.
221. Поважний О. С. Корпоративне управління [Текст] : навч. посіб. / Поважний О. С. – Донецьк : Норд-Прес, 2005. – 337 с.
222. Іванов Є. В. Актуальні проблеми акціонерного сектору України [Текст] / Іванов Є. В. // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – № 2. – С. 112-115.
223. Корецький М. Теоретичні засади державного управління [Текст] / Корецький М. // Персонал. – 2007. – № 5. – С. 35.
224. Шишлов М. М. Корпоратизация как регуляторная функция государства во взаимоотношениях с экономикой [Текст] / М. М. Шишлов // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 19. – С. 60.

225. Мороз О. В. Корпоративне управління на підприємствах України: постприватизаційний етап [Текст] : монографія / Мороз О. В., Карачина Н. П. – Вінниця : УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. – 180 с.

226. Супрун Н. Проблеми адаптації національної моделі корпоративного управління до екзогенних інституційних параметрів [Текст] / Н. Супрун // Держава та регіони.– 2009. – № 1. – С. 17-24.

227. Витяг з аналітичного звіту щодо результатів дослідження «Корпоративна соціальна відповідальність в Україні 2005 – 2010: стан та перспективи розвитку» / Проект «Розробка порядку денного з КСВ» // USAID від американського народу. UNITER. Міжнар. центр перспектив. досліджень у межах проекту «Об'єднуємося заради реформ» / Агенція з Міжнар. Розвитку США, Раст. Inc. в Україні. – Електрон. текст. дані. – К. ; Симф., 2010. – Режим доступу: http://uniter.org.ua/data/block/nfp_sp_ukr.pdf. – Назва з екрана.

228. Литвин. В. Концепція розвитку корпоративного управління в Україні [Електронний ресурс] : проект / глава адмін. Президента України В. Литвин // Українська асоціація інвестиційного бізнесу [Електронний ресурс] / УАІБ. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: www.uaib.com.ua/files/articles/169/85_4.doc. – Назва з екрана.

229. Фецулова Л. Менеджмент організації [Електронний ресурс] / Л. Фецулова // Перша українська електронна бібліотека підручників. – Електрон. текст. дані. – [Б. м.], 2011. – Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/19991130/menedzhment/menedzhment_organizatsiy_-_fedulova_1_i. – Назва з екрана.

230. Курков М. Створення віртуальних офісів – справа вигідна [Електронний ресурс] / М. Курков // Кияни передусім / громад. орг. „Кияни передусім!“. – Електрон. текст. дані. – К., сор. 2010. – Режим доступу: <http://peredusim.kiev.ua/actions/now/811-stvorennja-virtualnyh-ofisiv--sprava-vygidna.html>. – Назва с екрана.

231. Національний рейтинг соціально відповідальних компаній 2011 – вже у квітні [Електронний ресурс] // Міжнародний благодійний фонд «Україна

3000» / К. Ющенко (голова нагляд. ради). – К., 2011. – Режим доступу: <http://www.ukraine3000.org.ua/news/8090.html>. – Назва з екрана.

232. Принципы корпоративного управления ОЕСР [Электронный ресурс]. – Электрон. текстовые дан. – [Б. м. : б. и., 2011?]. – Режим доступа: www.kyiv-obl.gov.ua/Docs/VKY-2.doc. – Загл. с экрана.

233. Румянцев С. Корпоративне управління та розвиток компаній [Електронний ресурс] / С. Румянцев // ПФТС. Фондова біржа / ПАТ «Фондова біржа ПФТС». – Електрон. текст. дані. – [К.], сор. 1998-2011. – Режим доступу: http://www.pfts.com/uk/press-about-pfts/?n_id=3108. – Назва з екрана.

234. Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] : наказ М-ва фінансів України від 18.10.1999 № 242 із змінами на 22.04.2011, [у т. ч.] внес. Законом 18.03.2011 № 372 // Законодавство України / Верхов. Рада України. – Електрон. текст. дані. – К., 2011. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0750-99>. – Назва з екрана.

235. Корпоративна інформаційна система [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енцикл. / Фондація Вікімедіа. – Електрон. текст. дані. – Сан-Франциско, 2011. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BF%D0>. – Назва з екрана.

236. Ситковский Д. Корпоративные социальные инвестиции как фактор экономического развития на региональном уровне [Электронный ресурс] / Д. Ситковский // Управление экономическими системами : электрон. науч. журн. – Электрон. текстовые дан. – 2010. – № 4 (24). – Режим доступа: <http://uecs.mcnip.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=221>. – Загл. с экрана.

237. Інформаційне суспільство: шлях України [Текст]. – К. : Б-ка інформ. сусп-ва, 2004. – 309 с.

238. Концепція Державної програми модернізації ринків капіталу в Україні [Електронний ресурс] // Українська асоціація інвестиційного бізнесу / УАІБ. – Електрон. текст. дані. – К., сор. 2001-2011. – Режим доступу: www.uaib.com.ua/files/articles/170/68_4.doc. – Назва з екрана.

ДОДАТКИ

Стратегія розвитку провідних корпорацій України

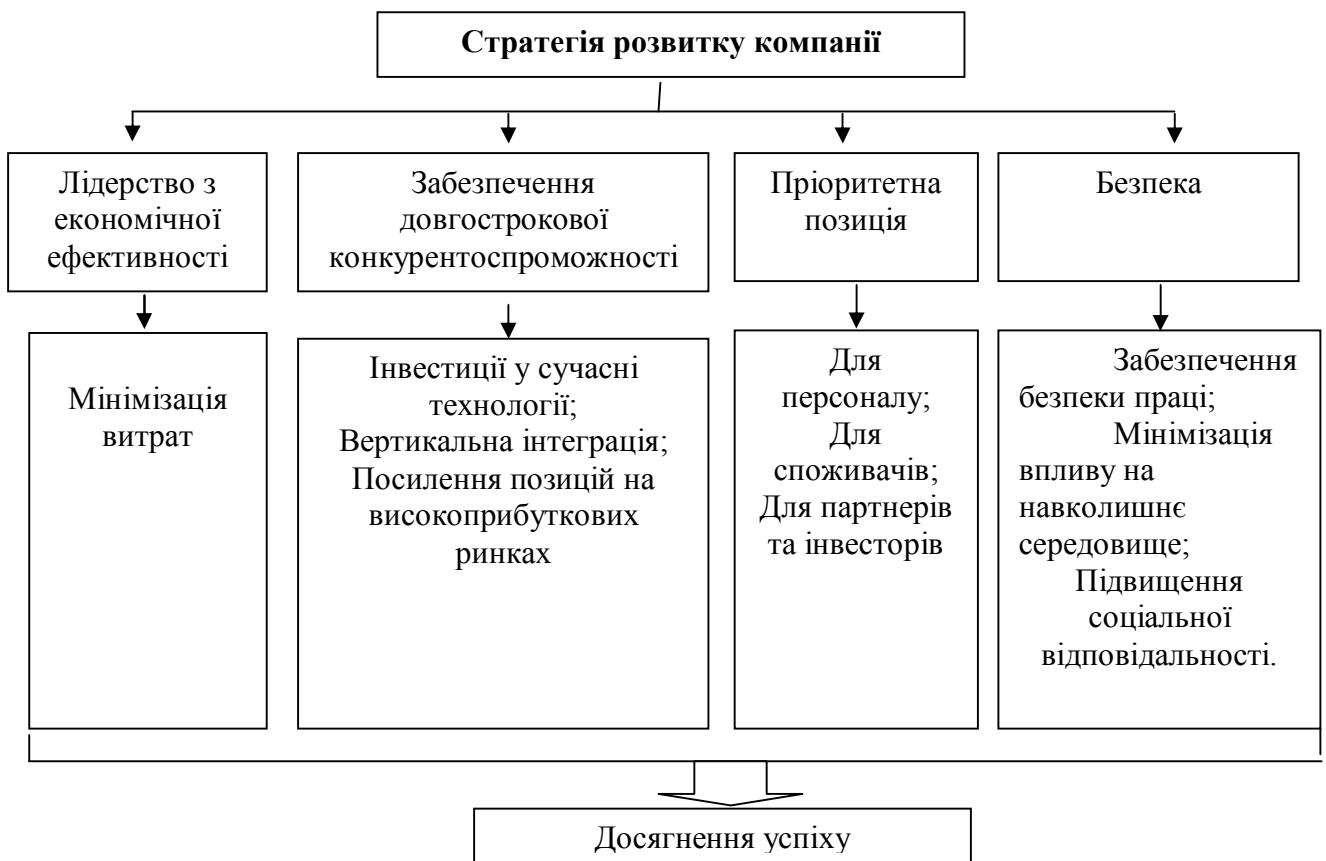

Рис.1. Стратегія розвитку компанії Метінвест [150]

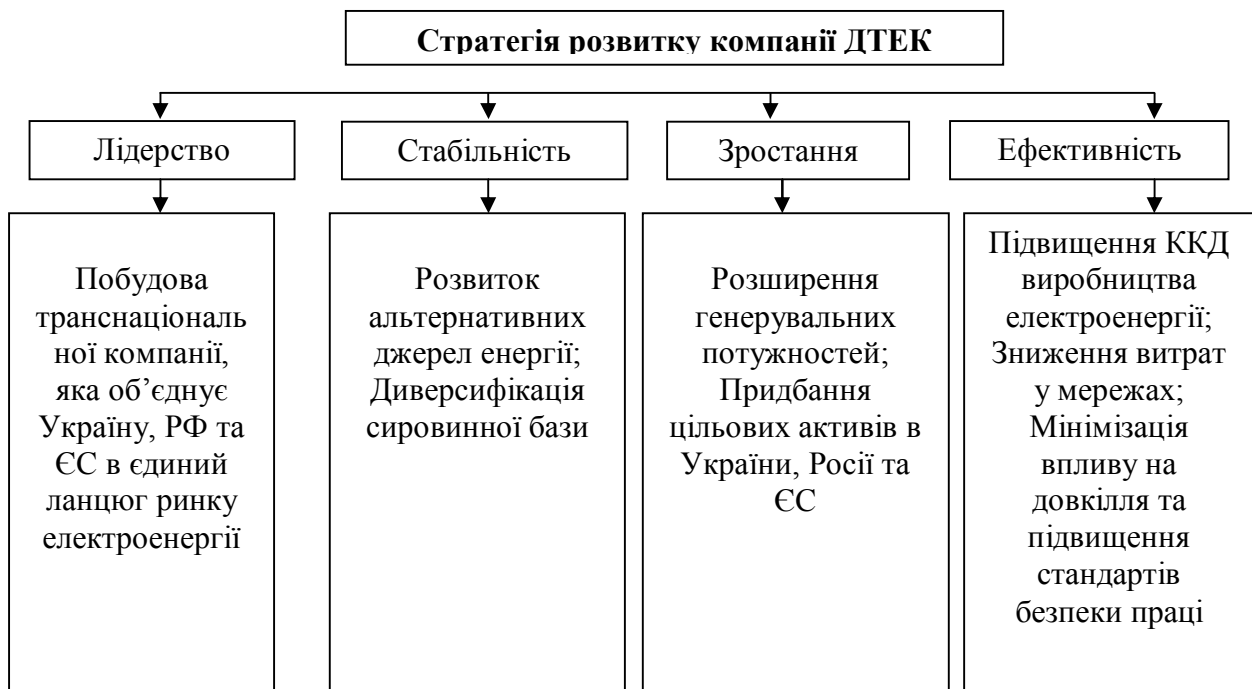

Рис.2. Стратегія розвитку компанії ДТЕК [150]

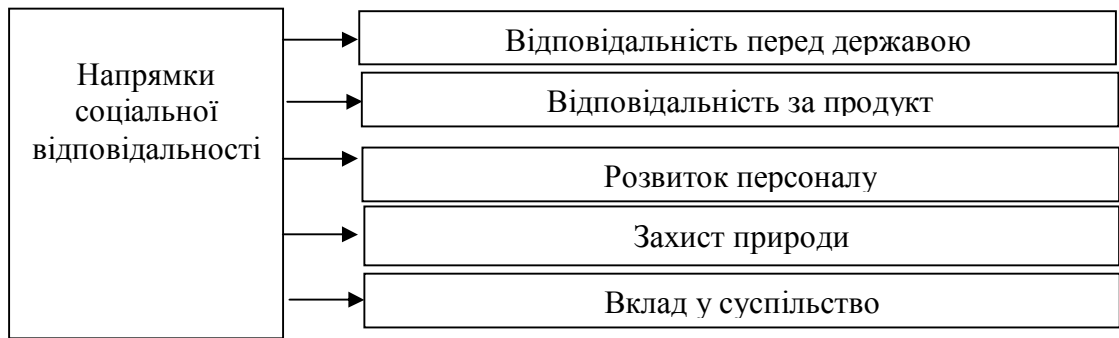

Рис.3. Напрямки соціальної відповідальності корпорації «Київстар» [151]

Іноземний досвід розкриття інформації корпорацій [125]

Кодекс найкращих практик з корпоративного управління ІВСС (Бразилія)	Кодекс та методологія Гонконгської фондової біржі (Гонконг)	Кодекс конфедерації Індії (Індія)	Статут Співки акціонерів (Республіка Киргизстан)
<i>Огляд</i>			
<p>Бразильський Інститут корпоративного управління, який раніше був відомий як Бразильський інститут корпоративних директорів, видав свій Кодекс найкращих практик 6 травня 1999 р. Кодекс базується на попередній редакції бразильського Кодексу, розробленого під час зборів керівників верхньої ланки, які проводились в 1997 р. в Іту, Бразилія.</p> <p>Існуюча версія Кодексу, як і більшість інших, фокусується на ролі ради Директорів. Втім, ІВСС збирається розширити Кодекс для того, щоб включити до нього положення про власників (багато бразильських корпорацій знаходиться під контролем родинних кланів), комітети рад, головного виконавчого директора, незалежних аудиторів та фінансову раду.</p>	<p>Розроблений фондовою біржею Гонконгу, Кодекс найкращих практик та Інструкція для директорів компаній, які пройшли лістинг, має на меті зробити "коротке та практичне введення" для директорів таких підприємств відносно їхніх обов'язків згідно з правилами проведення лістингу цінних паперів (Правила лістингу).</p> <p>Тоді як Кодекс та Інструкція не мають на меті коригувати чи заміщувати Правила лістингу, самі правила вимагають, щоб всі підприємства, які пройшли лістинг, звітували про виконання норм Кодексу</p>	<p>Кодекс конфедерації Індії складається з 17 рекомендацій та коментарів до них. Метою цього документа є доведення до відома корпоративного сектора намірів ради втілювати "найкращі практики" серед ділових та промислових кіл. Як добровільний для виконання, Кодекс вимагає від значних фондових бірж Індії політики поступового запровадження для підприємств свідоцтв, в яких вказувалось би, наскільки підприємство дотримується норм Кодексу.</p>	<p>Модельний статут акціонерного товариства відкритого типу був затверджений указом уряду Республіки Киргизстан в липні 1997 р. Він визначає стандарти та процедури корпоративного управління, обов'язкові для виконання підприємствами Киргизстану. Ці стандарти розроблені на основі найкращих міжнародних практик та пристосовані до потреб та умов Киргизстану.</p> <p>До Модельного статуту додається посібник, де пропонується обґрунтування статуту з поясненням, що таке корпоративне управління та чому воно є важливим.</p>

Звіт про корпоративне управління (Малайзія)	Кодекс з корпоративного управління (Мексика)	Звіт Кінга (Південна Африка)	Кодекс та рекомендації ФБТ (Таїланд)
<i>Огляд</i>			
<p>У березні 1998 р. уряд Малайзії створив фінансовий комітет, який являє собою спільні зусилля уряду та приватного сектора по розробці та впровадженню бази для корпоративного управління та найкращих практик. Звіт про корпоративне управління був опублікований Комітетом у березні 1999 р.</p> <p>Звіт пропонує внести до Кодексу з корпоративного управління Правила лістингу фондової біржі Куала Лумпур. Відповідно до цієї пропозиції, підприємства, що пройшли лістинг, повинні будуть надавати інформацію про дотримання принципів найкращих практик, викладених в Кодексі.</p> <p>Кодекс містить Принципи корпоративного управління, Найкращі практики корпоративного управління, Принципи та найкращі практики інших корпоративних учасників, Пояснювальні записки та інші практики.</p>	<p>У 1999 р. Комітет з корпоративного управління ради з координування ділової активності Мексики розробив Кодекс з корпоративного управління з принципами та рекомендаціями.</p> <p>Кодекс визнає унікальні потреби та умови, в яких перебувають мексиканські корпорації, у тому числі їхні акціонерні структури.</p> <p>Положення Кодексу, які, по суті, не є обов'язковими для виконання, застосовуються до всіх корпорацій, хоча певні положення відносяться в першу чергу до корпорацій відкритого типу. Корпорації відкритого типу повинні надавати інформацію про те, чи відповідають їхні дії Кодексу.</p>	<p>Комісія Кінга була створена Інститутом директорів Південної Африки та працює за сприяння різноманітних груп, зокрема, Ділової палати Південної Африки та фондової біржі Йоганнесбургу. Одним із завдань Комісії була розробка принципів корпоративного управління, які допомогли б Південній Африці повернутись на міжнародну арену та вирішити проблему приєднання до ділової спільноти суспільства, яке цього привілею було позбавлене. Розділ 20 Звіту містить Кодекс корпоративних практик та поведінки.</p>	<p>Фондова біржа Таїланду (ФБТ) розробила посібник під назвою "Роль, обов'язки та відповідальність директорів підприємств, що пройшли лістинг". Розділ 1 цього посібника містить Кодекс найкращих практик ФБТ.</p> <p>Кодекс та інші інструкції в посібнику не є обов'язковими для виконання. Вони є стандартами-інструкціями для рад тих підприємств, що пройшли лістинг на ФБТ, та розроблені з метою покращити розуміння функцій директорів</p>

Кодекс найкращих практик з корпоративного управління ІБСС (Бразилія)	Кодекс та методологія Гонконгської фондової біржі (Гонконг)	Кодекс конфедерації Індії (Індія)	Статут Співки акціонерів (Республіка Киргизстан)
<i>Зміст та характер інформації, що підлягає розкриттю</i>			
<p>Акціонер має право отримувати вчасну та прозору інформацію про компанію, в яку він вклав кошти.</p> <p>Ефективність ринку капіталу залежить від прозорості інформації про компанію, що пройшли лістинг.</p>	<p>Усі директори, як виконавчі, так і невиконавчі, мають право на доступ до документів та матеріалів ради. У випадку виникнення питань у невиконавчих директорів останнім має бути надана чітка та повна відповідь.</p> <p>На засіданнях ради має вестися протокол відповідно уповноваженим секретарем, і будь-який з директорів має право перевірити такий протокол у будь-який момент робочого дня.</p> <p>Якщо стосовно будь-якого питання, яке обговорюється на засіданні ради, незалежні невиконавчі директори дотримуються думки, протилежної думці виконавчих директорів, це має бути чітко зазначено в протоколі засідання ради.</p> <p>Якщо незалежний невиконавчий директор звільняється за власним бажанням або на вимогу компанії, біржі має бути повідомлено про причини такого звільнення.</p> <p>Чесне розкриття</p>	<p>Відповідно до "Додаткової інформації акціонерам", публічні компанії, що пройшли лістинг, повинні розкривати наступну інформацію:</p> <p>О найвищий та найнижчий місячні середні показники цін на акції за звітний рік на основній фондовій біржі, де пройшла лістинг компанія; О більш детальну інформацію про підрозділи компанії (до 10% обігу), прибуток від продажу акцій, огляд операцій, аналіз ринків та перспектив на майбутнє. Для усіх компаній з оплаченим статутним капіталом на суму 200 млн. рупій та більше якість та обсяг розкриття інформації, що вимагаються при випуску глобальних депозитарних розписок, вимагаються й щодо інформації про випуск будь-яких внутрішніх цінних паперів.</p> <p>Компанія, що пройшла лістинг, повинна представляти основну інформацію про свої підрозділи в звіті директорів, що публікується в річному звіті. Ця</p>	<p>Якщо в кінці другого року та кожний наступний фінансовий рік вартість чистих активів товариства є меншою, ніж сума його статутного капіталу, тоді, відповідно до законодавства Киргизстану, товариство повинно проінформувати про це усіх своїх кредиторів та загальні збори акціонерів, на яких повинні бути оголошені ці фінансові дані. Товариство повинно оголосити про зменшення свого статутного капіталу та зареєструвати його відповідно до встановлених вимог.</p> <p>Зменшення капіталу можливо тільки після повідомлення про це усіх кредиторів у письмовій формі. Кредитори товариства мають право вимагати завчасного виконання або припинення виконання зобов'язань товариством або компенсації збитків. У випадку невиконання цих вимог скликаються загальні збори кредиторів товариства для вирішення питання про його ліквідацію.</p>

	<p>інформації вимагає розкриття інформації таким чином, щоб вона не ставила будь-яку особу в більш вигідне ділове становище порівняно з іншими особами або не містила дані щодо цін на акції, які не відповідають останній наявній у компанії інформації.</p>	<p>інформація повинна включати наступне:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Частку підрозділу від загального обігу; 2. Огляд операцій протягом звітного року; 3. Ринкові умови; 4. Майбутні перспективи. <p>На даний момент мінімально припустимий відсоток підрозділу складає 10% від загального обігу.</p> <p>Розкриття інформації про боргові зобов'язання компанії має бути більш активним.</p> <p>Чим вище якість розкриття інформації, тим більше відданість акціонерів компанії.</p>	<p>Товариство має право купувати власні акції на ринку цінних паперів за умови публічного оголошення цього одразу ж після купівлі (та якщо у випадку купівлі товариством акцій, що торгуються на фондовій біржі, правила біржі дозволяють здійснення такої купівлі).</p>
--	---	--	--

Звіт про корпоративне управління (Малайзія)	Кодекс з корпоративного управління (Мексика)	Звіт Кінга (Південна Африка)	Кодекс та рекомендації ФБТ (Таїланд)
<i>Зміст та характер інформації, що підлягає розкриттю</i>			
<p>Рада повинна здійснювати збалансовану та зрозумілу оцінку поточного стану компанії та її перспектив.</p> <p>Рада повинна розкривати детальну інформацію про діяльність аудиторського комітету та кількість засідань аудиторів за рік, а також про відвідання засідань кожним окремим директором.</p> <p>Рада повинна подавати фінансові звіти. Мова йде переважно про річні звіти, що надаються акціонерам, але ця вимога застосовується також і до проміжних та інших публічних звітів, що можуть вплинути на курс акцій компанії.</p>	<p>Рекомендується, щоб у річному звіті, що подається радою директорів, була підкреслена відмінність між незалежними директорами та патримоніальними директорами з зазначенням категорії, до якої належать останні.</p> <p>Рекомендується, щоб річний звіт, що подається радою директорів, включав коротке резюме кожного члена ради на дату складання звіту.</p> <p>Рекомендується, щоб рада директорів зазначала в своєму річному звіті на зборах акціонерів завдання, які виконує кожний з органів компанії. Рекомендується, щоб усі звіти кожного з таких органів, що подаються раді, були доступними акціонерам, так само, як інші матеріали для зборів акціонерів, за винятком конфіденційної інформації. Також рекомендується, щоб річний звіт включав імена членів кожного органу компанії.</p> <p>Рекомендується, щоб кожна корпорація мала методи,</p>	<p>В обов'язки ради входить здійснення збалансованої та зрозумілої оцінки позиції компанії для подальшого представлення її акціонерам. Якість інформації повинна базуватися на принципах відкритості та переваги змісту над формою. Звіти повинні відповідати основним інтересам та проблемам усіх акціонерів.</p> <p>Директори у своєму річному звіті повинні звітувати про наступне:</p> <ul style="list-style-type: none"> відповідальність директорів по підготовці фінансових звітів, що чесно відображають стан компанії на кінець фінансового року та містять дані щодо її прибутків або збитків за цей період; відповідальність аудитора за дані в фінансових звітах; ведення належного бухгалтерського обліку та підтримання ефективної системи внутрішнього контролю; послідовне використання відповідних методів бухгалтерського обліку на основі 	<p>Директори зобов'язані забезпечувати підзвітність керівництва акціонерам, захищати їхні права та інтереси й чітко й у повному обсязі розкривати інформацію;</p> <p>надавати необхідну детальну інформацію, обґрунтовані пояснення та підрахунки на підтримку результатів ділових операцій компанії, інформацію про політику, майбутні перспективи та можливості компанії, а також ризики та можливу небезпеку діяльності компанії;</p> <p>розумітися на основних аспектах діяльності компанії та не втручатися в цілі та роботу будь-яких зовнішніх аудиторів. У випадку звільнення будь-якого зовнішнього аудитора за власним бажанням або на вимогу компанії рада повинна повідомити ФБТ про причини такого звільнення.</p> <p>Компанії, що пройшли лістинг, повинні розкривати усю необхідну інформацію, яка б дозволила загальному колу інвесторів прийняти обґрунтоване</p>

	<p>механізми та відповідальних осіб з метою підтримання зв'язків з акціонерами та потенційними інвесторами.</p> <p>Відсутність участі усіх акціонерів у зборах акціонерів та обмеженість цих зборів як засобу спілкування корпорації зі своїми акціонерами підтверджують необхідність створення інших засобів спілкування, які б дозволили інвесторам та загальній громадськості отримувати необхідну інформацію про діяльність корпорації.</p>	<p>обґрунтованих та поміркованих оцінок;</p> <p>виконання відповідних стандартів бухгалтерського обліку; у випадку будь-якого їхнього невиконання в інтересах точного представлення інформації це має бути не тільки зазначено та пояснено, а й представлено в кількісній формі.</p> <p>доведення того, що компанія залишатиметься діючою через рік, або протилежної думки.</p>	<p>рішення щодо інвестування своїх коштів.</p> <p>Розкриття подібної інформації також допоможе ФБТ здійснювати непрямий нагляд за діловою активністю компаній, що пройшли лістинг. Інформація, що підлягає розкриттю, повинна бути достовірною, достатньо деталізованою та належним чином представленою для забезпечення активної, чесною та організованою торгівлі на ФБТ. Усім інвесторам повинен бути наданий однаково рівний доступ до такої інформації.</p>
Кодекс з найкращих практик корпоративного управління IBGC (Бразилія)	Кодекс та методологія Гонконгської фондової біржі (Гонконг)	Кодекс конфедерації Індії (Індія)	Статус Співки Акціонерів (Республіка Киргизстан)
<i>Розкриття інформації щодо винагород та оцінка діяльності директорів</i>			
<p>Рекомендується розкривати в річному звіті інформацію про кількість акцій і винагороду кожного члена ради та посадової особи.</p>	<p>Винагороди директорам та будь-які інші сплати незалежним невиконавчим директорам повинні повністю розголошуватися в річному звіті та бути представленими в рахунках емітента.</p>	<p>У рекомендаціях щодо розкриття фінансової інформації зазначається, що детальна інформація щодо винагороди кожному директорові повинна міститися в звіті директорів</p>	<p>У річних рахунках товариства повинна міститися інформація щодо загальної суми винагород та витрат ради директорів.</p> <p>Повна детальна інформація щодо форми виплати та розміру загальної винагороди членам правління повинна бути представлена загальним зборам акціонерів</p>

Звіт про корпоративне управління (Малайзія)	Кодекс з корпоративного управління (Мексика)	Звіт Кінга (Південна Африка)	Кодекс та рекомендації ФБТ (Таїланд)
<i>Розкриття інформації щодо винагород та оцінка діяльності директорів</i>			
<p>Компанії повинні встановлювати чіткий та зрозумілий порядок виплати винагороди керівництву та окремим директорам.</p> <p>Річний звіт компанії повинен містити детальну інформацію щодо винагороди кожному директорів.</p> <p>Ми погоджуємося з думкою, що саме рада повинна призначати нових директорів та саме акціонери повинні переобирати їх. Періодичне переобрання не тільки заохочує раду до ефективного виконання своїх обов'язків, а й дозволяє акціонерам оцінити діяльність директорів та, якщо це необхідно, замінити їх.</p>	<p>Рекомендується, щоб механізм виплати винагороди керівництву розкривався та був прозорим, що сприятиме підвищенню довіри інвесторів до керівництва корпорації.</p> <p>Повинні розкриватися способи виплати винагороди, визначені радою директорів.</p> <p>Рекомендується, щоб у річному звіті, представленому радою директорів, розкривалися способи, умови та строки виплати винагороди директорам, генеральному директорів та посадовим особам вищої ланки</p>	<p>Передбачено повне та чітке розкриття загальної суми винагороди окремо для виконавчих та невиконавчих директорів. Окремо повинна розкриватись інформація щодо заробітної плати, винагороди, інших виплат та бонусів.</p> <p>Акціонери мають право отримувати інформацію про винагороду директорам для того, щоб вони могли впевнитися, чи є ця винагорода достатньою. Акціонери потребують змістовних звітів для порівняння винагород за різні роки</p>	<p>Винагорода директорам, затверджена зборами акціонерів, повинна повністю розкриватися в річному звіті компанії</p>

Кодекс з найкращих практик корпоративного управління IBGC (Бразилія)	Кодекс та методологія Гонконгської фондової біржі (Гонконг)	Кодекс конфедерації Індії (Індія)	Статус Спільки Акціонерів (Республіка Киргизстан)
Розкриття інформації про корпоративне управління			
<p>Система оцінки діяльності ради директорів, окремих членів ради, головного виконавчого директора та посадових осіб повинна бути представлена в річному звіті.</p> <p>У річному звіті має також бути зазначено кодекс найкращої практики, який використовується компанією та пояснено будь-які випадки невиконання компанією положень цього кодексу.</p>	<p>Починаючи зі звіту директорів, річних рахунків та проміжних звітів за періоди, що закінчуються на дату або після 31 грудня 1995 року, усі компанії, що пройшли лістинг, повинні включати в свої річні та проміжні звіти інформацію про відповідність Кодексу найкращої практики.</p> <p>В інформації, що міститься в річному звіті, має зазначатися, чи відповідає компанія Кодексу найкращої практики протягом звітного періоду. У випадку невідповідності Кодексу, компанія повинна представити причини цього.</p> <p>В інформації, що міститься в проміжному звіті, повинно зазначатися, чи відома будь-кому з директорів інформація, яка вказувала б на те, що компанія не відповідає або не відповідає Кодексу найкращої практики в будь-який момент періоду, за який подається проміжний звіт.</p>	<p>Рекомендації щодо розкриття нефінансової інформації:</p> <p>змістовна інформація про родичів директорів;</p> <p>реєстр, в якому зазначаються долі володіння директорів; існування вказаного реєстру має бути чітко зазначено в повідомленні до річних загальних зборів; детальна інформація про позики директорам;</p> <p>призначення агентів з продажу в Індії вимагає попереднього схвалення акціонерами. Рада може затверджувати кандидатури агентів з продажу на іноземних ринках, але інформація про це повинна бути розкрита акціонерам.</p>	<p>Товариство веде облік та складає звітність, а також" веде статистичний облік та подає у встановленому порядку до відповідних державних органів документацію, подання якої вимагається згідно з законодавством Киргизстану. Посадові особи товариства (члени ради директорів, правління та аудиторського комітету) повинні діяти в інтересах акціонерів. Посадова особа може у власних інтересах використовувати можливості, що відкриваються для неї під час діяльності товариства, тільки в разі виконання певних законодавчих вимог.</p>

Звіт про корпоративне управління (Малайзія)	Кодекс з корпоративного управління (Мексика)	Звіт Кінга (Південна Африка)	Кодекс та рекомендації ФБТ (Таїланд)
<i>Розкриття інформації про корпоративне управління</i>			
<p>Рада повинна щорічно розкривати інформацію про те, чи є одна третина її членів незалежною. Рада повинна розкривати інформацію про застосування найкращих методів управління.</p> <p>Рада повинна розкривати інформацію про кількість засідань ради, проведених за рік, а також про відвідування цих засідань кожним окремим директором.</p> <p>Директори повинні розкривати інформацію про кількість засідань аудиторського комітету, проведених за рік, а також про їх відвідування кожним окремим директором, аби надати акціонерам можливість оцінити діяльність директорів. Обов'язок щодо розкриття інформації про діяльність аудиторського комітету стосується всієї ради, а не тільки аудиторського комітету.</p>	<p>З метою надання можливості оцінити діяльність членів ради директорів, корпорація повинна розкривати інформацію про освіту та попередній досвід директорів, а також категорію, до якої вони належать.</p> <p>Рекомендується, щоб у річному звіті, що подається радою директорів, була підкреслена відмінність між незалежними директорами та патримоніальними директорами з зазначенням категорії, до якої належать останні.</p>	<p>У річному звіті директори мають вказати, чи здійснювали вони діяльність відповідно до Кодексу найкращої практики корпоративного управління та поведінки, і якщо ні, то вказати чому.</p>	<p>Директори зобов'язані забезпечувати застосування Кодексу корпоративної поведінки та Кодексу етики в компанії; забезпечувати розкриття точної інформації про час призначення кожного незалежного директора в річному звіті компанії, що пройшла лістинг;</p> <p>представляти повну інформацію про обов'язки директорів компанії в річному звіті разом з фінансовими звітами, перевіреними аудитором.</p> <p>Основною метою Кодексу та рекомендацій ФБТ є забезпечення більш прозорого та ефективного управління усіма компаніями, що пройшли лістинг, і, таким чином, підвищення довіри усіх інвесторів до цінних паперів компаній, що пройшли лістинг</p>

Кодекс з найкращих практик корпоративного управління IBGC (Бразилія)	Кодекс та методологія Гонконгської фондової біржі (Гонконг)	Кодекс конфедерації Індії (Індія)	Статус Співки Акціонерів (Республіка Киргизстан)
<i>Точність розкриття інформації / відповідальність</i>			
<p>Рада директорів повинна визначити одну особу, яка представлятиме компанію, щоб уникнути ризику протиріч між заявами голови, головного виконавчого директора та інших. Посадовій особі, через яку здійснюється зв'язок з фондовим ринком, надаються повноваження представника компанії.</p> <p>Інформація, яку розповсюджують компанії, повинна бути збалансованою. Компанії повинні повідомляти як про хороші, так і про погані новини, так, щоб читач мав змогу правильно оцінити компанію. Рада директорів та представник компанії повинні забезпечити, щоб інформація, яка надається акціонерам та фондовому ринку, була правдивою. За неправдиву інформацію компанія може бути покарана.</p>	<p>Директори повинні розуміти, що вони несуть як персональну, так і колективну відповідальність за дотримання компанією Правил лістингу.</p> <p>Оскільки кожний директор несе відповідальність за достовірність інформації, що міститься в документах (щодо лістингу), зміст інформації повинен задовольняти кожного директора. Кожний директор має прочитати документ повністю, розглянути кожне з положень документа та впевнитися, що інформація була в достатній мірі перевірена та є достатні підстави вважати, що ця інформація — правдива, точна та неоманна, а також що суттєва інформація не була пропущена.</p>	<p>Основні фондові біржі Індії повинні наполягати на поступовому введенні такого документа як свідоцтво про дотримання, яке повинне підписуватися головним виконавчим директором компанії та головним фінансовим адміністратором компанії та в якому має бути чітко зазначено, що:</p> <p>керівництво відповідає за підготовку, цілісність та надання фінансової звітності й іншої інформації до річного звіту та що компанія продовжуватиме діяльність протягом наступного року;</p> <p>облікова політика та принципи відповідають стандартам, а там, де не відповідають, повинна бути розкрита інформація про будь-які суттєві відхилення. Рада здійснює нагляд за системою внутрішнього обліку компанії та системами адміністративного контролю напряду або через аудиторський комітет</p>	<p>Товариство несе відповідальність по своїх зобов'язаннях та вважається заснованим з моменту його державної реєстрації в органах, відповідальних за державну реєстрацію.</p> <p>Вся бухгалтерська звітність повинна складатися відповідно до прийнятих стандартних принципів бухгалтерського обліку.</p> <p>Правління готує річний звіт, балансовий звіт і звіт про прибутки та збитки, що надаються раді директорів, аудиторській комісії та річним загальним зборам. Документи, підготовлені правлінням для надання загальним зборам, повинні бути підписані усіма членами правління, а також усіма членами ради директорів і аудиторського комітету.</p> <p>Виконуючи свої обов'язки, правління може також залучити для підтвердження правильності фінансової звітності незалежних професійних аудиторів</p>

Звіт про корпоративне управління (Малайзія)	Кодекс з корпоративного управління (Мексика)	Звіт Кінга (Південна Африка)	Кодекс та рекомендації ФБТ (Таїланд)
<i>Точність розкриття інформації/відповідальність</i>			
<p>Для забезпечення збереження активів компанії та інвестицій акціонерів рада повинна підтримувати надійну систему внутрішнього контролю.</p> <p>Рада повинна встановити формальні та прозорі процедури підтримання відповідних відносин з аудитором компанії.</p> <p>Зовнішні аудитори повинні окремо звітувати акціонерам відповідно до статутних та професійних вимог та окремо — раді про виконання своїх обов'язків.</p>	<p>Згідно з законодавством директори несуть відповідальність за виконання своїх обов'язків. Незнання обов'язків не позбавляє директорів відповідальності.</p> <p>Рекомендується наявність механізму, який надає підтримку раді щодо аудиту, забезпечення проведення внутрішнього та зовнішнього аудиту з максимальною об'єктивністю та доречністю, надійності та точності інформації; тобто щоб інформація, яка надається раді, акціонерам та загальним зборам, була прозорою, достатньою та адекватно відбивала фінансовий стан корпорації.</p> <p>Встановлений статутом аудитор корпорації вибирається акціонерами та, серед інших, виконує обов'язки щодо перегляду фінансової звітності, забезпечуючи дотримання облікової політики.</p>	<p>Директор не повинен нести відповідальність за порушення обов'язку діяти розумно та обачливо, якщо ділове рішення було прийняте добросовісно та за дотриманням трьох нижче наведених критеріїв: рішення прийняте на основі наявної інформації про всі факти справи; рішення є раціональним; відсутня персональна зацікавленість. Комітет вважає, що такий підхід сприятиме конкуренції серед компаній Південної Африки та що постійний Консультативний комітет зі справ Закону про компанії повинен розглянути можливість внесення змін до Закону про компанії (таким чином, щоб обов'язок діяти розумно та обачливо в такій спосіб обмежувався статутом).</p>	<p>Розкриваючи інформацію в будь-яких документах, які надаються реєстраторові, директори не повинні надавати неправдиву інформацію або інформацію, яка не зовсім відповідає даним рахунків, реєстрів чи інших документів компанії.</p> <p>Директори повинні забезпечити відсутність неправдивої інформації в балансах, звітах про прибутки та збитки та протоколах засідань ради директорів і загальних зборів акціонерів.</p> <p>Директори несуть спільну відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну акціонерам або третім сторонам через невиконання обов'язку щодо відданості.</p>

Основні ознаки розкриття інформації в зарубіжних країнах

Ознака	Країна	Розуміння
Поняття «суттєвості» інформації	Австралія	В Австралії розкриття документів щодо пропозиції регулюється розділом 1022(1) Закону про корпорації, який набрав чинності з 1 січня 1991 р. Це положення звичайно не вимагає розкриття конкретної інформації. Воно вимагає, щоб проспект містив усю інформацію, яку будуть вимагати інвестори та їхні професійні радники. З урахуванням вищезазначеного інформація може вважатися суттєвою для цілей вимог розкриття Закону про корпорації, якщо вона дає змогу можливим інвесторам інформовано оцінити питання, визначені в підпункті 1022(1).
	Європейський Союз	Слово суттєвий не існує в європейському праві, також не існує визначення суттєвості. Загалом, радять робити повне розкриття інформації. Основною вимогою щодо розкриття статті 4 є додаток до вимоги розкривати список конкретної інформації, викладеній у Директиві.
	Японія	В Японії поняття суттєвості застосовується до різних сфер при підготовці документів з розкриття, включаючи бухгалтерські, представлення фінансової звітності та розкриття корпоративної інформації, крім фінансової звітності. Застосування поняття суттєвості стосовно розкриття інформації більш за все надається в міністерських розпорядженнях, циркулярах тощо згідно з Законом про цінні папери та фондову біржу.
	Мексика	Керівництво визначає суттєву інформацію як будь-яку інформацію, що можуть потребувати інвестори для створення думки про ризик, фінансове положення, результати діяльності компанії та її цінних паперів. Суттєвість інформації визначається з урахуванням кількісних та якісних чинників.
	Онтаріо та Квебек	Емітент приймає рішення, чи публікувати фінансову інформацію, орієнтовану на майбутнє (ФІОМ), а також несе відповідальність за опубліковану ФІОМ. В Онтаріо посилаються на Політику О.С.С. №5.10 — Щорічна інформаційна форма та обговорення і аналіз фінансового стану та результатів діяльності керівництвом. У Квебеку посилаються на Положення Квебеку Q-11 — Фінансова інформація, орієнтована на майбутнє

Додаткові вимоги до розкриття інформації операцій, пов'язаних з видобутком корисних копалин, нафти, газу	Австралія	Видобувні компанії, що бажають зареєструватись на Австралійській фондовій біржі (АФБ), повинні дотримуватись звичайних вимог, щоб мати доступ до офіційного реєстру. Ці вимоги містяться в розділі 1 Правил про реєстрації АФБ. Додаток 5А — це Австралійський кодекс із звітності про знайдені корисні копалини та поклади руди. Цей Кодекс був розроблений відповідними професійними органами, Австралоазіатським інститутом з гірничої справи та металургії, а також Австралійською радою видобувної промисловості. Він надає детальні стандарти та інструкції для відкритої звітності про корисні копалини та поклади руди.
	Європейський Союз	Директива про процедуру реєстрації (Графік А, абзац 4.1.3) вимагає наступного розкриття інформації: д розробки родовищ, видобутку вуглеводнів, кар'єрних робіт та інших подібних видів діяльності, якщо вони є важливими, описання покладів, оцінка економічно розроблюваних резервів та очікуваного періоду розробки. Зазначення періодів та основних умов концесій та економічних умов їхньої розробки. Зазначення прогресу фактичної розробки. Наступні країни Європейського Союзу мають додаткові вимоги:
	Велика Британія	Конкретні вимоги до розкриття інформації, що мають відношення до сектора видобутку корисних копалин та інших видів видобувної промисловості, викладені в главі 19 правил про реєстрацію.
	Китай	Видобувні компанії повинні розкривати інформацію, зазначену в главі 18 Правил про реєстрацію на фондовій біржі Гонконгу.
	Японія	Конкретні вимоги до розкриття інформації про газовидобувну діяльність викладені нижче. Фінансові звіти (умови, форми, метод підготовки) Звіти про діяльність компанії до голови Бюро з міжнародної торгівлі та промисловості. Положення міністерств про фінансову звітність Закон про газовий бізнес Положення міністерства про бухгалтерський облік у газовому бізнесі
	Онтаріо та Квебек	Конкретні вимоги до розкриття інформації щодо гірничої діяльності викладені в наступних документах: Національне положення про політику №2-А Політика 5.10 O.S.C. Форма щорічної інформації та обговорення керівництва й аналіз фінансового стану та результатів діяльності, частина II Щорічної інформаційної форми, пункт 3 (1) (i) (Опис підприємницької діяльності). Національна політика № 47, Система вимог до компаній, яким дозволяється робити прискорені пропозиції, Додаток А (AIF). Положення Квебеку про політику Q-4 та розклади I — Проспект про емісію та VII — Щорічний звіт про регуляції в Квебеку.

Розкриття інформації на обкладинці	Австралія	Згідно з 81021 Законом про корпорації, проспект емісії повинен містити певні положення/заяви. Однак Закон про корпорації не зазначає, де саме ці положення слід розміщати.
	Бельгія	Документ із пропозицією повинен містити (на перших сторінках) заяву про те, що він був опублікований після затвердження Комісією банкірів і фінансистів, згідно з нормативними вимогами Бельгії, і що це затвердження не включало будь-якої оцінки бажаності та якості діяльності або ситуації емітента.
	Франція	"Візу" на проспекті емісії, надану головою правління (СОВ), необхідно надрукувати на обкладинці проспекту емісії. Згідно з французькими нормативними вимогами, голова правління може дати попередження. У такому випадку його слід надрукувати поряд із "візою" на проспекті емісії.
	Німеччина	Остання сторінка проспекту емісії повинна містити ухвалення Приймальної комісії фондової біржі, до якої було подано заяву з проханням про зарахування
	Італія	Обкладинка повинна містити наступну інформацію: Назву та юридичну форму особи, яка робить пропозицію, або емітента у випадку інформації про реєстрацію на біржі. Стислий опис відкритої пропозиції/особливостей реєстрації, які обговорюються в проспекті емісії. На перших сторінках – Алфавітний покажчик.
	Японія	Вимоги до інформації на обкладинці викладені в постанові міністерства "Про розкриття інформації про компанію", Форма 7
	Люксембург	Люксембурзький контролюючий орган вимагає, щоб, крім інформації, яку звичайно виносять на обкладинку, також зазначались фактори ризику та особливі застереження, якщо такі є.
	Мексика	Вимагається, щоб певна інформація була розкрита на передній обкладинці проспекту емісії. Яку саме інформацію потрібно розкривати, зазначено в "Керівництві зі складання проспекту", включеному в Правило 11-29 або CNBV.
	Онтаріо та Квебек	Вимагається розкривати певну інформацію на обкладинці проспекту або в іншому місці проспекту. Ці вимоги вписані в Акті Онтаріо з регулювання цінних паперів, Форма 12 та Акті Онтаріо з регулювання цінних паперів, розділи 50 і 51, і в графіку I та Титулі II Регуляції Квебеку.
Іспанія	З 1996 р. CNMV запровадила широку практику включати як додаткову вступну інформацію алфавітний покажчик наступним за обкладинкою, а одразу за цим покажчиком — главу під назвою 0 (зеро), в якій потрібно в стислій формі описати особливі обставини (опис ризиків), що повинні взяти до уваги інвестори перш ніж вони приймуть інвестиційне рішення щодо цінних паперів, які пропонуватимуться, і щодо тієї компанії, чий цінні папери будуть запропоновані. Іспанські нормативні акти, що регулюють цінні папери, вимагають, щоб на обкладинці або на наступній сторінці було обов'язково зазначено наступне попередження: "Позитивне засвідчення та наступна реєстрація проспекту емісії CNMV не означає будь-яких рекомендацій громадськості, стосовно того, що цінні	

		папери слід передплачувати, не можна його тлумачити і як заяву про платоспроможність особи-емітента або його прибутковість".
Окрема фінансова інформація	Японія	Окрема фінансова інформація може вимагатись, якщо інвестор вважає її істотною для прийняття рішення.
	Онтаріо та Квебек	Вимоги щодо розкриття інформації в окремих фінансових звітах про придбання бізнесу, визначені в Законі Онтаріо про цінні папери, розділи 55, 56 та 65; Національною політикою №44, розділ 3.10; Національною політикою №47, додатком Б, пунктом №13, політикою O.S.C. №5.1, пунктом №23; та Квебекському Комюніке 9 про бухгалтерський облік до персоналу — Прогнозні фінансові звіти.
	Велика Британія	За певних обставин може вимагатись окрема фінансова інформація про юридичну особу, крім відповідної компанії, особливо якщо ця компанія зробила або має намір зробити велике придбання.
	Сполучені Штати	Окремі фінансові звіти, або, якщо доречно, стисла чи скорочена фінансова інформація, про юридичну особу, іншу, ніж ця компанія, повинні бути надані за певних обставин, особливо у випадку придбання бізнесу, компанії інвестованого або гаранта. Особливі вимоги викладені в пунктах 3-05, 3-09 та 3-10 Регуляцій SEC S-X. Правило 12-04 (Стисла фінансова інформація особи, що реєструється) Регуляцій S-X також вимагає розкладу окремої фінансової звітності. Правило 3-13 Регуляцій S-X дозволяє SEC вимагати іншої фінансової звітності, якщо необхідно або доречно, для адекватного представлення фінансового стану емітента або якщо це необхідно для захисту інвесторів
Додаткова інформація	Австралія	Якщо протягом строку чинності проспекту емісії емітенту стає відомо, що в проспекті бракує інформації або що інформація застаріла, необхідно подати додатковий або новий проспект. Новий проспект — це такий проспект, що має той самий текст, що й оригінальний проспект, за винятком (а) надання нової додаткової інформації; та (б) виправлень недоліків в оригінальному проспекті.
	Європейський Союз	Кожний значний новий фактор, який може вплинути на оцінку цінних паперів і що виникає між часом, коли проспект емісії був затверджений, та часом, коли розпочинаються торги на фондовій біржі, повинен знайти відображення в додатку до проспекту, затвердженому та опублікованому звичайним чином. (Стаття 23 Директиви про особливості реєстрації).
	Мексика	Правилом 11-29 передбачено, що кожна значуща зміна в інформації — між часом коли проспект був ухвалений, та часом початку торгів на біржі — повинна бути доведена до відома громадськості через прес-реліз або в додатку до проспекту.

Практика захисту прав акціонерів різних країн [125]

Росія	Німеччина	Японія	США
<i>Загальна характеристика корпоративного управління</i>			
<p>Ознаки російського акціонерного капіталу, що склалися в результаті розподілу дрібних пакетів акцій приватизованих підприємств серед великої кількості акціонерів - фізичних осіб.</p> <p>Одна з характерних ознак системи корпоративного управління у Росії – концентрація власності. Причини цього: консолідація великого бізнесу у руках олігархічних структур, пасивність дрібних індивідуальних акціонерів, слабкий розвиток ринку як джерела коштів на акціонерного фінансування й ін.</p>	<p>Система корпоративного управління представлена постійними учасниками – банками. Банки – це довгострокові акціонери німецьких корпорацій, представників банків обирають у раду директорів. Представництво банків у раді постійне. У деяких регіонах країни державні банки – ключові акціонери.</p> <p>Система має три унікальні особливості:</p> <p>двопалатне правління, що складається з виконавчої (чиновників корпорації) і наглядової (спостережної) (працівників/службовців компанії і акціонерів) рад;</p> <p>узаконені обмеження прав акціонерів щодо голосування, тобто статут підприємства обмежує кількість голосів, які акціонер має на зборах, що може не збігатися з кількістю акцій, власником яких він є.</p> <p>Відсоток індивідуальних акціонерів низький, що</p>	<p>Основна характеристика -- об'єднання бізнесу з боку окремих компаній в групи, що передбачає високу концентрацію власності в руках середніх та великих інвесторів з перехресним їх володінням компаніями-учасницями групи.</p> <p>Система управління орієнтована на соціальну єдність усіх учасників та здійснюється за принципом «рівний серед рівних».</p>	<p>Характеризується наявністю індивідуальних і інституційних інвесторів і кількістю незалежних (яка постійно збільшується), тобто не пов'язаних з корпорацією, акціонерів (їх називають «зовнішніми», або «аутсайдерами»), а також чітко розробленою законодавчою базою, яка визначає права й обов'язки трьох ключових учасників – директорів, менеджерів і акціонерів.</p> <p>Немає головного власника акцій, жодна окрема група осіб не може розраховувати на верховенство своїх інтересів або особливі права представництва.</p>

	<p>відображає загальний консерватизм інвестиційної політики країни. Структуру корпоративного управління зорієнтовано на збереження контактів між ключовими учасниками, тобто банками і корпораціями.</p>		
Ключові учасники			
<p>Власники та керівники акціонерної власності. Ключова роль у корпоративних відносинах власників і керуючих акціонерної власності впливає з того, що перші здійснили безповоротні інвестиції, надавши компанії на найбільш вигідних умовах значну частину необхідного їй капіталу, приймаючи на себе найбільші, порівняно з усіма іншими учасниками корпоративних відносин, ризики, а від діяльності останніх залежить те, як цей капітал буде в кінцевому рахунку використаний.</p>	<p>Банки і корпоративні акціонери. Банк одночасно є акціонером і кредитором, емітентом цінних паперів і боргових зобов'язань, депозитарієм і агентом, що голосує на річних загальних зборах.</p> <p>Представники банків входять у правління компаній, акціями яких вони володіють, і координують їх діяльність.</p> <p>Навколо банків у Німеччині створюються великі горизонтально інтегровані фінансово-промислові об'єднання. При цьому головний в ієрархії банк, з ним пов'язана група великих промислово-торговельних компаній, навколо яких групується значна кількість фірм.</p>	<p>Ключовий банку та фінансово-промислової мережі, чи кейрецу.</p> <p>Майже всі японські компанії мають тісні зв'язки з ключовим банком. Банк надає своїм корпоративним клієнтам кредити і послуги щодо випуску облігацій, акцій, ведення розрахункових рахунків і консалтингові послуги. Зазвичай, ключовий банк – основний власник акцій корпорації.</p> <p>Багато японських корпорацій також мають міцні фінансові зв'язки з мережею афілійованих компаній. Ця мережа характеризується загальним позиковим акціонерним капіталом, торгівлею товарами і послугами та неформальними діловими контактами.</p>	<p>Менеджери, директори, акціонери (особливо інституційні), урядові агентства, біржі, саморегульовальні організації, консалтингові фірми.</p> <p>Існує розподіл володіння і контролю, що дозволяє інвесторам передавати керівництво менеджерам, призначаючи їх своїми агентами. Оплату за розподіл володіння і контролю називають агентськими послугами.</p>

Склад власників

<p>В акціонерних компаніях з великою кількістю акціонерів, де кожен з них володіє незначною частиною акціонерного капіталу, акціонери поступаються свої права з управління компаній спеціально найняті для цих цілей управлінцям. Таким чином, відбувається поділ функцій володіння і управління.</p> <p>Інтереси власників і керуючих (менеджерів) розходяться. Більше того, інтереси різних категорій власників також можуть серйозно відрізнятись.</p> <p>В багатьох російських акціонерних товариствах (АТ) власники (контролюючі акціонери чи група афільованих акціонерів) самі керують фінансово-господарської діяльністю АТ – є менеджерами.</p>	<p>Основні акціонери – банки і корпорації, які утримують 27 і 41% акціонерного ринку. Інституційні агенти (наприклад, банки) мають приблизно 3%, індивідуальні інвестори – 4%. Іноземним інвесторам належить 19% ринку і їх вплив на німецьку систему корпоративного управління зростає.</p> <p>Фінансові інститути складають 22% (з них комерційні банки – 10%, страхові компанії – 12%).</p> <p>Нефінансові організації у складі власників займають 42%, індивідуальні власники – 17%, іноземці – 14%, держава – 5%.</p>	<p>Банки – це ключові акціонери, які взаємодіють з корпораціями.</p> <p>Фінансові інститути складають 48% (з них комерційні банки – 18,9%, страхові компанії – 19,6%, пенсійні фонди – 9,5%).</p> <p>Нефінансові організації у складі власників займають 24,9%, індивідуальні власники – 22,4%, іноземці – 4%, держава – 0,7%.</p>	<p>Донедавна у США на частку індивідуальних інвесторів припадало 50,2% акціонерного капіталу. Фінансові інститути складають 30,4% (з них страхові компанії – 4,6%, пенсійні фонди – 20,1%). Іноземці – 5,4%.</p> <p>Сьогодні головними власниками вітчизняних активів є американські інституції. Власність американських інституцій, що зосереджена в пенсійних і взаємних фондах та на депозитах, становить майже половину всіх ліквідних акції. Більшість корпорацій не має в своїх реєстрах жодного індивідуального акціонера, частка якого складала б більше 1% від сукупного капіталу.</p> <p>Значну частину акцій, які не належать індивідуальним інвесторам, зосереджено в інституційних інвесторів – пенсійних або пайових фондах. Але ці інвестори зазвичай відіграють роль фінансових менеджерів, уникаючи відповідальності за діяльність компаній, у яких вони мають значні пакети акцій.</p>
--	--	--	--

Склад ради директорів

<p>Відповідно до закону «Про акціонерні товариства», формально закріплена система подвійних рад - ради директорів (наглядової ради) і правління. Однак членами ради директорів (наглядової ради) є як незалежні директори (які, найчастіше складають меншість), так і представники вищого менеджменту.</p> <p>Відповідно до законодавства обрання членів ради у всіх акціонерних товариствах обов'язковим є застосування кумулятивного голосування.</p> <p>При кумулятивному голосуванні кількість голосів, що належать кожному акціонеру, множить на число осіб, які повинні бути обрані до ради, і акціонер має право віддати отримані таким чином голоси за одного кандидата або розподілити їх між двома і більше кандидатами. Обраними до складу ради вважаються кандидати, які набрали найбільше число голосів.</p> <p>Такий спосіб голосування краще захищає права міноритаріїв.</p>	<p>Правління німецької корпорації складається з двох органів: спостережної ради (ради директорів), повністю складається з незалежних директорів, і виконавчої ради, що складається з менеджменту компанії.</p> <p>Існує суворий поділ спостережних і виконавчих функцій, а самі дві ради мають ясно диференційовану юридичну відповідальність і повноваження.</p> <p>Спостережна рада призначає і розпускає виконавчу раду, затверджує рішення вищого керівництва і дає поради виконавчій раді. Спостережна рада зазвичай проводить засідання щомісяця.</p> <p>Виконавча рада відповідає за повсякденне управління компанією. До неї входять виключно працівники корпорації. У спостережну раду входять тільки представники робочих та службовців і акціонерів.</p> <p>Закон установлює розмір наглядової (спостережної) ради, який не підлягає зміні, а також у наглядову (спостережну) раду входять представники робітників-службовців компанії.</p>	<p>Рада директорів майже повністю складається з афілійованих осіб, тобто виконавчих директорів, керівників важливих відділів компаній і правління.</p> <p>Звичне явище – введення відставних чиновників міністерств до складу ради директорів корпорації.</p> <p>Склад середньої японської ради – 50 членів.</p>	<p>Діяльністю корпорації керує унітарний рада директорів. Американські закони не диференціюють розподіл функцій між виконавчими директорами (тобто директорами, які є одночасно і менеджерами компанії) і незалежними директорами (запрошеними особами, які не мають інтересів у компанії), а лише визначає відповідальність ради в цілому за справи компанії. Рішення про розподіл функцій між членами ради директорів між цими двома категоріями директорів повинні приймати акціонери компанії.</p> <p>Наявність ради директорів як додаткової ланки управління продиктовано бажанням інвесторів-власників зберегти контроль за діяльністю безпосереднього керівництва (правління), тому що часом інтереси власників і менеджменту можуть не збігатися.</p> <p>Загальноприйнятим головним завданням діяльності правління у корпораціях США вважають захист інтересів акціонерів і максимізацію їх доходів, тому американські</p>
---	--	--	---

<p>Закон обмежує кількість членів колегіального виконавчого органу товариства, які можуть одночасно бути членами ради: їх кількість не може перевищувати 1/4 складу ради. Статистика свідчить, що середній розмір ради в Росії становить 9 человек.</p> <p>Членом ради може бути тільки фізична особа, член ради може не бути акціонером товариства.</p> <p>Кодекс відзначає, що в практиці російських товариств до складу ради, як правило, входять 3 категорії директорів: виконавчі, невиконавчий і незалежні. Відповідно до законодавства виконавчі директори - це члени правління, які не можуть становити більш як 1/4 від числа членів ради. Невиконавчий директора в одних випадках є представниками портфельних інвесторів, що володіють пакетами від 5 до 15% акцій, в інших - представниками великих акціонерів, які, наприклад, вирішили використати їх як доказ дотримання компанією рекомендацій зарубіжних експертів і організацій у галузі корпоративного управління.</p>	<p>Той факт, що в спостережну раду не входять інсайдери, зовсім не означає, що до неї входять тільки аутсайдери. Члени наглядової (спостережної) ради, яких обирають акціонери, – це зазвичай представники банків і корпорацій – великих акціонерів. Точніше можна назвати їх афілійованими аутсайдерами.</p> <p>Наглядова рада складається мінімум з 3 членів. Велика чисельність може бути визначена статутом суспільства, проте число повинно бути в будь-якому випадку кратно 3 і не може перевищувати максимального значення, зазначеного в законі залежно від величини статутного капіталу. Максимально можливо включити до ради (для компаній зі статутним капіталом понад 10 млн євро) 21 людину.</p>		<p>правління зосереджують свою довготермінову діяльність передусім на інтересах власників.</p> <p>Рада директорів складається як з інсайдерів, так і з аутсайдерів. Характерним є збільшення кількості незалежних директорів у загальному складі ради директорів і зменшення представництва виконавчих директорів.</p> <p>Кількість членів ради директорів останнім часом зменшується (приблизно від 13 до 5 осіб) і складається переважно з інвесторів і керівників. На сьогодні сформувався оптимальний розмір ради директорів:</p> <ul style="list-style-type: none"> для великих корпорацій це 8–15 осіб; для середніх фірм – 8–10 осіб; для дрібних і закритих фірм – 3–5 осіб. <p>Правління збирається від чотирьох до десяти разів на рік з тривалістю засідання 1–2 дні.</p> <p>Основна діяльність правління проводиться у комісіях, яким доручають виконувати окремі завдання й доповідати про результати на зборах правління. Призначення і</p>
---	---	--	--

<p>Очевидно, що включення до складу ради осіб, які не є членами правління, не захистить інтереси акціонерів у достатньою мірою. Ефективність здійснення функцій ради вимагає включення до його складу повністю незалежних директорів, що буде сприяти зміцненню довіри інвесторів до суспільства.</p>			<p>склад комісій можуть бути різними, але обов'язкові ревізійна комісія (склад – виключно із зовнішніх директорів), компенсаційна комісія (визначає винагороду членам адміністрації і правління), номінаційна комісія (добір членів правління).</p>
<p>Законодавча база</p>			
<p>Сучасний рівень російського законодавства в сфері корпоративного управління не відповідає загально визнаним міжнародним стандартам. У ньому немає ефективно діючих норм, що регулюють відповідальність керуючих акціонерним суспільством за свої дії на шкоду акціонерному товариству, а також норм що закріплюють відповідальність за зловживання акціонерами своїми правами.</p>	<p>У Німеччині міцні федеральні традиції. Федеральні та місцеві закони впливають на корпоративне управління. Статути акціонерного товариства і фондової біржі, комерційні правила, а також зазначені вище правила, які визначають склад наглядової (спостережної) ради, входять до федерального законодавства. Проте регулювання бірж – прерогатива місцевої влади. Федеральне агентство, що регулює ринок цінних паперів, було засновано 1995 р.</p>	<p>До формування політики долучилися кілька міністерств на чолі з Міністерством фінансів та Міністерством міжнародної торгівлі і промисловості. Це пов'язано із підвищенням ролі японських корпорацій у країні та за її межами.</p> <p>Діє незалежне регулювання японського ринку державними агентствами.</p> <p>Японське законодавство про фондовий ринок збігається з американським.</p> <p>Головні регулювальні органи: Бюро цінних паперів Міністерства фінансів і Комітет із нагляду за фондовими біржами, який відповідає за дотримання корпораціями чинного законодавства та розгляд правопорушень.</p>	<p>Взаємовідносини в галузі корпоративного управління регулюють федеральна законодавча база, закони штатів і стандарти неурядових організацій. Діє комісія з цінних паперів і біржової діяльності (Security Exchange Commission – SEC), що регулює ринок цінних паперів, відносини між акціонерами і корпорацією, між самими акціонерами, запроваджує правила щодо розкриття інформації для корпорацій тощо.</p> <p>Закони, які визначають діяльність пенсійних фондів, також дуже впливають на корпоративне управління.</p> <p>Американське право передбачає альтернативну систему голосування --</p>

			кумулятивне голосування, яке спрямоване на захист акціонерної меншості товариства. Ця система голосування дозволяє акціонерній меншості провести своїх представників у керівний орган корпорації - раду директорів.
<i>Рівень розкриття інформації</i>			
З точки зору розкриття інформації розумним представляється уведення поряд з стандартним варіантом "для фахівців" додаткової спрощеної форми розкриття інформації про пенсійних фондах і управляючих компаніях. Така форма може бути прийнята як на рівні нормативного акту, так і добровільно керуючими компаніями і НПФ в рамках системи саморегулювання. Встановлено чіткий порядок попереднього розкриття інформації про випуск, що надає акціонерам можливість вчасно дізнатися про відповідні рішення	Розроблено досить суворі правила розкриття інформації. Корпорації мають повідомляти про себе таке: фінансову інформацію (кожні півроку); дані про структуру капіталу; обмежену інформацію про кожного кандидата в спостережну раду (зокрема, адресу і місце роботи); сукупну інформацію про винагороду виконавчої і наглядової (спостережної) рад; дані про акціонерів, що володіють понад 5% акцій корпорації; інформацію про можливе злиття чи реорганізацію; пропонувані поправки до статуту, а також	Діють досить жорсткі вимоги до розкриття інформації. Корпорації мають повідомляти про себе: дані про структуру капіталу; відомості про кожного кандидата в раду директорів (зокрема, посади, які він обіймає; відносини з корпорацією, володіння її акціями); відомості про винагороду, яку було сплачено всім керівникам та директорам; інформацію про можливі злиття чи реорганізації; пропонувані зміни до статуту, а також назви компаній, яких запрошують для аудиторської перевірки. Фінансову інформацію	Існують найсуворіші правила щодо розкриття інформації, оскільки діє чітка і врегульована система відносин між акціонерами. Корпорації повинні повідомляти про себе досить багато: фінансову інформацію про корпорацію (щоквартально); дані про структуру капіталу; інформацію про попередню діяльність директорів, що призначаються (включаючи посади, які вони посідали, відносини з компанією, володіння акціями компанією); розміри сукупної винагороди для керівництва, а також дати

<p>протягом випуску та оскаржити їх до того, як їхні права будуть порушені, а також строк розкриття інформації - мінімум 30 днів до моменту подання документів для державної реєстрації випуску цінних паперів. Крім того, Стандарти встановлюють черговість придбання акціонерами додаткових акцій, а також визначають правила затвердження крупних угод та угод з акціонерами щодо розміщення акцій та правила оплати акцій з використанням негрошових форм оплати.</p>	<p>імена осіб чи назви компаній, яких запрошують для аудиторської перевірки. Німецьким корпораціям дозволено мати значний нерозподілений прибуток, що дає можливість компаніям знижувати свою вартість.</p>	<p>подають кожні півроку.</p>	<p>виплати винагороди кожному з п'яти вищих чинів (вище керівництво) корпорації поіменно; дані про акціонерів, що володіють пакетами акцій понад 5% акціонерного капіталу; інформацію про можливе злиття чи реорганізацію; про поправки, що вносяться до статуту, а також імена осіб і/або компаній, яких запрошують для аудиторської перевірки. Цю інформацію вносять або в річний звіт, або до порядку денного зборів акціонерів.</p>
---	---	-------------------------------	---

Дії корпорацій, що потребують схвалення акціонерів

<p>Частка акціонера від 1 акції до 10% - акціонер має право: голосувати на ЗЗА (Загальні збори акціонерів), отримувати дивіденди, отримувати інформацію про діяльність АТ: річні баланси, звіти АТ, протоколи загальних зборів акціонерів, отримувати частину майна при ліквідації АТ, пропорційно його частці в статутному фонді АТ та ін.. Частка акціонера від 10% + 1 акція до 25% - додатково до наведеного вище, акціонер має</p>	<p>Дії, що потребують схвалення акціонерів: розподіл чистого прибутку (виплата дивідендів, використання коштів); ратифікація рішень наглядової (спостережної) і виконавчої рад за минулий фінансовий рік; вибори наглядової (спостережної) ради; призначення аудиторів. По суті, схвалення рішень виконавчої і наглядової (спостережної) рад означає ухвалення, або «вотум довіри».</p>	<p>Виплата дивідендів, розподіл коштів, вибори ради директорів і призначення аудиторів – це стандартний перелік питань, який мають схвалити акціонери. Без згоди акціонерів не можна вирішувати проблеми, що стосуються капіталу корпорації; вносити поправки до статуту (наприклад, зміни чисельності та складу ради директорів або зміни затвердженого виду діяльності); виплачувати вихідну допомогу директорам і аудиторам;</p>	<p>Роль акціонерів визначається рівнем рішень, які стосуються виключно компетенції акціонерів. Це такі рішення: вибори директорів; призначення аудиторів; купівля контрольного пакета акцій; питання реорганізації; внесення поправок до статуту корпорації; включення пропозицій до порядку денного річних зборів; скликання позачергових</p>
---	---	---	--

<p>право: призначати своїх представників для контролю за реєстрацією акціонерів для участі у ЗСА, письмово попередивши Правління до початку реєстрації. Вимагати проведення перевірки фінансово-господарської діяльності АТ Ревізійної комісією та ін.</p> <p>Частка акціонера від 25% + 1 акція до 33,33% - додатково до наведеного вище, акціонер має право: блокувати на зборах акціонерів питання, які є виключною компетенцією ЗСА та вимагають для позитивного рішення 3/4 голосів, а саме:</p> <p>внесення змін до статуту; утворення і ліквідація дочірніх підприємств, філій та представництв; прийняття рішення про ліквідацію ВАТ та ін.</p>	<p>Акціонери не мають права змінювати розмір чи склад наглядової (спостережної) ради. Це встановлює закон. Крім того, без згоди акціонерів не можна: вирішувати важливі питання, що стосуються капіталу корпорації; приймати рішення про співробітництво з філіалами; вносити поправки до статуту (наприклад, зміну виду діяльності), а також підвищувати верхню межу винагороди членам наглядової (спостережної) ради.</p> <p>Злиття з іншими корпораціями, придбання контрольного пакета і реорганізацію також не можна проводити без згоди акціонерів.</p>	<p>підвищувати верхню межу винагороди директорам і аудиторам.</p> <p>Злиття корпораціями, придбання контрольного пакета і реформування також не можна проводити без згоди акціонерів.</p>	<p>загальних зборів акціонерів.</p> <p>Акціонери не мають права голосувати за розмір дивідендів.</p> <p>Акціонери також мають право включати пропозиції до порядку денного річних зборів.</p> <p>Акціонери, що володіють принаймні 10% акціонерного капіталу, мають право також скликати надзвичайні загальні збори акціонерів.</p>
---	---	---	---

Взаємодія між учасниками

<p>Характер взаємин групами учасників корпоративних відносин залежить від історичних особливостей формування структури акціонерної власності, розмірів пакетів акцій, що знаходяться у володінні тих чи інших групи інвесторів та</p>	<p>Законодавча та громадська структури розроблено так, щоб ураховувати інтереси службовців, корпорацій, банків і акціонерів у системі корпоративного управління.</p> <p>Більшість акцій – це акції на пред'явника (їх не реєструють). Корпорації, які</p>	<p>Механізм взаємодії між ключовими учасниками сприяє зміцненню їх відносин.</p> <p>Корпорації зацікавлені в довгострокових, переважно афілійованих акціонерах. І навпаки, неафілійованих акціонерів намагаються виключити із цього процесу.</p>	<p>Право акціонерів брати участь у справах компанії обмежене. Воно надає акціонерам повноваження обирати та заміщувати директорів компанії, брати участь у голосуванні про внесення змін до статуту, погоджувати найважливіші</p>
---	---	--	---

<p>менеджменту, умов і способів їх придбання, типу власників і специфіки їх інтересів по відношенню до компанії. Великі власники підприємницького характеру зацікавлені в прибутковій діяльності компанії, зміцненні її довгострокових позицій в тій сфері бізнесу, у якій вона діє, і безпосередньо беруть участь у процесі управління нею. Інші великі власники можуть мати дещо відмінні інтереси. Так, великі акціонери (наприклад, банки) можуть мати комерційні відносини з корпорацією, які для них є набагато більш вигідні, ніж одержувані ними дивіденди. Такі акціонери зацікавлені не стільки в підвищенні фінансової ефективності діяльності компанії (норми прибутковості, підвищення курсу її акцій), скільки в розвитку і розширенні своїх відносин з нею.</p> <p>Група акціонерів - інституціональних інвесторів, представлених інвестиційними фондами, зацікавлена виключно у фінансових показниках діяльності компанії і зростання курсової вартості її акцій.</p> <p>Існують відмінності і в</p>	<p>випускають такі акції, повинні оголошувати в урядових виданнях про проведення річних зборів і подавати свої річні звіти і порядок денний у банкдепозитарій, який, у свою чергу, направляє їх тим акціонерам, у яких він зацікавлений. Це часто ускладнює одержання зазначених відомостей іноземними акціонерами.</p> <p>Більшість акціонерів купують акції через банки, які є депозитаріями і мають право голосувати. Акціонер дає банку доручення, за якими банк має право голосувати в період до 15 місяців. Якщо акціонер не дає спеціальних доручень з голосування, банк має право голосувати так, як він вважає за потрібне. Це призводить до конфлікту інтересів між банком і акціонером.</p> <p>Узаконені обмеження права голосу і неможливість голосування поштою також перешкоджають участі акціонерів у справах корпорації.</p>	<p>Річні звіти і матеріали, пов'язані з проведенням загальних зборів, доступні всім акціонерам. Акціонери можуть бути на зборах, голосувати за дорученням чи поштою.</p> <p>Річні збори – суто формальний захід, і корпорації вживають активних заходів для того, щоб акціонери не висловлювали свою незгоду. Більше того, активність акціонерів послаблена ще й тим, що більшість корпорацій проводять свої річні збори в один і той самий час, що перешкоджає інституційним інвесторам бути присутніми і голосувати в різних корпораціях.</p> <p>Цікава практика участі</p>	<p>питання для запобігання ліквідації компанії (злиття або поглинання). Акціонери не мають впливу на поточні справи компанії, від їх імені керують компанією менеджери. Акціонери не визначають рівня дивідендів, не відіграють ніякої ролі щодо прийняття на роботу або звільнення менеджерів. Загальні збори акціонерів, які мають скликатися щорічно, здебільшого є церемоніальними діями, які проводять найімовірніше тільки з процедурних міркувань, ніж з огляду на реальну потребу. Усі зареєстровані акціонери одержують поштою повну інформацію про проведення зборів, річний звіт корпорації і бюлетені для голосування. Тому акціонери, не присутні на зборах персонально, мають можливість голосувати.</p> <p>Виконавчий директор (головний менеджер) приймає всі основні рішення, спираючись на підлеглих йому менеджерів. Часто в компаніях існує правління, але його членів призначає головний керівник, який керує ними. Практика домінування головного керівника</p>
--	--	---	---

<p>інтересах дрібних інвесторів. Так, власники акцій зацікавлені перш за все в рівні дивідендів та їх зростання їх курсової вартості, а власники облігацій зацікавлені перш за все в довготривалій фінансовій стійкості компанії.</p> <p>Спільність інтересів полягає в тому, що в звичайній ситуації всі учасники корпоративних відносин зацікавлені в стабільності існування і прибутковості діяльності компанії, з якою вони пов'язані.</p>			<p>не тільки щодо прийняття менеджерських рішень, але й як члена ради директорів (яким він завжди є), набула широкого поширення.</p> <p>Визначальна роль ради директорів у відносинах акціонерів між собою й акціонерів з корпорацією зумовлена практикою голосування «за дорученням», коли акціонер уповноважує голову ради директорів діяти від його імені, бути його довіреною особою і розпоряджатися його голосом.</p>
--	--	--	---

Система захисту прав акціонерів різних країн

Країна	Характеристика корпоративного управління
Голландія	Поширена система подвійних рад, але службовці не допускаються в наглядові ради, які складаються виключно з незалежних директорів
Італія	Ради директорів і є унітарними, діють в рамках структури промисловості і системи акціонерної власності. Навіть дуже великі італійські компанії нерідко належать сім'ям, тому найбільші акціонери тут майже завжди є і менеджерами-директорами
Франція	<p>Товариства створюються двох типів: з двома органами (загальні збори та адміністративна рада) та трьома органами (загальні збори, дирекція та спостережна рада). В останньому випадку членів дирекції призначає саме спостережна рада. Діє дуалістичний принцип управління акціонерною компанією, тобто принцип розподілу наглядових та розпорядчих функцій. Ця модель задумана як спосіб чіткого розподілу функцій нагляду та управління. При цьому, наглядова функція здійснюється незалежно від функції управлінської та зосереджується передусім на виборі, а у випадку необхідності, заміні членів виконавчого органу акціонерного товариства. Строк повноважень членів правління визначається статутом товариства, але він не може перевищувати шести років.</p> <p>У французькому Законі про торгівлі товариства прямо зазначається, що у відносинах з третіми особами товариство зв'язано угодами виконавчого органу, що не входять у предмет його діяльності, якщо лише воно не доведе, що третя особа знала, що угода виходить за межі цього предмета діяльності або така третя особа з урахуванням обставин не могла цього не знати. При цьому одне лише опублікування статуту не вважається достатнім тому доказом. Крім того, за законодавством Франції положення статуту, що обмежують повноваження виконавчого органу не можуть бути висунутими у спорах з третіми особами (ст. 98).</p>
Великобританія	<p>В Англії загальні збори рішенням простої більшості можуть достроково відкликати окремих членів ради директорів (ст. 303 Закону про компанії). Причому постанови внутрішнього регламенту, які обмежують право на відкликання, є недійсними. Даний принцип розглядається англійськими юристами як один із основоположних принципів права компаній Англії. При достроковому звільненні директора, останній має право на отримання компенсації або відшкодування збитків у зв'язку з припиненням його функцій в якості директора. Донедавна у Великобританії на частку індивідуальних інвесторів припадало 28% акціонерного капіталу. У Великобританії законодавчі межі корпоративного управління запроваджує парламент і їх можуть регулювати правила таких організацій, як, наприклад, Колегія з цінних паперів і інвестицій, що наглядає за фондовим ринком. У Великобританії вимоги до розкриття інформації аналогічні, але не такі суворі, як у США і, звіти подають зазвичай один раз за півроку. Питання про розмір дивідендів ставлять на голосування.</p> <p>Склад акціонерів: фінансові інститути складають 52,8% (з них комерційні банки – 4,3%, страхові компанії – 48,5%), нефінансові організації у складі власників займають 10,1%, індивідуальні власники – 28%, іноземці – 6,5%.</p>

	державна – 2,5%.
Швеція	<p>Однією з характеристик фондового ринку, що добре функціонує, є хороший оборот акцій компаній, що котируються, разом з великою кількістю індивідуальних акціонерів. Збільшене індивідуальне володіння акціями передбачає впевненість у спроможності рад та керівництва керувати та розвивати компанії, а також у їх способі управління активами компанії. Прозорість є життєвою передумовою, якщо власники хочуть чинити значний вплив. Кожна акція компанії повинна мати один голос. Повага до прав власності вимагає, що перехід в одному класі акцій повинен завжди відбуватись добровільно. Акціонери, що мають акції з повним правом голосу, як правило, заплатили за свої акції більше, ніж ті, хто має акції з меншими правами голосу.</p> <p>Діє система унітарних рад (тобто без виділення наглядової ради в якості окремої структури), але на відміну від американського її варіанту, тут законодавчо закріплено участь у радах директорів представників «нижчого» рівня службовців компаній, у той час, як участь менеджменту компаній зведено до участі президентів компаній. Така ситуація, значною мірою, є відображенням загальної соціально-економічної системи «шведського соціалізму».</p> <p>Асоціація акціонерів Швеції зазначила, що все частіше на зборах акціонерів пропонується, щоб рада мала повноваження приймати рішення по нових випусках акцій, таким чином відмовляючи акціонерам у переважних правах, як зазначається у Законі про компанії Швеції, розділ 4, параграф 14. Уповноваження ради приймати рішення, які зазвичай є обов'язком зборів акціонерів, повинно надаватись лише за виключних обставин. Метою такого уповноваження може бути виправлення гострої кризи ліквідності або здійснення корпоративного придбання. Відступ від переважних прав акціонерів є посяганням на права акціонерів і тому акціонерам необхідно надавати детальну інформацію про таке уповноваження в повідомленні про збори.</p> <p>Асоціація акціонерів Швеції вважає, що існує велика потреба в орієнтирах, що збалансують інтереси акціонерів, керівництва та інших працівників.</p> <p>У річному звіті повинна чітко зазначатися наступна інформація: початкова номінальна вартість цільового випуску та залишкова номінальна сума на кінець року; дюрація, строк конвертації або підписки, ціна конвертації або підписки, а також відсоток на конвертований інструмент; інформація про клас акцій, на який конвертований/підписний варіант надає право підписки його власнику; загальний ефект розмивання у випадку повної конвертації/підписки; категорії працівників, для яких здійснюється випуск; інформація про те, чи котирується інструмент на ринку.</p> <p>Асоціація акціонерів Швеції вважає за необхідне, щоб нові технології, такі як Інтернет та електронна пошта, використовуватися більш активно для розповсюдження інформації серед акціонерів. Асоціація акціонерів Швеції також заохочує проведення засідань аналітиків компанії із прямою трансляцією через Інтернет з метою швидкого розповсюдження інформації.</p>

Мета державної політики - забезпечення високоякісного обслуговування корпорацій, планування та управління корпоративним сектором економіки

ДОДАТОК Д

Законодавча база: Закон України «Про Національну програму інформатизації», Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», Закон «Про діяльність у сфері інформатизації» Закон «Про концепцію інформаційної політики», «Національної Стратегії Розвитку Інформаційного Суспільства України»

Інститути: Кабінет Міністрів України; Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку; Фонд державного майна України; Антимонопольний комітет України; інші уповноважені органи

Завдання держави (в особі державних органів і посадових осіб):

- 1) встановлює коло суб'єктів, які мають право займатися підприємницькою діяльністю;
- 2) встановлює юридичні норми, які визначають порядок офіційного визнання (легалізації) комерційних організацій шляхом реєстрації;
- 3) реєструє комерційні об'єднання громадян і встановлює їх ідентифікаційний код в органах державної статистики (в Україні — Єдиний Державний Реєстр Підприємств і Організацій України);
- 4) гарантує комерційним організаціям рівні права і створює рівні можливості для доступу до матеріально-технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів.
- 5) забезпечує дотримання прав і законних інтересів комерційних об'єднань;
- 6) здійснює контроль і нагляд за відповідністю діяльності комерційних організацій зареєстрованому статуту;
- 7) передбачає відповідальність уповноважених осіб комерційних організацій за порушення законодавства;
- 8) законодавче забезпечує свободу конкуренції між ними, захищає споживача від проявів недобросовісної конкуренції і монополізму.

Ефективна взаємодія в умовах інформаційного суспільства

Корпорації:

- 1) розвивають економіку держави, заповнюючи відповідні економічні ніші;
- 2) розвивають національний бізнес, ділові відносини з іншими державами;
- 3) сприяють підняттю рівня матеріального забезпечення громадян та суспільства;
- 4) сприяють розвитку інформаційного суспільства

Завдання корпорацій: розвиток та державне регулювання ринку в інтересах товаровиробників, задоволення попиту споживачів, забезпечення ефективного та поворотного використання коштів, алучених з метою державного регулювання ринку, ормування та організація використання фондів орпорації, здійснення товарних операцій з метою регулювання та стабілізації ринку, забезпечення методологічної та організаційної єдності регулювання ринку, здійснення моніторингу та прогнозування ринку; участь у створенні та організаційно-економічному забезпеченні функціонування гуртових ринків; мобілізація, акумулювання та забезпечення раціонального використання фінансових і кредитних ресурсів; здійснення комплексу заходів з підвищення якості товарів, що реалізуються; організація та здійснення експортно-імпортних операцій.

Результат для держави: досягнення економічних орієнтирів та соціального призначення держави, підтримка національної безпеки, розвиток процесів інформатизації суспільства, прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва, розвиток ініціативи власників підприємств, послідовне використання ринкових механізмів з метою розвитку прогресивної виробничої структури, поглиблення концентрації і спеціалізації, внутрішнього і міжгалузевого кооперування; підвищення ефективності капітального будівництва; розвитку прогресивних форм зовнішньоекономічних відносин.

Результат для корпорацій: підвищується лояльність і ініціативність співробітників, розвиваються уміння і навички співробітників, що веде до кар'єрного зростання, знижуються ризики і підвищується стійкість при кризах, зміцнюються репутація і імідж, впроваджуються інноваційні моделі, здійснюється доступ до ринку робочої сили, зміцнюються стосунки з клієнтами, притягуються нові партнери, зміцнюються зв'язки з місцевим співтовариством і місцевою владою, розширюється доступ на нові ринки; підвищується конкурентоспроможність корпорації за рахунок впровадження новітніх інформаційних технологій

Інтегрована оцінка рівня відкритості та системності компаній у сфері

КСВ [99]

Показники	Бальна оцінка	
Перший блок: «Соціальний звіт як інструмент діалогу з суспільством»		
Компанія взяла на себе зобов'язання бути підзвітною за вплив на суспільство і навколишнє середовище. Компанія надає соціальний звіт на розгляд громадськості, який передбачає реалізацію належної політики щодо звітності.	Звіт підготовлений на базі GRI, і є публічно доступним (на офіційному сайті компанії, у друкованому вигляді).	5
Компанія активно використовує принципи Посібника зі звітності у сфері сталого розвитку, розробленого Глобальною ініціативою за звітності GRI. Результати діяльності у сфері сталого розвитку поширюються на всі аспекти діяльності компанії, включаючи її політику, прийняті рішення та дії, що призводять до соціальних, екологічних або економічних (в тому числі фінансових) наслідків (стандарт верифікації звітів AA 1000, Account Ability, 2003).	Є звіт про прогрес по ГД ООН, або звіт складений згідно з внутрішніми вимоги компанії; доступний публічно.	4
Компанія не використовує Керівництво зі звітності у сфері сталого розвитку, розробленого Глобальною ініціативою за звітності GRI. Компанія надає звіт про прогрес за Глобальним Договором (ГД) ООН, або звітність готується в довільній формі, проте включає розкриття інформації про форми КСВ і соціального партнерства. Компанія розкриває окремі положення в сфері корпоративної соціальної звітності.	Готується черговий звіт (не вперше) або звіт про діяльність компанії в Україні входить до звіту про соціальну відповідальність материнської структури	3
	Звіт у процесі підготовки чи не структурований, є окремий розділ про КСВ на сайті	2
	Звіт не формується, але компанія періодично використовує практику КСВ та інформує громадськість	1
Другий блок: «Напрямки і обсяги соціальних інвестицій»		
Компанія здійснює соціальне інвестування за наступними напрямками: 1) розвиток персоналу; 2) охорона праці та здоров'я; 3) охорона навколишнього середовища та ресурсозбереження; 4) підтримка добросовісної ділової практики та етичної поведінки тощо; 5) програми розвитку громад; 6) благодійність і меценатство. Компанія розкриває інформацію про загальні обсяги соціальних інвестицій (CI), в тому числі	Є інформація по 5 і більше напрямками КСВ	5
	Є інформація по 4 напрямках КСВ	4
	Є інформація за 3 напрямками КСВ	3
	Є інформація за 2 напрямками КСВ	2
	Є інформація по 1 напрямками КСВ	1

витратах на розвиток		
Третій блок: «Системність в управлінні КСВ. Залучення зацікавлених сторін (стейкхолдерів)»		
<p>У компанії існують єдині механізми управління та підвищення ефективності у сфері КСВ. Компанія системно займається практикою КСВ.</p> <p>КСВ є частиною корпоративної стратегії, існує спеціальний структурний підрозділ і стратегія розвитку.</p> <p>Компанія взаємодіє з усіма стейкхолдерами (персоналом, акціонерами, кредиторами, власниками облігацій, постачальниками і споживачами продукції, територіальною громадою, органами влади), використовуючи весь набір інструментів: проведення круглих столів, ЗМІ, анкети у відкритому доступі і ін</p>	<p>Процес КСВ інтегрований в загальну корпоративну стратегію. У компанії є окремий структурний підрозділ КСВ, або окрема позиція (спеціаліст з КСВ). Ведеться постійне залучення всіх стейкхолдерів</p>	5
	<p>Процес КСВ частково інтегрований в загальну корпоративну стратегію. Є ряд відділів, які реалізують системну стратегію КСВ. Проводиться періодичне залучення всіх стейкхолдерів</p>	4
<p>У компанії кілька структурних підрозділів займаються КСВ, які реалізують окремі програми соціального партнерства.</p> <p>Компанія заявила, що планує в майбутньому скласти звітність і удосконалити структуру управління у сфері КСВ.</p> <p>Компанія взаємодіє з деякими стейкхолдерами</p>	<p>КСВ не є системним процесом, не входить в річні плани, але реалізуються окремі програми. Проводиться часткове залучення стейкхолдерів</p>	3
	<p>КСВ існує лише в окремих напрямках, є окремою метою проектів (PR і т.д.)</p>	2
	<p>Початковий рівень впровадження КСВ</p>	1
Четвертий блок: «Активність і системність у сфері благодійності та меценатства»		
<p>Компанія системно (не менше року) працює з благодійними або іншими фондами та громадськими організаціями, і реалізує меценатські проекти по одному або декількох напрямках:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Культура і мистецтво - Наука і освіта - Соціальна сфера - Екологія - Спорт 	<p>Є інформація по всіх напрямках</p>	5
	<p>Є інформація по 4 з 5 напрямків</p>	4
	<p>Є інформація по 3 з 5 напрямків</p>	3
	<p>Є інформація по 2 з 5 напрямків</p>	2
	<p>Є інформація по 1 з 5 напрямків 1</p>	1

Моделі розвитку корпоративного управління в сфері інформаційного суспільства на прикладі Литви, Польщі, Угорщини, Словаччини, Словенії та Румунії [209]

Країна	Інформаційний розвиток
Литва	<p>В середині 2001 року було створено Комітет з питань розвитку інформаційного суспільства, який об'єднав науковців, урядовців, представників приватного сектору та провідних бізнесменів. Головним завданням даної структури – є здійснення управління політикою розвитку інформаційних процесів в країні. Також даний комітет виконує функції управління та нагляду за діяльністю органів сертифікації електронних підписів. Комітет з питань розвитку інформаційного суспільства при Парламенті Литви забезпечує нормативне регулювання усіх процесів ІКТ всередині держави.</p> <p>Комісія з питань розвитку Інформаційного Суспільства була створена в 2001 році і є підпорядкованою Прем'єр Міністру. Комісія відповідає за розробку стратегії Електронного уряду та відповідає за регулювання діяльності агентства з питань реалізації ініціатив е- уряду. До складу цього органу входять урядові представники з 5 міністерств, Міністерство внутрішніх справ і Прем'єр Міністр.</p> <p>Рада Знань – є дорадчим органом Президента з питань розвитку ІКТ. Це впливова група, в яку входять урядовці, парламентарі, політики та академічна еліта Литви.</p>
Польща	<p>23 січня 2001 року, виконуючи зобов'язання Ради Міністрів, Міністр Науки започаткував Форум Інформаційного Суспільства. У склад Форуму входять представники адміністрації уряду, місцеві органи самоврядування, бізнес сектор та НГО, що працюють в інформаційній сфері.</p> <p>28 березня 2001 року Комітет з Європейської Інтеграції створив Групу “Еуроге+”, у яку ввійшли представники Державного Комітету Наукових Досліджень, Міністерство пошти та телекомунікацій, Міністерство економіки, Центральний статистичний орган, Міністерство внутрішніх справ та адміністрація, Міністерство зовнішніх справ, Міністерство фінансів, Міністерство охорони здоров'я та Міністерство аграрного розвитку.</p> <p>11 вересня 2001 року Рада Міністрів затвердила документ “Польща – Стратегічний план розвитку інформаційного суспільства Польщі протягом 2001–2006 років”.</p>
Угорщина	<p>Після проведення виборів 2002 року, усвідомлюючи важливість ролі інформаційних технологій, нова коаліція Угорщини прийняла рішення про створення окремого міністерства з питань інформаційного суспільства – Міністерство інформатики та комунікацій, яке перебрало на себе функції Урядового Органу з питань інформатизації, що функціонував при Кабінеті Міністрів країни протягом здійснення повноважень попереднім урядом.</p> <p>В рамках Міністерства функціонують три (підпорядковані йому) державні секретаріати у трьох основних сферах. Перший з них виконує обов'язки законодавчого регулювання та гармонізації законодавства через чотири департаменти: Телекомунікації; Радіозв'язок; Поштові послуги; Маркетинговий моніторинг. Другий державний секретаріат був створений для розвитку Стратегії та Політики і також функціонує через 4 департаменти: Інтеграція в ЄС; Стратегія Інформаційного Суспільства; Узгодження дій між</p>

	секторами; Регулювання інформаційного суспільства. Третій Секретаріат працює над вирішенням соціально економічних проблем у процесі побудови інформаційного суспільства: соціальне залучення, цифровий розрив, розвиток е-бізнесу.
Словаччина	Департаменти з питань інформатики більшості міністерств, а також Центральний Статистичний Офіс – наділені певними повноваженнями у сфері ІКТ, але, очевидно, сьогодні бракує концептуального планування та цілеспрямованої реалізації. Питаннями сфери інформаційних технологій у Словаччині займається Департамент з питань Інформаційного Суспільства при Міністерстві Освіти, котрий у співпраці з іншими органами підготував документ «Політика Інформаційного Суспільства» (Резолюція Уряду № 522/2001 від 13.06.2001), у якому задекларовано те, що розвиток інформаційного суспільства є одним з основних пріоритетів урядової політики. На базі цієї резолюції, Міністерство освіти Словаччини працює над підготовкою документа “Стратегія Інформаційного Суспільства в Словаччині”, у якій включено пропозиції щодо створення Агентства Інформаційного Суспільства (АІС) в якості координуючого органу інформаційно- технологічної галузі країни. Дану можливість також активно розглядає і уряд країни в перспективі подальшої трансформації даного Агентства у Міністерство Інформаційного Суспільства Словаччини.
Словенія	Серйозність наміру щодо побудови інформаційного суспільства в державі було повторно проголошено в січні 2001 року шляхом створення Міністерства Інформаційного Суспільства. Міністерство активно співпрацює з Урядовим Органом з питань Інформатизації, а також з іншими урядовими органами та міністерствами. На загальнодержавному рівні цим Міністерством було розроблено Національний План Розвитку на 2001–2006 роки, а також Національну Програму Інформаційного Суспільства.
Румунія	Запровадження інформаційного суспільства є одним з стратегічних пріоритетів політики уряду Румунії на 2001–2004 роки. Побудову інформаційного суспільства у цій країні сприймають як базовий компонент національної програми політичного та економічного розвитку та необхідної передумови повноцінного функціонування на Європейському ринку. Уряд Румунії, в особі свого органу – Міністерства Зв’язку та Інформатизації (колишнє Національне Агентство Зв’язку та Інформатизації) розробив реформаційну програму у галузі телекомунікацій та інформатизації. На державному рівні була укладена угода, а також отриманий грант від Світового Банку для творення Загального Департаменту Зв’язку. На інституційному рівні в найближчій перспективі існують плани створення Національної Інспекції для моніторингу та контролю галузі ІКТ, а також Національного Органу з питань регулювання комунікацій.

Підписано до друку 14.06.2011. Формат 60x84¹/₁₆.
Ум. друк арк. 16,8. Друк. лазерний. Тираж 300 прим. Замовлення № 14.

Надруковано в ТОВ «Цифрова типографія»
Адреса: м. Донецьк-15, вул. Челюскінців, 291а, тел.: (062) 388-07-31, 388-07-30